SERIA — III ANUL IV No. 132

3 Lei Exemplarul în țară
6 Lei Ex. în străinătate

Duminică 3 Iunie 1923

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

STUDII DE FOLKLOR

BROASCA

de I. Aurel Candrea, profesor universitar

Broasca, la Romîni, e una din vietățile binecuvîntate de Dumnezeu.

Credința despre blagoslovenia ei o motivează poporul în diferite chipuri :

a) O legendă culeasă din Oltenia ne spune că întîiu și întîiu, cînd nu era încă pămîntul făcut, Dumnezeu a chemat pe broască și i-a poruncit să se ducă în fundul mărilor să vadă de nu e cumva pămînt pe acolo și să vie să -i spună. Broasca s'a dat afund și s'a întors cu o țîră de pămînt în gură, spunînd lui Dumnezeu că e mult pămînt în fundul apelor. Dumnezeu porunci apoi mărilor să se tragă în lături, ca să lase pămîntul să iasă de-asupra. Apele au ascultat de porunca lui Dumnezeu, s'au tras în lături și tot așa o să stea pînă la vremea de apoi. De atunci Dumnezeu a blagoslovit pe broască și cel ce omoară broaștele face un mare păcat. (*Șezătoarea* III, 25).

Acest rol al broaștei în cosmogonie e evident de origine orientală, Populațiunile din Siberia de sud povestesc și ele că broasca s'a' scufundat în adîncul mărilor ca să caute pămînt (Dähnhardt, *Natursagen* I, 71). La Indienii Picioare-negre circulă de-asemenea legenda că Napia, străvechiul bătrîn, plutind pe ape cu patru animale care-l însoțiau, a trimis pe rînd pe fiecare din ele să caute pămînt în fundul apelor, dar numai b r o a s c a ț e s t o a s ă se întoarse din adîncul mării cu gura plină de nomol. Napia-l luă îl plămădi în palmă și făcu pămîntul pe care-l aruncă pe suprafața apei ; iar uscatul crescu apoi așa cum e astăzi (Sébillot, *Le Folk-lore,* 70). E mai presus de orice îndoială că și această credință a pătruns la noi, ca și atîtea altele, prin Caucas și Asia Mică, prin mijlocirea migrațiunilor păstorești.

b) Pămîntul l-a făcut broasca. Ii poruncise Dumnezeu să care apă cu gura și să aducă țărînă pe niște beldii de urzică. Ea a tot cărat pînă s'a făcut pămîntul destul de mare. Atunci Dumnezeu a binecuvîntat-o: „Blagoslovită să fii tu, Florino, și floarea de urzică blagoslovită să fie !“ De aceea bem apă de pe broască și ea niciodată nu se strică (Voronca, *Dat. și cred.* 971-2).

c) In noaptea de Crăciun, cînd Maica Domnului a născut pe Isus, cea dintîi ființă care a vestit nașterea Mîntuitorului a fost o broască care a început a orăcăi. Cînd a auzit-o Maica Precista, a binecuvîntat-o „să fie blagoslovită și de lume băgată în seamă ; să fie trîmbițașul ploilor și să trăiască și cu trupul în vecii vecilor“. De aceea, broasca, cînd moare, nu se împute niciodată și nu face viermi, ci se usucă numai. (Codin-Mihalache, *Sărbăt.* 96-7).

In Franța se crede, din potrivă, că broaștele au fost blestemate și și-au pierdut coada pe care o aveau la început, pentru că au cîntat cînd fu răstignit Mîntuitorul și n'au vrut să cînte la Crăciun, cînd Isus s'a născut (Sébillot, *Le Folklore de France* III, 256).

d) Cînd a descoperit Dumnezeu izvoarele, uliul n'a vrut să-i dea ajutor, de teamă să nu-și murdărească picioarele, dar broasca a ajutat și a descoperit izvorul. De aceea, Dumnezeu a blagoslovit-o și e sfîntă; șade în apă și e curată, iar oamenii beau apa în care sînt broaște (Voronca, *op. cit.* 972).

e) O legendă din Basarabia : Umblînd Maica Domnului în căutarea lui Isus, se întîlnește cu o broască căreia-i povestește toate suferințele ei. Broasca caută s'o mîngîie, zicîndu-i : „Un singur fiu ai pierdut, Sfîntă Maică, dar eu am avut doisprezece, și verzi și holbați erau toți. Dar un țăran trecu cu carul și o roată mi-i strivi pe toți, de nu-mi rămase niciunul în viață. Și tot m'am mîngîiat : toate se 'ntîmplă după voia Domnului“. Atunci Maica Domnului se simți ușurată de mîngîierile broaștei și o blagoslovi pe veci : „Cinstită să fii totdeauna de oameni ! Ei să bea apa în care te scalzi tu, și să nu se îngrețoșeze. Să fie păcat mare, dacă te omoară cineva, căci tu ai alinat cu vorbele tale mîhnirea Maicii Domnului !“ Și de atunci, oamenii beau, fără să le fie greață, apa în care se scaldă broaștele și comit un mare păcat om[o]rînd-o (Dähnhardt, *op. cit.* II, 248). O legendă aproape identică circulă la Unguri *(Zeitschr. des Vereins für Volkskunde,* XIII, 74 ; M. Klimo, *Contes et Légendes,* p. 108), la Bulgari (Șișmanof, *Légendes religieuses,* No. 52) și la Poloni (Dähnhardt, *op. cit.* II, 2477).

La Aromîni se povestesc următoarele despre blagoslovirea broaștei țestoase : Maica Domnului ședea întristată lîngă ușa școalei unde învăța Hristos. Venind acolo și broasca țestoasă, Sf. Fecioară îi dete un colac, zicîndu-i să-l dăruiască copilului celui mai frumos și mai silitor din școală, gîndind că broasca îl va da lui Isus. Dar broasca îl dărui copilului ei, căci acesta i se păru cel mai frumos. Atunci Maica Domnului rîse și o blagoslovi : „iarba cea mai frumoasă și mai curată să fie pășunea ta, iar osul tău să nu putrezească niciodată, fiindcă făcuși pe Sf. Marie să rîdă și să-și uite durerea“ (P. Papahagi, *Liter. pop.* p. 769—70). Despre binecuvîntarea broaștei țestoase de către Maica Domnului circulă încă diferite legende la Sicilieni (Pitrè, *Usi e costumi* III, 348) și la Grecii din Archipelag *(La Tradition* X, 7).

In alte legende însă, se povestește din potrivă, că broasca nu putrezește pentru că a fost blestemată de Maica Domnului. Astfel, în Vîlcea : Când Ovreii au răstignit pe Hristos, Maica Domnului plîngea la cruce, de uda lemnele și pietrele. O broască, trecînd din întîmplare pe acolo și văzînd cum Maica Precista plîngea și se văicăra, prinse a o 'ntreba:

„De ce plîngi așa cu foc și cu suspin ?

— Cum să nu plîng, cînd mi-au răstignit copilul meu.

— Numai pentru atîta lucru te olicăi D-ta ? Eu am avut nouă copilași și a trecut carul peste ei și tot nu mi-a părut rău.

— Ei, broască necredincioasă, îi zise atunci Maica Domnului, omul să te omoare, dar tu să nu te împuți, ci să te usuci numai“ (Rev. *I. Creangă,* V, 109—110).

In Bucovina: „Maica Domnului căuta odată pe pruncul Hristos, pe care-l pierduse de vre-o cîteva zile. Pe cînd căuta pe fiul ei, a întîlnit în cale o broască care sta într'un șanț din drum și se văita. Intrebînd-o Maica Domnului de ce plînge, ea-i zise că a avut și ea nouă fii, dar venind o roată, i-a sfărîmat pe toți, și ea acum îi bocește. Maica Domnului, voind să vază copiii broaștei, a cerut să i-i arate. Cînd îi văzu, atît se îngrețoșă, încît scuipă asupra broaștei, zicînd: „Să nu te împuți !“ Și blestemul Maicii Domnului s'a și prins de broască, căci chiar atinsă cu coasa sau perind de bătrînețe sau de vre-o boală, nu se împute de loc, ci carnea și pielea ei se se usucă și apoi se preface în pămînt“ *(Șezătoarea,* V, 36—37).

f) Broasca e făcută din femeie. Ea a avut un copil și a murit. Tot plîngea după copilul ei prin grădină, prin buruieni, și Maica Domnului a făcut-o broască (Voronca, *op. cit.* 972). Această legendă e evident o alterare a celor amintite mai sus.

Ca urmare a blagoslovirii broaștei, e credința foarte răspîndită că „într'o fîntînă unde nu e broască, apa nu e bună“ (Voronca, *op. cit.* 972; *Șezătoarea,* I, 128; Gorovei, *Credinți* p. 367).

In Franța e credința că broasca purifică apa în care stă, absorbind într'însa toate necurățeniile ce se află acolo. De aceea, mulți țărani pun cîteodată o broască în urciorul de apă, cînd sînt bolnavi, spre a avea o apă curată (Rolland, *Faune pop.* III, 51). Tot astfel se crede și în Austria, că e rău să alungi broaștele, din puțuri sau din pimnițe, căci ele absorb tot veninul de acolo (id. *ibid.* p. 52). De aceea, în timpul căldurilor mari, secerătorii din Franța își pun pe piept o broască, ca să absoarbă nădușala (id. *ibid.* XI, 109).

Broasca apare adesea, în credințele multor popoare, ca un animal în care s'a încuibat sufletul unui om osîndit să rătăcească în acest înveliș pentru ispășirea păcatelor. In Tirol și Carintia, oamenii o privesc cu milă și opresc pe copii de a-i face vre-un rău sau s'o omoare *(Zeitschr. für d. deutsche Myth.* III, 30). Spun chiar unii că au văzut, în ajunul sărbătorilor mari, cîte o broască care s'a tîrît pînă la altar s'a ridicat pe picioarele dinapoi și cu cele două dinainte împreunate, a stat cîtva timp, ca și cînd s'r fi rugat (Wuttke, *Der deutsche Volksaberglaube* 478-9). Sicilienii cred de asemenea că în corpul broaștei a intrat sufletul unui om trufaș care, înainte de a intra în iad, e osîndit să sufere pe pămînt toate umilințele, sub această înfățișare respingătoare (Sébillot, *Le Paganisme,* p. 197; Pitrè, *op. cit.* III, 365). Ea mai e socotită la aceștia ca un fel de geniu al casei, o numesc *donna di casa* (cucoana casei) și cred că aduce noroc. Cine n'are noroc, trebue să prindă un broscoiu, să-l aducă acasă și să-l hrănească cu pîine și cu vin (Gubernatis, *Zoologie* 629). In Bretania se crede că în broască poate fi întrupat sufletul unui strămoș pe care Dumnezeu l-a osîndit să stea acolo ca să-și ispășească păcatele. Dacă o vezi apropiindu-se de om, însemnează că se roagă să-i facă liturghii (Sébillot, *Le Folklore de France* III, 281).

Tot ca urmare a unui păcat săvîrșit în viață, sau ca efect al unui blestem, apar adesea, în basmele și legendele indogermanice, prinți și prințese, zîne și chiar divinități în chipul unor broscoi sau broaște.

De aceea e mare păcat să omori o broască (Voronca, *op. cit.* 972; Gorovei, *op. cit.* 368).

Broască nu nu ucizi, că-ți moare mama, sau o rudă (Voronca, *ibid.;* Gorovei, 351, 352; Rev. *I. Creangă* V, 49). La Sicilieni, cine omoară un broscoiu, îi moare tata; cine omoară o broască, îi moare mama (Pitrè, *op. cit.* III, 366).

Cine omoară o broască, îi stîrpește vaca sau îi va muri o vită (Gorovei, *op. cit.* 355; Codin-Mihalache, *Sărbăt.* 97).

In Erzgebirge, cine omoară o broască, îi arde casa (John, *Aberglaub* p. 240). Tot astfel cred și Sîrbii (Karadzici, *Lexic.* 159).

Cel ce omoară o broască face un mare păcat, și la moarte lui va fi plin de bube pe tot trupul, ca și broasca *(Șezătoarea* III, 25).

Să nu omori broaște, că atunci pîinea ce vei frămînta, nu va dospi (Gorovei, *op. cit.* 357).

Să nu omori broasca, că plouă (Gorovei, *op. cit.* 350, 356). — Dacă omori o broască, se mînie Dumnezeu și se pornește pe ploi și pe potoape, de nu se mai oprește (Codin-Mihalache, *op. cit.* 97). Același lucru se crede și în Westfalia (Wuttke, *op. cit.* 117).

Broasca să n'o chinuești, că orbești (Wuttke, *op. cit.* 117).

Broasca nu moare cu una cu două. Se știe că e foarte rezistentă și de aceea o întrebuințează foarte adesea fisiologiștii în experiențele lor.

In Franța se crede că cel ce rănește o broască, fără s'o omoare, ea va reveni noaptea și se va așeza pe pieptul celui ce a lovit-o și-l va înnăbuși. Se mai crede că omul capătă friguri, de care nu scapă pînă n'o omoară (Sébillot, *Le Folklore de France* III, 279; Rolland, *Faune pop.* III, 50; XI, 103).

In Abruzzi (Italia) se crede că cine rănește o broască și n'o omoară, acela va fi bolnav cît timp se va chinui și broasca pînă să moară, iar murind, îl va blestema (Finamore, *Tradizioni,* p. 238).

De altă parte, există credința, foarte veche, că broasca rîioasă e o creatură a diavolului, iar strigoaicele și fermecătoarele iau adesea înfățișarea acestui animal spre a săvîrși operele lor infernale (Krauss, *Slav. Volksforsch.* 57; Finamore, *op. cit.* 238; John, op. cit. 133; Grohmann, *Abergl.* 83; Sébilot, *Le Folklore de France* III, 290, etc.). In evul mediu se credea chiar, în Franța, că diavolul le botează. Botezul se face Sîmbăta în cimitire. Atunci cei inițiați pot vedea broaștele îmbrăcate unele în catifea rorie, altele în catifea neagră și cu cîte un clopoțel la gît și la fiecare picior. Nașul ține capul broaștei, iar nașa o ține de picioare (De Chesnel, *Dict. des superstitions,* p. 249; Rolland, *op. cit.* XI, 115).

Ca animale hărăzite necuratului, ele sînt foarte des întrebuințate de strigoaice și vrăjitoare în farmecele lor (Gorovei, *op. cit.* 363, 401; Pluquet, *Contes populaires* p. 39).

„Strigoii cari fură bucatele au niște broaște mari, de culoare cafenie ; pe acestea le trimit în șurile oamenilor unde stă grîul grămadă. Ele își umplu gușile cu grîu și-l aduc acasă la strigoiu. Fiind ele foarte multe, și pagube mari pot face. Pe astfel de strigoi îi află păgubașul așă că prinde o broască de acestea, o pune în o oală nouă *(ol)* de pămînt și o pune la foc de se încălzește. Cînd începe a arde olul tare, broasca începe a sări și în timpul acela strigoiul respectiv, care a trimis broasca să fure, vine la casa păgubașului și se roagă de iertare. Dacă este iertat, se duce acasă, dar nu mai poate face ce a făcut. Dacă nu se arată, moare“ *(Șezătoarea,* III, 134).

„După ce vrăjitoarea descîntă de ursit, ca să moară cineva, ia și taie capul unei broaște; această broască trebue să fie înconjurată de alte broscuțe mici“ (Rev. *I. Creanga* V, 49).

De aceea, atunci cînd vin broaște în casă, lumea crede că sînt descîntate și trimese să aducă huit, boală, moarte. (Voronca, *op. cit.* 972).—Broaște în casă de găsești, nu i-a bine *(Șezătoarea* I, 51 ; Gorovei, *op. cit.* 349). — Cînd s'o afla să-ți intre vre-o broască în casă, e semn rău: va muri unul de-ai casei (Gorovei, *op. cit.* 346). Cînd vine broasca în casă, s'o alungi cu mătura și să pui foc pe ea, căci e trimisă la rău (Rev. *T. Pamfile* I, 39).

De-ți intră broască în casă, e semn că cineva ți-a trimis-o ca farmeci. Atunci trebue cu un băț să o dai afară și să zici : „Du-te la cine te-a trimis, căci la noi nu ești primită. Cu ce te-a trimis, dă-i lui, și de capul lui să fie“. (Gorovei, *op. cit.* 347).

Dacă cineva e bolnav și-i vine, pe înserate, o broască la ușe sau în casă, crede că-i trimisă pentru farmece ; de aceea o împlîntă într'o țepușe și o pune în pod la fum (id. *ibid.* 348).

Aceleași credințe la găsim și la alte popoare.

In Franța „broaștele sînt trimise de vrăjitoare“ (Sébillot, *Le Folklore de France* III, 265). — Broaștele trebuesc înțepate cu un băț ascuțit (Rolland, *op. cit.* III, 49; *Mélusine* I, 555).

In Boemia : „Dacă în noaptea spre 1 Mai se ivesc broaște, trebuesc arse cu un fier înroșit în foc, căci sînt vrăjitoare care au luat chipul lor“ (Grohmann, *Aberglaube,* p. 83).

In Germania: „Un broscoiu care-ți vine în odaie e semn de nenorocire“ (Wuttke, *op. cit.* 205).

In Abruzzi (Italia): Dacă o broască sare în spinarea cuiva, persoana aceea va muri în curînd (Finamore, *op. cit.* 238).

„Cînd cîntă broasca sub talpa casei, e rău de moarte“ (Gorovei, *op. cit.* 361).

La Huțulii din Bucovina, se crede că dacă broaștele cîntă cînd se clădește o casă, e semn rău (Kaindl, *Die Huzulen,* p. 104).

In Franța, întîlnirea unei broaște, dimineața, e semn rău (Rolland, *op. cit.* 50). După alții, e semn bun (Sébillot, *Le Folklore de France* III, 266; Rolland, *op. cit.* XI, 108; Beauquier, *Faune et Flore pop.* I, 310).

I. AUREL CANDREA

(Va urma)

Pax

S'a înserat. Ușor se 'nalță fumul
De prin hogeaguri cătră bolta vastă,
Domol coboară turma depe coastă
Umplând de larmă de talange, drumul.

Blând, florile, în liniștea lor castă,
Iși dăruesc văzduhului parfumul;
Și noaptea-și cerne peste toate scrumul
Ici colea numai, licăre-o fereastră.

Un clopot plânge-o clipă, ș'apot tace.
Luceafărul, în alba-i strălucire,
Răsare sus, și-atâta sfântă pace

Domnește-acum peste întreaga fire,
Că sufletul aripele-și desface,
Ca să se piardă în nemărginire.

ST. O. IOSIF

Opere şi vieţi nedreptăţite

Ioan Păun

de BARBU LĂZĂREANU

IV

Vor poveştile în noi —
Noi, înstrăinaţi, murim...
Duşi de aprigul şuvoi,
S'or găsi în ţintirim.

I. PAUN-PINCIO

Vreau să arăt cum se înfăţişează dragostea la acest poet care, în liricele sale şi în proza-i ritmică, n'a plâns cu hohote, — abia de-a suspinat; care n'a râs prelung şi tare, — abia de-a schiţat un zâmbet, şi căruia dacă i s'au ivit vreodată sub condei, cuvinte nu vehemente, ori măcar energice, dar unele ce s'ar fi putut interpretă ca atare, dânsul a ştiut *imediat* să le desmierde, să le 'nvăluie într'o serie de cuvinte îndulcitoare.

***

Recenzeţii şi necrologiştii ating, şi dânşii, chestiunea dragostei lui.

Discreţia lui Pincio a făcut să nu se ştie însă niciodată despre cine e vorba, deşi opera lui este aproape un jurnal intim al faptelor sale sufleteşti.

După moartea poetului, scria în *Adevărul* (dela 8 Ianuarie 1895), Tony Bacalbaşa:

„Lucru curios, pe când în toate poeziile lui se vede cântată o iubită — cântată, ca şi cum ar fi murit — nimeni n'a ştiut vreodată, cine era şi unde trăia aceea, care inspira atâta melancolie poetului. Tocmai acum, după moartea lui, am aflat un mic crâmpei de roman, care ţine de *Paul et Virginie* şi de *Werther*; ei au copilărit împreună, apoi el a plecat în lume — şi s'au iubit fără să şi-o spună..."

Intr'adevăr „Povestea" lui — despre Făt-Frumos din lacrimi, cel îndrăgostit de flori şi cel neizbânditor — începe astfel:

Se ştiau de tinerei
De pe când erau copii
Când visezi în dorul ei
Şi iubeşti fără să ştii.

Şi închee cu moartea în taină a poveştilor şi cu regăsirea „în ţinţirim" a povestitorilor.

Steuerman în seria de articole „Morţii noştri", în *Adevărul Ilustrat* din 1896, istoriseşte o vizită acasă la Păun. Desprind dialogul dintre Pincio şi sora lui:

— Ştii, Iancule, m'a întrebat „domnişoara" dac-ai plecat...

— Zău?... Şi figura lui Pincio se făcu un zâmbet toată.

— Da, şi mi-a dat să fac un catalog. Azi m'a pus s'ascult fetele la citire germană.

Las' că-ţi fac eu catalogul.

Şi îndată după masă, Iancu luă o coală de hârtie albă, o linià frumos, cu răbdare şi fluerând: „Las' dacă nu i-o plăcea domnişoarei".

Bătrâna (mama lui Păun) zâmbi uitându-se la mine cu înţeles..."

Şi, mai departe, Steuerman, descriind o raită pe care au dat-o amândoi prin oraş, continuă:

— Unde mă duci? Intrebai curios, văzând că are aerul să caute pe cineva.

— Să întâlnim pe Izabela. *** [Izabela Sadoveanu, născută Andrei] — era o cunoştinţă din publicistică. Trebue s'o găsim negreşit la cofetărie, N'am găsit-o. Vizitarăm toate cofetăriile, grădina publică, fără reuşită.

— Vroiam cu orice preţ să-ţi arăt pe *cineva*. Ai fi încântat, de sigur. E totdeauna în tovărăşia Izabelei, — sau cel puţin aş afla ceva dela dânsa.

Am priceput că poetul e *aproape* înamorat: era pe vremea „Albăstrelelor".

Cât de rău mi-a părut că n'am putut vedea pe aceea, căreia îi suspina blajinul poet:.

Iubita mea, stea blândă, pierdută'n depărtări,
Tu mă abaţi din calea pustiilor cărări...

După câteva zile primii o carte dela Pincio. Un amestec de bonomie şi tristeţe, de haz şi de lacrimi. O recitesc acum:

„Mai scrie-mi ceva vesel depe la voi. Că eu *cu catalogul cela* n'am făcut nici o ispravă."

Dar el însuşi se spovedeşte oarecum, în scrisorile sale. Instinctiva, sincera lui pornire spre destăinuiri, dar şi rezerva lui fac să-l ai pe *dânsul* pe deantregul; să nu cunoşti însă decât în chip nehotărît pe aceea pe care el se crede dator s'o ferească de curiozitatea lacomă nu numai a lumei cititoare, ci şi a lumii intime de prieteni.

Povesteşte dânsul într'un răvaş, că, în clasa II-a de liceu, făcea versuri de dragoste: „mă înebunise o tânără Marie, cu ochi verzi, dulci şi totdeauna umeri".

Şi într'o altă scrisoare, spune că a devenit „un fel de dascăl de limba latinească":

„Pe Ileana, ori Codreana Sinzieana, o învăţ eu latineşte... *Eu* Iancu, — frate cu Budulea Taichii să învăţ pe Sinzieana, ce-i mai zice şi Maria [tot Maria], socot că e un lucru, ce te poate lăsa pe gânduri... pururea pe gânduri... şi de aceea, şi eu, stând în faţa elevei mele, cad pe gânduri ne'nţelese",

***

In poezia de dragoste a lui Păun, găseşti întreaga psihologie a timidului.

Dau cu gândul de s'ar face
Marioara mai încoace
S'o privesc......"

îşi începe poetul „Doina".

Şi dupăce va fi privit-o?

„S'o privesc cu de-amanuntul
Inema să nu mă doară",

Acum însă i se pare poetului că a mers prea departe, că a fost cutezător din cale-afară, cu atât mai mult cu cât îşi manifestase dorinţa ca „*dintr'odată* s'o culeagă ochii *toată*".

Şi el mai dă oleacă de surdină acestei aspiraţiuni a sufletului său:

„*Pe furiş* să cat la ea
Să-mi astâmpăr dragostea",

Şi apoi?

„S'o privesc cu de-amănuntu
Şi să-mi *cern* frumos cuvântul"

Iar când suntem şi noi mai surprinşi că poetul, fără atenuări şi ocoluri, face marele act de curaj declarând:

„S'o dezmierd, la sân s'o strâng".

Şi chiar:

„S'o sărut pe ochi..."

dânsul închee:

„......Să plâng!"

Să plângă. Dânsul doreşte, dar totuşi tremură să nu i se întâmple acest acest accident, — pe care el l'ar socoti ca o nenorocire, dacă s'ar petrece în faţa ei:

De două zile îs acasă, —
Ce bucurie pe ai mei!
Doar pe la *dânşii* n'am fost încă —
Şi nu mai pot de dorul ei.

Un gând neînţeles, o frică
Mă tot întârzie să plec;
Şi cum aş vrea din suflet, Doamne
Un ceas sub ochii ei să-mi trec!

Şi am prilej şi-o zi întreagă
Să mi-o petrec la ei sub nuc;
Şi fără pic de bănuială,
Anume pentru ce mă duc;

Căci mândra mea mai are-un frate —
Şi eu mă duc la el, când vreu.
Acuma îns'un gând mă doare, —
Ce mai copil mai sânt şi eu!

Mi-i teamă, 'n clipa revederii,
Mânuţa-i când mi-o da să-i strâng,
Să nu-mi pot stăpâni iubirea
Şi'n văzul tuturor să plâng...

***

Pentru a enunţa calitatea distinctivă, *caracterul* unei asemenea poezii, trebue să recurgi la terminologia de mult scoasă din uz de prin epoca lamartiniană a poeziei româneşti, de pe vremea „rozelor şi crinilor" lui Bolintineanu, şi când se putea — fără să te copleşească ridicolul — să spui despre o poezie că e *candidă, virginală*.

Mai mult, eu aş face apel la un specimen din cuvintele pentru deapururi şi iremediabil compromise, ca unul ce-a fost cules în dicţionarul latinizant, elaborat de Laurian şi Maxim. Cuvântul este *verecund*. Şi el implică: temerea de-a face ori de-a spune vre-o necuviinţă, curăţenia sufletească, modestia. Şi aş zice: lirica lui Păun e verecundă.

Feciorelnică, într'adevăr, uimitor de decentă, este erotica lui.

Ceeace o salvează de afectare şi declamaţiune, ceeace o face să nu fie o variaţie pe-o temă de dragoste, e că sufletul lui Păun se identifică într'atâta cu ritmul şi vocabularul său: un grai simplu, franc, familiar, cu modulări elegiace, lipsite de pompă şi cari — deaceea — merg de-a dreptul la inimă. Un simpatic ton de povestire, tremurător de înduioşat ce este, şi, traversat de-un transparent şi dulce humor.

Eram cândva 'mpreună—şi mai era cu noi
Fetiţa cea mai mică, o surioară-a ei;
Şi nu ştiu cum, deodată, ne vine l-amândoi
O lacrimă, —pe semne visam la flori de tei...

Odată mi-a dat mâna, în glumă, s'o sărut, —
Ţin minte: era toamnă, când mâinile ne-am strâns;
Dar cine poate spune, ce bine mi-a părut
Şi cât am plâns pe urmă — şi cât mai am de plâns:

Timid nu e numai *el*, ci şi *ea*.

Şi sfiiciunea este caracteristica tuturor femeilor cari înfiorează lin opera lui Păun; şi caracteristica tuturor îndrăgostiţilor săi:

Marian şi Mărioara rătăcesc o vară 'ntreagă „pe sub teii de pe vale".

Dânsei îi place mult când lui „îi picură pe buze, vorbe calde cât de multe".

Dar să-i spune *nu se'ndură*,
Căci nu-i vine-aşa deodată

In „Albăstrele", îndrăgostiţii sunt aşa de aproape unul de altul, dar nu-şi spun nimic:

Şi doar ne ştim — ba încă cum! —
I-oi spune mâni... halal voinic.

Chiar şi în poeziile-i sociale, când face o comparaţie între tânăra frumuseţe rustică şi cea dela oraş, — o arată pe cea dintâi, superioară faţă de femenitatea citadină, prin frăgezimea sa, prin lipsa-i de făţărnicie, dar şi prin *sfiala* şi blândeţea sa:

In ochii ei ce *limpede poveste!*
In ochii ei ce *dragoste blajină!*

Şi 'n vastul poem în proză — intitulat „Dragoste" — ai într'o melodioasă alăturate de termeni străvăzători, o desvăluire a acestui sentiment, timiditatea.

„Induioşat ascult ca'n vis, în şoapta uşoară a câmpului şi a adierilor mirositoare...

Poate la gândul că sântem atât de singuri, stăm aşa de sfioşi.

...Surprind urma unui surâs în colţul gurei mici, — pe obrajii albi, o rumenire uşoară, diafană...

Şi-i linişte în jurul nostru, o linişte de câmp, cu mii de aiuriri, ce mângâie sufletul cu nedeslușitul lor farmec".

Aşa e *toată* poezia lui de dragoste: un dialog dulce între două timidităţi. Uneori un schimb de tăceri care ţine locul vorbelor. Sufletele comunică între ele *deadreptul*, aproape fără intervenţiunea cuvintelor.

Şi atunci nici poezia nu are nevoe de o somptuozitate de vocabular; termeni din *aceeaşi* familie, dar delicios şi surprinzător nuanţaţi, de-o armonioasă cadenţare se orânduesc, parcă dela sine în cantilene cu surâzătoare viziuni de noroc.

Nimic frenetic. Nimic halucinant. Nici o sensualitate, nici o exaltare.

O poezie mai mult *evocativă*, deşi *simplu-povestitoare*. Autumnală prin decor; primăvăratecă prin emoţiuni. O poezie mai mult de *presimţire*, decât de sentimente.

Intr'o asemenea poezie, dragostea are „graiul înduioşat, de farmec plin", e ca „şoapta apei line, ce mângâie auzu 'n pacea sării".

Cum se urzeşte dragostea aceasta? *In taină*. Şi multă vreme după despărţire ea este rechemată astfel în aducere-aminte:

Când vremea dă în toamnă, îmi picură plângând
Senina 'nchipuire a unei dulci văpăi...

Despărţirea se face fără vorbe.

„Plecasem — şi 'n zarea albastrei dimineţi de vară, departe de deal flutura o batistă albă. Aşa ne-am luat noi ziua bună. Nici mâna nu ne-am strâns..."

Şi din depărtare oamenii *nu*-şi scriu. Numai dânsul ascunde 'n sertar unele răvaşe blajin-dojenitoare:

„Mai picură-mi şi tu o slovă, două,
Că prea le laşi în seama mea pe toate,
Şi mi s'a rupt surtucul tot în coate,
De când tot scriu, că-mi ninge şi-mi tot plouă"...

Şi de-odată, o invitaţie la cununie:

Dar într'o zi — s'o bată bruma!
Imi vine-o veste cu noroc
Imi scrie mândra că m'aşteaptă
Să viu la nunta ei să joc.

Şi la acest poet — la care până şi pustiul inimei *înfloreşte* — cât de străbătătoare este, de astă dată, melancolia depărtării, a singurătăţii neclintite de vr'un grai de om ori de vr'o slovă feminină.

Pastelul său cel mai trist, poartă titlul *Vae soli*. Pe româneşte: *Vai de cel singur:*

M'am dus pe şesu 'ntins şi vânăt
Prin luncile de pe Siret:
Un val de apă argintie
Şi alintat de-un plâns încet.

Eram atât de trist şi singur!
In preajma mea şi înapoi
Cădeau, în golul din pădure,
Din sălcii, gălbenele foi.

Eram eu singura vieaţă —
Şi 'n liniştea din jurul meu,
In trista măreţie-a morţii,
Părea că mă cufund şi eu.

***

Un om care n'a ştiut să pue ordine în propria lui viaţă, s'a apucat de curând să aranjeze — retrospectiv — traiul simpaticilor săi dispăruţi.

Dânsul găseşte că Păun ar fi putut să fie un excelent „om al vetrei" şi poet al unei tăcute şi norocoase căsnicii.

Pe Ion Păun îl apăsa — într'adevăr — starea de holtei.

Intr'o scrisoare se 'ntreabă cum „să scape de urât", şi se tânguie:

„M'aş însura, — dar cui să trebuiască o sărăcie de băet fără un surtucel ca oamenii pe el?"

Şi într'o scrisoare, datată 29 Septembrie 1892:

„Trăesc *ca burlacii*, singur... N'am unde mă duce, n'am cu cine schimba o vorbă"...

***

Că el ar fi dat pilda unui destoinic conducător de menaj, o mărturiseşte Dimitrie Anghel, cu prilejul portretului pe care-l face lui Gheorghe din Moldova, în ziua înmormântării acestuia:

La Roma, într'o zi de primăvară, au pornit-o plini de voie-bună, tustrei: Pincio, Gheorghe din Moldova şi Anghel, transportaţi de ideea deschiderii unei ferme-model la Bucureşti:

„Eu" — spune Dimitrie Anghel — „aveam să pun fondurile, căci eram capitalist pe atunci; el (Gheorghe din Moldova), experienţa pe care îşi închipuia că o are, vizitând toate lăptăriile din Roma; iar Păun, poetul bucolic şi cuminte, *destoinicia lui de om aşezat*".

***

Căsnicia lui ar fi fost — de bună seamă — o duioasă şi delicată întrecere între două devotamente; în felul căsniciilor pe cari „în dar de vorbe bune şi calde" le ura prietenilor săi:

„Să te uiţi la dânsa galeş. Ea privind în ochii tăi, — toată mintea să ţi-o fure şi — pierzându-vă în oftarea unui dulce înţeles, — *să luptaţi deapururi tineri, spre împlinirea unui vis măreţ şi sfânt*"...

Şi, într'un alt răvăşel:

„In casa lor fie pururi pită şi sare, — iar în inimă dragoste şi voie bună, spor şi rodnicie".

Dar groparii cari, la 2 Ianuar 1895, — în noapte, în frig, în umezeală, în pâclă, şi la fumegânda lumină tremurătoare a unor torţe, — i-au săpat mormântul, au acoperit în groapa cea din Valea plângerii şi visul acesta al unei căsnicii şi cellalt mare vis al său:

Un vis ce îşi revarsă iubirea în popoare.

BARBU LAZAREANU

Cântecul singuratecului

Zilele ca fire lungi şi mohorâte
Ce urzesc în taină degete urâte
Curg şi se destramă de pe-al vremei fus,
Pe la streşini ţipă glasuri cobitoare:
Ce uriaş ciopleşte racla-încăpătoare
Ingânând prohodul Zilei ce s'a dus?

Viaţa pare-o casă ce-a rămăs pustie
Unde prin unghere să se piardă ştie
Jalnic, numai gândul vântului hoinar;
Casă ce se surpă cu închise geamuri,
Unde toamna'şi scrie picurând prin ramuri
Cu mărunte lacrimi, tremurat chenar.

Zile mohorâte curg şi se distramă
Ploaia le 'nfăşoară 'n umeda-i năframă
Şi uriaşul bate 'n raclă neîncetat—
Negre ursitoare cântă la răscruce
Şi cu mâini de ceară stau pândind s'apuce
Călătorii ce pe drum au înserat.

Maria Pană

Zi ploioasă de primăvară

De-asdimineaţă cerul s'a 'mpăejenit;
Făşii de nori răzleţi s'au arătat în zare
Şi-apoi încet-încet în larg s'au contopit,
Ţesând pe cer un giulgiu trist de 'nmormântare.

Azi soarele nu s'a mai arătat
Şi toate florile de dorul lui sunt triste,
Căci raze mătăsoase ca batiste
Nu le-au şters lacrămile, nu le-au mângăiat.

Eu cred că norii numai de necaz
Se aşezară azi în calea soarelui,
Fiindcă florile prea mor de dragul lui
Ce le 'mpietreşte zâmbete 'n extaz.

Şi-apoi... au vrut şi ei prin picături de ploaie
Să spele lacrămile florilor ce plâng,
Dar lacrămile isbucnesc acum şiroaie
Şi sub povară florile se frâng...

Din liniştita singuratica-mi odaie
Privesc cum plânge cerul încontinuu ploaie
Şi-ascult afară vântul moale cum suspină
De jalea florilor ucise prin grădină...

George A. Petre

Momentul oportun

Diaconescu — avocatul — era foarte supărat în dimineaţa aceea, pe când se plimba de colo-colo, prin larga sală a paşilor pierduţi. Se îngrămădiseră multe: clientela mergea prost, — acasă, nevasta îl cicălise că „de ce nu eşti şi tu, măi omule, ca alţii, — fă ca ei, ce? ai să moşteneşti pământul cu cinstea ta?", — în adunarea politică de aseară avusese iarăşi o întâlnire cu „nenorocitul acela de Popescu, care, drept îţi spun, e un scandal, — în dimineaţa aceea apoi, un confrate îi luase o afacere pe care el o aştepta cu gura căscată, — toate acestea laolaltă, făceau ca mintea d-lui avocat Diaconescu să fie foarte tulburată. Se gândea.

— „De mâine am să fac şi eu ca Ionescu şi Pârjolescu... Am să jupoi pe client de trei piei şi am să-l ţin, colo la distanţă... Are dreptate nevasta!.. Hm?!.. Cred şi eu... Dumneaei atâta ştie: rochii şi iar rochii... şi când îi spun: „soro, mai lasă cele rochii" ea, de colo: „după ce port o rochie pân' ce se face sdreanţă, tot tu mă i'ai cu gura?.. Hm!.. Cum naiba mi-a luat afacerea Pârjolescu?.. Mare jnapan!.. Ce meserie, Doamne Doamne!.."

Cam acestea erau, în trăsături largi, gândurile tumultoase din mintea d-lui Diaconescu, pe când mergea, în neştire, pe aceiaşi dungă neagră de mozaic din sala paşilor pierduţi.

Cum mergea aşa, un curier îi dădu un plic, zicând:

— „Pentru d-voastră".

— „De unde?.."

— „De la banca „Fericirea obştească"...

— „Da?"

— „Da... zice să semnaţi de primire..."

Diaconescu, în neştire, iscăli, gândindu-se plictisit la ce mai putea fi. Ştia că are acolo un gir dat lui Istrătescu, funcţionar la C. F. R., prieten de copilărie cu el. Desfăcu plicul... Banca îl somă ca „de îndată" să achite suma girată, de oarece Istrătescu plecase din oraş, fiind mutat la o gară îndepărtată, spre Sighetul Marmaţiei...

Rămase de lemn... O clipă, toate gândurile i-se opriră pe loc, — apoi, ca într'o revărsare îmbielşugată, isbucni gândul şi mai tumultos: „aşa-mi trebue, dobitoc!.. Mai ajută pe om!.. P-tiu!.. fir'ar..." şi d-l Diaconescu, în gând, scuipă din toată inima...

Tocmai în clipa aceea, se apropia de el, colegul Mircescu, — elegantul şi spiritualul coleg de avocatură. Totdeauna avea un zâmbet pe buze şi o glumă gata, cu care descreţea frunţile prietenilor.

El zicea totdeauna:

— „Nu vreau să ştiu de nimic, — viaţa e un fleac (alte ori spunea altfel)... *Ergo, bibamus...* (înţelegea prin *bibamus:* să trăim)..." Şi te lua, te învârtea, — îţi aruncă o glumă, mai totdeauna reuşită, — şi pleca mai departe şi iar spunea vreunui grefier posomorât din pricină că nu avea lemne acasă şi nici bani în buzunar: „nu sta aşa, măi dragă, — *vita breva est... Ergo, bibamus,* — cum zice turcul..." şi-l lua pe bietul om şi-l învârtea şi-i aruncà o glumă, mai totdeauna reuşită, — aşa în cât, acesta, ca să scape, frunzărea un surâs în silă, de parcă s'ar fi încruntat de durere...

Diaconescu, tocmai ajunsese la gândul că bunătatea este o prostie şi prietenia o idioţie, — când Mircescu i-se opri în faţă:

— „Ce-i cu tine, măi?.. Ce stai aşa?..."

Peste fire de amărât, Diaconescu îi răspunse:

— „Lasă-mă, bre, în pace..."

Mircescu nu se lăsă, — găsise momentul oportun să-şi desvolte activitatea-i pacificatoare şi consolatrice. Zise:

— „Ei, ce dracu, măi?!.. Ce-i mutra asta lungă de trei stânjeni, măsuraţi în palme de pe vremea lui Dabija-Vodă?.." şi dădu să surâdă lui Diaconescu... Acesta, îi întoarse o privire şi rugătoare, dar şi adânc plictisită, gândindu-se: „cine îl mai trimese şi pe idiotul ăsta?.. Auzi, domnule, să plătesc eu poliţa?.. Asta nu!.. Hotărât nu!.. Am să le spun că..."

Mircescu voià însă, cu orice chip, să-l facă pe Diaconescu să surâdă, — deci insistă din nou:

— „Sau poate, dragă, nu-ţi merge în amor?.. E! el, ştrengarule!.."

Diaconescu, apăsat:

— „Du-te, mă, şi lasă-mă în pace!.."

Mircescu, — zâmbitor:

— „Mă dragă: *vita breva est...*"

Diaconescu pierzând măsura:

— „Mai întâi eşti idiot: nu *breva*, ci *brevis... Brevis-breve... Brevis* este şi pentru masculin şi pentru feminin... şi al doilea eşti un... un..."

Mircescu părând a rămâne nepăsător:

— „E! e! hotărât că n'ai avut noroc în amor astă noapte..."

Diaconescu răstit:

— „...un... un tâmpit că nu laşi oamenii în pace..."

Mircescu, puţin atins, schimbă:

— „Ai putea să-ţi mai i-ai seama la vorbă, căci de nu..."

— „Ce „căci"?.. Eşti un..

— „Te rog-te rog..."

— „...un caraghios..."

— „Şi tu un mitocan..."

— „Maimuţoiule!.."

— „Idiotule!.."

Două palme răsunară pe obrazul lui Mircescu, ca doua pocnituri de pistol şi ca o chemare grabnică pentru cei de pe Sala paşilor pierduţi. Intr'o clipă, se făcu un strugure de lume în jurul luptătorilor, ca şi cum un magnet ar fi atras în juru-i tot ce era vietate în preajmă. Uşile grefelor de deschiseră şi invadară în sală toţi funcţionarii. Până şi copistul Grigoraş, cel cu picioarele moi, se ivi sprijinit în cârje şi holbând ochii, întrebă în gol: „ce s'a întâmplat?!.."

. . . .

Târziu, după ce procesele se isprăviră, doi colegi: Ionescu cu Pârjolescu, mergeau pe bulevard spre club şi vorbeau despre această întâmplare.

— „Şi doar erau prieteni!.." zicea Ionescu.

— „Vorbă să fie!.." răspunse Pârjolescu cu subânţelesuri...

Ionescu, pricepând, zâmbi:

— „Oare?.."

— „Ce? te mai îndoeşti?.."

— „Nu zic... Nu mai garantez nici de (era să zică „de mine")... nici de frate-meu...

— „Se zice că l'a cam prins pe amicu Mircescu făcând ochi dulci..."

— „...nevesti-sa..."

— „...exact..."

— „Ce-ţi spun eu?.. Nu mai poţi garanta de nimic... Cine ar fi putut zice de femeea aceea?.."

— „Femeea?.. Hm!.. Femeea, dragă?!.." zâmbi filosofic d-l Pârjolescu... Apoi urmă:

— „Femeea este, pot zice, tot ce poate fi mai... hm!.. mai, cum să zic?.." şi negăsind cuvântul, făcu câteva rotogoale vagi prin aer, ca şi cum ar fi vânturat ceva...

Şi amândoi prietenii, mergând pe sub castani, se simţeau foarte voioşi...

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

Târgul corbilor

— FRAGMENT —

Fire poznașe și țâfnoasă.

Priveliștea de oțel, fumurie și neagră, cu hornuri uriașe, clădării de piatră, maimuțe închipuite, prinse în mersuri repezi de moriști: toate mi se urâțiseră. Mi-aș fi dăruit fără murmur măduva pentru lumânări și creerii pentru scornitul unui leac bun de tămăduit tâmpenia altora. Tânjeam pierdut, pierdusem cărăruia mea cea deapururea firească și zadarnic liniile scrijilite în palma stângă îmi prevesteau numai o vremelnică prăbușire.

Am început să cuget înapoi, să mântui măcar ceeace îmi mai rămăsese. Sihăstria târgului avea să-mi fie priincioasă? Credeam și mă prinsesem de această proptea cum se prinde furtuna de o șindrilă.

Cea din urmă noapte în hăul pierzaniei de uzini, cârciumi și oameni de cleiu, mi-am petrecut-o pe o prispă, plângând sub vinețeala unui cer înlăcrămat de plânsoarea meteorilor.

In zori la gară.

O zi trudită în tren, cu tovarăși somnoroși, tăcuți. Pe urmă noaptea. Trenul micuț se propi în gara deșartă. Am coborât pe scări lucii de ghețuș!

— Au, au! ham, ham! Cât se depărtase vremea!

O lumină la locantă: doi acari cu fânare verzi. Un ceas târa domol greutatea unui ac negru: îl auzeam cum gâfâe. Pustiu ca nicăeri, deși trăiam încă pe pământ, în Moldova de sus.

Ies cu bocceaua în mâini, urc într'o droșcă bătrână. Ce ciudat birjar! Roșu; morfolește mustața și are ochii bulbucați. L'am mai cunoscut de mult. Urcă cineva alături, o cucoană cu blană crețoasă și un cățel. Și caii costelivi pornesc domol prin sloată. Copitele se spală în glodul smântânos. Tăcerea huruie, aud fioroase glasuri, multe, negre. Cuget la cele ce s'au mai cugetat. Se sparge besna de un fânar și trece o ceată de cheflii. Un taraf de lăutari cu unelte, crai cu mahalagioaice și droșca prinde mersul săltăreț al cântecului. Schelete de copaci, garduri de ostrețe, moarte la tot pasul. Trecem pe lângă bisericuțe bătrâne, trecute în hronice de slavă. Și clopotnițele tac. In negreața nopții toate căsuțele se prefac în clopotnițe. Te exasperă cu tăcerea lor, ai vrea să le alungi ca pe un stol de păsări. Și corbii prinde a croncăni slăvind nu se știe ce diavoli.

Inchid ochii, am ațipit sau nu? Birjarul nu știe unde trebue să oprească. A trecut chiar de casă,

— Până la porțile iadului! S'au nu: întoarce!

De unde a ghicit? Sunt încredințat că n'am rostit un singur cuvânt.

Nimeni nu va ghici din ce depărtări s'a întors în priveliștea tihnită cineva, fără să se mai întoarcă! Mă vor crede de ai lor, dar zadarnic căci am murit. Voi surâde, fiindcă nu silește nimeni să fiu mâhnit.

— Oprește, birjar!

Cine știe ce vreau eu în clipa deacum? Dacă e un Dumnezeu puternic peste aceste pustiuri înghețate, milostivească-se și de îndoiala mea!

— N'ajunge 15 lei?

— Nu, e scump ovăzul

Urc în cerdac!

— Birjar afurisit, de ce mi-ai adus aminte că trăesc în vremea zeului vițel de aur și a caliciei răutăcioase? Nu-mi era mai bine în golul de dincolo de vremi?

1920 Martie.

ION CALUGARU

SALONUL UMORIȘTILOR

SCHIȚĂ CÂMPENEASCĂ

Soarele s'a frânt de mijloc
ca o fată la cules de mure
și-a 'nceput să strângă 'n palme
banii risipiți pe dealurile sure;

pe ulițele satului
s'a sbenguit ca un copil vioi
și a biciuit cu fișci de lumină
o cireadă albă de boi;

a legat cercei de aur
de șuvițele unei fete care la fântână
rămăsese cu ochii în jos.
(Un flăcău o strângea ușor de mână).

Și-a lăsai apoi obosit, fruntea,
pe brațele serii
și în urma lui satul a rămas:
călugăr îmbrăcat în vestmintele tăcerii.

Peste tot după aceea s'a împăienjenit
pustiul unui popas părăsit.

Numai pe drumul cenușiu
un copil, până târziu,
a scormonit prin pulberea drumului,
cu picioarele,
să vază dacă n'a uitat cumva pe-acolo soarele
vre-unul din bănuții lui...

Zaharia Stancu

O scrisoare a lui Lamartine

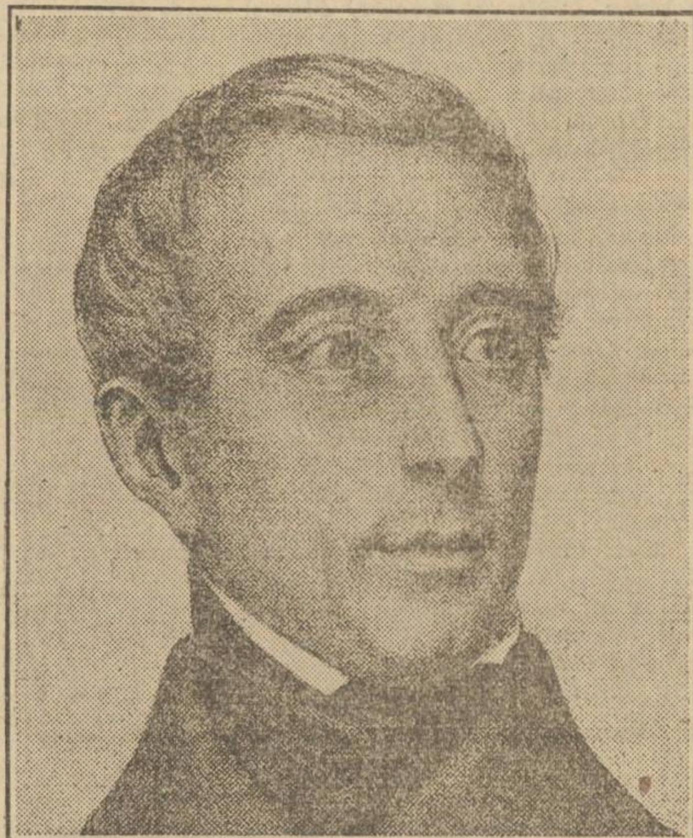
In timpurile tulburi, pentru neamul nostru, când depindeam mai mult de alții, țara a găsit sprijin în Franța, care ne-a susținut mult.

Aceasta, se poate vedea și din următoarea scrisoare, pe care Lamartine, marele poet și bărbat de stat francez, a scris-o, către membrii guvernului provizoriu român, în timpul revoluției din 1848:

„Domnilor membri ai guvernului provizoriu al României, la București.

Domnilor,

Scrisoarea d-voastră mergea către unul din șefii guvernului interimar al Republicei, și a găsit numai pe un simplu cetățean, carele nu are altă putere decât votul și cuvântul său de reprezentant al poporului. Aceasta, domnilor, vă zice îndestul că schimbarea poziției, a trebuit să modifice și caracterul răspunsului meu. Acum o lună de zile aș fi putut să vă dau, dacă nu angajamente, cel puțin presimțămintele politice ale Franței priviloare la naționalitatea a cărei reconstrucțiune ați întreprins'o cu atâta curaj și patriotism.

LAMARTINE

Astăzi însă nu vă mai pot adresa decât urări și speranțe. Mi-a fost dat să vorbesc pentru întâiași dată Europei în numele Republicei, printr'un manifest care a dirijat cele dintâi acte și a țintuit cea dintâi atitudine a politicei străine. Acest manifest mi-a fost oarecum dictat de glasul unanim al opiniei publice. El este, cutez a o zice, promulgarea oficială a simțămintelor de pace, de prudență, de moderație, însă este simpatia frățească pentru toate drepturile și toate desrobirile legitime ce însuflețesc voința și inima Franței. Cu acest titlu, cred că vă pot făgădui că linia politicei democratice trasă de dânsa nu se va schimba în numele noului guvern, și că limbagiul ce mi l'a insuflat gândirea cea liberală și generoasă a țării mele, nu va fi denegat de succesorii mei. Cât despre mine, domnilor, cunoașteți câtă simpatie am pentru cauza ce apărați, și a vă reînoi expresiunea ei, este a vă asigura câtă fericire aș avea dacă aș putea să o slujesc.

Primiți, d-lor, asigurarea celei mai mari considerațiuni".

Lamartine.

Din această scrisoare, se poate vedea de ce sentimente a fost însuflețit Lamartine, față de țara noastră. Cu toate că demisionase din calitatea sa de ministru de externe și nu putea satisface cererea guvernului român, dar are pentru acesta cuvinte calde și încurajatoare, care, în timpuri grele, sunt în totdeauna bine venite.

Const. V. Rosetti.

CRONICA ARTISTICĂ

George Chirovici

Fără izbucniri, fără noutate așa de mult căutată, expozantul dela Maison d'Art a trecut de ani de zile prin nenumărate expoziții lăsând mai întotdeauna impresia unui meșter pe care corectitudinea facturii și simplitatea inspirației îl lăsau într'o atmosferă ades înfrățită cu banalul poetic. D. Chirovici se păstra cuminte între întortocherile ciudate ale curentelor moderne și-și urmărea cu sufletul liniștit și cald, progresarea domoală a celui ce pornește la drum lung fără ajutorare și-și caută în el însuși rădănicile puterii. Acum doi ani, la o expoziție a Salonului de Toamnă ne-a surprins printr'o întărire a tuturor forțelor sale de expresiune. Culoarea eșise din gama banală a paletei dulci, subiectele se fragmentaseră cu intenții de redare a impresiilor fragmentate și adâncite.

In expoziția de față, d. Chirovici a trecut la o aquarelă stinsă și vaporoasă. Culorile sânt potolite și valorificate măestrit. E o doză de „artistic" în armoniile d-sale, ceiace alăturat desenului simplu și delicat complectează impresia și-o schimbă într'un tablou.

Dar lăsând de-oparte calitățile lucrărilor de acum, expoziția dela Maison d'Art este făgăduiala serioasă ce ni se face pentru viitor. Căci pentru finețea culorilor pe care ni le arată d. Chirovici și pentru simțul său de armonizare drumul se deschide frumos și limpede.

Ș'apoi în stadiul nostru de dezvoltare acest vrednic artist ar putea contribui — și sântem siguri c'o va face — la aceia ce ne lipsește nouă mai mult, ilustrarea artistică a volumelor. E în aquarela d-sale un suflet care-ar putea complecta vizual, de minune, anume texte din literatura noastră. Il așteptăm deci.

VICTOR ION POPA

„Ritmul amintirii"

I

AMINTIREA

...de undeva ecouri de flașnete,
Romanțe vechi, din vremuri demodate,
Cum ne 'gână bunica pe 'nserate
Cu glas în care tremurau regrete...

...de undeva nostalgice ecouri
Trezesc mirări ce le credeam uitate
Și ca 'n „gobelinuri" vechi, decolorate
Răsar ale trecutului tablouri...

Ce stranie-i povestea amintirii — ;
Noi n'am trăit sublimul fericirii
Și totuși ne-amintim că a fost cândva...

A fost cândva... și l-am trăit... dar unde?..
...Un cântec din departe mă pătrunde
Cu 'nfiorări ce nu le pot uită...

II

MAMA

Ochi blânzi, surâs duios și leăgăn dulce,
La sânul cald mă 'mbie să mă culce...

Lin, mângâeri, ca flori de primăvară,
Mi-aștern pe frunte blânda lor povară;

Și 'n dulce cânt de leagăn îngânat
Nespus de tainic, de înfiorat,

Mă simt mai mic, și mai bălai, și-apoi
In pacea care cade peste noi,

Atât de mic și de bălai mă simt,
Că nu știu de e visul ori eu sânt —

Acel ce-adoarme 'n poala mamei, lin,
Sub vraja dulce-a glasului 'senin...

Ochi blânzi, surâs duios, și leagăn dulce,
La sânul cald mă 'mbie să mă culce...

III

PĂRINȚII

Privesc senin portretul tău în ramă
De amintiri: seninu-ți chip de vis,
Pe care-un suflet tainic a înscris
Surâs de sfântă și priviri de mamă.

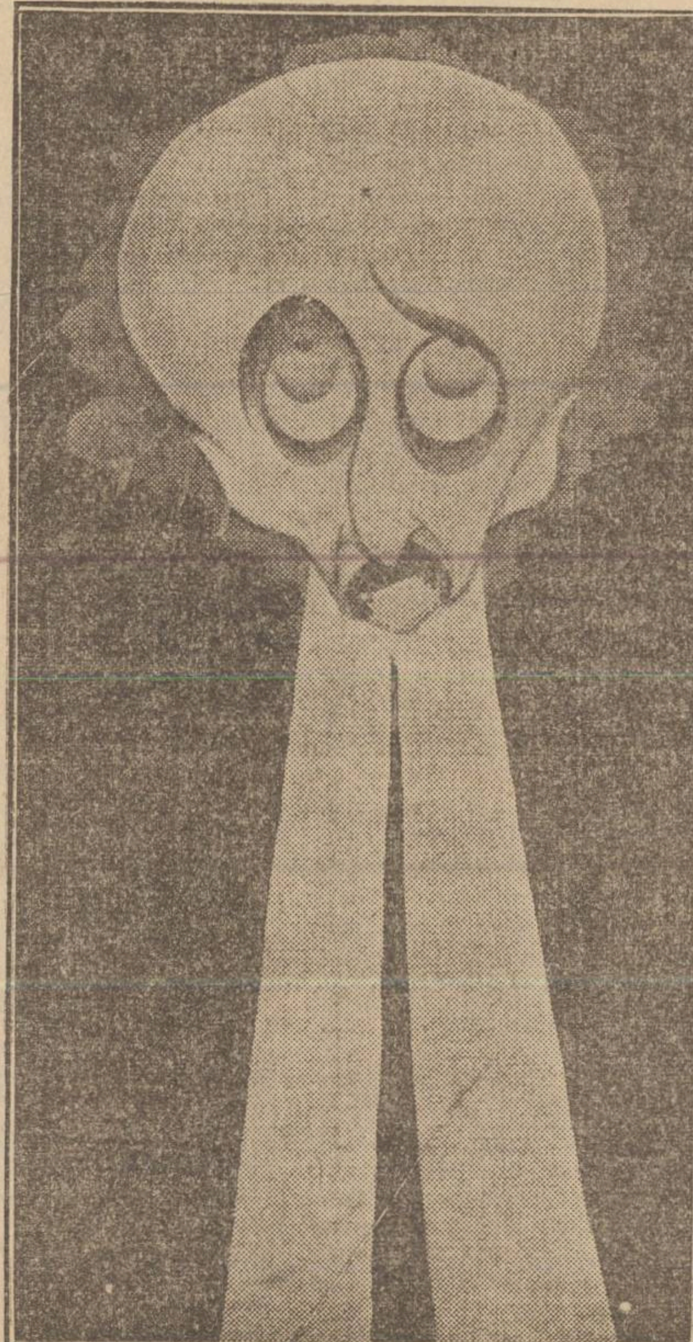
Și-apoi privesc adânc portretul lui,
Cu ochi adânci, nostalgici și stăpâni,
Neliniștite ape de fântâni:
Enigma 'ntreagă a trecutului...

Prin voi îmi dibui primii pași în vreme,
Un glas din vechi începe să mă cheme —
Și rând pe rând cobor adânc și mult

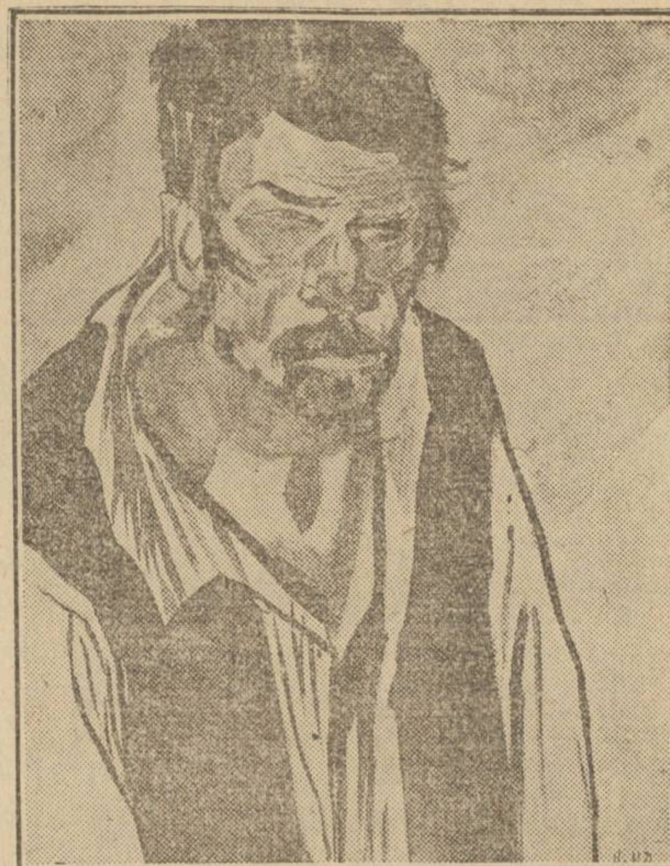
Sub chipul fiecăruia din voi,
Și 'n glasul amintirii vă ascult
Grăind de la olaltă amândoi...

Mircea Gheorghiu

SALONUL UMORIȘTILOR

SALONUL UMORIȘTILOR

Poveste primitivă

Viața își închisese o undă a nesfârșirii sale, în corpul svelt și robust al unui tânăr. Dar unda de viață nu trezia nici un sunet din coardele sufletului său asprit în recea singurătate a pădurii și'n sângeroase lupte cu fiarele feline.

Pășia agale, fără să se întrebe unde merge; — privia cu ochi de sfinx, fără să caute taine; — ziua era la fel cu celelalte zile, iar somnul nu-i era turburat de vise.

Dar într'o înserare, printre cele din urmă raze roșii strecurate prin frunziș, el zări, între doui brazi, ca între două coloane de templu, o arătare diafană — o albă statuie de lumină, aureolată de mistere: cerul privia prin ochii ei albaștri, zorile vibrau în surâsul ei abia ghicit.

Intâia oară, tânărul fu sguduit de spaima unei vraje: — un fulger îi străbătu inima amorțită și valuri fierbinți se revărsau în piept; pe umeri se lăsa o povară tot mai grea: adorarea îl copleșia — și el se frânse, cu fruntea la pământ...

Când își ridică privirea, încinsă și umilă, zâna nu mai era între coloane: între ele era prăpastia nopții. Atunci durerea se înfipse în el; căci pierduse ceiace fusese ascuns, fără să știe, în adâncul ființei sale... Și într'însul, ardea o flacără nouă, o nemiloasă flacără mistuitoare — flacăra dorinței pâlpâia în pieptul său...

Ca un ghimpe, durerea era mereu înfiptă în inimă; — fiori curgeau prin trup ca isvoarele calde sub pământ; — armonii răsunau în urechi ca marea într'o scoică; — chipuri și priveliști se îngrămădiau în ochii săi, ca vedeniile într'o grotă. Toate în jurul său se însuflețeau, se rînoiau, se înfrumusețau prin flacăra prea curată a Iubirii.

Dar inima era mereu încercuită: dorul se furișa prin ea ca o viperă: ecourile se înăbușiau în el, vedeniile stăruiau în ochi și lacrimile nu isvorau: — gândurile se luptau sub frunte ca niște fiare și în zadar graaiul său cerca să închege un vers sau să slobozească un strigăt de chemare.

Iubirea lui era ca lava ce fierbe în sânul pământului, fără să poată sbucni spre cerul plin de stele. Atât de covârșitoare erau zidurile ființei sale — și flacăra îl mistuia mereu, mereu...

Durerea și nebunia îl îndemnară să înfigă arma lui ascuțiță în ochi, în frunte, în piept, în măruntaie: — să-și deschidă ființa — să evadeze sufletul prin rănile jertfei supreme. Și sângele curgea încins, neînfrânat; furtuna läuntrică se învârtejia în nesfârșiri; gândurile se înălțau ca ciocârlii spre soare, lacrimile curgeau balsamice — și un cântec de fericire răsuna întâia oară sub bolțile pădurii: — zeița Iubirii apăruse iarăși!

Și după ce din sângele său ea făcu să răsară flori, după ce adună gândurile în nouri, strânse lacrimile în isvoare și puse cântecul lui în glasul privighetoarei — zeița duse sufletul tânărului în țara ei de veșnică iubire...

EUGEN RELGIS

PRESIMTIRI VAGI

(sub priveliștea viziunei de amurg a portului)

In larguri și 'n port
e pace de lac.
Legate în lanțuri năvile fac
ca niște cernite racle de mort,
pe care răsar
înfipte în cruci enorme de lemn,
catarguri ce par
un semn
funerar,
un semn de zădarnic efort.
E pace 'n larguri și 'n port;
dar din orașul solemn,
o toacă și glasuri de clopot,
cu jale răsfrâng
un clocot
de vagi înțelesuri ce plâng.
In larguri și 'n port stă pace,
o pace întinsă de lac,
de lac făr'de viață ce face
să 'ntreb:
De ce făpturile tac?
Și de ce 'n asfințirea ciudată
doar glasuri de clopot vorbesc,
în dangăt ce totuși arată
atât înțeles omenesc?

Sandu Tudor

Spre Făgăraş în 1916

Să nu fi atârnat ici-colo, tăiate, sârmele de telegraf, şi să nu fi fost presărate pe şosea, moarte de oboseală ori ucise, vitele de toată frumuseţea ce nu putuseră fugi în panica ce cuprinsese populaţia străină la ştirea fulgerătoare că „Vin Valahii"!, nimic nu ar fi arătat răsboiul. Mai de grabă, lipsa de ţărani la câmp, de căruţe pe şosele şi tăcerea adâncă din Braşovul pustiu, cu prăvăliile toate închise, pe care îl străbăteam în această zi de 21 August, te-ar fi făcut să te crezi într'o zi de Paşti, dis de dimineaţă. Adormit părea vechiul Braşov săsesc, cu casele strânse în jurul Bisericei Negre şi Primăriei, şi până şi Tîmpa, minunatul munte ocrotitor al vechei cetăţi, părea un uriaş, culcat a lene pe spate, în hainele lui de catifea verde, cu picioarele întinse în şesul Bârsei, cu capul pletos rezemat pe coama Carpaţilor, sus în cartierul românesc.

Inaintau batalioanele Regimentului 6 Mihai-Viteazul pe pământul Ardealului, în beţia visului, care ar fi părut nebunie cu puţine zile înainte şi care, într'o noapte, după mii de ani de aşteptare, se împlinise, ştergându-se graniţa Carpaţilor. Şi acum Oltul, bătrâna matcă cu ape mereu tinere, era marginea moşiei, iar Carpaţii, retrăgându-se tot mai departe în spatele nostru, se făceau mici, frumoşi, albaştri, topindu-se în pământul României din ce în ce mărită.

Neprecizată încă era misiunea noastră. Mergeam de sigur să întărim cordonul batalioanelor de acoperire, cari ele rupseseră lanţurile ce atâtea veacuri încătuşaseră un neam şi ele, din noaptea de Sântă-Mărie, fără odihnă, mereu în lupte, împingeau tot mai departe graniţa cea nouă, făurită din piepturi ostăşeşti.

Se părea că dinspre nord de Feldioara ar putea veni contraatacul duşman, şi deci înspre vechea cetate teutonă pornirăm, pe vreme din nou frumoasă.

Era atât de minunat şesul Bârsei, cu strajă de munţi albaştri de jur-împrejur, atât de curat aerul, răcorit de ploaia din ajun, atâta tinereţe în piepturile celor mai mulţi, încât voioşi înaintau soldaţii. Acum numai, se înfrăţiau mai deplin sufletele celor rupţi dureros dela vatră, adunaţi în grabă şi larmă în curtea cazărmei, nivelaţi prin uniformă, înghesuiţi pe noapte în vagoane de marfă, porniţi în lung marş obositor. Uşurinţa cu care se străbătuse Carpaţii, vraja peisagiului ardelenesc, dase tuturor o încredere nebună şi cântecul venea firesc pe buze. Când se intona „La Arme!", un plutonier, ardelean de naştere, din Branul vecin, ducând la gură megafonul pentru transmiterea comenzilor, trimitea cu voce tunătoare refrenul până departe înspre satul lui, ce se ghicea la poalele unui munte, sălbatec tăiat în piatră. Şi ofiţerii cântau şi ei. Abia se deosebiau de trupă, căci sabia, inutilă la atac, se desfiinţase; ofiţerilor li se dase carabină şi baionetă; ghetrele de piele galbenă, lucitoare puncte de ochire pentru duşman, se înlocuiseră cu moletierele verzi soldăţeşti, chipiul prin capelă la fel ca a oamenilor, şi doar o tresă mică indica erarhia gradelor. De aceia şi la ofiţeri — la cei de rezervă mai ales — era dorinţa şi nevoia de a cunoaşte şi de a fi tot mai bine cunoscuţi de oamenii lor, intrând în vorbă prieteneşte cu fiecare.

Un soldat îşi legase pe raniţă, cu panglică tricoloră, un tablou în oleografie al lui Mihai-Viteazul şi la fiece haltă, îl aşeza pe piramidele de arme, ori seara pe cortul grupei lui. Dacă, surâzând, un ofiţer se oprea în faţa chipului înaintaşului, se lumina faţa soldatului spunând:

— La Alba-Iulia, domnule locotenent!

Iar altul, lămuria:

— La 1913 la Sofia; acum la Bucureşti! Scurt mişcarea!

Şi kilometrele se străbăteau pe nesimţite, pietrele indicatoare se numărau cu veselie de soldaţi, căci erau vestitoare ale haltelor orare.

— Domnule locotenent, ce înseamnă 416 pe piatra aia?

— Că mai sânt 416 km. până la Budapesta.

— Ei! Am mers ce era mai greu!

Dealungul şoselei, ori scurtând peste câmp la cotituri, prăjinile de bambu ale telefonului de campanie, legau noua graniţă cu cei cari, undeva departe, cu ochii pe hartă, culegând ştiri de pe toată linia de luptă, transmiteau ordinele grupuleţelor de oameni împrăştiaţi pe eşicherul uriaş al frontului, sdrobitor şi întins.

Din loc în loc săteni bătrâni, pe marginea şoselei săpau conştiincioşi gropi adânci pentru vitele omorîte de Unguri sau de oboseala fugei.

Coborînd o vâlcea, un miros pestilenţial făcu să grăbim pasul: o turmă întreagă de miei fusese înjunghiată, ca să nu cadă în mâinile Românilor, şi putrezea în apă.

Mai departe, pe dreapta, o fabrică de zahăr incendiată, însemna iar jalea răsboiului. Mai încolo un frumos pod de piatră, dureros mutilat de dinamită, s mai ţinea şchiop în picioare, proptit în bârne ca pe nişte cârji.

In faţa noastră cetatea Feldioarei răsări mândră pe un dâmb apărută ochilor la o cotitură a drumului, tunuri, tunuri multe, luptă unde Petru Vodă Rareş învinsese armata lui Ferdinand de Austria. Şi pe când mintea îmi evoca tunurile bătrâneşti cucerite atunci de fiul marelui Ştefan Vodă, pe şoseaua adiacentă, apărură ochilor la o cotitură a drumului, tunuri, tunuri multe, defilând ca la paradă prin faţa cetăţei, intrau în Feldioara vuind de oaste românească concentrată aci.

Trei zile a stat regimentul în Feldioara părăsită de săsimea bogată, prădată cumplit de sărăcime şi prea puţin de trupe. Ziua soldaţii săpau tranşee înspre Krisba ocupată de duşmani, noaptea, pe rând, regimentele 6 şi 21 infanterie păzeau în avanposturi pe camarazii lor cantonaţi în oraş; câte o companie era trimisă spre Bodu sau alt sat vecin pentru paza artileriei.

Trupele ce aveau să apere linia Oltului la nord de Feldioara fiind suficiente, batalioanele regimentului 6 Mihai-Viteazul primiră ordinul ca, peste munţi, prin defileul Perşanilor, să ajungă iar Oltul înspre Făgăraş, spre a fixa aci graniţa şi a o împinge spre Sibiu.

Primul popas îl facem la Satu-Nou, sat unguresc, părăsit de locuitori. Pe străzi, viţei murind de foame, rag dureros, vacile fiind luate în fuga lor de Unguri. Soldaţii, cantonaţi în uriaşele şure ardelene, cu fân mirositor, trăiesc împărăteşte. Prind găini, gâşte, porumbei, taie purcei, viţei, „ca să-şi facă pomană să nu moară bieţii orfani de foame!". Soluţiunea eftenirei traiului e găsită. Din fiece curte se ridică acru fumul cărnurilor fripte. Un rezervist, cârciumar bucureştean, are grătar în regulă: o gratie de şters picioarele pusă pe două cărămizi peste jar. Pe un carton a scris: *„La Leul şi Cârnatul"* şi a prins „firma" pe piramida de arme a grupei lui; în curtea vecină un concurent a instalat un grătar imens, făcut din două gratii de curăţit noroiul cismelor, pe una, cu mărgele de porţelan, sta scris „Salve", pe cealaltă „Eljen". Şi-a pus o firmă în toată regula, o făşie de cearceaf, pe care citeşti *„La Parisiana, azi fără bani, mâine cu bani"!* şi cu un cleşte chiamă vesel pe camarazi la ospăţ fără parale. Paza la cârciuma satului a oprit cheful să devină periculos, dar tot s'a ales cu vin de „Tokai" fiece grupă.

A doua zi s'au făcut exerciţii de desfăşurare în trăgători şi mici lupte cu aruncare de granate. Cât au de învăţat oamenii, ofiţerii, şi ce mare e răspunderea acestora! Dar îţi dai seama că în cele din urmă totul va depinde de sângele rece al comandantului, de experienţa crudă ce o vor face oamenii ce nu ştiu şi nu vor să utilizeze terenul.

Şi ce gălăgios e Românul. Până nu comentează, nu critică — Bucureşteanul mai ales — nu se poate. E o încrucişare de ordine şi o gălăgie care trădează dela distanţă un regiment bucureştean.

Soldaţii, atât de leneşi în executarea desfăşurărei în trăgători, au gonit însă nebuneşte, cu chiote, după un epure, un sărman pui de iepure, şi l-au prins în baionetă. Şi atunci am auzit întâi strigătul „pe el bă!", care de atâtea ori va pune pe fugă duşmanul.

La 2 noaptea primim ordinul să pornim spre Ţânţari.

La Ţânţari începe defileul prin care poţi trece din Ţara Bârsei în Ţara Oltului, străbătând unghiul de munte care împinge Oltul mult spre nord.

Cruci ciudate, fără braţe, săpate doar în latul stâlpului, sânt presărate tot mai des pe şosea cu cât te apropii de acest sat curat românesc. La 7 dimineaţa ne opream în marginea lui. Nimeni nu-l părăsise şi femeile ne eşeau în cale cu urări: „Să v'ajute Dumnezeu drăguţul!", dăruind soldaţilor sătui pâine, lapte, poame. Mulţumiau împărţind fetiţelor gologani de nichel ca să-şi facă salbe cu „bani din ţară". Câte unul lua vreun copilaş în braţe şi-l săruta cu foc oftând.

Şi pentrucă era tare răcoroasă vremea, soldaţii au întins o horă drăcească. Se adunase femeile, bătrânii, băieţii până la 16 ani, satul tot, şi întâi o femeie, apoi alta şi iar alta, s'au prins în horă cu soldaţii şi jocul a ţinut până seara. Şi de obosea cântând din fluer lăutarul, pe dată se găsia alt soldat să scoată fluerul din cismă. Iar tunul care bubuia departe, în spre Făgăraş, desigur că doar ofiţerii şi bătrânii satului îl vor fi auzit.

Am dormit noaptea în casa institutorului. Cu tot numele satului, nu ne-au pişcat ţânţarii; puricii însă erau tot atât de mulţi ca şi în bogatele case săseşti unde mai cantonasem; dar în schimb nu roiau muştele ca la Saşi. Şi nici a doua noapte, când eram la rezerva avantposturilor, într'un fund de vale, n'am scăpat de purici: un afurisit de câine, ca să-mi ţie de cald în cortul unde dormiam pe pământul gol, s'a vârît noaptea lângă mine, lipit de mine, şi-mi împrumuta toţi puricii culeşi de prin sat. Am gonit fabrica de purici şi am adormit apoi atât de tare încât nici ploaia n'am auzit-o. M'a deşteptat frigul, tusea oamenilor, plescăitul pânzelor de cort, sgomotul bocancelor izbite una de alta pentru încălzitul picioarelor şi mai ales glumele celor cari, ne mai putând răbda frigul, făcuseră focuri, unde coceau porumb.

Trei zile a stat regimentul în Ţânţari, aşteptând ordine, compania mea însă fiind mereu în avanposturi.

Obositoare şi sdruncinătoare de nervi e inspectarea posturilor şi liniei santinelelor duble, noaptea, în apropierea duşmanului, când bubuie tunul aproape. Sentinelele erau înşirate prin pădure, pe muchea dealurilor dela nordul satului. Trebuia pe furiş să te strecori prin întunericul desişurilor, să surprinzi santinele, să vezi de'şi fac datoria şi lugubru răsuna *„Cine-i? Stăi!"* rostit, după o tresăritură, de santinela de veghe. De teamă, halucinat de noapte, un soldat şi-a descărcat arma şi glonţul mi-a şuerat la ureche. Ar fi fost stupid să mori ucis prosteşte de ai tăi!

Dar şi aci era partea de haz. Parola în seara aceea era ceva mai complicată: în loc de clasicul „Bucur-Bucureşti", ori „Carol-Calafat", parola era „Român-Râşnov", „Român" fiind cuvântul de trecere pentru cei opriţi de santinele, iar „Râşnov" răspunsul contraprobă pe care sentinelele trebuiau să-l dea spre a se complecta parola. Dar nici una din sentinele nu putuse ţine minte „Râşnov".

Ajung la o sentinelă:

— Cine-i? Stăi!

— Rond.

— Rond, dă-ţi parola.

— Român.

— ??! (sentinela uitase răspunsul!).

— Soldat!! Nu ştii răspunsul?!

— L'am uitat, s'trăiţi, d-le locotenent.

— Băă!! (crescendo, apoi în surdină: „Râşnov!" şi iar crescendo, între dinţi: „De ce ai uitat?).

— Nu-l cunosc, s'trăiţi pe boieru ăla!...

Şi mai încolo, la altă sentinelă, iarăşi:

— Cine-i? Stăi!

— Român.

— ??! (Sentinela tace o clipă, face o eroică sforţare cerebrală, apoi, triumfător răspunde: „Râşniţă"!

La 4, spre ziuă, mântuind inspecţia, am început să cobor spre postul mic. Luna, în ultimul pătrar, se zăria printre copaci jucând neastâmpărată, fărâmiţându-se parcă de crăcile ţepoase şi apoi brusc, când eşii din pădure, rămase imobilă pe cer. La picioarele mele se întindea un nor aşternut greoiu peste dealuri, peste tot largul şes al Bârsei, dând iluzia mărei fără sfârşit din care se înălţa sus, negru, ca o insulă pe puful vaporos, într'o vedenie de basm, masivul rotund al minunatului munte Codlea.

H. STAHL

LITERATURA STREINĂ

Cele două câmpii

Legendă indiană

de Sienkiewicz

Erau odată două ţări, una lângă alta, asemănându-se cu două ucâmpii nemărginite pe care le despărţea numai un râu limpede.

Malurile acestui râu se lărgeau într'un loc şi formau ca un vad a cărui apă era liniştită şi străvezie.

Sub bolta albastră a cerului, se vedea un fel de fund auriu de unde se înălţau ramuri de lotus cari se întindeau pe apa scânteetoare cu florile trandafirii şi albe. Fluturi şi libelule colorate se învârteau împrejurul acestor flori.

Printre palmesurile care creşteau pe maluri, şi mai sus în aerul limpede, păsări zăngăneau ca nişte clopoţei de argint. Acolo era trecerea dintr'o ţară într'alta, din care prima se numea Câmpia vieţei şi a doua Câmpia morţei. Cele două câmpii fuseseră create de cel de sus şi a tot putinte Brahma, care dete stăpânirea ţărei Vieţei bunului Vichnu şi pe acea a ţărei Morţei învăţatului Siva. Apoi, zise:

— Faceţi cum veţi crede mai bine!

Atunci, în ţara care aparţinea lui Vichnu, viaţa clocoti. Soarele începu să răsară şi să apună. Zilele şi nopţile se urmară. Imensitatea mărei se ridică şi recăzu. Norii plini de ploae, se arătară pe cer. Pământul se acoperi de păduri şi totul se umplu de oameni, de animal şi de păsări.

Ca să poată să se înmulţească toate vieţuitoarele, bunul Vichnu creă Amorul, ordonându-i să fie în acelaş timp şi Fericirea.

Brahma îl chemă atunci la el şi-i zise:

— Nu vei mai inventa nimic mai perfect pe pământ, de oarece am creat înainte cerul. Odihneşte-te dar şi aceste fiinţe pe care le-ai numit oameni să urmeze fără nici un ajutor să toarcă firul vieţei.

Vichnu se supuse ordinului lui Brahma, şi în acele vremuri începură oamenii să se gândească la ei însuşi.

Din faptele lor cele bune se născu bucuria şi din cele rele întristarea. Atunci băgară de seamă cu mirare că viaţa nu este o vecinică bucurie, dar că acel fir de care vorbise Brahma parcă era ţesut de două femei, care una avea faţa surâzândă şi cealaltă lacrămi în ochi.

Se duseră în faţa tronului lui Vichnu şi începură să se plângă:

— Doamne, viaţa este aspră în mâhnire.

El le răspunse:

— Amorul să vă mângâe!

Ei se întoarseră liniştiţi, căci dragostea împrăştia în adevăr mâhnirea care în faţa fericirei se făcea aşa de mititică că nu mai merita să o bagi în seamă.

Dar Amorul era în acelaş timp marele creator al vieţei şi cu toate că ţara guvernată de Vichnu era imensă, în curând mulţimei omeneşti nu-i mai ajunse fructele arborilor, nici mierea albinelor.

Atunci cei mai înţelepţi se apucară să cultive câmpurile, să semene grâul, să secere. Astfel munca apăru pe pământ.

In curând toţi trebuiră să muncească, căci munca devenise nu numai baza vieţei, dar aproape viaţa însăşi. Din muncă se născu oboseala şi din aceasta istoveala.

Oamenii se prezentară din nou în faţa tronului lui Vichnu:

— Doamne, spuneau ei ridicând braţele în sus, oboseala ne-a slăbit trupurile, istoveala ne-a pătruns oasele; am dori să ne odihnim, dar viaţa ne sileşte într'una să lucrăm.

Vichnu răspunse:

— Marele Brahma nu mi-a dat voe să desvolt viaţa mai mult. Dar pot să creez ceva care va fi întruparea vieţei şi care vă va da odihna.

El creă somnul.

Oamenii primiră cu bucurie acest nou dar şi-l apreciară în curând ca unul din cele mai mari pe care le primiseră din mâinele zeului. In timpul somnului, grijele şi decepţiile dispăreau, puterile sleite se înviorau. Somnul, ca o mumă bună, secă lacrimile întristărei şi învăluia capetele acelora care dormeau în ceaţa uitării.

Şi oamenii lăudau astfel somnul:

— Fii binecuvântat, căci eşti mai bun decât viaţa adevărată!

Ei n'aveau decât un lucru să-i impute: că nu ţinea vecinic, că este urmat de deşteptarea care venea cu munca, de oboseli noui, şi de alte istoveli.

Această idee îi persecută aşa de mult că pentru a treia oară se duseră la Vichnu.

— Doamne, îi ziseră ei, ne-ai dat un mare bine, dar este incomplect. Fă ca să fie somnul vecinic!

Vichnu îşi încruntă sprâncenele-i dumnezeeşti, obosit de stinghereala lor şi le răspunse:

— Eu, nu vă pot da asta. Dar duceţi-vă la trecătoarea râului şi în partea cealaltă veţi găsi ce căutaţi.

Oamenii ascultară şi, în număr mare, se duseră îndată la marginea micului lac, unde se opriră şi priviră pe partea cealaltă.

Peste liniştita şi limpedea suprafaţă a apei smălţuită de flori se întindea câmpia Morţei, ţara lui Siva.

Acolo, nu era nici răsărit nici apus de soare. Ziua şi noaptea nu existau. Imensitatea era pătrunsă de o lumină liliacee întotdeauna la fel. Lucrurile nu proectau umbră, căci această lumină se infiltra pretutindeni şi păreau a fi lucrurile însăşi.

Această ţară nu era un deşert, căci peste tot unde pătrundea ochiul, se vedeau coline acoperite de splendide buchete de arbori împrejurul cărora se urcau plante agăţătoare. Ederile şi viţele erau agăţate de stânci. Dar stâncele, arbori şi plantele erau aproape transparente şi parcă făcute din lumină concentrată.

Frunzele ederei aveau tincta uşoară trandafirie a aurorei. Totul era încântător, de o dulceaţă necunoscută în câmpia Vieţei, curat, scăldat într'o visare luminoasă, adormit într'un somn ideal şi fără sfârşit.

In aerul străveziu nu era nici o suflare. Nici o floare nu se mişca şi frunzele nu tremurau.

Oamenii, care ajunseseră pe marginea râului sgomotoşi şi vorbind foarte tare, tăcură văzând aceste nemărginiri liliacee şi nemişcate.

Apoi începură să-şi spue pe şoptite:

— Ce linişte şi cum este totul pătruns de lumină!

— Acolo este liniştea şi somnul vecinic.

Câţiva dintre ei, cei mai obosiţi, spuseră după un minut:

— Haidem la somnul vecinic.

Şi intrară în apă.

Nivelul scăzu îndată în faţa lor, parcă să le înlesnească trecerea.

Acei cari rămăseseră pe mal, apucaţi deodată de o îngrijorare, îi chemară înapoi, dar nici unul nu întoarse capul şi merseră tot mai înainte, atraşi în chip vădit de farmecul minunatei ţări.

Mulţimea care privea de pe malurile Vieţei, băgă de seamă că trupurile lor, cu cât se depărtau se făceau mai luminoase, străvezii, din ce în ce mai uşoare, din ce în ce mai transparente şi strălucitoare şi că se contopeau în lumina universală care învăluia câmpia Morţei.

După ce trecură, ei se culcară ca să se odihnească printre flori şi pomi, la poalele stâncelor. Ochii lor erau închişi, dar pe faţa lor era întipărită o seninătate nemărginită şi o astfel de fericire încât Amorul nu da una asemănătoare în câmpia Vieţei.

Văzând asta, cei cari rămăseseră în viaţă îşi ziceau între ei: „Ţara lui Siva este mai bună decât a noastră", şi începură din ce în ce mai numeroşi să treacă în cealăltă câmpie.

Fură cortegiuri solemne de bătrâni, de oameni maturi, de soţi şi de neveste, de mume ducându-şi copiii de mână, de adolescenţi şi de fete tinere. Mii şi milioane de oameni se înghesuiră la trecerea liniştită şi, la sfârşit câmpia Vieţei se despopulă mai de tot.

Atunci Vichnu, a cărui datorie era să aibă grije de Viaţă, se temu că dăduse într'un minut de supărare o astfel de povaţă şi neştiind ce să facă, se duse la a-tot-putintele Brahma.

— Creatorule, îi zise el, scapă Viaţa! Ai făcut ţara Morţei aşa de limpede, aşa de frumoasă şi fericită încât toată lumea părăseşte pe a mea.

— Nu ţi-a mai rămas nimeni? întrebă Brahma.

— Un băiat tânăr şi o fată tânără numai, Doamne, care iubindu-se mult, preferă să părăsească vecinica fericire mai bine decât să închidă ochii şi să nu mai poată să se privească unul pe altul.

— Ce doreşti?

— Să faci mai puţin frumos şi mai puţin fericit locaşul Morţei, căci mă vor părăsi şi aceşti doi, când primăvara dragostei lor va fi trecut.

Brahma cugetă un moment şi zise:

— N'am să micşorez frumuseţea, nici fericirea ţărei Morţei. Am să fac altceva ca să scap Viaţa. De acum înainte oamenii nu vor mai trece de bună voe dela un mal la altul.

După ce zise asta, Brahma ţesu cu întuneric un zăbranic des, apoi creă Durerea şi Frica şi le ordonă să agaţe acest zăbranic deasupra trecătoarei.

Şi de-atunci câmpia lui Vichnu furnica din nou de viaţă, căci cu toate că ţara Morţei rămăsese străvezie, liniştită şi fericită ca altădată, oamenii se temură să treacă dela Viaţă la Moarte!

traducere de Eufr. I. Pallă

Rabindranath Tagore

Cântece

Sărbătoarea primăverii este oare
Pentru florile
Ce 'mbobocesc în soare?
Sau pentru frunzele ce mor,
Şi pentru florile
Ce'şi irosesc mireazma lor?

Cântecul mării se 'mpleteşte
Numai cu valuri răsculate?
Ori zmulge
Din adâncurile liniştite
Murmurele toate
Bucurii ţesute în covoarele
Pe cari calcă regii,
Nu-ţi înflori voi niciodată;
Şi în zadar aşteaptă sclavii,
Cum în zadar aşteaptă
In deşerturi
Ploile pribegii.

Puţini sunt înţelepţii.
Şi cei mari
S'apropie de Dumnezeu,
Dar El îi ia în braţe
Pe cei simpli,
Şi robul umilit în faţa lui,
Sunt eu...

Viaţa cu frageda-i copilărie
Mi-a fost
Asemeni unei flori,
Şi 'ntregu-i rost
S'a scuturat ca albele petale
Şi n'am simţit
Când vântul toamnei
M'a ofilit...

Azi tinereţea mea s'a dus
Şi sunt asemeni
Fructului uscat,
N'aştept decât o mână-ascunsă
Să mă iele,
Dar să nu simt că m'a luat...

Fii gata, inimă, fii gata!
Aruncă-te, nu pregetà;
Rămâie 'n urmă toţi aceia
Ce vor să 'ntârzie;
Pe tine te-a vestit lumina, —
Vezi cum arde
Dimineaţa ta?
Pe nimeni n'aşteptà!

Un mugur ne'nflorit doreşte noaptea
Ca să-i aducă rouă,
Floarea înfoiată cere
Lumină
Cum cer orbii
Cu mânele-amândouă!

Hai, scutură-te de rugină
Şi-om sburà!

C. Asiminei

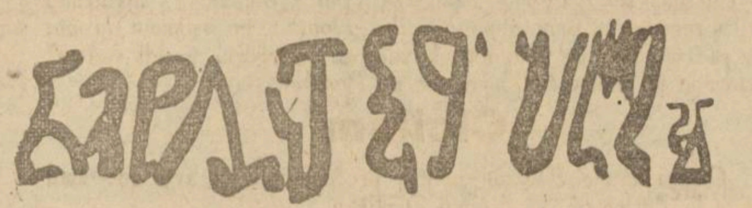
Criptografia și istoria românească

Când din întâmplare mi-au căzut sub ochi inscripțiile ornamentale dela Biserica domnească din Curtea-de-Argeș și mai ales după ce cu multă trudă le-am putut descifra, mi-am dat seama că în Istoria acestui popor și mai cu seamă la începuturile lui istorice un oarecare mister plana. Neîncrederea exprimată chiar prea fățiș de unii domni asupra decriptării și întrebarea ce logic se punea în ceeace privea utilitatea unor asemenea cripte, m'au făcut să mă ocup mai de aproape de chestiune și iată o parte din rezultatul cercetărilor făcute.

Pentru a arăta că decriptările făcute erau bine făcute, trebuia să se mai descopere la acea epocă cel puțin, și chiar dela aceleași personagii dacă nu din acelaș loc și țară, atari criptograme. Aceasta era o metodă. A doua probă cerută de logică era ca în orice caz o explicație mulțumitoare să fie adusă odată cu decriptarea, criptărei însăși.

Trebue să spun însă că mai este o probă a celor cetite pe care am rezervat-o pentru această ocazie și care se găsește în criptele dela Biserica Domnească. Aceasta o vom arăta, înaintea celorlalte, ca un complement.

Noi am cetit atunci inscripția de pe poala din mijloc a archi-

diaconului din altar numai jumătate, lăsând neresolvat restul. Iar pe poala următoare, adică cea din urmă, am cetit *„Inika 14 Noiembrie 6770"* și am scris că controlul calendaristic ne îndreptățea să afirmăm că aveam de-aface cu ziua de *Duminica*, care în acel an *1261* coincidea cu data de *14 Noiembrie*. Lipsea deci începutul cuvântului, adică „Dum". Or, tocmai pe jumătatea necetită de pe poala precedentă și la sfârșit se afla un *delta* supramontat de un *U* mai mult ca evidente. Că lipsește *m*, asta înseamnă că spălarea nu a fost perfectă, ceeace s'a întâmplat dealtfel și aiurea. Deci cele două inscripții fig (1 și 2) fac corp și cetirea lor ne dă *„Isprăvește Io Voislav Duminică 14 Noiembrie 1261"* și se termină cu semnătura pictorului „Io Dumitru".

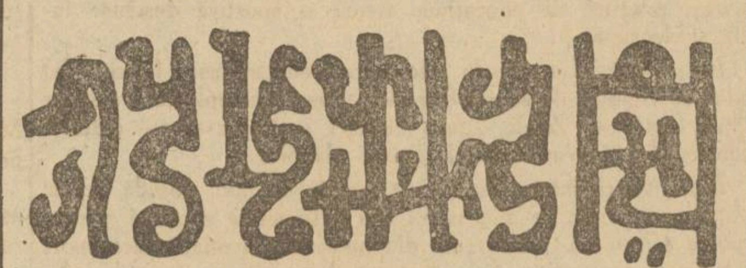
Probele celelalte de cari vorbeam, sunt următoarele:

D-l St. Nicolaiescu, cunoscutul slavist, mi-a procurat după T. I. Uspensky, reputatul archeolog orientalist rus, o inscripție din biserica Sf. Petru și Pavel din Târnova (fig. 3). Reprodusă fotografic în cartea sa „Despre antichitățile cetăței Târnova", tom. VII fasc. I, 1901, savantul rus o însoțește de următorul comentar (pag. 12): „După toate probabilitățile „urmând citatelor litere grecești din inscripția făcută a parte „într'o ramă deosebită, scrisă într'o împletitură extrem de cu„rioasă, trebue a o tâlmăci în ideia de a arăta data săvârșirei din „altar".

Biserica este din timpul primului Assan, împărat al Românilor (1204), deci ceva anterioară celei dela Curtea de Argeș, iar Uspensky nu se dă înapoi de a spune că e o inscripție criptografiată dar pe care nu o poate ceti.

Nu a cetit-o și cu drept cuvânt, căci nu știa românește și nici istoria noastră cu anume tipucuri nu o cunoștea. Apoi crezuse că e scrisă cu litere grecești.

Or inscripția este ornamentală, este scrisă cu gotice evomediale și sună: *„Io Iuniza"*. Primul cuvânt este format din *iot* unic cu un *o* mic în dreapta și dedesupt. Apoi urmează un *Y* capital, un *U* idem, un *N* cu semnul duplicărei pe ramura din

stânga sus un punct, și o crucee la stânga jos, a cărei linie verticală înseamnă un *i* mic; apoi un *Z* ornamentat și a cărui bară de jos este încolăcită (vom vedea de ce); iar la urmă un *A* format dintr'un dreptunghiu fără latura de jos.

Cum această inscripție se află într'un chenar exact ca și acele ale împăraților romani și egipțieni, avem deci de-aface cu semnătura lui *Ioniță Asan zis și Coloian*, care după documente a zidit biserica.

Avem deci o nouă probă de inscripție criptografiată cu 50 ani deja înaintea celor dela Curtea de Argeș și reprezentând iarăși semnături.

Acum pentru ce au fost ele criptografiate. Semnătura aceasta mult mai clară ca înfățișare ca cele dela Argeș, ne dezleagă enigma. In ea se află *trei puncte*, dintre cari două dedesubtul literei *A* dela urmă și unul în *N*. Aceste puncte sunt cunoscute ca semnul de înțelegere a sectei *Zidarilor liberi*, instituție datând după istoria lor dinainte de potop. Or ea s'a transformat în diferite alte secte, purtând cu timpul nume diferite. Intre aceste secte, două ne interesează, și vom vedea pentruce: *Cavalerii templieri și secta pitagoricienilor* (venită dela Memphis). Prima se mai știe că după istorie a colonizat Banatul între 1160—1300, iar a doua pentrucă Zamolxis, zeul Dacilor, era din tagma ei.

Cele trei puncte însă nu ar fi suficiente. Mai avem în în *ultima literă* și tot bagajul de semne de recunoaștere a acestor secte. Ușor se poate vedea pe reproducere un nivel de apă în secțiune verticală, sus pe literă; un ciocan asemenea perpendicular pe ramura stângă a literei; o mistrie în aceiași proiecție pe acest ciocan și mergând la cealaltă ramură; iar litera *A* însăși nu este altceva decât echerul sub forma veche cu gaura lui sus de prins firul cu plumb.

Și nu ar fi încă suficient. Dar după obicei și gradul din sectă trebuind să fie ascuns în semnătură, îl avem și pe el. Intr'adevăr oricine poate vedea că litera penultimă, adică *Z*, a fost ornamentat expres pentru a face din ramura de jos un *3* iar din litera însăși, un alt *3*. Or, se știe, că în secta zidarilor liberi *33* este rangul cel mai înalt, iar Templierii aveau și ei aproape aceiași organizație și aceiași predilecție pentru *numărul trei*. (Acest număr adoptat de aceste secte mistice nu este decât simbolul metafizicii vechi cu cele trei elemente, adică cu dumnezeirea trialistă). Dacă socotim *crucea*, care este simptomatică, credem că avem destule cuvinte pentru a explica de data aceasta cauza criptului. El este în elementul lui mistic. Și să nu se creadă, că această iscălitură ar fi a architectului; nu, chenarul garantează majestatea ei imperială. De altfel toți împărații ziditori și în India și în Egipt au fost ei însăși venerabilii zidarilor lor. Deci nu este extraordinar ca Ioniță Asan să fi urmat tradiția.

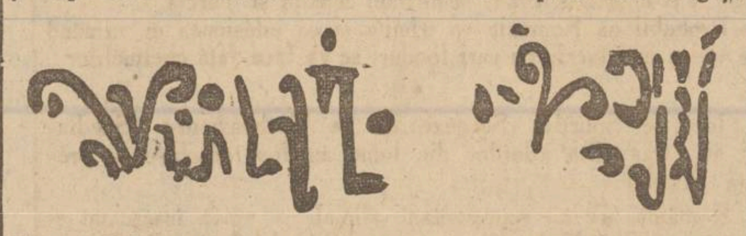
Să nu uităm însă că avem și la Biserica Domnească o semnătură criptografiată a aceluiaș împărat, care la cetirea ei de către mine a stârnit cea mai mare neîncredere. Or, dacă vom găsi aceleaș semne în ea, desigur proba că toate sunt bine descifrate va fi făcută. Pe figura (4) ce o reproducem după fotografie decalchiată, vedem ușor cele trei puncte în primul cuvânt (două la ultima literă și unul la mijloc în sus), iar primele litere a ambelor cuvinte nu sunt decât de două ori cifra 3 ornamentată. Păcat că sfârșitul celui de-al doilea cuvânt (Asan) este foarte stricat în pictură, căci s'ar găsi și restul. Atâta însă este suficient pentru toate probele cerute atât asupra criptei dela Argeș cât și a celei dela Târnova.

In treacăt trebue să arăt că criptul conține și o a doua cifrare. Considerând *Z* legat de ramura lui *N* precedentă, putem forma cu ele un *K*. Și atunci am avea *Io ION + NIKA*, ținând seamă de + din fața lui *N*, ceiace ar însemna în limbajul sectelor acestora: *Io Ion + mântuitorul*, adică Ioniță Coloian ar fi avut în ele un *rang de ordinul princiar*.

Și de oarece am ajuns aici, să arăt tot după aceste secte și ce înseamnă faimosul *Io*, care nu mai este cum se credea silaba inițială a lui însuși *Ioniță*, de oarece el o pune singur în capul semnăturei sale. In limbajul sectelor acestora *I + omega* (să se reție că *Io* apare vecnic scris *I + omega)* va să zică: „prin puterea credinței și a-tot-puternicia noastră și înlocuește pe *alfa* cu *omega* (începutul și isprăvitul — *alfa* înlocuit cu inițiala lui *Isus)*.

Deci o concluzie logică și simplă: la origina istoriei țărlilor românești, prezidă aceste secte, iar *Ioniță Assan* este în ele un prinț,cum s'ar zice al bisericei. (Nu mai e de necesitate să reamintim că el a fost și catolic), deci în legătură mai de aproape și cu Templierii din Banat și cu zidarii liberi cari lucrau pe atunci cu catolicii și se întruneau chiar în bisericile lor.

Dar se va zice, Ioniță Asan, a fost dincolo de Dunăre, semnătura lui la Argesh nu îndreptățește a se induce și pentru țările românești de dincoace de acest fluviu. Dacă nu aveți și alte probe, nu ați făcut nimic. Or, mai avem una și certă. Biserica Sân Nicoară din C. de Argeș, care după d. *architect Ștefănescu* era astfel acum treizeci de ani. Se vedea ușor un turn pătrat cu *trei ferești* de fiecare lature și o mică bisericuță ieșind din turn jos. Biserica nu are decât *trei* găuri (două uși și o fereastră la altar), iar în exterior *două uși* plus una înăuntru. Or, este cunoscut că *Templierii* își zideau castele ca niște *turnuri patrate*, și că în bisericile lor toate părțile arhitec-

turei erau în număr de 3 fiecare (uși, stâlpi, ferești, etc.). Această biserică se știe iarăși, a fost catolică, deci deducția logică este certă: ea a fost un faimos *turn-criptă* templieră.

Deci în epoca templierilor (1150—1380) ei au clădit acest monument. Aceasta înseamnă că noi nu existăm dincoace de Dunăre de după 1350, când Templierii dispar ca putere. Iar pentru ca Templierii, cari erau negustorii și bancherii lumei și țineau tezaurile prinților în turnurile lor, să facă un asemenea turn la Argeș, a trebuit ca aici să fi fost o țară organizată, cu o civilizație și un comerț dezvoltate. De altfel biserica Domnească este o probă și mai certă. E bine însă că se mai găsește una.

***

Dar din fir a păr, întrebarea se punea: *Radu Negru* nu a făcut și el parte din aceste secte. Logic era să fi făcut, sau mai logic, după tradiție, să nu fi făcut (lupta lui cu catolicii, cu Doamna Ana și distrugerea tocmai a lui Sân-Nicoară).

Am căutat și am controlat. Controlul mi-a arătat, că pe celelalte criptograme ale Bisericei domnești nu se află nici un semn al sectelor. Deci, tradiția n'a mințit. Nu numai atât, dar din obiectele găsite asupra lui, pare, că se confirmă *teoria lui Hâjdeu*, cum că *Basarabii erau descedenții preoților daci, adepți a teorielor pitagoriciene*. Ei nu evoluaseră la catolicism cu zidarii liberi, ci rămăseseră numai cu creștinismul pur, susținut atât de Zidarii liberi cât și de Secta Egipțeană (Pitagora a luat-o dela propanda dela Memphis) până la ruptura între ortodoxi și catolici.

Iată probă:

Pe *inelul* găsit în degetul lui *Negru-Vodă* se află *o stea în opt colțuri* iar dedesubt figura (5), o inscripție. Această inscripție nu este altceva decât în capitale grecești un *A*, urmat de un *K* cu două cozi paralele din care una jos; apoi de un *Y* fără coadă, dar cu ramura dreaptă îndoită evident pentru a permite unei ramuri a acoladei să dea cu ea un *M;* însfârșit acolada, care nu e decât un *U* cu ramurile resfirate mult. In tot *AKIMU*, ceiace în limba egipțeană însemna *stea*. (Este probabil ca litera K astfel făcută să reprezinte *Kh* egiptean).

Literile grecești se obișnuiau la Egipțeni deja cu câteva secole înainte de Christos, deci nu sunt de mirare în acest simbol și după cele ce urmează nici curioase în criptele dele Argeș.

Dar *simbolul stelei*, care este acel al *„luminei orientului"*, din toate aceste secte mistice cu inscripția egipțeană cu tot nu e suficient. *Steaua este în opt colțuri*, iar *numărul opt*, pe lângă un grad ce reprezintă azi la aceste secte, atunci era *numărul perfecțiunei la tagma pitagoricienilor*. Acesta simboliza și *egalitatea* prin esență și toată tagma îl avea în onoare. Dacă mai adăugăm și blazonul Basarabilor, care era compus din 3 capete negre, ne apropiem și mai mult de Egipet. N'aș vrea să pun și numele lor de Basarab, căci se pare că este o poreclă tătară și înseamnă: *cap negru*.

D-l St. Nicolaiescu citise într'adevăr *Ana* pe inel și trăsese concluzia că cavalerul din sarcofag era *Negru-Vodă*. Concluzia nu se strică prin citirea noastră, căci pe *paftaua* descoperită pe *dingătoarea lui Negru-Vodă* și reprodusă în mii de exemplare, am putut ușor vedea în mijloc o *Leda* cu capul aceleiași Doamne ce stă ca *ctitoră* alături de Negru-Vodă în ușa Bisericei Domnești. Acelaș cap cu aceiași curioasă *bonetă drotată* se află pe amândouă și cum deasupra portretului din Biserică se mai poate ceti *Ana*, d. St. Nicolaiescu n'a greșit când a afirmat că Cavalerul era Negru-Vodă. Că ce reprezintă această *Leda* cu cei doi copii ai ei în balcoanele castelului, e ușor de ghicit. Ea a fost luată de Negru-Vodă dela părintele să catolicul Rege al Ungariei, cam cum luase Jupiter pe Leda. Rămâne de văzut cine au fost copiii.

Și mai rămâne de tras o concluzie generală la cele relatate. Această concluzie este că pe timpul când Filologii noștri și Școala nouă istorică, fac pe Români niște bieți păstori, apar tocmai aceste semne ale unei vieți și civilizații dacă nu superioare occidentuuli, dar nu departe de ele. Tradiția pentru prima oară este confirmată de fapte, fie și indirect. La 1260 eram deci o țară organizată. Mai rămâne de stabilit cum, și ce fusese mai înainte. Și aici, cele descoperite prin decriptare vor ajuta istoria.

Având certitudine că *Ioniță Caloian* a fost Templier, se vor găsi la La Valette în insula Malta tot ce trebue pentru elucidarea chestiunei începuturilor noastre ca stat modern. Acolo sunt intacte și complecte toate arhivele Templierilor. Dacă n'au fost cercetate până acum, de acum încolo nu mai e permis să nu fie.

Sunt prea surprinzătoare lucrurile ce-am descoperit, pentrru a nu se spera în descoperirea altora și mai curioase.

EM. GRIGORAȘ

Semicentenarul Româniel June

O ședință extraordinară

In arhiva „României June" din Viena se află sub No. 1899 din anul 1893 originalul acestei „ședințe extraordinare..." a talentatului foiletonist bucovinean Mihai Teliman.

Această bucată de-o incontestabilă valoare literară a fost cetită de autor în ședința festivă a „României June" din Marția Paștilor anului 1893.

Nu știu preciș dacă e inedită — căci n'am putut găsi aice nicăiri colecția ziarului „Tribuna" din Arad. Poate să fi apărut în „Tribuna" din Arad prin anii 1908 sau 1909, dată publicității de mult regretatul dr. Ion Grămadă.

Oricum ar fi, am crezut nimerit. cu prilejul jubileului de 50 ani al „României June" și în semn de pietate pentru apreciatul autor Mihai Teliman, fost membru al „României June" să o redăm publicității

Bine-înțeles că acest fragment, plin de ironia subțire și spiritul zeflemist al lui Teliman poartă pecetea vremii de-acu 30 ani.

Totuși limba, stilul și acțiunea vie n'au perdut nimic din umorul sănătos.

I. NANDRIȘ

(Ședința se ține în sala restaurantului Dorfinger. In capul mesei șede prezidentul cu un clopot ca o crenolină modernă. In dreapta și stânga lui se văd marele paharnic Haralampie Cep de Butoiu; visternicul Paisie Sacspart; marele clucer Ilie Cozonac; șatrarul Ionel Cenușă și sulgerul mare Grigore Doagă, ispravnicul pe toate oboroacele ce se dau societății din partea mecenaților; în cornul mesei armașul mare Goliat Spaimă, ispravnic și purtător de grijă pentru toți acei ce fac rău și cad pe mâna lui. Membrii din jurul mesei au câte un pocal de «Lager» înainte; cei mai slabi la pungă «Abzug»; șatrarul Ionel Cenușă un vin de «Vöslan». Președintele deschide adunarea prin următorul discurs bine simțit):

Prezidentul: Domnilor colegi! Noi nu suntem vite. (Aprobări generale). Noi suntem ergo conștii de noi. (Așa este). Asta-i sfânt! Pentrucă-i sfânt, trebuie să ne plecăm înaintea acestui fapt capetele cu sfială. (Toți pleacă capetele). Vă mulțumesc. domnilor, pentru încredere. (Strigăte: trăiască capul nostru!) Permiteți-mi acuma să vă atrag binevoitoarea atențiune asupra unui lucru nemaipomenit. Trebile societății noastre merg calea peirii. Fondul de rezervă și-a dat pelea popii.

Membrii fundatori mor pe un cap. Cărbuni n'avem pentru încălzirea odăilor, putinele sunt deșarte ca și capurile. Membrii societății au mai multe picioare decât papuci. Scaunele noastre sunt mai vechi decât nevoile Ardelenilor: spuneți-mi, domnilor, unde vom ajunge noi, de vor merge lucrurile așa înainte? Ha?! Domnul Andrei Nulă, meritatul nostru membru și celebrul matematic a calculat logaritmic că în decurs de 5 luni, 8 zile și 45 minute vom înceta din viață. Datele acestea sunt mai triste decât purtarea lui Vasul Mangra (Moldovan Ghergheli). Ele devin însă înspăimântătoare, dacă considerăm că prin moartea subită a vre-unui membru fundator am fi siliți a sacrifica pentru o cunună ultimul obol. Iată, deci, stimaților colegi, cauza care m'a îndupleat să conchem această adunare extraordinară. Agerimea minții d-voastre cari ați documentat-o în atâtea cazuri de grea cumpănă, negreșit că va afla acuma mijlocul cel mai potrivit pentru înlăturarea primejdiei. (Aclamații vii).

Emil Cioț (cere cuvântul): Domnilor, dupăcum știți nu sunt om superstițios, însă totuși cred că nenorocirea societății noastre s'a născut din momentul acela când ne-a trimis domnul Panaite Blagoslov, preotul din Sărăceni, înștiințarea despre moartea soacrii sale Rachila Meliță. Atuncia mi-am cugetat la moment: o bre, nu-i semn bun aceasta pentru noi! Zău nu! Părintele din Săraceni nu-i vorbă, are el cauză să se bucure și veseliască, dar noi, bieții noi am pățit-o! Cum ar fi oare, dacă l'am ruga pe Eminența Sa, episcopul Szabo, să-l pedepsiască cu un canon sau prin post?! Așa o căință la Domnul; poate că ni-ar erta păcatele noastre și-ar lumina mintea neamului român, ar muia inima mecenaților și ar deschide punga lor! Of! Ce bine ar fi că greu suferim!

Lazăr Venosta: Ideia stimatului meu antevorbitor e sănătoasă, nu-i vorbă, însă neumană. Fie păcatul părintelui Blagoslov cât de mare, fie nenorocirea ce-a adus-o pe capul nostru cât de groaznică; noi tinerii români nu putem niciodată să ne clădim norocul nostru pe ruinele existenții părintelui din Săraceni. In fine trebuie să cugetați, domnilor, că cine-i popă în Săraceni și are și fericirea de a fi și sub cârja lui Szabo, acestuia nu-i mai trebuie alt canon. (Bravo)!

Ilie Bruslur: Și eu mă alătur părerii elocventului meu antevorbitor. Ca membru însurat vă pot asigura, domnilor, că părintele Blagoslov n'a intenționat prin înștiințarea sa despre moartea soacrii a ne cauza o daună, ci a voit să ne bucurăm și noi cu dânsul. Eu aș crede că ar fi la loc să-l felicităm fie pe cale telegrafică sau în scris. (Vorbirea aceasta face adâncă impresie. Se face o colectă și se alege o comisie de 5 membri cu însărcinarea de-a concepe și expedia telegrama în termeni călduroși).

Pompiliu Teleorman: Domnilor! Din destăinuirile descurăjătoare ale domnului president reiese în mod evident, că între toate loviturile dezastroase, desele cazuri de moarte între membrii fundatori sunt cele mai viu simțite. Un lucru e bătător la ochi: dece mor tocmai membrii fundatori așa des? Așa că la aceasta nu v'ați cugetat? Nu vedeți că zace sistem în toată treaba? Nu vedeți că oamenii aceștia mor cu chibzuială? Da, nici nu se poate altmintrelea. Cum să nu-l furnice pe om să moară, când știe că capătă cununi de flori dela noi cu inscripția: «Neuitatului nostru membru fundator. Trista România-Jună». Lucru-i ademenitor. De n'am depune cununi, ar ajunge toți bătrânețele lui Metusalem. Așa însă fac d-lor sport din onoarea ce li-o facem. Vă fac atenți, domnilor, că și părintele Vasile Comaroșan se poartă cu ideia de a se înscrie ca membru fundator. Și bag sama sub ce pretext: zice că îl doare inima, văzând mizeria în societate, ar vrea și el să ne sprijiniască după modestele sale puteri. (Strigăte: ce vulpe șireată). Eu l'am pătruns imediat și mi-am cugetat: așa eftin nu te duci, frate, cu cununa noastră la malurile lui Styx.

Toți: Nu-l primim. Păcat să moară așa iute! Sfatul lui ni-i prețios.

Teleorman (urmând): Fac deci propunerea: «România Jună» văzând că membrii fundatori fac abuz de moarte și de cununile ce li se oferă, ca ultim semn de recunoștință pe sicriu, hotărește ca în viitor să nu trimită decât adrese de condoleanțe respectivilor interesenți. (Președintele pune propunerea la votare, care se primește).

Ilie Cârnaț insinuie protest.

Ciubuc: Dacă credeți, că prin o deciziune așa draconică veți salva interesele noastre, vă înșelați amar. Căci de-acum înainte au să moară toți de ciudă că n'or căpăta cununi. Ce-ați ajuns prin urmare?! Nemic! Vă feșteliți cinstea înaintea Europei fără a dobândi un folos real. Eu din parte-mi cred că noi am provocat mânia lui Dumnezeu din altă cauză. Se vede că este un păcătos între noi sau poate mai mulți, de n'ar fi toți. Ar fi deci bine ca să ne mărturisim acuma păcatele și pe cel mai vinovat să-l dăm ispravnicului *Spaimă* spre executare. Numai astfel vom împăca mânia dumnezeiască. Și de-i Dumnezeu împăcat a deschide și publicul român punga.

Pres.: Gândul acesta i-a venit colegului Ciubuc într'un ceas bun. E evident că avem un mare păcătos în mijlocul nostru. Fiind vorba de mărturisirea păcatelor, nu pot să mă dau în lături. Fac deci începutul. (Atențiune vie). Intr'o zi am rupt din ziarul comitetului 5 frunze spre a-mi răfui datoriile pela croitor și birturi. (Ilaritate. Strigăte de compătimire «sermană victimă»). Știu că am comis păcat mare, însă grijile și nevoile, d-lor, m'au dus într'acolo. (Toți fac notițe; vin destăinuirile membrilor singuratici: unul a dus cărbuni din societate, altul un almanach, altul iar reviste, gazete, unul mărturisește că a aflat un condei fără a-l depune la secretariat. Numai membrul Visarie Cârlig tace).

Pres.: Domnule Cârlig, spuneți păcatele.

Cârlig: Conștiința mi-i curată, domnilor. Numai odată am ars niște numere a «Telegrafului Român» pentru că-mi era frig. (Bine ai făcut!).

Toți: Când l'ai ars?

Cârlig: Astăiarnă pe vremea gerului cumplit. (Aprobări).

Pres.: Altă crimă n'ai comis? (Cârlig neagă). (Membrii șoptesc tainic. In fine se ridică Veveriță și cere cuvântul).

Veveriță: Domnilor, văzând că d-l Cârlig nu e conștiincios, mă simt constrâns a destăinui următoarele:

Intr'o seară m'apucase noaptea în localitățile societății. Culcându-mă cu stimatul meu coleg într'un pat, nu putui adormi din diferite cauze, cari nu vi le pot explica aice. Dar nici colegul Cârlig nu dormia, măcar că era trudit. Eu simțiam că d-lui se poartă cu un plan secret. (Ascultați numai!). Incepui deci a horăi spre alîncredința că am adormit. Era tocmai miezul nopții, ceasul strigoilor. Incet și cu băgare de seamă ca nu cumva să mă trezească, se scoală Cârlig și îndreaptă pașii spre o ladă din cornul odăii, din care scoate o cogeamite putină. Ridică capacul și — hulă nemaipomenită — scoate din ea Ruși, domnilor, Ruși în mulțime nenumărată ca nisipul din deșerturile Saharei (Belidulgeridului). Apoi începe a-i mânca. Cât a durat ospățul nu știu, căci pe la 3 ore am adormit. Că a mâncat însă Ruși în „România Jună", asta-i sfânt.

Toți: Hulă întreită! Profanare nemaipomenită! Ruși în „România Jună"?! Și-apoi mai vrai să nu se înfurie și cerul!?

Pres.: Domnule Cârlig, dece ai tăgăduit faptul acesta rușinos și păcatul strigător la cer?

Cârlig: Nu i-am atribuit nici o însemnătate.

Voci: Ce fariseu!

Pres.: Apoi dece-ai făcut treaba secret și într'o vreme așa neobicinuită?

Cârlig; M'am temut să nu-mi deie membrii de hambar. Scrâmbițele (oho, nu încap sofisme) și așa n'au cap; dacă picau în mâna membrilor rămâneau și fără coadă.

Toți: O nouă vătămare! (Unde-i ispravnicul Spaimă?).

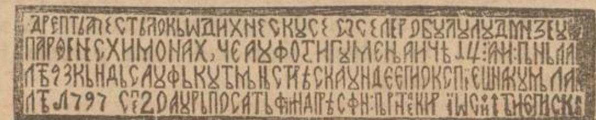
Pres.: Negreșit, domnilor. că d-l Cârlig ni-a profanat societatea. Cine o mai auzit să adăpostim noi în sânul societății pe dușmanii seculari ai neamului nostru? Poate fi crimă mai neagră, vânzare de neam mai lașă, decât aceasta? Cred că vorbesc din inimă, condamnând această oaie rătăcită. Spaimă! Du-l și-l încuie în societate timp de 12 ore. De n'a degera acolo, va fi un semn că-i mai trainic decât Nestor.

(Pe când armașul Spaimă conduce oaia rătăcită, membrii „României June" intonează spre lauda neamului și a lui Dumnezeu imnul „Deșteaptă-te Române").

Pres.: Mulțumesc iluștrilor mei sfetnici precum și vouă sateliți cu lumină împrumutată pentru sprijinul ce mi l'ați dat. De-acum putem fi liniștiți: averea noastră va spori și nădăjduesc în Domnul că după scurt timp voi putea exclama ca psalmistul: „Bucură-te și te veselește „Românie Jună" căci slava pungii românești peste tine s'a deșertat".

(Urmează partea socială cu un nou president și 73 toaste și la urmă scărmănare națională).

Mihai Teliman.

De sărbători

— „D-ta ce vrei?".
— „Am şi eu o cerere".
— „Nu se mai primeşte nimic. S'a isprăvit".
— „Vă rog fiţi bun... Sunt văduvă, am venit şi ieri şi alaltăieri... E o săptămână de când bat drumurile... Am lăsat copiii singuri, stau tocmai pe Raion...".
— „Nu se poate cucoană, e ora unu... s'a terminat. E paştele madam... suntem şi noi oameni, trebue să ne spovedim, să ne grijim... D-ta ai luat miel?... Eu n'am luat.,, Hai, închideţi domnilor, nu se mai primeşte nici o hârtie. S'a isprăvit... eu am plecat Sărbători fericite şi la mulţi ani...".

Şi strângând pe rând mâna colegilor săi, Jean Vălimărescu, şef de birou principal, îşi luă pălăria din cui, o scutură cu două sfârle delicate şi ieşi uşurel, lăsând orice grije în urma lui.
— „Plecăm?" îl întrebă nevasta cum îl văzu intrând pe uşă.
— „Fireşte".
— „Astă-sară?".
— „Sigur, frate. N'am vorbit aşa".
— „Atunci cum facem?".
— „Uite cum am aranjat", zise soţul turnând untdelemn peste o porţie de linte cuvioasă, cu usturoiu. „După ce-om mânca, tu rămâi să faci bagajele, îmi iei şi mie ce-mi trebue...".
— „Halatul să ţi-l iau?".
— „Sigur că da... Ce manie ai să mă întrerupi totdeauna când vorbesc... Nici nu mai ştiu unde eram...".
— „Nu te supăra, totdeauna te superi când te întreb şi pe urmă dacă uit ceva, cade vina pe mine".
— „Bine, bine ai dreptate... Ce spuneam?".
— „Să fac bagajele".
— „Aşa... Şi până când regulezi, eu mă duc în oraş, mă tund, mă bărbieresc, îmi cumpăr o cravată...".
— „Ia şi o cutie cu bomboane".
— „Pentru cine?".
— „Pentru copiii sori-ti".
— „Fugi, frate, nu mai umbla. La Paşti nu se dau cadouri".
— „Măcar câte un ou de ciocolată".
— „Le duc mai bine câte un ou de lemn. Plăcerea copiilor e să spargă ouăle... Cumpăr şi biletele din oraş, ca să nu facem coadă".
— „Când vii să mă iei?".
— „La câte pleacă trenul?".
— „La 11.30, mi se pare. Aşa am plecat şi la Crăciun".
— „Atunci eu rămân în oraş, mă mai învârtesc încoace, încolo şi la opt fix viu să te iau".
— „Nu e prea de vreme?... Să n'aşteptăm prea mult. Adoarme copilu'n gară".
— „Taci tu din gură, ştiu eu ce fac. Are să fie o aglomeraţie... nu ştii ce-am păţit la Crăciun?... Te instalezi comod, iei nişte mezeluri şi-i tragem o mâncaree şi un pui de somn pe întunerec. Biletele la noi,... nici o grijă. O să privim liniştiţi cum se omoară lumea, când o trage trenul la peron".
— „Atunci aşa rămâne".
— „Ne-am înţeles...".
— „Ne-am înţeles... La revedere! Nu uita papucii...".
— „Nu uit nimic. Ia şi un săpun... ai să ţii minte?".
— „Dacă n'oiu uita... la revedere!
— „La revedere! Caută şi nu te'ncurca".

Pela ceasurile opt şi ceva, Jean Vălimărescu înainta spre triaj pe urmele unui hamal, suflând din greu, luptându-se cu umbrela împotriva unui vânt năprasnic, ce răscolia ploaia îngheţată şi o arunca în obraz. După el abia se ţinea, înfoiată de mânie, Vaticuţa Vălimărescu cu mâinile rupte de goblezanul ce purta în braţe şi cu care se împiedeca în ţesătura de linii gata să cadă la fiecare pas.
— „Mă mai plimbi mult? Eu îţi las copilul şi mă 'ntorc acasă".
— „Uite c'ajungem".
— „Când frate... e un ceas de când mă porţi cu vorba... M'am făcut ca dracu!... Am pierdut şi ghete, şi palton şi tot...".
— „Nu mai avem mult".
— „Moare copilu...".
— „Uite c'am ajuns...".

Ajunseseră într'adevăr în faţa unui şir de vagoane scufundat în întunerec. Scoţând din buzunar o lampă electrică, Vălimărescu o plimbă cu precauţiune dealungul trenului, citi indicaţiunile fără grabă, prevăzător, ca omul care ştie ce face şi închizând în fine umbrela, zise cu autoritatea triumfătorului: „Urcaţi-vă, Madam".

In vagon aprinse o lumânare, o lipi de tăblia ridicată lângă fereastră, împrăştie boereşte bagajele în reţea şi întorcându-se către nevastă-sa, îi zise, frecându-şi mâinile: „Puneţi masa vă rog!...".

Mâncară, şi mâncară bine: burtican, *parizen, lebenvuş* şi la urmă gogoman. Băură vin din sticla pe care Vălimărescu se scobori s'o umple cu apă, apoi se întinseră satisfăcuţi pe canapele.
— „Eşti mulţumită, cucoană?".
— „Sunt mulţumită".
— „Vin' de mă pupă".
— „Fugi că ne vede cineva...".
— „Nu ne vedee nimeni".

Şi se pupară. Copilul adormise. Presimţirile nu l-au înşelat pe Vălimărescu. Trenul a fost luat cu asalt. Mulţimea de soldaţi ce plecau în concediu şi prostimea împestriţată, neştiutoare, ce se uscase aşteptând, alerga pe cheiu, năvălia în vagoane unii după alţii, greşiau, se rătăciau, se întorceau nesocotiţi să lupte împotriva puhoiului nestăvilit ce le ştergea urmele. Copii, înjurături, geamantane, pălării de cucoane se amestecau în vaerul sălbatec al mulţimii eşită din minţi.

Cei cari apucaseră loc priveau acum cu satisfacţie egoistă, răguşiau strigând cu ochii injectaţi că nu mai e loc pentru nimeni. Un bătrân, care-şi pierduse un galoş, fu călcat în picioare, încercând nenorocitul să-l caute. Dezordinea culmină într'o panică catastrofală când doi hamali se iviră strigând arţăgoşi: „La o parte!...", împingând un cărucior supraîncărcat cu lăzi în echilibru nestabil ce ameninţau această lume desnădăjduită. Porunci aspre, contradictorii, porneau dela autorităţi improvizate.
— „Daţi-vă jos!".
— „Urcaţi-vă sus!".

Incetul cu încetul, valurile acestei mări de capete se liniştiră. Miracolul se săvârşise: mulţimea încăpuse în vagoane. Cei de pe scări pătrunseră pe săli, cei de pe tampoane le ocupară locul. Trenul porni în fine încet, încet de tot, deslipindu-se par'că cu regret de peron, în strigătele soldaţilor dornici de libertate, iar puhoiul de amici veniţi să ajute rudelor călătoare se scurgea liniştit şi el uşurat par'că de o sarcină grea, îndreptându-se spre eşire.

Călătorii se priviră câtva timp cu bănuială, neîndrăznind să se mişte de pe poziţiile cucerite cu preţul vieţii. Apoi pe nesimţite părăsiră aerul de duşmănie ce le încrunta privirea, feţele se îmblânziră şi cei cari erau gata să se omoare, începură să se scodească cu schimbul de politeţă, aruncând toate pietrele în capul direcţiunei căilor ferate.

— „Ce ticăloşie!".
— „Să pună vagoane dom'le...".
— „Vagoane sunt destule, dar nu vor să pună".
— „Era mai bine sub Nemţi".
— „Eu i-aş împuşca, pe onoarea mea!".
— „Nu se pricep domnule", zise Vălimărescu. „Eu aş face trenurile pe clase: un tren numai de clasa III-a. A treia gata?... Dă-i drumul!... Şi-ai scăpat de prostime... Ce-mi vii d-ta mie cu clasa treia la accelerate?!".
— „Imi daţi voie să pun pălăria pe geamantanul d-voastră?"
— „Da. Vă rog, poftim".
— „Mersi. Mergeţi departe?"
— „La Calafat. Şi d-voastră tot acolo?"
— „Nu, eu mai încoace... Mă dau jos la Piteşti.. Imi daţi voie să fumez o ţigară?
— „Fumează domnule... La drum nu se mai caută. Sunt bucuroasă c'am găsit loc".
— „Eu găsesc loc totdeauna."
— „Cum procedaţi?"
— „Am mijloacele mele. Dacă ştii să te învârteşti..."
— „Pentru control, biletele!.."

Vălimărescu întinse cel dintâiu biletele, pe care le ţinea în mână dela plecare.
— „Biletele d-voastră nu sunt valabile."
— „Cum?"
— „D-voastră aveţi bilete pentru personal."
— „Ce?"
— „Trebuia să plecaţi cu 127, o jumătate de oră mai târziu. Nu face nimic, vă daţi jos la Chitila şi aşteptaţi personalul."
— „Aşa crezi d-ta?.. Ei, comedia dracului!.."
— „Nu puteţi merge cu simplonul, biletele nu sunt valabile".
— „Cum să nu fie valabile?! Ce eu le-am plătit cu nuci?.."
— „Vă daţi jos la Chitila."
— „Asta s'o spui lui mutu..."
— „Eu aşa vă spun, să vă daţi jos să vorbiţi cu şeful de gară."
— „Da nu pot să plătesc diferenţa?"
— „Nu ştiu... nu se primeşte în tren. Vorbiţi cu şeful de gară."

Vălimărescu scăpase ca prin minune de un atac de apoplexie. Tâmplele îi svâcneau ca guşa unei şopârle în pericol şi nu îndrăznia să se uite la nevastă-sa.
— „Să nu vă daţi jos. Din moment ce aţi plătit biletele."
— „Nu e aşa? Mă rog, eu am cerut două bilete. Mi-a spus cât costă şi am plătit... De unde să ştiu eu trenurile dumnealor."
— „Trebuia să specificaţi ce vreţi."
— „Pardon. El trebuia să mă 'ntrebe: Simplon sau personal."
— „Lasă domnule, ai dreptate... Sunt de o neglijenţă..."
— „Eu nu mă mişc d'aici."
— „Să nu vă mişcaţi."
— „Mai bine omoară-mă decât să ne dăm jos din tren", isbucni în fine coana Vatica închipuindu-se din nou cu bagajele în ploaie, cu copilul adormit în braţe, prinsă în mulţimea orbită de furia plecării.
— „Aţi luat bilete", îl întrebă conductorul târziu după plecarea trenului din Chitila."
— „N'am luat şi nici nu iau."
— „Atunci vă daţi jos la Titu. Altfel chem comisarul gării şi o să fie mai rău. Uite c'am şi ajuns... Poftiţi la d-l şef".

Lucrurile se aranjară. Vălimărescu silit de autoritatea poliţienească scoase alt rând de bilete şi întorcându-se turbat de mânie în cabinetul comisarului aruncă două bilete pe birou şi zise surâzând amar: „Vi le fac cadou" Să le păstraţi ca amintire dela Jean Vălimărescu, şef principal al Ministerului Pescăriilor."
— „La Titu, cine s'a urcat?
— „Poftim biletele... Vezi dacă-ţi plac. Dacă nu, iau altele, nu face nimic."
— „Aţi scos bilete?"
— „D-ta eşti chior?"
— „Domnule nu mă insulta. Fii la locul d-tale c'apoi ştii... Astea sunt biletele de personal."

Procesul celor întâmplate se desfăşură în mintea lui Vălimărescu, fulgerător:
— „Mă rog, aveţi bilete?"
— „Am", răspunse şeful principal cu liniştea nebunului ce pregăteşte crima."
— „Să le vedem."
— „Cere-le comisarului."
— „I-ascultă domnule, vrei să-ţi baţi joc de mine?.."
— „Nu mă crezi?.. Le-am dăruit comisarului... Da nu te supăra, îţi dau şi d-tale... cumpăr altele..."
— „Jane!" strigă Vatica cu inima tăiată de presimţiri rele.
— „Ce-i cocoană?.. E paşti, nu mă cunoşti? Damblaua mea... Unii dau ghete, eu dăruesc bilete.... Am de dat cuiva vre-o socoteală?!..."

La Găeşti, Vălimărescu a cumpărat bilete noi.
— „Astea-ţi plac?" întrebă el cu ochii aprinşi pe conductor.

Conductorul îi perforă biletele fără să-i răspundă şi anunţă liniştit: „La Piatra-Olt vă daţi jos. Treceţi în alte clase. Vagonul rămâne pentru Sibiu.
— „Ce?"
— „Se poate?"
— „Asta-i porcărie!"
— „Să telegrafiem la palat."

In mijlocul protestărilor generale, Jean Vălimărescu, şef principal în Ministerul Pescăriilor oferia tuturor bilete...
Innebunise.

GH. BRAESCU

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:
Lei 150.— pe timp de un an
„ 75.— „ „ „ 6 luni
„ 40.— „ „ „ 3 „

In străinătate:
Lei 260.— pe timp de un an
„ 140.— „ „ „ 6 luni
„ 75.— „ „ „ 2 „

CRONICA SPORTIVA

Elveţia şi sporturile

In diverse numere ale „Adevărului Literar şi Artistic", am arătat cele înfăptuite în decursul anilor în unele ţări, fie din Europa fie din alte continente. Azi. vom reproduce un articol, datorit d-lui Max Burgi, privitor la mica dar civilizata Elveţie şi nu vom face nici un comentar, căci cititorul va şti, suntem siguri, să tragă concluziunile ce apar evidente.

„La începutul secolului XIX, diverse încercări fură făcute în Elveţia pentru a introduce gimnastica în programele şcolare; obligativitatea nu fu impusă pe cale oficială în şcolile pentru băeţi decât la 1878.

Invăţământul gimnasticei se afla în mâna maeştrilor de gimnastică — Societate mixtă — încă din 1858.

Confederaţiunea Elveţiană organiză dela 1870—90 „şcoala recruţilor pentru formarea maeştrilor". Această instituţiune fu înlocuită la 1890 prin „cursurile federale de gimnastică" cari au loc anual în diverse localităţi ale ţărei şi la cari sunt convocaţi maeştri de gimnastică titulari, institutorii şi aspiranţii la gradul de maeştri.

In anii 1876, 1896 şi 1912 fură elaborate manuale de gimnastică şcolară şi azi se lucrează la unul nou.

In şcolile pentru fete gimnastica nu este decretată obligatorie însă e considerată ca atare în unele cantoane ale Elveţiei.

Invăţământul post-scolar. Vârsta de şcolar expirând la 16 ani, gimnastica nu figurează ca obligatorie în gimnazii (stabilimente intermediare între licee şi univrsitate) şi universitate. Totuşi azi se simte un puternic curent pentru decretarea şi aci a obligativităţei.

Instruirea militară preparatorie este de asemeni facultativă, cu tendinţa însă azi spre obligativitate în stabilimentele secundare şi superioare.

Senatul universitar a admis părerea, cu ocazia congresului din 1921, ca în universităţile elveţiene să se predea cursuri teoretice şi practice de educaţiune fizică şi sportivă deschise tuturor studenţilor.

In armată. La şcoala recruţilor, educaţiunea fizică, dat fiindcă serviciul e de scurtă durată, e doar o complectare a celor învăţate anterior. Zilnic câteva ceasuri sunt consacrate culturei fizice expusă într'un manual anume elaborat.

Iniţiativa privată. Fiecare sat, oricât de mic, posedă azi în Elveţia o societate de gimnastică sau o societate sportivă şi deci se poate afirma că două treimi din tinerimea elveţiană face sport sau practică gimnastica; în unele ţinuturi media e de 4 cincimi din tineretul între 16—25 ani.

Laboratorii speciale. Chestiunea educaţiunei fizice e studiată în următoarele instituţiuni: 1) Institutul Rousseau (Geneva) care controlează creşterea şi desvoltarea physio-psychologică a copilului; 2) Institutul de antropologie de pe lângă universitatea din Zurich, controlează creşterea şi influenţa exerciţiilor; 3) Serviciul de gimnastică specială dela Policlinica universitară dela Lausanne, controlează creşterea şi influenţa exerciţiilor fizice.

Jocuri naţionale. In Elveţia, toate sporturile sunt practicate şi jocurile naţionale nu sunt date uitărei: 1) lupta în ismene; 2) jocul „hornus"; 3) jocul steagurilor; 4) aruncarea pietrei; 5) jocul „hegeln". (Aceste jocuri datează din epoca medievală şi sunt practicate mai cu seamă de păstori şi de populaţiunea din Elveţia centrală.

Conclusiune. Educaţiunea fisică şi sportul devin în Elveţia tot mai populare căci toate clasele sociale — în special tinerile generaţii — îşi dau seama de importanţa practicărei lor, ba ele devin chiar o necesitate".

Ştiri sportive diverse

Puternica grupare studenţească parisiană „Paris Université Club", a fost „suspendată" de la ori-ce activitate sportivă oficială până la 31 Decembrie 1924 de către Federaţiunea franceză de Atletism. Motivul acestei pedepse este: pentru că a permis să participe faimosul atlet amator american Paddock la concursurile inter-universitare internaţionale cari au avut loc la Paris în Mai cu toate că interzisese acest lucru pe baza intervenirei formale a Federaţiunei Americane de Atletism.

„Casul" P. U. C. şi implicit „casul" Paddock, face o vâlvă enormă de câte-va săptămâni şi „cuvântul" Federaţiunei Internaţionale de Atletism e aşteptat cu nerăbdare dat fiind personalitatea lui Paddock şi gravitatea sancţiunilor luate până acum.

*

Printre noile înscrieri în vederea celebrărei sportive a Olympiadei VII-a (Paris 1924) semnalăm Suedia şi Turcia.

Probabil că România va trimite şi ea adesiunea ei, urmând a se vedea mai târziu cu cari fonduri se va face faţă cheltuelilor...

*

Jocurile Sportive Suedeze de la Gothembourg (Suedia) cari au atras elita atleţilor din lume au fost deschise în prezenţa Regelui.

România are un representant oficial — adică însărcinat şi împuternicit de „Federaţiunea Societăţilor de Sport din România", nu de Statul Român care în treacăt fie zis, habar nu are de aşa ceva — în persoana d-lui maior Emil Pălăngeanu aflător pentru studii la Stockholm.

Prezenţa prietenului Pălăngeanu, un atlet de seamă, cunoscut şi apreciat în lumea sportivă şi universitară suedeză, va reaminti lumei sportive străine că România există şi nu se desinteresază cu totul de evenimentele sportive mondiale.

Atletism

Cu ocazia unei mari competiţiuni internaţionale de atletism, la Marsilia, faimosul pedestrian *Guillemont* (învingător olympic, 1920) a învins pe temutul său rival *Vermeulen* precum şi pe regretatul specialist italian *Ambrosini.*

*

Antrenamentul atleţilor englezi în vederea jocurilor olympice (1924) e în toi.

Printre antrenorii lor citâm pe reputatul specialist Nelson fost antrenor al Universităţei Cambridge.

Câtă nevoe se simte de un antrenor şi în România! Dar de, fără parale...

*

Celebrul atlet amator american *Paddock,* aflător la Paris şi participând la concursurile inter-universitare internaţionale organizate de gruparea *P. U. C.* a reuşit a egala recordul lumei al distanţelor 60 şi 100 yarzi şi 100 metri fugă.

Mai mult, el a stabilit şi un nou record al lumei, dar numai oficios: 200 m. în 21 secunde (vechiul record — tot al său — era de 21 sec. 1/5).

Aeronautică

Pilotul *Barbot* (francez) a stabilit în cursul lunei Mai un nou record al lumei pentru aeroplane şi anume ridicându-se la 8200 m. cu o încărcătură de 250 kgr. (vechiul record era al lui Casale cu 7336 m.).

Aviaţiune

Aviatorul *Barbot* (francez) pilotând o *„motoaviette Dewoitine"* (motor 1134 cm. cubi) a reuşit a trece — dus şi întors — canalul La Manche câştigând astfel premiul de 25.000 franci oferit de ziarul „Le Matin".

Boxă

Georges Carpentier deţine din nou un titlu de campion, acel al Franţei categoria „poids lourds" de oare-ce a învins (luna Mai, la Paris) pe compatriotul său *Marcel Nilles.*

Victoria a fost repurtată prin „knock-out" la a 8-a repriză.

Cu aceeaş ocazie *Ch. Ledoux* şi-a apărat cu succes titlul de campion al Europei (categoria „poids bantams") învingând în 15 reprise la puncte pe dificilul *Kontis;* — asemeni *Hobin* şi-a păstrat titlul de campion al Europei (categoria „poids welter" învingând la puncte în 15 reprise pe *Porcher.*

Ciclism

Campionatele Elveţiei pentru profesionali au avut loc anul acesta la Zurich pe velodromul Oerliken.

Categoria „vitesă" a fost câştigată cu mare uşurinţă de faimosul specialist *Kaufmann;* — categoria semi-fond cu antrenament mecanic, a fost apanajul lui *Paul Suter* fără ca rivalii acestuia să-i fi dat „de furcă".

*

Marea competiţiune internaţională „Le Tour de Belgique" (profesionali) a fost câştigată (în cursul lunei Mai) de E. Masson în 48 ore 26 m. 33 sec.

Foot-ball Asociaţie

Echipa representativă a Austriei a învins în cursul lunei Mai echipa representativă a Ungariei cu 1—0. Au asistat peste 60.000 spectatori.

Acest succes confirmă victoria obţinută de austriaci tot asupra ungurilor, la începutul primăverei, victorie care da ca rezultat final de puncte 2 contra 1.

Echipa austriacă apare ca una din cele mai tari din Europa.

*

O echipă mixtă (amatori şi profesionali) representativă a Engliterei a învins la Paris echipa de amatori representativă a Franţei cu 4 puncte contra 1.

„Match"-ul, o spun ziarele engleze şi franceze, a fost de toată frumuseţea şi a entusiasmat numerosul public ale cărui aplause nu mai încetau.

*

Echipa representativă (amatori) a Engliterei a fost grav înfrântă în decursul acestei luni la Bruxelles de către echipa representativă a Belgiei (3—0)

*

Reputata echipă parisiană *„Red Star"* — aceeaş care se zicea că va veni prin Iunie în România pentru a juca 2—3 „match"-uri, a câştigat la Paris în cursul acestei luni „cupa Franţei", învingând în finală echipa *„Foot-Ball Club de Cette"* (4—2). Au asistat 20.000 spectatori.

Acest succes l'a avut şi în 1922 şi 1921.

*

Echipa representativă a Ceho-Slovaciei a învins (luna Mai) la Praga, echipa representativă a Danemarcei (2—0).

Greutăţi şi Altere

Veleranul *Marius Martin,* a reuşit în cursul acestei luni la Saint-Etienne a stabili un nou record al Franţei: „arraché à deux bras", 85 kgr. (categoria poids plume).

Recordurile României? Nu le cunoaştem, căci nu am avut încă campionate oficiale pentru greutăţi şi altere. Regretabilă lacună.

Scrimă

Campionatul Belgiei de floretă pentru profesionali a avut loc la Anvers şi a fost câştigat după cum se putea uşor prevedea de reputatul maestru *Tack* (7 victorii, o înfrângere).

Vitrina Librăriei

Au apărut în editura „Cultura Naţională":

V. Alexandri: Sinziana şi Pepelea (160 pag.).
G. Banea: Dicţionar italian-român (218 pag.).
I. Slavici: Cel din urmă armaş Roman (348 pag.).
Şt. I. Neniţescu: Trei mistere (100 pag.).
Luigi Chiarelli: Masca şi obrazul — Grotescă în 3 acte (170 pag.), trad. dee Şt. I. Neniţescu.
Dr. *Gr. Antipa:* Paralizia generală progresivă a economiei naţionale şi remedierea ei (56 pag.).

Conferinţele Institutului social român:
C. Rădulescu-Motru: Concepţia conservatoare şi progresul.
D. Gusti: Partidul politic.
G. Taşcă: Liberalismul economic.
V. Madgearu: Doctrina ţărănistă.

Abonaţi-vă la vechea interesanta şi mult folositoarea revistă ilustrată de igienă socială şi de medicină populară

Sănătatea şi Viaţa Fericită

o comoară de sfaturi pentru toată lumea. Anual Lei 60.—

Sănătatea. Strada Triumfului 9. Bucureşti

INSEMNĂRI

Contribuţii la istoricul „Junimii" dela Iaşi

Din corespondenţa lui Anton Naum cu d. Iacob Negruzzi

Publicată de Gh. Cardaş

VI

Iaşi 1913

Scumpe amice,

Am cetit scrisoarea de mai multe ori mai, mai, cu lacrămile în ochi. Ce an mizerabil! N'am apucat să ascundem în groapă pe bietul nostru amic Grigori Buicliu şi iată că acum îngropăm pe nu mai puţin iubit şi vechiu amic Gheorghieş Racoviţă. Mort la Nisa, în urma unei rumperi-de-inimă, provocată, cred de obosala drumului. In spre ziua pornirei de aici din Iaşi, a fost la mine să-şi iee ziua bună şi erà încă zdravăn; şi încă ne-am cam ciondănit împreună à propos de vestitul doctor Riegler, cel cu musca pe căciulă, din afacerea Brănişteanu, dacă-ţi aduci-aminte, pentru care şi Racoviţa şi doamna Dras... au o admiraţie ne-înţeleasă. Grigori Buicliu despre care să zicea că este indiferent şi rece în ceiace să atinge de dragostea lui pentru ţara noastră a lăsat o mare parte din averea sa Academiei noastre lăsând-o liberă judecătoare pentru întrebuinţarea acelei averi, şi foarte bine a făcut, dar aceasta dovedeşte şi încrederea nemărginită ce-i a inspirat înalta menire a Academiei: într'un cuvânt, averea lui Buicliu remâne în ţară şi excluzif pentru ţară. La Racoviţă, fenomenul este dureros.

Averea lui Racoviţă, provenită în mare parte prin succesiunea colonelului Alcaz, frate drept cu mama lui Racoviţă, se compune, fără exagerare la 5.000.000, dacă nu mai mult; ea va trece la francezi, tânărul Racoviţă rămas în Franţa şi căsătorit cu o franceză, nu cred că să va gândi să revină în ţara sa vreodată. Ştii că în urma călătoriei sale la Polul-Sud i s'a propus o catedră la noi, şi crearea unui laborator la Constanţa sau aiure, dar el a rămas surd la aceste avantaje, ceiace implică o culpabilă indiferenţă pentru ţara sa *) Gheorghieş Racoviţă, şi-a vândut cele mai mari două moşii: Muncelu, moştenit dela Alcaz şi Rediu, cumpărat de el, păstrând numai părinteştii Şorăneşti, ultima speranţă în caz de întoarcere a fiiului său, credea el, dar slabă speranţă!

Revenind apoi la soarta noastră a Junimiştilor, vai! câţi au mai rămas?.. rari nantes in gurgite vasto: patru în Bucureşti şi 2 în Iaşi! Nu-s mulţi, nu-e aşà după zgomotul care l'au făcut odată!..

Pe aici este o nelinişte şi o grijă, o pustietate pretutindene. Nu zăreşti pe nimine, magaziile deşarte, mulţi să aşteaptă să vadă Ruşii trecând Prutul, o iarnă, relatif blândă ne mângâie de toate neajunsurile şi tot aşteptăm de la Bucureşti să ne vie veşti şi nu vine nimic. Ce facem cu Bulgarii? Ce situaţie ciudată şi cum soarta'ş bate-joc de noi!

De la cei carii ne-au despoiet nu cerem nimic, şi dela Bulgari carii nu ne-au luat nimic, noi vrem să luăm, şi ce să luăm?.. o făşie de pământ de nimic în comparaţie cu cele trei districte ale Basarabiei pline de pământ bun şi de ape bogate! Ni să ia pământul nostru şi ni să dă pământ strein căci în sfârşit Dobrogea tot Dobrogea rămâne cu toată stăpânirea vremelnică a lui Mircea cel Bătrân. La 77 pierdem 300.000.000 de franci şi 50 000 de oameni, la Plevna scăpăm pe Ruşi de o mare ruşine; mulţămită acestei armate române, Rusia biruitoare, capătă o largă despăgubire în bani dela Turci, din care nu ne dă o carboavă măcar — ce infamie! — iar în schimbul acestor sacrificii, aruncă între noi, şi între Bulgari, carii erau atunce ca naţie independentă, în stare de protoplazmă, un măr de discordie, pentru care astăzi începem a ne certà, ba, pardon... mai căpătăm încă pentru regele nostru, după 36 de ani, şi bastonul de mareşal al armatei ruseşti! risum teneatis!

Nu erà aceasta cazul exact a cucoarei, care după-ce a scos osul din gâtlejul lupului, în loc de recompensă pentru operaţia sa hirurgicală, primeşte respunsul plin de mirare a pacientului scăpat de la moarte sigură în termenii următori: „Ma commère, vous êtes une ingrate, ne tombez jamais sous ma patte!"

Ce zici? să nu invoci atunce toate furiile ceriului ş'a pământului, toate divinităţile infernale a tuturor theogoniilor cunoscute, boalele distrugătoare, apa şi focul, asupra capetelor acelora care făptuesc în consiliile lor asemene criminale nedreptăţi! Şi-s creştini, nu-i aşà?.. Dacă vre-o dată un popor a fost expus să piară de pe pământ mai uşor şi mai lung timp, am fost noi. Cum am scăpat nu ştiu, din ghiarele slavonismului.

El ne-a compromis limba, el ne-a prăbuşit până astăzi în cea mai ticăloasă ramură a creştinismului, care este ortodoxia orientală. Această ortodoxie, a fost, este şi va fi o mare piedică pentru progresul nostru şi pentru schimbarea moravurilor noastre!

Implinesc astăzi, în 17 Ianuar 1913, anul mântuirei cum se se zice pe nedrept, 84 de ani, afară de acele nouă luni de anticameră, despre care n'am păstrat nici o memorie: M'am născut în anul 1829; era atunci în Ţara aceasta ocupaţia rusască şi ciuma — nedespărţită de soldaţii cu coadă a împărătesei Ecaterina; m'am născut în Mahalaua Calicimei (aşa era numită) şi într'o casă situată în faţa casei tatălui d-tale Costachi Negruzzi, a căruia versuri am început să le buiguesc dela vârsta de 7 ani!

Ciocârlia cea voioasă în văzduh se legăna şi 'nturnarea primăverei prin dulci ciripiri serba, plugariul cu hărnicie, s. c. l. până departe; şi când recitam bine, mamă-mea căreia îi plăceau versurile, mă răsplătea câte c'un covrig sau cu vr'o prăjitură. Nu era cu putinţă unei vrăbii să zboare pe sub streşina casei părinteşti, sau vreunei rândunele să zboare pe deasupra capului meu, fără să nu intonez: *„Ciocârlia cea voioasă"*, şi soarta a făcut ca să fiu în copilăria mea vecinul caselor d-voastre părinteşti şi la târg şi la ţară, pentrucă toate vacanţele mele cele mari le petreceam la moşiile Băltenii, Stângăcenii şi Vladomira lui Bogonos, pe care le avea tatăl-meu în posesie pe lângă comerţul din târg; şi de multe ori spăriam bâtlanii şi reţele sălbatece pe hotarele d-voastre la Hermeziu. Şi câte alte suveniri nu am eu din timpul copilăriei mele! Când apoi am venit în contact intelectual cu d-ta în „Junimea", ţi-am devenit şi vecin de inimă prin sfaturile şi încurajările ce mi-ai dat ca director al „Convorbirilor"! Poate că, dacă nu aveam norocul acesta, rămâneam un belfer de duzină ca vai de mine!

Vra-să-zică, născut la 1829, am apucat mai, mai domnia lui Ioniţă Sturdza, ocupaţia rusească, Regulamentul organic de tristă memorie, întreaga domnie a lacomului Mihai Sturdza, anul 1848, domnia lui Grigori Ghica de patriotică aducere-aminte, ocupaţia austriacă, Căimăcămiile Balş, Vogoride, Ştefan Catargiu, am cunoscut în persoană acea admirabilă pleiadă de oameni: V. Alexandri, Cogălniceanu, Negri, Panu, M. Iepureanu, Ralet apoi toată domnia lui Cuza, şi toată domnia până astăzi în urma emancipărei noastre, a regelui Carol I-iu! Este aceasta o longevitate invidiată?.. un *longi ceri spatium,* cum strigă Tacit! Si acum, adunându-mi suvenirile dela acea epocă depărtată a copilăriei mele, şi până astăzi, câte bucurii am avut şi câte suferinţi, decepţii, amiciţii moarte, iluziuni pierdute, aşteptări zadarnice, crude realităţi şi pierderi de prieteşuguri, iubiri cu sfârşiri amare, cari înrăutăţesc inima cea mai bună a unui om, îmi pun întrebarea următoare: Dacă mi s'ar propune o a doua existenţă în condiţiunile cele de întâi exact, ai primi-o? Nu, aş răspunde fără şovăială. Odată e de ajuns. I-aş cita versurile lui Lamartine: *„Je ne veux pas d'un monde, où tout change, où tout passe; où, jusqu'au souvenire, tout s'use et tout sefface; où tout est fugitif, perissable, incertain; où le jour de bonheur n'a pas de lendemain.*

Ai să râzi de această lungă şi abundă scrisoare?... Aşa mi-a venit în gând...

Femeea mea trimite doamnei Negruzzi: cele mai prieteneşti salutări. Eu sărutări de mână.

Te îmbrăţoşez,

A. NAUM

Rog răspuns de primire, cât de mititel.

---

*) Răposatul nemuritor Anton Naum, nu-şi închipuia — în 1913 — că învăţatul oceanograf şi histolog Emil D. Racoviţă îi va fi, odată, coleg postum în Academia Română. Şease ani după mustrarea tainică pe care i-o face Naum,— Racoviţă e ales în unanimitate academician activ în locul lăsat vacant prin moartea doctorului Constantin Istrati.

In România numele lui Racoviţă era cunoscut graţie explorărilor lui: în 1897—1899 prin dirigiuirea lucrărilor zoologice în expediţia belgică antarctică; în 1904 prin expediţia la Balneare. Ajungeau la noi — de sigur — prin diverse rezumate, şi comunicările lui făcute în *Memoriile Societăţii zoologice din Franţa* şi conferinţele rostite la Sorbona.

De când a primit, însă, câtedra de biologie la Cluj, de când a transportat în acel oraş revista *Biospeologica* şi a dat Buletinului Societăţii de Ştiinţe, nu numai sumedenia lui de dobândiri ci şi darurile-i de mare sistematizator, au prins să-l cunoască de aproape şi cercuri mai largi ale intelectualităţi româneşti.

Odată cu vastele-i cunoştinţi în ramura bio-speologiei, odată cu doctorul Jeannel şi cu atâtea publicaţii, ce bine ar fi fost dacă Racoviţă izbutea să transplanteze la Cluj şi spiritul de deplină înţelegere occidentală şi sufletul lipsit de prejudecăţi pe care l'au avut studenţii români la Paris în 1889, acel „Grup al studenţilor socialişti" din care făceau parte un Emil D. Racoviţă, un George Diamandy, un Ion Radovici, fraţii Grigore şi Deodat Ţăranu şi atâţia alţii!

B. L.

Literatura Saşilor

Ervin Reisner: **Der blaue Pokal** (Paharul albastru), versuri. Sibiu 1923.

Am remarcat în coloanele „Adevărului literar şi artistic" toate manifestările culturale venite din partea minorităţilor noastre, de oarece suntem de părere că orice valoare artistică, reprezentând un specific naţional deosebit — este totdeodată şi o valoare de preţ universal a ţărei noastre. Minorităţile noastre trăesc şi azi o viaţă literară apuseană şi tradiţia lor — foarte fireşte — îi îndreaptă spre comunitatea de idei a civilizaţiei mondiale. A contesta valoarea acestei producţii şi a persifla cu ignorare produsul cultural al Saşilor şi Ungurilor din ţara noastră, însemnează a dispreţui intenţionat un nivel intelectual apusean. Ignorarea acestor valori de obicei vine numai din partea acelor, cari în lipsa unei inteligenţe cultivate îşi legitimează existenţa prin trândăvia intelectuală care face posibilă astfel de activitate a instigaţiei.

Ne bucurăm totdeauna şi mai ales acum, în stările actuale, dacă artiştii minorităţilor dau semne de viaţă şi crează linişitţi. Aceasta este dovada, că noul stat român nu-i ostil intereselor superioare ale artei şi tolerează desvoltarea specificului naţional strein, în măsura în care interesele nu-i sânt primejduite. Ungurilor din Ardeal, nu li s'a stavilit în vremea din urmă produsul lor artistic: au aceleaşi reviste, teatre, expoziţii, conservatorii, ca mai înaite.

Mişcarea intelectuală a Saşilor noştri asemenea n'a suferit nici o piedică, Saşii noştri urmează cu aceiaşi severitate programul lor cultural: loialitate faţă cu statul, dar o mândrie în păstrarea caracterului cultural german.

Tineretul săsesc literar, educat şi influenţat de curente moderne a părăsit formalismul rigid de odinioară şi poeţii tineri Saşi, şi-au însuşit manierele literaturei moderne austriace. Şi înrudirea unui Franz Werfel, Schauckal ori Rilke cu simboliştii francezi, n'a putut fi uitată nici de tinerii poeţi Saşi.

Un poet representativ al Saşilor moderni e d. *Erwin Reisner* ale cărui cronici impresioniste, din „Deutsche Tagespost" din Sibiu sunt de mult apreciate de cunoscătorii literaturei. Studiile serioase din domeniul filosofiei, influenţate de-o pragmatică şi solidă cultură, prosodia prodigioasă a acestui poet, se manifestă acum în o prea frumoasă colecţie de versuri, oblăduită de simbolismul drapelului violet şi de psihicul „Hotelului Pimodon".... Volumul d-lui Reisner poartă titlul „Paharul albastru" şi adună la un loc cicluri de versuri: meditaţii, visiuni, simboluri, Ethos şi Logos.

„Noi credem în ceva, ce stă luminând de-asupra albastrului" începe cu Adagio „şi pribegim pierduţi pe străzile lumei..."

„Ţara lumii are fereştri
Şi privesc suflete —
multe palide, stafii,
privesc în lume.
„Cerul are porţi
Şi năvălesc morţii prin ei
„Puţinii, cari pot intra
Găsesc lămurită pacea
Şi niciodată nu mai pot închide
Ferestile ceriului...

(Ceriul).

Un adânc simţ pauteist, caracteristic viscinarului l'a pătruns şi pe poetul sas, ca să scrie „Paharul albastru", sugestivul imn al fiinţei şi al nefiinţei, simbolul vieţei trecătoare.

In poemele în proză (adept poate al lui Frank Wadekind) scrie:

„Marionete

Un domn în frac râde.
Un demagog urcă la tribună şi risipeşte cuvintele însufleţite. Mulţimea aclamează.
O orhestră militară înaintează în marş pe străzile împodobite.
Pe trotuar urmează în acelaş pas flăcăi şi bărbaţi.
O orhestră cântă şi chiamă la joc în sala balului.
Părechi se învârtesc.
Şi totuşi lipseşte ceva.
Nimeni nu se gândeşte la datorie.
Sînt marionete, cari ţin propriul destin în mâini.
Faţa domnului în frac devine serioasă.
Demagogul încetă să instige.
O disonanţă în orhestră.
Paşii însoţitorilor devine confuzi.
In sala balului şefului de orhestră îi cade bagheta.
Părechile se privesc şi rămân singure. Domnul în fracul negru râde iar.
Demagogul vorbeşte iar.
Orhestra militară a găsit iar tactul.
Insoţitorii şi-au găsit iar pasul.
Orhestra în sala de bal cântă neobosită.
Părechile dansează.
Numai unuia nu-i reuşeşte să-i scape degetele de sub masca neagră.
Profetul, pe care nimeni nu-l crede, nimănuia nu-i vrea să fie credincios.
Profetul, care va fi lovit cu pietre şi pironit pe cruce, ca să nu-l recunoască.

(Marionete)

Arta aceasta cu amalgan ciudat al cinismului filosofic cu lira onctuoasă a celui mai sălbatec hedonism, caracteristică pentru de Reisner, moştenită dela fericiţii părinţi (Iban Rictus, Lerberghe), înprietenită cu versul obtuz al lui Charles Vildrac,— este cel mai bun indiciu, că şi literatura quakeristă are lipsă de noui resurse, ca să se eternizeze. Versuri ca *„Nebunii"* cu frumuseţi istovitoare:

„Peste ziduri şi grădini sihastre, afară pe străzi, unde lumea sboară,
Se mişcă visători pomi, cari uitaseră pacea"...

Şarpele, *Steaua din Betlehem*, *Cântecul morţei mele*, sunt de o rară frumuseţe estetică şi vor rămânea pentru literatura viitorului. Adânca umanitate ce răsbate în accentele lui „Frate om", ne aduce aminte versul inegal al lui *Cotruş*, singurul dintre poeţii tineri români, cari au încercat să subtilizeze tendinţele pacifiste ale literaturei clarté-iste.

Cartea d-lui Erwin Reisner este o relevaţie pentru istoricul literar şi un preţios cadou adus civilizaţiei acestei ţări şi va trebui, să ne gândim să tălmăcim în româneşte, cât de curând, poesia acestui mare şi intuitiv poet, cari în poesia d-lui Reisner a dat dovadă de progresul sufletului cumulativ şi muncitor al saşilor.

(— e.).

Propaganda artistică — ...la alţii

De o vreme încoace să vorbeşte des şi mult asupra propagandei artistice, ce ar trebui să se facă şi la noi. Să înfiinţează deocamdată ce este adevărat, numai comitete, cari cu interminabilele discuţii şi rapoarte chilometrice încearcă să rezolve problema dificilă a propagandei artistice. Nu sunt fără interes aceste discuţii, căci trezesc în opinia publică curiozităţi faţă cu tendinţele artei—dar rezultatele practice sunt puţine de tot, ori chiar se reduc la nimic. In vreme ce la noi, diferite persoane chemate şi nechemate să adună regulat în diverse comitete, ca să-şi consume porţia de revoltă în fumul unei ţigări,celelalte state succesoare, cu mai puţin aparat polemic şi distractiv, dar realizând serioase planuri de acţiune, contribue cu întreg efortul lor sufletesc la întărirea culturei naţionale şi la reluarea raporturilor de civilizaţie cu apusul.

Cehoslovacia, e înzestrată cu un admirabil birou de propagandă la Praga, a înfiinţat în curs de 4 ani peste 5 teatre noui, în Slovacia a pus în acţiune tot ce are mai distins arta cehă ca să convingă pe foştii cetăţeni ai decedatului imperiu austro-ungar că Statul Ceho-Slovac poate înscrie în bugetul lui anual 110 milioane pentru scopuri de artă.

Jugoslavia. n-a pierdut nici un moment ca să-şi fortifice arta. La Leibach, Zagreb şi Belgrad cântă opera sârbească, la Belgrad să prepară clădirea unei puternice opere naţionale şi un grandios Teatru Naţional — artiştii sârbi au cucerit partea lor de glorie la expoziţia din Veneţia, participă pretutindeni, unde se face artă în Europa.

Statul jugoslav nu cunoaşte dificultăţi financiare, când este vorba de propagandă artistică şi culturală.

Polonia, cu valuta depreciată şi ridiculizată la bursele internaţionale din cauza inflaţiunei monetare—susţine şi creiază opera din Varşovia şi Lemberg — organizează expoziţii de pictură în Elveţia, Englitera şi America. Ungaria învinsă, participă la toate expoziţiile de artă — a putut clădi un pavilion separat la Expoziţia de pictură din Veneţia, a organizat expediţii artistico-culturale la Paris (festivalul Petöfi), Monte Carlo, Stockholm, (Expoziţia de pictură), Finlanda, iar mai în urmă se prepară pentru organizarea unei „grandioase sărbători a artei ungureşti" în America. Fiecare stat, învins ori învingător, realizează acţiunea serioasă a propagandei artistice, înţelegând şi apreciind enormul profit al unei astfel de activităţi, superioare efemerelor succese politice.

Propaganda noastră artistică îşi doarme somnul inocent în leagăn şi se reduce ori la arivism, ori la — ce este şi mai trist — acţiuni particulare. Şi oficialitatea s'a putut convinge, că pacificarea teritoriilor alipite se poate face *uşor* şi *natural*, cu ajutorul artei. Diplomaţii cei mai buni ai statului român sânt artiştii lui de valoare şi la Londra, Paris, Viena şi Washington—geniul românesc stă cu aceiaş unanimitate recunoscut ca de Kleinbürger-ul din Sibiu ori de spanogenul magnat din Bihor şi lăudărosul ucranian din Cernăuţi. Statul nostru ar trebui să arunce cu nemiluita banii pentru acest scop — fireşte nu şarlatanilor, ci adevăraţilor reprezentanţi ai talentului românesc. Economiile bugetare ar putea reduce numărul de cohortă flămândă a aşa zişilor agenţi politici, dar nu are nici un argument, pentru apărarea politicei sale artistice de comică sgârcenie, care trădează ori indiferenţă, — ori, vădit dispreţ faţă de o cauză a prestigiului nostru. Reflexiile aceste le sugerează multele şi desele comunicate, în cari se promit frumoase lucruri pentru progresul artei şi cari, dispar, asemeni unui vis frumos, cu primele raze ale dimineţii. Şi bugetul este crud şi nemilos, nu se inspiră de plânsul muzelor româneşti, cari vor fi obligate să intre în partide politice, ca să fie ascultate. Ori să-şi acopere faţa şi să plângă, căci din toate popoarele lumei noi ştim plânge mai frumos.

Viaţa Românească an. XV nr. 4 April

Perseverând în alegerea scrupuloasă a materialului cu miez, încercata revistă ieşeană prezintă în acest număr două nuvele deosebit de frumoase. E vorba de „Prăpastia" d-lui I. I. Mironescu, plină de farmecul unui tablou de primăvară şi captivantă prin patima năpraznică a unui fecior din flori cu porniri de Don Juan. Cu rechemarea unei curţi boereşti din trecut, cu o limbă pregnantă neaoş românească, „Prăpastia" se poate socoti o foarte bună nuvelă romantică. Şi mai e vorba de o altă nuvelă. „Oamenii din lună" a d-lui Silviu Deleanu, în care se zugrăvesc două caractere cinstite asaltate de venalitatea şi corupţia vremurilor de acum. Nuvela, cu preocupări sociale, tinde a ne arăta că în societatea din Capitală totul e putred şi direcţia luată e dezastruoasă întâiu pentru moral, apoi vor urma consecinţele fatale.

In restul revistei relevăm lucrarea d-lui A. Weiss „Opera lui R. Roland" şi note biografice asupra lui Alecu Russo de Tr. Ichim.

G. Giurgea: Esquisse d'une conception de vie

O carte franţuzească, scrisă de un autor român, cu cuprins utopic. Scopul ce şi-l propune e găsirea unor soluţiuni crizelor de toate ordinile ale vieţii de azi, plină de materialism brutal şi formalism egoist şi gol. Iar aceste soluţiuni autorul le caută în combinarea dintre înţelepciuunea filosofiei practice a trecutului şi intuiţia direcţiei viitorului.

Pe această sinteză, expresie a realităţii spirituale, îşi clădeşte autorul tot sistemul său de viaţă. Stabilind o lege supremă a realităţii spirituale: legea iubirei—adevărului—vieţii, pe care o susţine ca unanim recunoscută de Evanghelie, Plato, Scl., caută o armonizare a ei cu legi corelative naturale în regimul fizic, economic, politic. Iar ca încoronare a acestei construcţii reliefează drepturile naturale ale omului sprijinite şi îndreptate de trei mari principii de viaţă socială: al solidarităţii, al educaţiei şi al muncii. Aceste elemente le pune ca bază nouei vieţi a societăţilor.

Plin de idealism evangelic mult iubitor, inspirat de platonism înălţător, compatriotul îndepărtat se încearcă—de unde este—a da o lămurire încurcaţilor de la noi, cu intenţia sinceră că va găsi ascultarea entuziastă la puternicii noştrii. Noi îi cunoaştem ca „reali" în alt sens, îngăduind surâzător astfel de „skeculaţiuni".

ACHIM

Insemnări teatrale

de Dim. Şerban

Teatrul Naţional: DOAMNA LUI EREMIA piesă istorică în cinci acte de N. Iorga

O frescă de un rar pitoresc, colorată puternic, dealungul căreia aleargă în palpitări tragice umbra unei femei, reîncarnată din trecutul mort al istoriei noastre naţionale; un amestec de patimi şi de idealuri, de credinţe şi de superstiţiuni atavice, se încolăcesc diabolic în jurul sufletelor posedate, sau de dragostea ţărei sau de demonul domniei şi laolaltă înfăptuiesc piesa d-lui N. Iorga, pe *Doamna lui Eremia.*

Din trecutul mort al Istoriei, adică din acele pagini disimulate de gloriile măreţe şi cunoscute ale domnitorilor români, din cripta aproape anonimă unde sălăşluesc morţii cu viaţă istorică efemeră, pe care numai buchiniştii şi cercetătorii de hrisoave o cunosc, de acolo, d. Iorga a desprins fantome care cu existenţa lor turbure, au însângerat tronul ţărei noastre şi au înscris numele atâtor martiri, în calendarul trecutului pătimaş.

Doamna lui Eremia, se ridică dârză ca un simbol de vecinică foame şi goană către glorie, desemnând ţara ca pe o petecă de purpură, sfâşiată de gurile lacome ale impostorilor.

Povestea se repetă, dealungul secolelor şi din toate naţiunile se ridică aceiaşi mască hidoasă de demon hrăpăreţ.

Inlănţuirea faptelor istorice pentru zugrăvirea caracterului principal, se coordonează între ele şi se susţin într'un colorit egal şi cu o linie volubilă şi foarte sigură.

Alături de Doamna lui Eremia, se conturează ceilalţi eroi şi trăesc din adâncul fiinţei lor sbuciumate, suferă şi se luptă cu o îndârjire de victime antice.

Un suflu de tragedie umană, mână şi spintecă furtuna politică a neamului Movileştilor şi Moldova, odată mai mult, se înscrie în istoria neamului, cu sânge, curs nevinovat pentru înflorirea patimilor omeneşti.

Doamna lui Eremia, realizată atât de integru şi de fericit, este o culme înaltă a teatrului nostru istoric, iar pentru d. Iorga este un succes nou adăugat erudiţiunei sale savante.

* * *

Interpretarea şi ritmul întregei piese a fost în plin acord cu intenţiunea autorului şi dacă în marginea textului, orga barbară a galeriei a ridicat accente de sălbatecă răsvrătire, sărbătorirea spectacolului s'a urmat mai departe cu un entusiasm sporit şi cu o atenţiune mai încordată.

Artistul Finţi, elogiul manifestaţiunei ostile — condusă în bună parte de generozitatea colegilor lui — a ştiut să dea rolului său patima unui temperament sigur şi rutinat.

Doamnele Filotti şi Ciucurescu, au interpretat pe Doamna lui Eremia, cu o fermă convingere, adăugând prima mai multă frumuseţe statuară şi a doua mai masculină prestanţă.

Restul interpreţilor la diapason.

DIM. ŞERBAN

BERSON

Tocuri şi tălpi de cauciuc
fabricate
din cel mai fin material brut
Marcă de calitate

Cărți și reviste

REVUE DE FRANCE (15 Mai) *Fernand Vandérem*, mult gustatul cronicar dela rubrica „Les lettres et la vie" vorbește în pagini, nu elogioase, dar frumoase despre al optulea volum de poezii: „Couleurs de la vie" al poetului *Fernand Grech*.

După poemele de răsboi din „La couronne douloureuse", *Fernand Grech* revine la forma și inspirația veche. Poetul, ajuns acum în completă maturitate — pe care o cunoaștem și din noua preocupare humanistă a operilor sale, este mai întâi un scriitor excelent, iscusit în a-și stăpâni gândirea, în a-și exprima emoțiunile cele mai intime și mai alese, toate acestea într'un ritm care nu se poate învăța, care ține mai mult de instinctul muzical decât de studiu. Pentru aceasta poemele sale capătă epitetul de: *melodios*.

Esența poeziilor lui *Fernand Grech* e totdeauna aceeaș; aceeaș inspiraație îi mângâe imaginația: splendoarea imensă a nopților de vară. Totuși sunt unele care scapă de sub această tutelă: „„Au centre de la vie" și „les Regrets". Altele în care, dacă *Grech* nu apare în culori sumbre, dar prinde minunat melancolia pe care o manifestă înaintarea spre o maturitate intelectuală.

Câteva strofe caracteristice:

„J'ai longtemps cru trouver la joie
Apres les labeurs révolus
Je doute... Me trompais-je alors? Quelle est la voix?
Je ne sais plus, je ne sais plus!..."

sau:

On cherche à ne pas disparaître,
On écrit pour ne pas mourir.
Le tout est d'avoir dit son être
Et d'avoir brisé la fenêtre
Qui sur l'infini peut s'ouvrir"...

In „„Couleurs de la vie" ca și în precedentele culegeri ale lui *Fernand Grech*, nu vom auzi niciodată, nici țipătul pasiunei mari, nici plânsul suferinței mari, nici chiar, cum spunea *Baudelaire* despre *Banville* „clefăiala ironiei".

In dragoste, toată dulceața unei afecțiuni fine; tremurul unui suflet delicat și nobil în contact cu asprimea vieții, iar în locul durerilor adânci, un optimism contrariat.

Aci stă toată poezia lui *Fernand Grech*, care, în timpul din urmă, amintește tot mai mult poezia lirică, a lui *V. Hugo*.

***

LES ANALES (20 Mai) O entuziastă cronică a lui *Pawloxski* asupra noului volum al fraților *Jérôme et Jean Tharaud:* „Le chemin de Domas".

Cartea aceasta asupra Siriei e de un farmec pătrunzător, de o erudiție plăcută. *„Nu e o carte scrisă"* „en bon français" *ci un veritabil poem în proză, scris de doi buni Francezi* — spune *Pawlowski*. *„Siria este adevăratul creer al lumei de unde au ieșit toți zeii gândirii noastre și nu trebue să ne mire influența pe care totdeauna Franța a exercitat-o în Siria, căci, intelectualicește, Siria rămâne întrucâtva bunica Franței".*

Pentru a gusta paginile consacrate fluviului *Adonis* și mișcătoarei legende păgâne a tânărului care plânge *Astarté-a*, trebue să ne suim până la *Chateaubriand* și Lamartine, pentru a mai găsi o atare nobleță a stilului și o așa de delicată expresiune. Legenda lui Adonis și Astarté, e veșnica legendă a dragostei și morții pe care o găsim reprodusă în toate religiunile. In acest ținut sfânt, frații *Tharaud* găsește cel mai nimerit prilej pentru a reînvia legendele îndepărtate ale cruciadelor; și e frumoasă deșteptarea spiritelor acelora cari au luptat și murit în acest cu adevărat „Terre promise". Minunatele descripții fac din cartea fraților *Tharaud* o serie de tablouri care mișcă, o serie de tablouri în care plantele cresc, vântul adie, oamenii se mișcă și cerul își poartă ici, colo un nor diafan. Așa e inscripția grădinelor din Oronte, Antiohia și Daphné. Un citat de adevărată poezie, prins în impresiunile adunate din preajma cedrilor de pe Liban:

„Un nor străbate pădurea, îmi atinge umărul, îmi mângâe obrajii și se duce. O clipă păsările tac; apoi iarăși cântă iș cascadele de lumină alunecă din strat în strat pe scările de verdeață. Ar trebui o capelă în acest sanctuar forestier. Desigur că e aci, umilă, aproape urâtă: patru pereți de pământ uscat și un acoperiș încovoiat. La o parte un clopot atârnat între doui copaci; bat limba clopotului și pădurea întreagă se umple de un sunet admirabil, clar ca un vers de Lamartine".

***

CELE TREI CRIȘURI (Aprilie). Dacă revistele streine ne sosesc cu obișnuita periodicitate și cu un sumar care încă se menține interesant pe vremea căldurilor acelea mari, revistele românești însă stau mult în urmă. Poate e moleșala agonizantă a verii, poate e la mijloc o altă cauză.

Imi vine cu oarecare întârziere revista orădeană. O deschid; sumarul nu-mi spune lucruri mari; mă opresc însă la articolul d-lui profesor S. *Mehedinți* (Se poate întemeia o pedagogie românească?) și citesc:

„Putem noi ajunge la o viață neatârnată de apăsarea influențelor streine?

Răspunsul e scurt:

Putem, dacă vom crește tineretul în așa chip, încât să avem în vedere, mai întâi de toate, desvoltarea caracterului etnic și multămirea nevoilor speciale, țării noastre. Cu alte cuvinte: o viață și o cultură proprie este cu putință, dacă laturea etnografică va ieși cât mai lămurit la iveală în toată doctrina și practica învățământului".

Concluzia d-lui Mehedinți spune lămurit:

„Numai o pedagogie românească poate folosi pe deplin poporului român".

In acest sens autorul face acestei concluziuni o lungă discuțiune și-i preconizează drumurile spre izbândă:

„Din noi înși-ne, adică din tradiția noastră trebue să scoatem în bună parte îndrumarea pentru viitorul nostru. (Ne sfiim să zicem o vorbă mare...;' dar, după cum a fost un progres însemnat, când Rousseau a descoperit pe copil în om, tot așa va fi cu vremea un real progres, când educatorul va descoperi poporul sau națiunea în copil). Azi, așa ceva poate părea o pretenție semeață. Mâine însă, acest adevăr va suna la urechea urmașilor ca o banalitate și le va fi tuturor de mirare că un lucru atât de simplu n'a fost recunoscut și utilizat mai mult în creșterea tineretului. Pilde avem chiar noi destule. După ce Grigorescu a început a zugrăvi care cu boi, fete torcând, ciobani păzind oile... și cerul și aerul țărei noastre se minunează azi toată lumea, cum de nu le-au văzut și alți pictori înainte de dânsul. Tot astfel, când vom trece dela abstracțiile pedagogiei de cabinet, la pedagogia în „plein air" sprijinită pe etnografie, educatorii se vor mira singuri câtă bogăție de material românesc, rămăsese nefolosită în munca pentru creșterea copiilor.

Restul numărului versuri de Mircea Rădulescu, Justin Ilieșiu, Emil Serghie, George A. Petre, Alex. Bilciurescu, Em. Papazissu și D. V. Teodorescu, o schiță de Al. Cazaban și un articol de Popa-Lisseanu si Keresztury Sàndor.

* * *

LA VIE (15 Mai) Revista franceză care de o vreme se ocupă de toate curiozitățile lumei equatoriale, dă în numărul de față informațiuni asupra grădinelor de copii din Indochina.

In aceste simpatice și încântătoare creațiuni ale guvernământului general, copiii sunt instalați în săli spațioase și bine aerisite, de multe ori un fel de ocol, sau „bătătură", cum ar suna în țărăneasca noastră expresie, sau în curtea pagodelor ori templelor. Aci sunt adunați copiii în vârstă de mai puțin de 7 ani, pe care-i aduc acolo părinții cari trebuesc să plece pentru lucru, departe. Păzitoarele și îngrijitoarele lor sunt femei anamite, așa zisele „Bao-Man" recrutate în oarecari condițiuni, a căror seriozitate e controlată de un delegat central. Femeea „Bao-Man" trebue să veghieze asupra proprietății copilului, să-i furnizeze o masă substanțială la prânz (orezul în cazul acesta, e dat de părinți sau de administrația satului și la nevoe se face apel la hambarele comitetului de conducere), iar după aceea să le deschidă pofta spre jocurile cele mai sănătoase și mai distractive.

Ele trebuesc să fie în stare — și aci e punctul capital — să dea copiilor îngrijiri elementare în caz de boală și de răniri.

Instalațiile unei grădini de copii nu comportă decât foarte puține cheltueli: câteva rogojini, câteva jucării, câteva unelte de bucătărie și toaaletă. Hrana pentru copii e, de cele mai multe ori, strânsă prin darurile pe care le primește comitetul local. Cât privește medicamentele de primă necesitate, sunt furnizate de asistența medicală la care toți copii au dreptul.

Gestiunea și administrarea grădinilor de copii aparțin unui comitet local, pe care colectivitatea satului trebue să-l susțină din bunul său. Intervenția asociațiunei centrale, „Khai-Tri-Thien-Duc" se mărginește să furnizeze subvențiuni comitetelor locale care justifică insuficiența resurselor.

Asociațiunea de mai sus își intitulează astfel opera: „„o *veritabilă cruciadă pentru răspândirea igienei în poporul anamit*".

Cred că exemplul ar trebui imitat și de unele țări europene. Și mă gândesc imediat la igiena massei noastre țărănești, fiindu-mi groază să mă gândesc la igiena *marelui* centru: *Bucureștii.*

Șt. Ciobanu: Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă

Spre adeverirea dreptului Românilor asupra Basarabiei și spre cunoașterea mai de aproape a sufletului românesc din Basarabia, academicianul Șt. Ciobanu oglindește cultura națională în masele de jos ale Basarabenilor în veacul al XIX-lea, începând cu 1812.

Cu această carte avem un document bogat istoric asupra părții românești de dincolo de Prut: menținerea vechilor așezăminte de cultură în școală și biserică, menținerea vechii organizații administrative, mișcarea literară și scriitorii basarabeni și publicațiile periodice. Acestor elemente tradiționale se datorește lupta pasivă contra rusificării și dăinuirea nedivizată — cu toată vitregia vremurilor politice — a sufletului românesc.

Revista modelor

Costume de vară

Nu trebue să uităm că deși e vară și soarele dogorește stăruitor, deși fantezia ne duce mai repede spre rochiile fine decât spre costumul îmbrăcat, totuși eleganța noastră, care purcede de la simplitatea engleză, ne comandă în garderoba de vară, să avem și să purtăm costumul de stradă.

Da — costumul acesta tăiat în linii drepte, cu vesta de organdină sau pichet, cu fusta simplă și coborîtă mai jos ca de obiceiu — costumul care cere o floare la butonieră este singurul argument al cochetăriei noastre femenine.

Să-l păstrăm mereu, întărindu-i necesitatea, pentru ca în cele din urmă să devie o tradiție a bunului gust.

Jacheta saco sau tăiată pe talie, cu gulerul bărbătesc sau în formă de șal cu cordonul de piele și batista scoasă jumătate din buzunar, este ceeace se armonizează perfect cu ținuta noastră decentă și totuși ștrengărească.

Convertirea la costum s'a făcut oarecum cu greutate în lumea noastră femenină, nu vorbesc de femeile care cunoscând bine occidentul, l-au importat cu succes, ci mă gândesc la gustul burghez, rămas încă la feminitatea — vai sterilă — a rochiei cu bluză sau talie.

Trebue să se înțeleagă însă bine că tocmai femeia care are ocupațiune, fie în biurouri, la școală sau în ateliere, este întotdeauna mai bine îmbrăcată într'un costum simplu, decât într'o rochie garnisită și acoperită de o pelerină sau alt gen de haină.

Masculinitatea pe care o cere viața dela femeia dedicată muncii — oricum ar fi ea, manuală sau intelectuală — se efeminizează și capătă grație în linia simplă și severă a costumului englezesc.

Și fiindcă e vară și nevoia răcoarei, vrea o haină ușoară, iată costume de stradă simple și convenabile ținutei cotidiane. Țesăturile înflorate ca și cele simple vin să realizeze fericit costumele zilelor călduroase.

DIANA

In numărul viitor:

ROMAIN ROLLAND

de H. Sanielevici

Asortat cu

Ultimele creațiuni ale modei

Lenajuri, Mătăsuri, Fantaisie-uri, Parfumerii, Ciorapi, Mănuși, Batiste, etc.

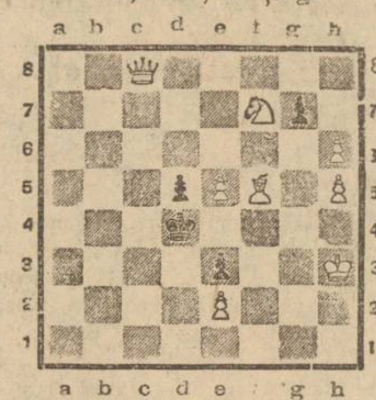
Joc de inteligență
Șah

PROBLEMA No. 164

de **S. Herland**, București

Negru (4 figuri)

Rd4, Pd5, e3 și g7

Alb (8 figuri)

Rh3, Dc8, Cf7, Nf5, Pe2, e5, h5 și h6

Alb trage și face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 165

de **F. Janet**, Praga

Alb (10 figuri): Rg2, Dd5, Tf1 și f5, Cf4 și g5, Na3 și a4, Pb4 și e5.

Negru (8 figuri): Re7, Ta6, Cd8, Na5 și b7, Pc7, g7 și h7.

Alb trage și face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 84

Jucată la 28 Aprilie 1923 în turneul internațional de maeștri din Karlsbad.

DESCHIDERE CARO-KANN

Alb: O Chajes — *Negru: R. Reti*

1. e2—e4 c7—c6 2. d2—d4 d7—d5
3. Cb1—c3 d5×e4 4. Cc3×e4 Nc8—f5.

Pierdere de timp, căci Negru trebuia să prevadă mutarea 5. Cc4—g3. Dacă negru ar fi jucat 4....., Cg8—f6 și după Ce4×f6, e7×f6, partida ar fi devenit egală.

5. Ce4—g3 Nf5—g6 6. h2—h4 h7—h6
7. h4—h5 Ng6—h7 8. Cg1—f3 e7—e6
9. Nf1—d3 Nh7×d3 10. Dd1×d3 Cg8—f6
11. Nc1—d2 Cb8—d7 12. 0—0—0 Nf8—d6
13. Td1—e1 Nd6×g3 14. f2×g3 0—0
15. Th1—h4 Cd7—b6 16. g3—g4 Cf6—h7
17. Rc1—b1 Dd8—d5 18. b2—b3 f7—f6
19. c2—c4 Dd5—d7 20. Dd3—e4 Ta8—e8
21. Th4—h1 Cb6—c8 22. Nd2—b4 Tf8—f7
23. d4—d5 c6×d5 24. c4×d5 e6—e5
25. Te1—d1 Cc8—d6 26. Nb4×d6 Dd7×d6
27. Cf3—h4 Ch7—g5 28. De4—a4 Dd6—d7
29. Da4—c4 Dd6—d7 30. Dc4—e2 Te8—c8
31. d5—d6 Dd7—c6 32. Ch4—f5 Cg5—e4
33. Th1—h3 Ce4—c3+ 34. Th3×c3 Tc5×c3
35. Cf5—e7+ Tf7×e7 36. d6×e7 Rg8×f7

37. g4—g5 o combinație foarte interesantă. Albul sacrifică pioni spre a'și aduce Dama într'un câmp favorabil pentru atac. Combinația însă nu e tocmai corectă. Dacă Alb ar fi jucat 27. De2—d2, Negru ar fi răspuns prin 37. Dc6—e4+ și dacă 38. Rb1—b2, De4—d4.

37. h6×g5 38. h5—h6 g7×h6
39. De2—h5+ Rf7×e7 40. Dh5—g6 e5—e4
41. Dg6—g7+ Re7—e6 42. Td1—f1 Re6—e5
43. Dg7—e7+ Re5—d4 44. De7—d8+ Rd4—e3
45. Tf1—e1+ Re3—f2 46. Dd8—d2+ Rf2—g3
47. Te1—f1 e4—e3 48. Dd2—e1+ Rg3×g2

Negru are 4 pioni în plus, dar Regele său se află într'o situație foarte critică. Nu se poate spune fără o analiză amănunțită dacă negru are vre-o apărare suficientă.

49. De1—e2+ Rg2—g3 50. De2—e1+ Rg3—h2
51. De1—d1 cu amenințarea Dd1—h5+

51. . . . . Dc6—e4+ De o valoare îndoelnică, deoarece Alb atacă tunul prin 52. Rb1—b2. Dacă negru ar fi jucat imediat 51..... Dc6—g2, ar fi putut eventual să câștige. Poziția e extrem de interesantă.

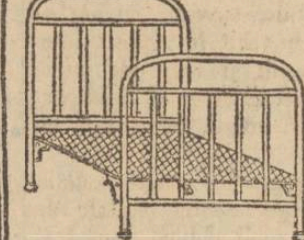
52. Rb1—b2 De4—g2+ 53. Rb2×c3 e3—e2
54. Dd1—d6+ Dg2—g3+ 55. Dd6×g3 Rh2×g3
56. Tf1—e1 h6—h5. Ar fi fost poate mai bine 56.... f6—f5.

57. Rc3—d2 h5—h4 58. Rd2×e2 Rg3—g2
59. Te1—f1 g5—g4 60 Tf1—f2+ Rg2—g1
61. Tf1×f6 Rg1—g2 62. Tf6—f2+ · *Cedează.*

După 62..... Rg2—g1 Alb câștigă prin 63. Tf2—f4, iar dacă 62..... Rg2—g3; 63. Re2—f1 și câștigă. Chajes a jucat partida în mod foarte îndrăzneț și energic.

Paul I. Negreanu
Lt. I. H. Gudju

Paturi de Fer —
Paturi de Bronz —
Telefon 25/63
Paturi de Copii
găsiți la vechea
Fabrica de Mobile
GUTMAN MARCUS
Str. Sfți Apostoli. 72
Colț prin Cal. Rahovei

SERIA III—ANUL IV No. 133

3 Lei Exemplarul în ţară
6 Lei Ex. în străinătate

Duminică 10 Iunie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Din vraja tinereţii...

— SCHIŢĂ —

de *I. Ciocârlan*

Pe 'ntinsul şes al văii, în adierile uşoare, ce apleacă holdele-aurii, mâni harnice de fete, fac spor de snopi în urma lor pe mirişti... Undeva în preajmă, pe dealuri îmbrăcate în haina cea de erburi înflorite, flăcăi voinici, abia frângând mijloacele, se leagănă domol, trăgând pe brazde coasa...

Şi unii; şi alţii, din priviri ce-aruncă în mers de lucru, se cată şi se văd aşa precum îi chiamă dorul... Aşijderi îşi aud şi râs şi glas, ce ei şi'ncrucisează...

Dar cum în plină zi de vară sub paza ochiului de soare, ei simt că dragostea tânjeşte, înaripează în glas de cântec şi-şi tălmăcesc în viers tot focul.

Şi'n largul de cuprinsuri, de unde nici n'ai crede, se înfiripează glasuri ce răsună...

Foiliţă siminoc,
Mândruliţa mea...
Doru-i pară ca de foc,
Ce mă frige şi mă arde
Şi n'am cu cine-l împarte,
Că tu mândro eşti, departe.
. . . .

...De colo, până colo 'n cele zori, ecoul poartă cântecul o clipă şi-apoi se stinge încetu, cu încetul.

In vremea asta, din cealaltă parte-a văii, sau chiar din şes mai de pe-aproape, cuprinsul se 'nfioară iarăşi de un viers de cânt...

Aci plutind uşor ca un suspin, aci zburând mai îndrăzneţ... el se înfiripă în graiul fetelor ce ţin să dea răspuns::

Foiliţa grâului Bade bădişor,
Grâului şi-a spicului
Veste du bădicului

Că drăguţu, doru lui
Chiar aşa departe nu-i!..
Dar... se teme
Că-i de vreme
Şi l'o prinde
De l'o vinde
Ochi pizmaşi,
Şi pătimaşi!
Las' să treacă soarele...
Văile, ponoarele...
Şi'n sclipitul stelelor,
Vie dragul fetelor!..
. . . .

Pe dealuri, prin poenile cu erburi ce'nchid ochi împrăştiind mirezme din belşug, cosaşii stau aşa încremeniţi pe coprorâile ce sprijină 'n pământ... Ascultă şi visează...!

Când cel din urmă tremurat al viersului se stinge, dau chiot de răsună valea; apoi zvârlindu-şi pălăriile în sus, pornesc furtună, iar cu coasa prin iarba cea uitată doar o clipă!...

Cu toată grija lui de veghe, soarele se 'nduplecă şi poteca lumilor ce-a străjuit o lungă zi, de vară, cu acelaşi gând al iscodirei, însă el coboară dincolo departe, spre cuprinsul altor meleaguri.

In depărtări, calea i s'aşterne 'n roş aprins de purpură, iar din lumea ce o lasă, 'n urmă, atâţi voinici şi fete menesc să aibă cale bună!.. Hiritisesc pe craiu, dar nu se uită nici pe ei... Privind spre cer, se roagă să coboare sara cu dărnicie şi noroc, pentru tot ce pun la cale...

De prin tufiş, din umbre de căpiţi de fân, cosaşi coboară către şes... Prin preajma celor stoguri, ori zăbovind în mers, i-aşteaptă fete şi neveste.

La 'ncrucişări de căi se bagă fir din sfatul ce fusese frânt o zi, râsul cel aducător de voe bună se 'nfiripă răsunând de pretutindeni, — şi cete zgomotoase se arată aci 'ntr'un luminiş aci în altul, până când într'un târziu se pierd în umbrele potecilor ce şerpuesc spre sat...

Pe câmp, în urma lor se 'nşiră bogăţia snopilor de grâu, iar în poeni pe dealuri, fânul proaspăt adunat, se 'nalţă 'n stoguri tot mai dese...

Nu departe împrejur, brazdele din ziua ceea, împrăştiind mirezme dulci, se 'ntind la şir dela olaltă, de par'c'ar fi covoare-alese...

De undeva, din petece de grâu rămase încă în picioare, pitpalacii binecuvintează răcoarea ce se prevesteşte.., de prin fânaţuri necosite în sîsîit asurzitor au prins s'arate semne de viaţă întregul neam al gâzelor într'aripate; iar libelule iuţi cu ochii mari şi străvezui, săgeata întreg cuprinsul în zbor pe întrecute...

Cristeii singuri doar de saltă 'n zbor greoiu de pradă criscând în pliscuri ce 'nfioară văile...

Dar pe 'ndelete, şi zvoana astă se pierde până moare... Pe furiş, se 'ntind atunci şi umbrele 'nserării, până când într'un târziu, îmbrăţişează întreg cuprinsul. De sus din depărtările albastre şi senine, privesc acum sfioşii ochi de luminiţe...; iar dedesubt, şi văi şi sate..., cuprinsul tot... adoarme!...

Dar pacea lină-a înserării, cu toată vraja ei de somnoroase, nu poate prinde în mreji ce le urzeşte decât pe cei ce încă nu cunosc ispita dorului...

Acei cari l'au cătat cândva, pe cărări de crâng ori de livadă, prin lumea florilor de câmp sau de grădină; acei ce poate l'or fi îndemnat, nădejde ca să tragă..., aşa prin tr'un surâs ce-a prins de undeva, ori tălmăcitu-l'a în cântece cu foc..., aceia toţi acum se simt chemaţi spre alte lumi de vise...

Puzderia de scăpărări a bolţilor de sus îi amăgeşte, furându-le privirea spre lumi necunoscute... In şoşotul de frunze, ce de pretutindeni se strecoară ca o taină în cuprins. ei nu aud decât îndemn să se ridice, din cuibul de-adăpost ei nu aud decât îndemn să se ridice, din cuibul de-adăpost...

Potecile ce şărpuesc pe subt boltiş de ramuri în grădini ori printre tablele de flori ademenesc atâţia paşi...

...Atunci, de undeva, de-aproape par'că, răsună-o pocnitură 'n frunză, urmată-apoi de viers uşor abia simţit:

Foiliţă foae lată;
Cobori mândro în livadă,
Că nu-i nimeni să ne vadă
Decât luna şi luceferii
Urzitorii dragostei,
Luna-i bună şi nu spune
Taina noastră la cea lume...
Nici drăguţele de stele
Că-s prietenele tăle...
. . . .

Purtat domol în boare de vânt, cântecul păşeşte 'n depărtări, spre suflete ce simt atuncia cihnul aşteptării.

Gândurile se zbat o clipă între hotarul unde 'ncrucişează crezarea şi 'ndoiala; iar apoi cu teamă şi sfială. cercetează tot în cântec temeiul de adevăr.

...Aud dorul cum mă chiamă
Bade bădişor,
Dar mă crede, rău mi-i tea
C'ai să uiţi tu cântecul
Şi mi-i frânge mijlocul
Iar pe ochi mi-i săruta
De sprânceană mi-i muşca
Şi-o cunoaşte semnele
Flăcăii şi fetele!...
. . . .

Cântecul, ca orice cânteç; când l'asculţi l'auzi...; dar totuşi înţelesul cine l'ar putea să-l prindă?..

...Mintea, desveleşte-atâtea bănueli ce crede ea c'ar sta să se ascundă, 'n totdeauna în dulcele vrăjit de viers.

...Dar inima se 'mpotriveşte, bătând să spargă coşul. Prin năvala-i furtunatică de sânge, ea încearcă să înece orice glas protivnic...

— „E cicălitoare şi nedreaptă mintea ce stă atât de rece şi de mândră-acolo, în tronul ei de sus... Ce spun şi 'ndemn să se facă e negrăit de dulce... O, doamne ce fiori, de cari nu se uită... când braţul dragului ţi-se petrece 'njur pe după mijloc!.. Dar şoaptele cu jurăminte de crezare, dar sărutatul ce mai mult ţi-l fură, atunci când tu te zbaţi şi te feresti...?!

Vezi... spue mintea cea cu ifose de mare înţeleaptă, ce poate ea înfăţişa ca sfat şi 'ndemn ce-ar sta să poată 'ntrece atâta fericire?...

...Ia seamă, dragul meu, şi ascultare tu nu da, prea vor bărbăţei mele soaţe!... De când e lumea, ea aşa a fost...; încrezătoare peste fire!... Şi cine-ascultă numa 'ndemnul ei, adesea-şi plânge pasul cu amar!...

— ...Dar hai, nu te lăsa, prostia pedecă să-ţi pună... Păşeşte cu îndrăzneală spre lumea cea cu atâţi fiori de fericire"... strigă inima, ce tremură de teamă ca nu cumva de data asta să aibă trecere mai multă, duşmanca cea de minte!...

Şi cum, în orice vreme, mai lesnicios s'arată pasul ce duce spre ispită..., se înţelege, că cei ce stau şi ascultă cearta dintre ce'e două stăpâniri..., tot inima-şi urmează...,

Şi-atunci, pe-aceleaşi văi şi plaiuri, pe unde altădată se întruchipase atâtea visuri fermecate, adesea ori răsună cânt ce nu mai samănă cu cel dintâi... Supt bolţile cu stele ce vrăjesc în noapte, pluteşte viers ce par'că plânge... E glasul cunoscut al încrezării ce se plânge tuturor:

„Vai bădică rău făcui
Mai cuminte de nu fui.
Jurământul de-ţi crezui!..
Jurământul tu l'ai dat,
Dar pe loc l-ai şi uitat,
Că obrajii mi-ai săruta[t]
De sprâncene m'ai muş[cat]
Şi-or să vadă semnele
Flăcăii şi fetele!.."

E cântecul dezamăgirii şi al părerilor de rău!... Prin el, atâtea suflete zdrobite, împrăştie mustrări ce se cuvin, nu numai badelui cu jurământul prea repede uitat, nu numai inimei pustie acum, ci 'ntregei lumi cu vrăjile din vremuri...

In plâns duios de doină, le-arată tuturor cât de haini şi mincinoşi au fost!...

Dar prin sclipiri şirete, stelele de sus dau vina pe şopotitul momitor de frunze şi izvoare...! In murmur îngânat acestea spun că pricinaşe sunt potecile cu erburi mătăsoase ce singure îndemn au dat spre umbre de 'ntuneric... La rândul lor, nici astea învinuirea n'o primesc, şi 'ntreagă-oricât de mare ar fi, o pun în sama tuturor acelora, ce jurământul n'au ţinut...

Voinicii?... Poate...; dar unde-or fi acum?..

Rămâne deci ca 'ntreaga ispăşire s'o poarte singură ce n'a ştiut s'asculte 'n vremi măcar un sfat din cele şi mintea i-a fost dat!

Şi-acum, de-i plâns pe ici şi colo, 'n doine, în vremile ce vor să vină, pe plaiu, în orice parte n'or sta să mai răsune-aceleaşi cântece de vrajă şi ispită?...

De mintea stă de veghe 'n orice clipă, şi viers de cânt îi dă dreptate, astâmpăr, va avea vreodată inima?...

Ce-ar trebui să crezi, de bună samă că arăta singură vieaţa: Ce a fost aşa va fi cât lumea!..

IOAN CIOCARLAN

Tu să fi 'nceput iubitul
Că-i făceam eu isprăvitul,
Tu cu pâinea şi cuţitul
Mori flămând, nepriceput.

G. Coşbuc.

Tristeţea poetului

Pădure, mare, munţi, câmpii,
Privighetori şi ciocârlii:
Pe toate locoma tristeţe,
In chibzuelele'i savante,
Din laturile lor răzleţe
Le-adună 'n braţu 'i de Atlante.

Tristeţea, marea vrăjitoare,
Nemulţumită, cârtitoare,
Aruncă frântul disc al lunii,
Fărmat, în valurile mării,
Şi din prăpastia genunii
Inalţă lotuşii visării.

Ingrijorată, ca o mumă,
De'nvesmântările de spumă
ce-mbracă sâmburii vieţii,
Ursiţi şi ei să piară-odată,
Pe faldurile frumuseţii
Işi plânge lacrima curată.

Şi lacrămile 'i se 'ncrustează
Ca stelele ce priveghează:
Pădurea gânduri mari frământă,
Cercând în spaţiu să s'asvârle;
Eroic valul mării cântă,
Cu sufletul a mii de gârle!

Inoitoarea de imagini,
Şi corbi şi baltă şi paragini
In stihu'i dacă le îmbină,
Le dă mister şi 'nsufleţire;
Căci fie-care cânt suspină
Dorinţa ei de nemurire!

V. Demetrius

STUDII DE FOLKLOR

BROASCA

de I. Aurel Candrea, profesor universitar

Ca şi altor animale, de ale căror acţiuni vătămătoare se teme poporul, broaştei nu i se cade să-i zici pe nume, ci numai „cucoană". Cînd le auzi întîi cîntînd, zici: „Cucoanele cîntă" şi ele-ţi răspund: „Să fii frumoasă ca o cucoană!" — Broaştei să nu-i zici niciodată „broască„ ci „cal", căci ea-ţi zice atunci: „Să fii tu tare ca calul!". — De broască, cînd vorbeşti noaptea, să nu-i spui „broască", ci „cal de apă" sau „cal cu patru picioare", căci de o prinzi şi o usuci în foc şi o ai în buzunar, poţi să mergi la judecată oriunde vrei, că izbuteşti. Cum nu poate striga ea, nu pot nici duşmanii tăi (Voronca, *op. cit. 977)*.

Broaştelor să nu le zici pe nume, ci să le numeşti „iepe" (Marian, *Sărbăt.* II, 198—9).

„Unde e copil mic, să nu pomeneşti noaptea cuvîntul „broască", ci să zici „de cele cu patru picioare" ori altfel, căci copilul nu va putea dormi şi va tresări în somn. Dacă însă ai apucat a zice „broască", atunci să adaugi îndată: „usturoiu copilului sub limbă" ori „usturoiu copt", şi atunci nu-i va fi nimic. — Dacă zici „broască", copilul poate să capete piele ca de broască, cum e rapănul pe trup, ori poate să se sperie sau să muţească" (Voronca, *op. cit.* p. 985).

Aceeaşi credinţă o găsim la Sîrbi: „Lîngă un copil mic nu e bine să pomeneşti de „broască". Aceluia care, din greşală, a pomenit numele ei, i se zice: „Muscă-ţi urechile!" Dacă se pomeneşte numele de „broască" în faţa copiilor, ei capătă nişte umflături la gît, numite „broască" (Karadzici, *op. cit.* 159).

„La broaşte, cînd le auzi întîi cîntînd, să le zici: „cîntă veselele", şi vei fi tot anul vesel (Voronca, *op. cit.* 972).

La mai toate popoarele, cîntatul sau orăcăitul broaştelor e interpretat ca o convorbire între ele.

Poporul romîn o tălmăceşte în felurile chipuri:

1) Una întreabă: „Dat-ai pînza, dat-ai pînza?"
Alta răspunde: — Am dat, am dat!
— Cu cît? cu cît?
— C'un ort, c'un ort!
— O că... că... că... că mult ai dat! O că... că... [că... că mult ai dat!"

2) „Pus-ai pînză!
— Pus, pus!
— Da tu?
— Şi eu, şi eu!"

3) „Unde te duci?
— In tîrg, în tîrg!
— Ce să cumperi?
— Orz, orz, orz!"

4) „Cît ai dat pe tată-tău? Cît ai dat pe tată-tău?
— Un ort, un ort, un ort, un ort!
— O ţu..ţu.. că mult ai dat! O ţu..ţu că mult ai dat!
(Voronca, *op. cit.* 985).

5) „Ce-a dat tata pe cojoc? Ce-a dat tata pe cojoc!
— Un ort, un ort!
— Scump, scump!
(Rev. *T. Pamfile,* I, 59; comp. N. Leon, *Med. pop.* p. 80).

Se ştie că un cor de broaşte figurează în comedia vechilor Ateneni, care poartă numele lor, şi e foarte posibil ca ideea aceasta să-i fi fost sugerată lui Aristophan din interpretarea populară a orăcăitului lor.

Ca şi atîtea alte animale, pe care poporul le cunoaşte mai de aproape, broasca-i oferă elemente pentru prezicerile meteorologice. Din timpurile cele mai vechi există credinţa că broasca, în special b r o t a c u l, cînd cîntă mai des, vesteşte ploaia apropiată: „Broaştele cînd cîntă, are să plouă" (Voronca, *Dat. şi cred.* 972; Gorovei, *Superst.* 359). Această credinţă o regăsim la aproape toate popoarele şi corespunde cu observaţiunile făcute de naturalişti. De aceea, poporul se servă, pe alocuri, de un brotăcel ca barometru: umple cu apă o sticlă cu gîtul larg, pune înăuntru o scăricică şi bagă în sticlă o broscuţa verde. Dacă aceasta orăcăeşte mult şi se coboară în fundul sticlei, e semn că va ploua în curînd (comp. E. Rolland, *„Faune populaire"* III. 74—75).

De oarece se observă adesea, după o ploaie abundentă, o cantitate neobicinuită de broaşte — care es din ascunzişul lor, ca şi rîmele din pămînt — poporul, din timpurile cele mai vechi şi pînă astăzi, a crezut şi crede într'o ploaie cu broaşte: „Sorbul soarbe şi apa din rîuri. Aceasta o face cîteodată aşa de lacom, încît soarbe apa pînă la fund, cu broaşte cu tot, care cad apoi pe pămînt împreună cu ploaia. De aceea, după ploi mari, se văd multe broaşte; şi de aici vine şi zicătoarea „plouă cu broaşte", întrebuinţată cînd plouă îndelungat şi tare" (T. Pamfile, *Duşm. şi priet. omului,* 305; *Şezătoarea* III, 122). — „Broaştele mici sînt sorbite din mări de nori şi cad pe pămînt" (*Ghiluşul,* an. I, No. 2, p. 13). Această credinţă, e răspîndită încă la Francezi *(Revue scient. du Bourbonnais,* 1899, p. 52-53), la Germani *(Das Buch der Aberglauben,* p. 92; Wuttke, *Der deutsche Volksaberglaube,* p. 116), la Cehi (Grohmann, *Aberglauben u. Gebräuche,* p. 82), etc., iar învăţaţii de pretutindeni au combătut o din răsputeri.

La Bulgari se crede însă că broaştele, cînd orăcăesc mult şi tare, anunţă o vreme uscată (Strauss, *Die Bulgaren,* p. 288). Tot astfel se crede în unele părţi ale Franţei că broscuţele, prin orăcăitul lor, anunţă o vreme frumoasă (Chapiseau, *Le Folk-lore de la Beauce* I, 280). Această credinţă o regăsim şi la noi, dar numai „cînd cîntă broaştele s e a r a" (Gorovei, *op. cit.* 360).

La Germani, se crede că dacă cineva vede primăvara, pentru întîia oară, o broască pe uscat, e semn că anul va fi uscat, secetos; dar dacă o vede în apă, anul va fi ploios (*Das Buch der Aberglauben,* p. 104). Dar atunci, cum se vor împăca părerile, cînd unii o vor vedea întîia oară pe uscat, iar alţii în apă?

Alte preziceri meteorologice:

„Dacă pînă la Florii cîntă broaştele, are să fie vara frumoasă" (Voronca, *op. cit.* 972). — La Francezi, se crede că dacă brotăceii cîntă prin copaci, e semn că timpul va fi frumos (Ch. Beauquier, *Faune et flore pop.* I, 310).

De cum încep a cînta broaştele, se face primăvară şi poţi semăna păpuşoiu" *(Vor. ibid.).* — Aceeaşi credinţă o găsim la Francezi (E. Rolland, *op. cit.* XI, 129).

„Vremea se va strica, dacă broaşte vor eşi prin ogradă sau vor cînta înainte de Alexii" (S. Fl. Marian, *Sărbătorile* I, 122; T. Pamfile, *Văzduhul,* p. 5).

„Dacă broaştele cîntă înainte de Alexii, e semn că va ninge de timpuriu" (T. Pamfile, *ibid.* p. 166).

Există la foarte multe popoare credinţa că unele animale se duşmănesc toată viaţa lor cu alte anumite animale. O astfel de vrăjmăşie există între şarpe şi broască, şi aceasta e vecinic urmărită de duşmanu-i neîmpăcat. Dacă poţi ajunge la timp şi, cu o nuià — în special de alun —, să desparţi aceste două animale, scăpînd broasca din gura şarpelui, capeţi puterea de a alunga ploaia sau grindina, să deslegi farmece, să vindeci anumite boale, etc. Astfel:

„Cu o nuia, dacă vei scoate o broască din gură de şarpe, cu nuiaua aceea, dacă vei face semn către nori să se despărţească, se despărţesc" (Dr. N. Leon, *Istoria nat. medicală,* p. 81; Gorovei, *op. cit.* 4515).

„Ploile se leagă şi se deslează cu un băţ de alun cu care s'a scos o broască din gura şarpelui" (T. Pamfile, *op. cit.* 128).

„Cînd vezi că un şarpe vrea să mănînce o broască, să iei un beţişor şi să-i desparţi, şi beţişorul acela e bun de alungat piatra: unde ameninţi cu el, într'acea parte fuge grindina" (id. *ibid.,* p. 151). — La Paşcani, se alungă grindina cu pielea unei broaşte prinse în beciu, care s'a jupuit de vie şi s'a aninat într'un capăt de băţ de anin (Gorovei, *op. cit.* 402).

La Italieni: „Cînd dă cineva peste un şarpe care stă să înghită o broască, trebue să omoare şarpele cu mîna, omul poate să deslege apoi ori-ce farmec şi să aline orice durere" (E. Metelli, *Usi e costumi,* p. 115).

La Bulgari: „Broasca scăpată din gura unui şarpe, dacă o dai unui copil s'o mănînce, se vindecă de palpitaţiuni" (Strauss, *op. cit.* p. 395).

La Sîrbi: „Dacă o femeie e în durerile facerii, un cunoscut o atinge cu o nuia pe spinare. Această nuia trebue însă să fi slujit să scoată o broască din gura unui şarpe" (Krauss, *Slav. Volkforsch.* 58).

La Suedezi: „Dacă cineva desparte un şarpe de o broască, aşa ca să rămîie amîndoi în viaţă, capătă puterea să uşureze durerile unei femei ce trebue să nască" (id. *ibid.).*

Alte credinţe în legătură cu broasca:

„Cînde te duci pentru întîia oară la scăldat, să bagi o broască în sîn, ca să nu te 'nneci" (Gorovei, *op. cit.* 4498).

Cînd broaştele cîntă întîiu primăvara, e bine să te dai de trei ori peste cap, dacă vrei să fii sănătos peste an (Gorovei, *op. cit.* 357), sau dacă vrei să ai noroc (id. *ibid.* 423—4), sau de vrei să crească bostanii mari (id. *ibid.* 362), sau ca să nu fie anul secetos (id. *ibid.* 425).

„Cînd auzi buratecul primăvara întîiu cîntînd, dă-te de-a roata de trei ori, că nu te mai doare mijlocul la secere" (Rev. *I. Creangă* IV, 150).

„Cînd vede cineva buratec întîiu, îl dă peste cap şi zice: „buratec, buratec, cum îmi pari tu, aşa să-mi pară vara de uşoară" (Gorovei, *op. cit.* 426).

La Cehi şi la Wenzi: „Cine aude primăvara pentru întîia oară broscuţe orăcăind, să strige şi el, ca să nu fie răguşit tot anul." — „Dacă vezi primăvara întîia broască în apă, vei plânge mult în anul acela; dacă o vezi în iarbă, vei avea multă bucurie". (Grohmann, *op. cit.* 82, 299; Schulenburg, *Wendisches Volkst.* 158).

La Romînii din Bucovina: „Ca să n'ai purici în casă, cînd auzi broaştele cîntînd, să mergi la fereastră şi să întrebi: „Este mălaiu mărunţel în casă?" — iar ei să răspundă: „nu-i! nu-i!" (Voronca, *op. cit.* 972). — „Cînd faci casă, dacă găseşti o broască acolo unde se sapă temelia, are să-ţi meargă ca din apă (id. *ibid.).*

„Dacă cineva cu farmece îţi ia laptele dela vacă, apoi ia un brotac, pune-l într'o oală cu urina vacii, pripeşte-l pe lîngă foc, că cel ce ţi-a luat laptele dela vaci vine afară şi-ţi spune *(Şezătoarea,* XII, 165). O credinţă analogă găsim în Franţa: „Vrăjitoarele strică laptele vacilor luîndu-i mana. Spre a împiedeca aceasta, se pune o broască într'o oală şi se ţine totdeauna în staul" Rolland, *Faune pop.* III, 52).

In medicina populară, broasca şi broatecul joacă un rol însemnat la tămăduirea diferitelor boale.

„Cînd îţi sînt umflate buzele, să săruţi broatec, că-ţi trece" (Voronca, *op. cit.* 972).

Sărutarea broatecului se face însă în special pentru vindecarea de friguri:

„Cînd vezi buratec întîia oară primăvara, să-l săruţi de trei ori pe spate şi să-l dai peste cap, c'apoi nu mai ai friguri" (Gorovei, *op. cit.* 1432; Voronca, *op. cit.* 972; Dr. N. Leon, *op. cit.* 81). — „Cel ce nu voeşte să fie prins de friguri, să sărute un buratec pe pîntece de trei ori (Grigoriu-Rigo, *Medic. popor.* I, 76).

„Broatecul e făcut din inelul Maicii Domnului. A avut Maica Domnului o veriguţă — un inel — în capătul brîului şi l-a prăpădit. Cînd s'a dus primăvara să-l caute pe unde l-a fost prăpădit, inelul s'a făcut albastru. Maica Domnului l-a luat şi l-a sărutat: „De-amu, zice ea, să rămîi printre buruieni, nu te mai iau!" Şi de-aceea, broatecul cînd îl iei, îl săruţi de trei ori şi-l dai de trei ori peste umăr şi de trei ori printre picioare" (Voronca, *op. cit.* 971).

O credinţă, fără îndoială, foarte veche: „Primăvara, cine vede vre-un brotăcel prin iarbă, să-l prindă şi să-l scuipe de trei ori în gură, apoi să-i dea drumul, fiind bine contra frigurilor" (Gorovei, *op. cit.* 1423, 1428). Această credinţă exista şi în Franţa, în secolul al XVI-lea: „Fernel, medicul regelui Henric al II-lea, pomeneşte de un leac popular pentru vindecarea tusei: se prindea o broscuţă verde şi-i se scuipa în gură, apoi i se dedea drumul" (Sébillot, *Le Folklore de France* II, 287; E. Rolland, *Faune pop.* III, 75).

Un alt leac contra frigurilor: „Trei broaşte rîioase se pun în rachiu, după ce pier, rachiul se bea, iar broaştele se aruncă spunînd: „din vînt au venit frigurile, în vînt să se ducă". — „Se poartă la gît un buratec omorît în rachiu, iar rachiul se bea" (Dr. N. Leon, *op. cit.* 81). — „Rachiul, în care s'a omorît un buratec, se dă de băut bolnavului de friguri" (Grigoriu—Rigo, *op. cit.* 77).

Acest leac e întrebuinţat şi aiurea:

La Bulgari, se dă bolnavului de friguri să bea rachiu în care s'a omorît întîiu o broască (Strauss, *op. cit.* p. 40).

La Germani, frigurile se vindecă cu rachiu în care s'a pus praful din trei ficaţi de broască (Wuttke, *op. cit.* 353; Höfler, *Die Tiere,* p. 41).

In nordul Italiei, se crede că praful din şapte broaşte jupuite, atunci cînd se iveşte pe cer un curcubeu, au darul să vindece de friguri (Maria Girando, *Usi di Sampeyre,* p. 21).

„Contra frigurilor, bolnavul să poarte la gît o broască, timp de trei zile". — Babele prind un buratec şi-l omoară în rachiu. Din buratecul omorît se face o legătură care se dă copiilor bolnavi de friguri s'o poarte la gît" (Grigoriu-Rigo, *op. cit.* 76—77).

Şi acest leac e foarte răspîndit aiurea:

In Franţa, o broască verde se atîrnă de gîtul bolnavului de friguri, sau i se pune pe pîntece ori pe cap, sau i-o coase în pălărie (Sébillot, *op. cit.* 287; E. Rolland, *op. cit.* III, 75).

La Veneţieni, se ia o broască vie şi se pune într'un săculeţ, care se atîrnă de gîtul bolnavului de friguri, fără ca acesta să ştie; această broască absoarbe toată răutatea şi apoi moare (G. Bernoni, *Tradizioni pop. venez.* 191).

In Abbruzzi (Italia) şi în Sicilia se leagă de fruntea bolnavului de friguri o broască vie sau jupuită (Finamore, *Tradizioni pop.* 137; Pitrè, *Medic. pop.* 441).

La Germani, ca leac contra frigurilor, se atîrnă de gît bolnavului, fără ca acesta să prindă de veste, o broscuţă într'o punguliţă: bolnavul trebue s'o poarte nouă zile, iar a noua zi s'o arunce peste cap în apă. Bolnavul să fugă apoi acasă, fără să se uite înapoi (Wuttke, *op. cit.* 335). Acelaşi leac îl întrebuinţează şi Cehii (Grohmann, *op. cit.* 106). — Ungurii poartă de gît atîrnată o broască uscată, ca leac contra malariei (Hovorka, *op. cit.* II, 344).

Toate aceste mijloace de vindecare a frigurilor le întrebuinţau şi Romanii. Pliniu, între numeroasele leacuri ce recomandă pentru alungarea frigurilor, pomeneşte şi următoarele: „Să alegi o răspîntie: acolo să fierbi broaşte în untdelemn, să arunci cărnurile şi să freci pe bolnav cu această unsoare. Alţii omoară broaştele în untdelemn, le atîrnă apoi bolnavului, fără ca acesta să ştie, şi-l freacă cu acest uleiu. Inima unei broaşte purtată ca amuletă micşorează intensitatea frigurilor, tot astfel şi untdelemnul în care s'au fiert măruntaiele ei. Dar cel mai bun leac contra frigurilor, e să porţi atîrnate ca amuletă, sau broaşte cărora li s'au tăiat degetele, sau ficatul ori inima unui brotăcel într'o pînză de coloare cenuşie" *Hist. nat.* XXXII, 38).

Broasca, ca amulet, e întrebuinţată şi contra sperieturii: „Copiii mici poartă broască cusută într'o petică la gît ca amulet în contra sperieturii (Dr. N. Leon, *op. cit.* 81). Aceeaşi credinţă o regăsim în Franţa (Rolland, *op. cit.* XI, 112). — La alte popoare, e purtată ca amulet în contra ameţelii (Hovorka, *Vergleich. Volksmedizin* I, 418; Höfler, *Die Tiere,* p. 39).

Alt leac contra frigurilor:

„Primăvara, cînd vei vedea întiia oară o u ă d e b r o a s c ă, să le iei şi să te freci peste tot trupul, şi anul acela să n'ai grije că te-or necăji frigurile" (Gorovei, *op. cit.* 366; Dr. N. Leon, *op. cit.* 81; Grigoriu-Rigo, *op. cit.* I, 76). Aiurea, ouăle de broască vindecă de pistrui (Wuttke, *op. cit.* 116, John, *Aberglaube im Erzgebirge,* 240; Schulenburg, *Wendsiches Volksthum,* 103; Höfler, *Die Tiere,* p. 39, 41)

I. AUREL CANDREA

(Va urma)

Furtună!...

Auzi? Furtuna creşte şi spumegă-afară!...
Iţi place-aici la mine?... Intrând întâia oară
In casa mea..., ştiu bine?... te simţi puţin streină!..
Şi totuş casa asta de-atâta timp te cheamă
Cum chemi în întuneric o rază de lumină!...
Iţi înţeleg tăcerea!... Ţi-e ciudă şi ţi-e teamă!..,

Ţi-e ciudă pe furtună, că te-a ajuns aproape
De casa mea... Ţi-e ciudă!... Şi tremurul de pleoape
E teamă... neprecisă!... De mine, ori de ploaie
De fiecare clipă ce 'ncerci s'o bănueşti
De tot ce te 'nconjoară aicea în odaie
De tot ce 'n clipa asta ai vrea să nu gândeşti!...

...Cum vâjie furtuna şi cum isbeşte 'n geamuri!...
Ia uite-te afară!... Strivite de pe ramuri
Cad florile de zarzăr!... Ce moarte timpurie!...
Ca şi în viaţa noastră!... Când sufletu-i deschis
Şi vin furtuni... ia spune-mi, nu mor sub vijelie
Atâtea flori de suflet şi-atâtea flori de vis?...

S'a 'ntunecat odaia? — Şi ce e!... Cum se-adună
In părul tău acuma culoarea de furtună
Şi cum se 'ncenuşează pupilele-ţi senine!...
In casa asta tristă nu eşti de loc stingheră
In vasu-acela, uite, o floare de la tine
Şi uite-ţi şi portretul în colţ pe etajeră.

Aşează-te o clipă!... E-atât de vechiu-divanul!...
Acolo, pata-aceia de umbră, e pianul
Un sarcofag în care zac melodii sihastre
Inchise ca'n coşciuguri în coardele subţiri
Aşa cum zac închise în sufletele noastre
In coarde lungi de gânduri — sihastre amintiri!...

Pe masa mea de lucru, hârtii şi scrum de gânduri
Iar în fotoliu-acela am stat de-atâtea rânduri
Să mă gândesc la tine!... Auzi ce tare plouă!!...
Tu te 'nchinai micuţă când auzeai cum tună?
Ţi-au îngheţat de spaimă mânuţele-amândouă
Ca două rândunele udate de furtună;...

Şi tremuri, tremuri toată... şi-mi spui că 'n orice clipă
Ceva din noi se duce din sufletu'n risipă!
E-adevărat! Dar clipa nu trebuie să spună,
Cum trece nici cum vine. S'o fi trăit când moare,
Atât e 'nţelepciunea... Şi-atunci când e furtună
Să simţi trăind în tine un strop aprins de Soare!

Tudor Muşătescu

VASUL

Era un vas antic pe care îl cumpărasem cu prilejul unei călătorii peste hotare şi care, după spusele negustorului, fusese găsit în săpăturile dela Herculanum.

In nopţile de vară sub lumina alintătoare şi molatică a lunii, o femee înaripată, fiică a daltei greceşti şi a ritmului scump şcoalei praxiteliane, modelată pe peretele vasului, părea că surâde provocatoare, cu ochii-i verzi deschişi cu îndrăzneală, cu înfăţişarea întreagă a unei vieţi trupeşti îngrămădită toată în contururi fermecătoare şi fine. Simţeam sub vechimea vasului, gustul cald încă al modelajului; vedeam repezindu-se parcă în carne fluxul vieţii şi, în faţa formelor satirii mintea-mi se silea să conceapă deopotrivă orbitoarea şi neasămuiţa frumuseţe a modelelor, şi geniul subtil şi pasiunea maeştrilor cari ştiau să le înfăţişeze aidoma. Căci trecem cu toţii prin muzee, aproape indiferenţi, fără a şti ce a costat bucla de păr de pe capetele acestea tinere încununate cu flori, fără să bănuim străluciriIe şi voluptăţile adormite pentru veşnicie în marmurele eburneene, în bronzurile zmaraldii sau safirii, unele involte ca nişte flori palide, cu petalele anemice, altele ca nişte flori însetate încă de alintări şi de osanale într'o nespusă goliciune de corole albastre...

Bronzurile şi marmurele acestea tărăsc cu ele o sclipire de soare înveselit în înflorirea caldă a leandrilor. Ele sunt întruparea vie a păgânismului aşa de realist în ceeace realitatea are ca ispită şi ca ideal, împotrivind un Olimp de carne şi de simţuri unui cer senin şi rece. Imi pare că văd venind spre mine, scăldate în visuri, toate veacurile tinere a căror soartă s'a îndeplinit, dar ale căror urme sacre mai trăesc puţin în casele descoperite, pe ghizdurile secate ale fântânilor din Herculanum şi Pompei, în bazinele de marmură în cari se înverzesc capilarele de zmaralde. In timp ce noi nădăjduim un infinit scăldat în azur şi în ceţe aurite în veşnica contemplare a Tatălui, ele realizaseră sub porticele orbitor de albe şi sub frizele armonioase ale Partenonurilor înălţate în şiruirea de lumină a cerului Aticei, viziunea lor cerească, şi au făcut pe pământul divin al Greciei un paradis ale cărui străluciri sunt ruine acum, şi ale cărui luminoase glorii sunt palide reflecte. Nu poţi să nu invidiezi popoarele care au făcut din visul acesta existenţa lor obişnuită, popoarele al căror geniu puternic nu numai că a ştiut să vadă minunat de bine fiinţa, dar *a creat* el însuşi ceeace însăşi natura pare că nu poate produce, căci până într'atât frumuseţea rămâne sub stăpânirea voinţii lor şi ţâşneşte, ca în nemuritoarea galopadă, panatenaică, din operile făcute de mâinile lor...

Adeseori, în amurg, în clipa regretelor, când cerul livid părea o cârpă, din care sângele roşu se scursese picătură cu picătură, într'o ceaţă tragică, îngenunchiam în faţa vasului, şi fixând cu privirea forma capricioasă, îmi ziceam:

„Să vedem: poate că are să-şi ia zborul"....

Dar nu zbura niciodată din locul în care era înţepenită, şi eu rămâneam cu gândul „ă nu poate fi decât o moartă, căci vine din mormântul acela uriaş, ascuns sub optsprezece veacuri de lavă, din cetatea înţepenită într'o neaşteptată întrerupere de viaţă. Iar vasul nu mai evoca mâinile albe şi drăguţe care se rezimau de pietrile fântânilor din pieţe, mâini dibace de sclave frumoase care se oglindeau în apa liniştită şi surâdeau privindu-şi ochii şi destăcându-şi cozile dese; el nu-mi mai reamintea decât bazinele de marmură secate şi tuburile de plumb topite şi acoperite de rouă uscată.

Intr'o noapte, însă, în clipa când îmi lăsai privirea peste ea, mi se păru că ochii ei verzi surând tainic şi şiret: şi cum eu mă încăpăţânai să-mi rătăcesc ochii pe relieful pierdut într'o lumină nelămurită care îi estompa conturul, ea îşi deschise aripele şi plecă...

Da, plecă: picioarele-i înaripate se desfăcură de pe toarta vasului, fără zgomot şi fără să alarme ceva. O trozuitură scurtă, abia auzită şi atâta tot. M'am uitat în toate părţile: nu mai vedeam decât umbra dantelată pe care o făcea pe peretele odăii frunzişul străbătut de raze de lună. Şi vasul era părăsit şi simplu.

In uimirea şi durerea mea, m'am repezit la fereastră:

— „Drăguţa mea zeiţă, unde te duci? In ce lume de dulci himere, îţi faci pribegia capricioasă?"

Dar nu-mi răspunse:

A doua zi dimineaţa, în clipa când soarele zgâria cu ghiare de aur perdelele-mi albastre, întâia-mi privire fu pentru vasul din Herculanum. Femeea se întorsese la locul ei; îmi surâse ironic, ca şi cum ar fi voit să-mi zică: —„Vezi? m'am întors".

Dar gura-i aşa de fină luă în acelaşi timp o expresie de şiretenie. Traducând limbagiul afon pe care mi-l spunea, ghiceam cuvintele acestea vrăjite:

— „Ascultă: sosesc din ţara iubirii; am stat mult timp de vorbă cu aceea pe care ai iubit-o, — ştii cu aceea despre care oamenii zic: a murit! De o sută de ori, mai frumoasă ca în vremea când trăia pe pământ, ea mi-a dat un mesaj pentru tine, dar găsindu-te scufundat greoi în somn, în clipa când m'am întors, am lăsat vorbele să-şi ia zborul înapoi către ea, ca un stol de porumbei albi cari se întorc la porumbar. Şi n'ai să mai auzi vorbele acestea!...

. . . .

A trecut câtva timp de atunci. Am lipsit din ţară, dus de dorul acela al călătoriei care făcuse din mine un veşnic rătăcitor. Când m'am întors, femeia înaripată fu şi mai crudă încă:

„In clipa când m'am întors din a doua-mi fugă, zise ea, te-am văzut sărman nebun ce eşti, scufundat până la gât în colbul cărţilor. Dacă m'ai fi pândit, aşi fi lăsat să cadă la picioarele tale ramura tainică ce dă bogăţia; era sora ramurii de aur care a deschis lui Anchise porţile infernului. O culesesem pentru tine în ţara Norocului, unde mă dusesem să petrec două ceasuri. Dar văzându-te, la întoarcere, luptându-te cu istoria popoarelor stinse şi cufundat în monotona cronică a civilizaţiilor risipte, muncă poate folositoare pentru alţii, am aruncat ramura în stradă. A trecut un milionar şi-a ridicat-o"...

. . . .

In sfârşit, după o a treia fugă, îmi zise:

— „Sosesc din ţara în care poţi aduna gloria cu lopata cum fac copiii cu nisipul de pe malul mării. Am luat la întâmplare trei boabe de nisip pentru tine. Unul îţi da mijlocul să faci călătoria pe oricare din globurile lumei planetare şi să descoperi ceeace n'a descoperit nimeni. Un al doilea îţi da mijlocul să ajungi un nou Atila, purtat într'un car tras de patru regi. Al treilea ţi-ar fi dat destul geniu ca să faci omul nemuritor. Dar te-am văzut căscând gura de extaz în faţa unui mare politician cu sufletul murdar ca o haină de maşinist, care ieşea din Parlament înconjurat de linguşitori şi de un popor îndobitocit. Şi mi-am lăsat boabele să cadă în mâna unui orb care trecea pe acolo"...

A doua zi, servitoarea ştergând praful de pe birou, a lovit vasul care a căzut jos şi s'a spart. De atunci am avut un suflet mai puţin în serile de veghe...

ION DRAGU

REGRETUL

(Feciorul lui Nenea Tacke Vameşul)

— Nu ştiu cum să fac, s'o 'nemeresc mai cu folos? Să mă încurc cu avucat, sau să dau ceva vre-unui slujbaş să mă îndrumeze? Mormane de cărămizi pă locul meu? aşa, nitam-nisam, nici să mă întrebe, nici să-i dau voe? Bine, loc viran, loc viran, da pân'să vie despăgubirea aia care tot vine şi nu mai vine, tot al meu să chiamă că e „*acaretu;* îi trag gard, pui lobodă pă el şi intru cu Statu în proces; până atunci barem, îi mănânc rodu; adică cum? să stea aşa bântuit dă ciori şi dă pungaşi şi acuş, hai şi Cristache Văraru cu nămeţi dă cărămidă, pă pământ moştenesc; nici măcar o chirioară, o fărâmă de para, fie or mie, fie ori stăpânirii, până s'o hotărî cu proprietatea! Păi zău!...

— Ai hârtii, Madam Costache?

— Hârtii? Ce hârtii? Dă care hârtii? Păi mai hârtii ce e lumea toată, care ştie rostu locului? Eu, nu mai ştiu de mine singură, cât să fie dă când m'am pomenit pă lume, dar să se mai dovedească şi hârtii d'ale locului!

— Primăria?

— Primăria, nici tunsă nici rasă; primăria a trecut fru muşel şi neturburată panglica dă oţel a măsurătoarei, din ghizduri până în duzi, s'a năpustit cu târnăcoapele pă zidărie — bună rea, vorba aia, îmi mai adăposteam sărăcia, până una alta, şi vedeam eu unde -îmi duceam catrafusele — a pistogit biata grădină cu maiu şi acuş, stă aşa...

— Păi locu e al ei, acuş.

— Dacă e al ei, al ei să fie, nu al Văraru'ui, dar să vie să şi-l ia!

— S'aude că e vorba să ridice un azil pă el!

— Azil ne azil, aştearnă'l odată dă azilu, că dacă nu, eu înfig bulamaci şi fie ce o fi; merg cu două procese. proces cu Văraru pentru cotropire, proces cu statu pentru dărâmare, da marfă cu anasâna pă locu meu, nici să se gândească care-va!

— Nici pomeneală să faci un pas; odată puse semne de Comună, comuna e bună stăpână pă loc.

— Atunci la ce mă mai descusu-şi dă acte?

— De... era vorba să vedem... mă gândeam şi eu, pentru că mă întrebaşi, cum îl vei fi dobândit; dacă nu cum-va o fi fost vre-un pământ... *inalienabil*. Nu e vorbă, ş'aşa ş'aşa, stăpânirea e stăpânire, tot punea ea ghiara pă el! Dar, dacă nu ai acite...

— Eu nu ştiu, acte, ne acte, locu 'mie lăsat mie cu limbă dă moarte de unchiu Mieiţă din Nisipari; inaliniabil şi colţuros ca o prăpastie, asta e adevărat, ştiu; — o strâmbătură era dă el—şi când a intrat căpitanul în slujbă la Domenii, din două lefşoare, 'lam aliniat ca cu linia. Acuş văz că n'am loc nici aliniat nici *nealiniat*, cum îi ziseşi! Daia mă tot frământ şi nu ştiu cum s'o izbesc! Să intru în proces cu statu şi să-i trag şi Văraru'ui o somaţie prin secţie, or să aştept Comuna să-mi inumere paralele şi să o las să se răfuiască ea cu cărămida?

— Dar dacă până la inumărătoarea banilor Văraru ridică cărămida?

— Cum adică, să rămânem păcăliţi amândoi? Eu şi Statu ? Păi ce Văraru e *Domnu* ţării? Nu e vorbă, pentru că venii ca la duhovnic, vreau să spui drept, totu: Văraru biet, — dă ce să mâniez pă Dumnezeu — a căutat el să-mi mânjească ochii cu ce nu curge pe apă! Să vezi. Ridica bină în spatele lui Papiniu. Salahorii a deşertat cărămida, la întâmplare, în grădina mea; — adică ce grădină, bătătorită draga de ea, ca un staul dă oi, dă oamenii primării.— Văraru, sa făcut n'aude n'avede. Când m'am răstit la ţigani, ţiganii au fugit cu samarele pă maidan, răsniţi şi uluiţi. Văraru, chip sa umit aşa ca un damblagiu spre mine, şi sa încercat să mă momească, că nu ţine multă vreme marfa pă locul meu şi că el mă mulţumeşte. Drept e, eu n'am mai domolit, dar apucătorul dă el, a luat domoleala mea, drept îngăduinţă. Făurascu, nu că să-i fac somaţie, cu termen, cu despăgubiri, cu *călcare* locul altuia câte şi mai câte parascovenii d'alde-d'astea! Văraru, pitit după corcoduşii Papiniului, îşi căuta ţiganii îngrămădiţi în bălăriile lui Enăchiţă Văcărescu. A pândit pă Făurăscu să plece şi ţâşt de după corcoduşi, iar să-mi ungă ochii, dar tot ca la început, cu ce nu curge pe apă, cum zisei. Daia, sînt nedumirită. Ce vrei de la una fără carte ca mine? Făurăscu, zor dintr'o parte cu somaţia — vorba lui, nu-i ardea dă locul meu; focul lui era „*clientela*" — Văraru, dintr'alta, cu banii!

Ştiu eu cum s'o fi brodit?

***

Şi Madam Costache, îşi împreună palmele de martiră a nevoii, ridicându-le gurgui în dreptul inimei, — inima din care 'i s'a smuls nădejdea bătrâneţelor; locaşul ei, dintre măturelele cu seminţele de acaju şi duzii cu dudele de fildeş, în răcoarea cărora s'a imortalizat de-apururi, voinţa cea din urmă a... unchiaşului Mieiţă din Nisipari înfăptuită cu limbă de moarte, între ghizdurile din poartă şi corcoduşii din calcanul Papiniului. Şi într'o vreme, din pieptul ei osos, ţuguiat de nemâncare, se strecoară căsnite, oftările nedumerirei, şuerând, greoae, spre cărămizile obraznice şi potolindu-se iar în coşul oaselor. In fie-ce fir de geană, s'a aşezat nebănuit, câte un bob amar de lacrimă. Şi cărămizile fulgeră impasibile, în soare, resfrângând pojarul cuptoarelor în cari s'au plămădit, în oglinzile apusului. Dinspre apus, le vin învăpăiate, reflexele se prelimg din nou în cărămizi şi mor apoi, cotonogite, în pumnii proprietăresei pământului *inalienabil*. Şi Madam Costache reîncepe, cu un crâmpei de vorbă, scăzută, profund anemiată de oftările cari se rostogolesc rând pe rând, din suflet în inemă şi de acolo, iar în suflet, basmul amar al încălcării zestrei orânduită cu... limbă de moarte de unchiul din Nisipari, şi al nepăsării dregătorilor comunii. Şi crâmpeiul de vorbă, se frânge pe loc, în coşul de os al pieptului hrănit cu lobodă şi oblojit cu calmuc, îngreunând nedumerirea!

— Atunci? !

— Atunci, ştiu eu dă ce mai sînt bună?

— Cazi la pace cu Văraru.

— Ce să mai caz, ce pace, ce vărar? Nemernicul şi-a adunat salahorii din bălării, 'i-a înbulzit în puterea nopţii în grădină, şi-a ridicat cărămida până la una, şi s'a făcut... niştă!

— Chirie?

— Chirie? Pă ce să cer; şi să ei chirie, când nu se mai strîveşte strop dă cărămidă pă loc, cu care să dovedeşti!

— Proces.

— Proces? Cu ce? Făurăscu leşină de râs când îi pomeneşti d'aşa-ceva; îi tot dă zor—trează nemâncată —că a dispărut... ăla... corpu ăla dă delict, ştie-l Dumnezeu, ce-o mai fi.

—Jurământ.

— Văraru?

— Văraru!

— Fură şi jură!..

Şi adierile înserării, clatină sfios mlădiţele de măturele, semănând pe mormântul cărămizilor, stropii de rubin ai sâmburilor. Duzii, pogoară, într'o revărsare leneşă şi parfumată, ofranda lor suavă, în zâmbetele de sidef ale dudelor înlăcrămate, ca într'o căinţă târzie...

Şi în ploaia asta de fiori, şi de surâsuri, Madam Costache, proprietăreasa acaretului... „*inalienabil*" şi oblăduita „*buunlui încălcat*", încremeneşte ca într'o agonie de regrete, cu ochii în cuptoarele apusului, mustrându-se într'o şoaptă surdă:

— „N'ascultai pă Făurăscu!...

SARMANUL KLOPŞTOCK

SALONUL UMORIŞTILOR

Iordache. — Vodă

UMORUL FRANCEZ

Soldatul dela Maraton

de GABRIEL TIMMORY

E veche legenda războinicului grec care, plecat dela Marathon să anunţe înfrângerea perşilor, alergă la Atena într'un suflet şi ajungând, muri de oboseală, după ce răspândise vestea cea mare

In realitate, s'a întâmplat cu totul altfel. Grecii — din amor propriu — au falşificat adevărul istoric, care e mai puţin glorios pentru eroul acestei aventuri.

E adevărat însă că în momentul în care Perşii slăbiră, un soldat fu însărcinat să ducă la Atena vestea victoriei. Era un oarecare Tlepolemos din Acharnea. Acesta părăsi lupta, lepădă scutul greu şi o întinse la drum. Soarele ardea tare, calea era prăfuită şi sudoarea curgea pe fruntea lui Tlepolemos. Coiful înfierbântat îi apăsa capul, zalele aprinse îi frigeau trupul, iar picioarele trudite se târau sub ploaia lăncilor dogoritoare ale soarelui. Şi totuşi soldatul mergea mereu. Sgomotul luptei rămăsese cu mult în urmă. Străbătuse cale lungă, când soldatul se auzi strigat. Era un ţăran mai în vârstă, care eşise dintr'o livadă de măslini şi acum se îndrepta către dânsul. Soldatul se opri în loc.

— „Ei, oştene, încotro te duci, aşa plin de sânge şi colbăit tot? Oare oastea Elenilor fost-a pusă pe fugă? Eşti şi tu fugar?"

— „Nu, moşule, ai greşală. Alerg, nu pentrucă sânt fugărit, ci pentrucă trebue să vestesc la Atena că am zdrobit pe vrăjmaşi. Mii şi mii de leşuri duşmane acoperă acuma câmpul de bătae"

Soldatul tăcu şi vru să plece, dar moşneagul îi aţinu calea.

—„Aa, nu se poate să pleci aşa! Nu vreau să se spună că Lykomedes a lăsat să plece pe vestitorul biruinţei, fără măcar să-i dea ceva de băut!"

—„Iţi mulţumesc, o Lykomedes, dar nu mă pot opri!"

Dar bătrânul Lykomedes nu se dete bătut: casa sa era aproape; ar ajunge repede acolo; odată răcorit, oaspetele său ar putea să-şi continue mai uşor drumul anevoios; în realitate, ar câtiga vreme. Tlepolemos nu mai are ce face: trebuie să cedeze şi setei cumplite şi moşneagului încăpăţânat.

In tinda casei găsiră pe Stratoniké, femeia lui Lykomedes, care, ca o gospodină vrednică ce era, torcea de zor.

— „Nevastă voinicul aista se duce la Atena să dea ştire că Perşii au fost respinşi. Adu repede o amforă şi pahare să se mai răcorească puţin, că i-o fi şi lui sete".

—„Fir'ai al dracului de sgârcit! se răsti muierea de colo. Cum, mă omule, zeii, te cinstesc trimiţându-ţi aşa viteaz în cale şi tu îi dai numai de băut, nu şi de mâncare. Oştene! adăugă ea poruncitoare, ai să fii oaspete, la masa noastră astăzi!"

In zadar căută să se împotrivească Tlepolemos. Nu putu să reziste multă vreme nici stăruinţelor femeii, nici ghiorăiturile stomacului.

Ceru puţină apă să se spele, în timp ce gazdele pregăteau masa, Lykomedes aţâţa focul în vatră, Stratonike se duse să caute găina cea mai grasă şi după ce-i frânse gâtul, o puse în frigare. Intr'un ceas masa fu gata. Dupăce Tlepolemos se înfruptă din friptură, din brânză, din măsline, din smochine, se pregătia tocmai să plece; ,când intră pe uşă Laodike, fata lui Lykomedes, care adusese oile dela păscut.

Şi ea păru lui Tlepolemos asemenea zeiţelor nemuritoare; e drept însă că, dela începutul războiului, nu mai avusese timpul să se ocupe de femei.

—„O Laodike, strigă el, tu egalezi în frumuseţe pe divina Afrodita. Fericit omul care ţi-o fi bărbat".

Stratoniké văzu că complimentul acesta nu displăcuse de loc fetii sale. Ca femeile cu experienţă, ea înţelese că zeii li trimeseră un ginere.

— „O străine, spuse ea, ce meserie ai la Atena?".

—„Sânt ciobotar".

—„Iţi place meşteşugul ăsta?"

Acesta mărturisi că nu putea suferi mirosul pieilor tăbăcite, dar că n'are ce face. Stratoniké îi vorbi de, farmecul muncii la ţară, de viţă de vie, de culesul măslinilor, de behăitul oilor; bărbatu-său îmbătrânia; un om tânăr iar fi fost de mare sprijin, pentru ce adică Tlepolemos n'ar rămânea la ei, luând-o pe Laodiké?".

— „O Stratonike, strigă soldatul Pallas Atena vorbeşte prin gura ta! Primesc cu bucurie totul. Plec la oraş şi mă întorc imediat să facem nunta".

Dar Stratoniké nu era proastă. Ştia ea — poate chiar din experienţă — cum răsplătesc fecioarele din Atena pe soldaţii biruitori. Dacă Tlepolemos ar pleca, nu l'ar mai vedea nici când.

— „E târziu deci pentru a-ţi mai continua drumul.

Deja Phoebus se cufundă cu carul său sclipitor în marea agitată. Dărueşte noaptea asta dragostei.

Mâini, te vei duce să anunţi vestea cea bună".

Tlepolemos nu se putu împotrivi. Nunta avu loc imediat şi zeii trebuiră să se mulţumească cu o scurtă şi simplă ceremonie. Nici a doua zi, nici în zilele următoare, Tlepolemos nu se gândi să plece. Dar, când după două săptămâni dela căsătorie, îşi exprimă dorinţa de a-şi continua drumul, Laodiké, plângând, îi înlănţui gâtul cu braţele.

O puiule, după ce abia ai gustat din dulceaţa căsătoriei, vrei să şi părăseşti pe biata ta soţie? M'am urâţit oare? Sau nu cumva te duci la Atena pentru o altă femee? Pleacă, dacă asta-ţi e dorinţa. Dar să ştii că la întoarcere, dacă ţii să mă revezi, va trebui să te cobori în lăcaşul întunecat al lui Hades.

Inspăimântat Tlepolemos rămase. După câteva luni, ne mai îndrăznind s'o jignească pe Laodiké, rugă pe soacră-sa să o pregătiască pentru o mică despărţire.

Dar imediat Stratoniké izbucni:

— Eşti nebun? Nu ştii că Laodiké e pe punctul de a te face tată? In starea în care se află, cea mai mică emoţie iar fi funestă.

— Dar, am o misiune de îndeplinit...

— Ia să nu-mi umbli mie cu poveşti de-astea!

Şi iarăşi rămase. Copilul se născu şi i se dădu numele de Hyperbolos. Atunci Tlepolemos vru din nou să plece.

— „Om nerăbdător ce eşti, îi zise Laodiké, aşteaptă cel puţin până o fi înţărcat.

Dar când micul Hyperbolos fu înţărcat, muri bătrânul Lykomedes. Putea oare să-i părăsească într'o astfel de împrejurări? Trebui deci să amâe plecarea la Atena.

După aceea mai avu un fiu Melanippos, apoi o fiică Khrysothemis, şi un al treilea fiu Skelios. Intre timp avu nenorocirea să-şi piardă soacra. Toate aceste evenimente natural că-i împiedecară plecarea.

Educaţia copiilor, bolile lor, toate se împotriviau parcă la îndeplinirea misiunii sale. Ajunse astfel la vârsta de optzeci şi opt de ani, fără a fi avut răgazul să plece. Era deacu văduv şi ajunsese moşneagul venerat al unei familii prospere. Şi totuşi fericirea sa nu era deplină. Cu cât se apropia mai mult de clipa în care Parca avea să-i tae firul vieţii, cu atât se arăta mai neliniştit. In conştiinţa sa slăbită mai dăinuia o mică remuşcare: aceea de a nu fi anunţat la Atena victoria dela Marathon.

Vise urâte îi chinuiau nopţile, frica de pedeapsa viitoare devenise o obsesiune; şi, puţin câte puţin, această idee fixă se întipări în mintea bătrânului, că trebuia să execute înfine ordinul ce i se dase odinioară.

Intr'o dimineaţă pe când totul dormea încă, bătrânul se sculă, şi cu un toiag noduros în mână, plecă pe drumul prăfuit spre Atena.

In ziua aceea tot poporul era adunat. Se discuta un proect pentru un nou impozit: un orator tocmai terminase de vorbit. Atunci heroldul pronunţă formula tradiţională:

— Cine vrea să vorbească?

La extremitatea pieţii un bătrân ridică braţul. Era Tlepolemos. Nimeni nu-l cunoştea. Fără îndoială, vârsta sa înaintată îi interzicea oboseala adunărilor, dacă însă de data asta vroia să vorbiască, se vede că avea de dat sfaturi bune republicei.

Arhontele, care prezida, făcu un semn; imediat lexiarcii făcură loc nonagenarului; se apropia încet, căci drumul îl sleise, urcă cu anevoe treptele tribunei; în fine în mijlocul tăcerii generale, bătrânul vorbi:

— „Atenieni, vă aduc o mare veste....

Toţi erau numai ochi şi urechi. Bătrânul adăugă cu greutate, dar totuşi cu vocea clară:

— Am bătut pe Perşi în bătălia dela Marathon!

Terminând aceste vorbe, în timp ce Atenienii se uitau unii la alţii, miraţi de a fi auzit anunţându-li-se o victorie, are dată de aproape un secol, bătrânul căzu mort, de bătrâneţe.

Aceasta e adevărata istorie a soldatului dela Marathon.

EXPOZIŢIILE NOASTRE

Din istoricul epigramei româneşti

IV. **Const. Bălăcescu** [1])
(1800—1880)

1. Epigrama mea din partea multora [2])

Din modestie — se vede —
Tot zici că nu ştii nimic;
Tu-o zici făr'a o crede,
Eu-o cred, fără s'o zic.

2. Femeia [3])

Fără altă cercetare,
Fără vreo ştiinţă mare,
Ci din sentiment curat,
Muerea-şi închipueşte
Angel pe cel ce iubeşte
Şi drac gol... pe-al ei bărbat.

3. Uneia [3])

O aşa bună copilă,
Mai de toţi îi este milă:
De spirtoşi, din sentiment,
De proşti, din temperament.

4. Epitaf tare filosofic [4])

Domnul Cutare aicea zace.
Omule, vezi-l! Ce zici? Iţi place
Şi el ca tine, multe-a umblat,
Dar, aici, toate i s'a'nfundat.

alese [4]) şi publicate de
PAUL I. PAPADOPOL

1) Publicate pentru întâia oară în „*Bibl. portativă*"; apoi în „*Bibl: p. toţi*" de d. *I. Suchianu* (No. 126-127).
2) In rev. eşieană: „*Insemnări literare*" (I 24), s'a publicat originalul acestei epigrame:

Boileau nous dit dans son écrit
Qu'il n'est pas né pour l'éloquence:
Je ne sais trop ce qu'il en pense,
Mais je pense ce qu'il en dit,

3) **Ambele având în loc de titlu câte un număr (V, VI).**
4) **Din totalul de 10.**

SPRE TIGHINA

— NOTE DE DRUM —

de **I. Petrovici**, profesor universitar

Ajunul Sfântului Gheorghe soseşte c'o dimineaţă de aur limpede. După trei zile de ploaie ş'o a patra posomorâtă, e cea dintâiu biruinţă a albastrului. Te bucuri, dar te şi miri cum s'a putut, aşa de repede, la adăpostul întunericului, evacua atâtea strate de nouri, care până seara, târziu, nu păreau să aibă gândul de ducă. Acum seninul e întreg şi nici o pată de abur nu ameninţă să taie din galbenul luminii. Mai fericite chiar de cât omul, se arată, în atmosfera matinală, câmpurile înverzite şi copacii înfrunziţi. Până mai ieri, acestora încă li se vedeau coastele, fiind prea puţin acoperiţi de iea supţire şi rară a frunzelor mijinde. Astăzi au găteala complectă, veşmintele de sărbătoare pe care nu le mai leapădă până în toamnă, mantiile grele care scoboară de pe umeri în faltale late de smarald. Această îmbrăcare s'a făcut ca prin farmec, cât ai clipi, de-odată....

Trenul care pleacă din Iaşi spre Basarabia, pentru a fi în nota epocii, e de sigur întârziat. Totuş o şapcă roşie ne asigură, cu ochii încântaţi de progresele zilnice ale căilor ferate, că întârzierea e numai de cincizeci de minute. Vom porni deci în loc de nouă dimineaţă, la zece.

In sfârşit după o plicticoasă aşteptare în restaurantul gării unde n'aveam alt rost de cât paza geamantanului, după vre-o două-trei păcăleli din partea unor locomotive de manevră care trecând pe linie aferate, ne-au făcut să credem că vine trenul şi să ne sculăm în picioare ca împinşi de-un resort, — acceleratul de Bucureşti, cu destinaţia Chişinău, a sosit la peron. Asalt pentru un loc şi dacă se poate pentru unul la fereastră. Aglomeraţia o făcea însă mai mult precipitarea de cât numărul călătorilor, — aşa că s'a găsit câte un colţişor pentru toată lumea şi n'a rămas mai nimeni nemulţumit. In fine după puţin se împlinesc toate formele: glasul argintiu al clopoţelului, goarna şefului de tren, şuerul locomotivei... o smunceitură a trenului, ş'apoi treptat-treptat, în timp ce amfiteatrul majestuos al Iaşului rămânea în urmă, noi o zoream spre răsărit...

E adevărat că obişnuinţa toceşte vioiciunea sensibilităţii. Totuş n'am ajuns încă — de şi de câteva ori am trecut Prutul de când nu mai e hotar — n'am ajuns să pornesc spre Basarabia cu aceiaşi stare de pace indiferentă, pe care o am când călătoresc înspre o regiune a vechii ţări libere. Şi de această dată pe apele sufletului se ridică unele încreţituri iar urma emoţiunii de-a mă apropia de locuri despărţite până mai ieri de linia unei graniţe teribile, nu e dispărută cu desăvârşire.

S'au mântuit şi cele din urmă căsuţe periferice ale Iaşului care se ivesc şi se înşiră după terminarea frontului de palate şi biserici, întocmai ca nişte poame putrede, la fundul sacului descărcat de poamele cele bune. Trenul se abate de lângă dealurile cu vii ale Socolii, care treptat, îndepărtându-se, capătă o tinctură albăstrie, — în timp ce colinele din pragul Basarabiei, albastre la întâia lor ivire, dobândesc încetul cu încetul înfăţişarea pământului înverzit. Străbatem şesul Jijici aşa de mult revărsate, că dunga albiei sale nici nu se mai cunoaşte. Peste tot, o vastă întindere de apă din care stuful se luptă să ridice capul. Călătorii care se îndeletnicesc cu vânatul — şi sunt vre-o doi în compartimentul meu, — privesc peisajul cu ochi lacomi de pradă şi ca nişte oameni cărora le pare că pierd o ocazie norocoasă, îngână cu melancolie: „Doamne!.. ce mai raţe s'ar împuşca pe aici!". Am trecut Cristeştii, gara de pe moşia prinţului Sturza şi mai avem puţin până la Prut. Viteza trenului se măreşte, — ai zice că-şi face o plăcere diabolică să alerge, pi-acolo unde altă dată era oprit şi cercetat. Vechiul local de vamă şi vechia staţie de frontieră trec cu iuţeală de fulger şi iată-ne aproape fără veste angajaţi pe podul care leagă malul Moldovii cu acel basarabean. In câte-va clipe numai solida construcţie de fier, într'o vâjâială asurzitoare care îţi străpunge urechile, este traversată de la un capăt la altul. N'am avut nimeni răgaz, în repeziciunea cursei — aşa cum speram cu voluptate — să mai comparăm formalităţile şi şicanele de altădată cu fericita libertate de azi; nici măcar să sfidăm cursul de apă care pe vremuri ne aducea atâta tristeţe. A fost un sbor vijelios în care icoanele se suprapun, se contopesc şi-ţi face impresie de glumă amintirea că altădată, aci era o prăpastie care despărţea două lumi!

Peisajul Basarabiei, cu ghemurile lui de dealuri şi scobiturile lui de văi, se desfăşoară aproape uniform de-alungul drumului de fier. La început terenuri nelucrate, sărace, pe care iarba nu crescuse bine şi lăsase multe ochiuri goale, apărând ca un covor găurit, de casă nevoiaşă. Nicăeri calea ferată nu întâlneşte şoseaua, care, aici în Basarabia e un ideal de viitor. Cele câte-va vite slăbănoage şi de coloare mohorâtă care se silesc să pască, contribue la nota neospitalieră pe care o prezintă ţinutul câtă-va vreme... Dar nu trece mult şi iarba se înalţă, verdele nu mai e pătat de goluri, ci de flori albe sau viorii care uneori, adunându-se multe, îl copleşesc. Pustietatea încă durează — de la Ungheni la o bună distanţă nu mai apare nici un sat, —, însă dealurile se acoperă cu arături, dându-ţi iluzia unor zaplazuri uriaşe de care sunt atârnate felurite scoarţe, una lângă alta. Pe-un vârf mai proeminent de colină, se vede la distanţă, verticala unui monument de piatră: e statuia vestitului Potemkin, care a încetat din viaţă pe drum, prin aceste locuri chiar. Statuia însemnând o clipă de suferinţă şi de jale, nu o isbucnire de trufie cum era aceia a lui Arpad de pe tâmpa Braşovului, — a putut să rămâe mai departe, şi după întoarcerea stăpânirii noastre. Iată şi cele d'întâiu aşezări. Sate cu căsuţe primitive, svârlite într'o văgăună, toate însă având câte-o strălucită biserică monumentală, ale cărei turle de formă rusească îţi scot ochii în bătaia soarelui. N'ai timp să-ţi dai socoteală dacă biserica e frumoasă sau urâtă. Ceeace te isbeşte e contrastul între sălbăticia locuinţelor satului şi luxul pretenţios al acestor lăcaşuri de rugă. Nu există nici o armonie, nici o păstrare de nivel. Biserica nu corespunde câtuşi de puţin desvoltării centrului în care se găseşte, nu e crescută din el, ci pare căzută de aiurea. De şi e închinată unui Dumnezeu care voia să fie adorat cu simplicitatea naturală a sufletului şi s'a coborât pe pământ punându-se la nivelul celor mai umili, — dânsa tronează ca o teologie savantă la care mulţi vor fi căscând gura, fără să priceapă nimic...

Rând pe rând defilează cu opriri foarte scurte gările, toate cu nume româneşti. Pe la amiază, pe neaşteptate, observăm că soarele se întunecă. Intocmai ca o oaste care n'a fost definitiv învinsă, norii, dispăruţi dimineaţă încearcă să se întoarcă. Am crezut o clipă că e vorba numai de vre-un nouraş neînsemnat, dar uitându-ne bine îi vedem ridicându-se din toate părţile. In gând facem câte-o rugă care să alunge ploaia şi s'avem vreme bună de excursiune. Din pricina grijei acestia observăm cu mai puţină băgare de seamă caracterele ţinutului care se mai desfăşoară până la Chişinău, unde ne vom opri câte-va ore. Totuş se remarcă schimbările principale. Dealurile se acopăr cu păduri, iar câte-va sate pe lângă care trecem, au dimensiuni de adevărate oraşe, cu toate că — exceptând iarăş biserica — mai toate casele sunt mărunte şi elementare. Preferabile cu mult însă unor târguşoare — cum este Călăraşul Basarabiei — în care se oploşeşte o murdărie groaznică şi din locuinţele cărora par să isvorască roiuri de insecte, care chiar la adăpostul distanţii şi al vagonului îţi dau senzaţii neplăcute.

In sfârşit, în zare, se arată Chişinăul revărsat ca şi Iaşul pe-o coastă de deal. Câte-va momente şi-l avem în faţă. La poale se desfăşură un sat — vechiul sat moldovenesc — iar călare pe dânsul se înşiră o linie de palate şi de turnuri. Tot-aşa după cum în sate, luxul şi trufia bisericilor era un anahronism, întreg Chişinăul, construit din ordinul împărăţiei moscovite de-asupra satului românesc, e un fel de anahronism care nu se armonizează cu mediul în care a răsărit. Altminteri în interiorul său poate să-ţi placă, din moment ce uiţi înconjurimea şi te izolezi de rest.

La gara capitalei basarabene descindem pentru cea întâiu etapă.

Străbat iarăş stradele Chişinăului care nu-mi era necunoscut, — strade largi, ţărmurite de case care par prea mărunte faţă de lăţimea drumului. O singură excepţiune face artera principală — astăzi numită Alexandru cel Bun — unde pe o întinsă porţiune se înalţă două şiruri de edificii impunătoare. De şi trotuarele sunt neobişnuit de late, totuş drumeţii se isbesc unii de alţii, fiindcă mai peste tot locul pavagiul trotuarului se reduce la o îngustă dungă de bazalt, — restul fiind pământ gol sau bolovani. Şi cum paşii tuturora ar voi să calce pe dunga aceia, circulaţia e incomodă, de şi este atâta loc. Altfel dimensiuni împărăteşti pretutineni, iar casele, chiar acele modeste, sunt construcţii trainice, cu ziduri înălţate fără economie, atât de groase, că pe locul dintre cele două rânduri de geamuri ale ferestrii, ar putea să se servească un ospăţ. Aspectul general al oraşului e desigur foarte diferit de al târgurilor româneşti. Locuinţele sunt la marginea stradei şi numai odată sau de două ori am zărit câte-o casă în câte-un fund de ogradă sau pierdută printre copaci de grădină, aşa precum în vechia ţară sunt aşa de multe reşedinţe boereşti.

De data asta îmi mărginesc preumblarea pe două-trei uliţi şi mai mult prin partea monumentală a capitalei basarabene care nu e lipsită de frumuseţe, cu otelele luxoase, cu primăria înzorzonată, cu palatul episcopal, cu catedrala, a cărui cupolă de aur, printre clădirile întunecate pare un vârf de munte care străluceşte încă în lumina soarelui atunci când s'a făcut umbră de jur împrejurul lui...

Seara iau parte la o masă nesfârşită, o cină Sardanapalică, la care după vre-o douăzeci de feluri, pe când aşteptam apoteoza eliberatoare a deşertului, am văzut cu spaimă că soseşte supa, căci până atunci nu fusese decât numai... zacuscă.

Nu ştiu în ce direcţie misionarii noştri au românizat provincia; dar cât priveşte masa constat că s'au rusificat dânşii cu toţi!

A doua zi dis de dimineaţă plecare cu trenul spre Tighina.

Peisajul e foarte asemănător cu acela din Prut şi Chişinău, cu mai multă monotonie încă. De la un timp nici nu mai caut pe fereastră aşteptând să mi se anunţe apropierea de Nistru, care reprezenta pentru mine principala atracţie a călătoriei. Era întâia dată când aveam să privesc această apă evocatoare, pe acest vechiu străjer istoric, care după un secol de declasare şi-a redobânit iarăş drepturile lui de paznic la un loc greu şi primejduit.

Trec ca vre-o două ore, în care timp mi se arată ca cel mai interesant lucru din partea locului, punctul unde, câte-va zile în urmă, trenul fusese atâcat de bandiţi. In fine mi se spune că Nistrul se va ivi într'un minut. Şi 'n adevăr iată că şi apare într'o vale, pe care o dominăm ca pe-o prăpastie, dunga argintie a unui curs de apă. Nistrul!!.... dar fără îndoială nu era aceia ce aştepta o închipuire încărcată de atâtea amintiri istorice şi înzestrată cu optica ei specială. De sigur fără nici o dreptate, dar speram parcă să văd alt lucru decât linia banală a unui curs de apă, ca oricare altul.

Curând însă şi dispare după o creastă de mici ridicături. Calea ferată care înainta drept către hotar, se încovoae spre sud, mergând paralel cu apa, care din cauza terenului nu se mai vede. Trecem Varniţa, un sat, care acum două sute de ani a fost teatrul unei tragedii istorice cu care multe centre mari n'ar putea să se laude: A servit ca adăpost mai multă vreme pentru persoana sa primejduită şi pentru planurile sale de revanşă, eroului învins la Pultava, regelui suedez Carol al XII-lea.

...Numai puţin şi ajungem în Bender, astăzi redevenit Tighina, cu numele său de odinioară.

Nu ştiu dac'am văzut vreodată vre-un oraş mai urât decât acesta. Căsuţe liliputane la marginea unor străzi croite după moda rusească, cu dimensiuni de fluviu larg şi aliniat. Pavagiu nu există. Când plouă circulaţia este întreruptă. Iar când se usucă, stradele sunt un vast depozit de noroiu închegat. Ca să poată umbla trăsurile şi desigur prin silinţele lor, prin mijlocul stradelor s'au bătătorit *drumuri naturale*, subt forma de cărări şerpuitoare care se desfăşoară în cuprinsul marelor întinderi, de glod solidificat. Avem dar ceva nou: drum natural care s'a alcătuit permanent în interiorul unor strade de târg!

Afară de această originalitate, nimic de văzut în această Tighină a strămoşilor, pe care stăpânii ulteriori ne-au transmis-o, aşa cum o vedem...

M'aş grăbi să mă îndrept spre malul Nistrului şi spre vechea cetate, dacă nu m'ar întârzia puţin obligaţia de-a participa la o întrunire politică, despre al cărui scop şi năzuinţe nu am a vorbi în aceste note de drum. Voi spune totuş că am ascultat acolo câteva cuvântări frumoase, unele în vechiul grai moldovenesc. Şi mai presus de toate că m'a impresionat felul de vorbă a unui armean din Cetatea-Albă, care nu ştie româneşte decât dela unire încoace, şi care şi astăzi se exprimă fără gramatică şi punând un cuvânt în locul altuia, cu care se aseamănă numai pe departe. Totuş la spatele frazelor improprii şi stâlcite scăpăra atâta inteligenţă şi clocotea atâta suflet încât nu numai că n'a fost comic nici o clipă, dar a isbutit să încălzească sala. Ceeace dovedeşte că celebrul Caţavencu nu şi-a câştigat gloria lui nemuritoare prin întrebuinţarea unei gramatici personale şi prin încurcarea termenilor. Acestea produc ridicolul doar atunci când lasă ca să se străvadă o nulitate de cugetare căptuşită cu mari pretenţiuni. Cazul dela Tighina constitue în privinţa asta o experienţă decisivă...

In fine pot porni către cetate. Intovărăşit de câţiva prieteni, ieşim pe bariera oraşului şi ne îndrumăm spre Nistru. Aci o serie de formalităţi din cauză că vechea zidire a cetăţii a fost de mult înglobată într'o centură mai largă unde ruşii au ridicat căzărmi, şi 'n care — deşi dărâmate în parte — se adăpostesc astăzi unităţile noastre militare care păzesc în această regiune.

Trebuesc, pentru a căpăta învoirea, unele parlamentări care însă se termină cu bine. Străbatem raza căzărmilor, ale căror ruine ne povestesc de cea din urmă luptă înverşunată pe care au dat-o bolşevicii în contra oştirilor noastre, pentru a păstra Basarabia. Căci şi Moldova de peste Prut n'a putut fi realipită la România numai prin votul deputaţilor din Sfatul Ţării, mai ifind necesară o hecatombă de vieţi, plătită tot de fiii vechiului regat...

Am ajuns la cetate. O zidire dreptunghiulară, cu turnuri rotunde, în cele patru colţuri. Bine păstrată pe din afară, că-ţi pare încă în funcţiune, înlăuntru este invadată de bălării şi ierburi care-ţi zugrăvesc melancolia părăsirii. Un dulce miros de pajişte ajută şi dânsul, îmbătându-te la visarea pe care atâtea alte lucruri prielnice o provoacă...

—— —— —

Sergentul care ne-a întovărăşit tot timpul ne indică o scară de piatră, în stare încă bună. Suim treptele ei şi ajungem la coama zidului, printre crestăturile căruia putem îmbrăţişa o vastă perspectivă dincolo de apa Nistrului, care se vede şerpuitor şi albastru, la picioarele noastre, pe-o mare distanţă. Scotocim cu ochii lacomi malul ucrainian. In primul plan o masă de arbori, de unde răsar, din distanţă în distanţă, câţiva plopi, rămaşi parcă singuri în picioare într'o grămadă care ar sta cinchită. Mai în fund marele sat al Purcanilor cu profuzie de acoperăminte roşii. Iar departe c'abia se zăresc nişte turnuri de biserică indică Tiraspolul care însă nu se poate vedea. Peste tot o tăcere impresionantă. Nu se mişcă nimica, nu clinteşte nimic. Pe malul nostru aleargă copiii şi pasc vite. Dincolo nici urmă de viaţă. De n'ar fi de tot în zare, nişte dealuri cu arături, semn de muncă paşnică, ai crede că ai în faţă locuri abandonate sau un mister în care se pregătesc primejdii.

Şi cum ne tot uitam, silindu-ne ochii să surprindem măcar o uşoară clătinare, precum probabil, atâtea veacuri în urmă, se vor fi uitat strejării cetăţii să descopere simptome de invazii şi de năvăliri, — privirea noastră, magnetic atrasă, se opri asupra unei arătări care nu fusese dela început. Infipt pe un cal ale cărui picioare d'înainte atingeau apa Nistrului,— într'o uniformă cafenie, cu sabie la coapsă şi c'o puşcă de-a curmezişul spinării, un bolşevic încremenit în contemplare, inspecta malul nostru şi pe noi. N'am văzut de unde şi când a apărut, ne-am pomenit—în timp ce ochii noştri rătăceau în spaţiu— cu dânsul drept în faţa noastră. Ş'a stat mult înţepenit, ca un sol implacabil al unui destin de zile rele. S'a ivit ca o fantomă şi-a dispărut tot aşa, căci la un moment de distracţie a noastră, locul pe care el stătuse s'a făcut iarăş gol. După dispariţia lui, s'a împlinit din nou pustietatea, simţindu-ne din ce în ce mai puţin la malul unui râu dintr'o lume cunoscută, ci parcă la marginea lumei, lângă apa sinistră a Styxului...

Intr'un târziu ne-am smuls din vraja pe care o au misterele întotdeauna, am scoborît scara de piatră şi am eşit din cetate. Fuseserăm până la pragul necunoscutului şi — acum buimaci ne întorceam între oameni, înapoi. Dela vre-o sută de paşi, ne-am întors capul să mai privim cetatea încă odată. Pe un fond alcătuit mai jos din malul ucrainian, iar mai sus de splendidul cer albastru care lua tonurile amurgului, se profilau trainicile ei ziduri, atât de intacte că-ţi păreau parcă ireale. Ai fi zis că ai înainte fundul unui decor de teatru, construit pentru o reprezentaţie de circumstanţă.

Şi totui aci a fost un teatru unde nu s'au simulat suferinţele şi unde în multe rânduri a curs sânge adevărat. Şi n'am putea zice decât: dee Domnul ca de-aci înainte teatrul acesta să se închidă şi niciodată să nu se mai joace nimic!...

I. PETROVICI

Slove pentru Lety

Azi a venit în locul tău, Regretul,
să biciuie iar inima-mi săracă,
şi să-mi îndemne gândul trist să-ţi facă
în lanţ de vers însăilat, portretul.

. . . .

Ţi-s ochii limpezi, mari, cum e văzduhul
când peste rouă calcă dimineaţa,
şi gura-ţi purpurată-i cum e viaţa
în ceasu 'n care omul îşi dă duhul.

Obrazul tău, i-obrazul unei fete
pe care nici n'a sărutat-o vântul,
şi noaptea care 'nconjură pământul
s'a aciuai de-acum la tine 'n plete.

Mănuţele-ţi frumoase-'s mici şi moi,
şi albe, albe... cum ar fi năframa
pe care o purta la Paşte mama...

(Tu n'ai fost niciodată 'n sat la noi...)

Frumoasa mea, crescută 'n pension,
şi 'ntr'o masivă casă din oraş,
n'ai sânii „Floricichii" *lui* Hogaş
nici trupul cald al „Anei" *din* „Ion"

Picioarele-ţi micuţe, amândouă,
stau totdauna strânse 'n pantofiori,
şi tu n'aî fost cu ele goale 'n zori
pe cărărui îmbrobodite 'n rouă.

. . . .

Eu sunt copilul câmpurilor sure
şi-al dealurilor pline de podgorii,
şi sufletu-mi i-un crâng plin de prigorii,
— un luminiş sălbatec de pădure. —

. . . .

De-acuma dă-mi mânuţa mătăsoasă
şi hai de-ţi poartă, legănată, paşii,
pe-acolo pe-unde flueră cosaşii,
pe unde ziua-i blândă şi frumoasă.

Vom rătăcì pe câmpurile ude,
să vezi cum se desfoaie dimineaţa,
şi să asculţi cum colcăie viaţa
în ierburile proaspete şi crude.

Să vezi cum creşte soarele din grâu,
şi câmpul cum i-un zumzet de albină,
şi să culegi în ochii tăi lumină,
şi să te scalzi în soare ca 'ntr'un râu.

Să-ţi svârcoleşti prin ierburi golul trup,
şi soarele să-ţi curgă cald prin vine,
să simţi cum cer şi câmp pătrude 'n tine
şi hăuie acolo ca 'ntr'un stup.

Şi când, târziu, tălăngile-au să bată,
şi-ai să te strângi, uşor, de braţul meu,
sfioasă, 'mi vei şoptì că Dumnezeu
s'a cuibărit în pietul tău de fată.

Atunci culcaţi în verdele livezi
vom recitì „Agate" *de Arghezi*
şi-un melc crescut pe-o tufă de răzor
o să-ţi sărute-un deşti *dela picior;*
apoi văzând că gura-ţi, grea de soare,
nu-i dă măcar un zâmbet de nădejde
o să găsească 'n asta un prilej de
spânzurătoare...

Zaharia Stancu

Accepţiunile verbului „a lua"

1. A lua apa dela moară = a înfunda pe cineva.
2. L-a luat dracu! = a dat de dracu, a păţit-o.
3. A lua cu hapca = cu deasila.
4. A lua hotărîre.
5. Să-l ia dracu! = sudalmă.
6. A lua o notă bună (la şcoală).
7. A lua la armată (la oaste).
8. A o lua pe un drum = a apuca, d. ex. am luat-o pe drumul ăsta.
9. A lua cuvântul = a vorbi (în public).
10. A lua cu împrumut.
11. A lua pe datorie.
12. A lua din gros = a lua mult.
13. A lua de sus (cu îngâmfare).
14. A lua un purgativ.
15. A lua masa = a mânca.
16. A lua loc aşeza = a se aşeza.
17. A lua locul (cuiva)
18. A lua în căsătorie.
19. A o lua da capo = a lua ceva dela început.
20. A lua în balon = a-şi bate joc de cineva.
21. A se lua cu una, cu alta = a vorbi de toate.
22. A lua cu binişorul.
23. A lua apă la gaoşi = zeflemea.
24. A-l lua apa (curentul, vâltoarea).
25. A lua premiu.
26. A o lua la fugă = a fugi repede.
27. A lua cu toptanul = a lua din gros. (v. no. 12)
28. A o lua la picior = a accelera mersul.
29. A lua picioarele la spinare = v. no. 28.
30. A lua pasărea din sbor = a nimeri pasărea.
31. A lua pe cineva drept altcineva = a confunda.
32. A lua durerea cu mâna = a alina o durere.
33. A-şi lua inima 'n dinţi = a-şi face curaj.
34. A lua la ochi = a pune gând rău cuiva.
35. A lua pe sus = a lua cu sila.
36. A lua leafa.
37. A o lua înainte cuiva = a-l întrece.
38. A lua o trăsură.
39. A o lua la sănătoasa = v. no. 26
40. A lua o doctorie.
41. A o lua razna = în neştire.
42. A lua mâna = a da mâna la o parte.
43. A lua minţile = a fura minţile.
44. A lua o bae = a face bae.
45. A lua aminte = a fi atent.
46. A lua sânge (la un bolnav).
47. A-şi lua seama = a se răsgândi.
48. A lua de păr.
49. A lua în răspăr = a mustra.
50. A lua în cârcă (pe un copilaş).
51. A-şi lua tălpăşiţa = a pleca.
52. A lua cuiva vorba din gură.
53. A lua de mâncare = a lua cele trebuincioase pentru masă.
54. A lua viaţa cuiva = a omorî pe cineva.
55. A lua de guler = a cere socoteală cuiva.
56. A lua de urechi.
57. A te lua gura pe dinainte = a vorbi fără să te gândeşti.
58. A-şi lua catrafusele = a pleca.
59. A-şi lua adio.
60. A-şi lua speranţa = a perde speranţa.
61. A lua la sigur = a merge la sigur.
62. A lua cu sine.
63. A lua la vale = a zeflemisi.
64. A lua peste picior = idem ca la 63.
65. A lua foc = a se aprinde.
66. A lua în arendă.
67. A lua cu chirie.
68. A lua ochii (când vezi un lucru extraordinar).
69. A lua ca din oală = a prinde pe neaşteptate.
70. A lua o cetate = a cuceri o cetate.
71. A lua vamă,
72. A lua în râs = a-şi bate joc.
73. A-şi lua lumea 'n cap = a pleca în lume.
74. A se lua după cineva = a urmări pe cineva, a imita pe cineva.
75. A se lua cu râul.
76. A se lua cu vorba.
77. A lua de mână.
78. A lua de bărbat (sau de soţie).
79. A-şi lua nasul la purtare = a se obrăznici.
80. A lua înapoi.
81. A lua bir.
82. A-şi lua ochii dela ceva = a nu se mai uita la ceva.
83. A lua mită.
84. A lua la bătae.
85. A lua la trei păzeşte = a ocărî.
86. A lua de veste = a prinde de veste.
87. A ţipa cât te ia gura = a ţipa cât poţi.
88. A lua purceaua de coadă.
89. A se lua la ceartă.
90. A lua în primire.
91. A lua la palme = a trage palme cuiva.
92. A lua în întreprindere.
93. A lua în nume de rău.
94. A lua armele.
95. A lua caimacul de pe lapte.
96. A-şi lua ceva asupră-şi = a-şi lua însărcinarea răspunderea.
97. A lua colacul.
98. A lua cu biruinţă.
99. A lua de jos.
100. A lua de suflet = a adopta un copil.
101. A lua de lepădat.
102. A lua ielele.
103. A lua în nume de bine.
104. A lua în serios.
105. A lua în scris.
106. A lua la umăr.
107. A lua măsuri.
108. A lua o boală.
109. A lua pe furiş.
110. A lua spuma.
111. A lua succesiunea.
112. A lua măsura (la haine).
113. A-şi lua belea pe cap.
114. A-şi lua dela gură.
115. A se lua de grijă.
116. A lua repede pe cineva.
117. A lua cu zorul.

MIHNEA ARMAŞU

Un uitat şi nedreptăţit

TRAIAN DEMETRESCU

Din suferinţele lui

I

„După ce ai murit, te uită mai întâiu ai tăi; pe urmă femeile pe cari le-ai iubit, pe urmă amicii, pe urmă toată lumea".

*

„In trecerea lor prin viaţă, unele suflete au nevoie a fi totdeauna întovărăşite de o iluzie de un ideal, fără care existenţa le devine tristă şi lipsită de înţeles".

*

„Toţi oamenii cari au privit şi au cugetat adânc asupra vieţei, au fost totdeauna neliniştiţi şi trişti".

In partea din dreapta intrării în grădina Ateneului se află un bust, pe al cărui soclu este săpată următoarea inscripţie:

Lui
Traian Demetrescu
1866—1896
Admiratorii
sei

De bunăseamă că mulţi dintre cei cari se vor fi perindând pe acolo, se vor fi întrebând nedumeriţi: Cine o fi fost ăsta?

Căci negura uitării de care duiosul nostru poet s'a temut aşa de mult, devine din ce în ce mai deasă în jurul numelui său.

Sunt puţini de sigur aceia, cari cunosc peripeţiile înălţării acestui bust în faţa Ateneului. Nu este rău ca să li le facem cunoscute, reproducând cele ce a spus cu privire la aceasta, unul dintre iniţiatorii lui.

„Mâine se ridică vălul depe statuia lui Traian Demetrescu, căruia câţiva prieteni, ne-am apucat acum *şapte ani* să-i ridicăm la Craiova un monument. Edilii cetăţei Banilor au refuzat să primească pe bietul Traian, sub cuvânt că înaintea lui merită bronzul şi marmora alţi oameni mari ai Craiovei.

„Am fost nevoiţi să cerem squarului umbros al Ateneului ospitalitate pentru tristul poet" (1).

Acest refuz al *distinşilor* foşti edili ai Craiovei ne aminteşte un alt caz petrecut în anul 1887 cu Eminescu.

In acel an boala marelui poet agravându-se, 60 de admiratori ai lui din oraşul Botoşani au adresat Consiliului judeţului Botoşani, o petiţie colectivă prin care cereau un ajutor pentru dânsul.

„Petiţia a fost pusă în discuţia consiliului judeţean, în şedinţa dela 14 Iunie 1887. In consiliu s'au ridicat glasuri împotriva ajutorului cerut. S'a obiectat între altele că „poetul e prea mare pentru judeţ", deci ar trebui să-l ajute ţara"(2).

Lui Traian Demetrescu i s'a găsit cusurul, că este prea mic; iar lui Eminescu, că este prea mare. Vina lor a fost, că nici unul nici celălalt nu a fost la nivelul maimărimilor, cari aveau să decidă.

II

Născut la 5 Decembre 1866, Traian Demetrescu a murit în noaptea de 16 spre 17 Aprilie 1896. Prin urmare, nu avea nici măcar vârsta de 30 ani împliniţi.

Dânsul a debutat în lupta pentru existenţă prin a fi amploiat comercial la un negustor din Craiova. Pe atunci, deabia era în vârstă de 15 ani. Peste scurt timp a părăsit această atribuţie, care contrastă atât de puternic cu temperamentul său impresionabil şi distins. Iar restul timpului, până la moarte, a fost ziarist şi colaborator la felurite reviste.

O singură dată a căutat să se facă funcţionar la Ministerul Instrucţiunii, când era titular al acestui departament Take Ionescu. A fost ghinionist şi atunci; căci în locul lui a fost numit un altul, care purta acelaş nume cu dânsul. Iar ministrul, crezând că este vorba despre literatul Traian Demetrescu, l'a numit pe acela (3).

De altfel, este greu de admis, că ar fi dus-o bine. Căci adeseaori, ca funcţionar eşti constrâns să suferi contactul zilnic cu unii colegi lipsiţi de caracter sau de bunul simţ, cari intenţionat sau nu — te rănesc în amorul propriu. Aceste răni sunt şi mai dureroase, când eşti de o susceptibilitate maladivă, când simţirea ta este atât de rafinată, în cât vibrează la cea mai mică atingere cu realitatea brutală. Şi astfel era cazul lui Traian Demetrescu. De când s'a născut şi până la moarte impresionabilitatea lui a mers crescând; iar loviturile din afară nu făceau decât să i-o exaspereze şi mai mult.

„Aţi observat — ne spune dânsul — ce turburare produc vorbele unor oameni în sufletele acelea cari şi-au întocmit, după lungi meditaţiuni şi citiri, o estetică a simţirii? Cuvintele grosolane, cugetările meschine cad peste aceste suflete, ca nişte lovituri de ciocan peste clapele unui clavir". (4)

„O idilă curată, un basm de dragoste se prindea uneori în inima poetului.

„Simţirea era adevărată, caldă şi aproape toţi din jurul său aflau de această dragoste. Sărmanul însă rămânea cu rana în piept şi inimă, când toţi îl întrebau: — Bine d-le Traiane, d-ta scrii prin gazete, ştim acest lucru, dar cam ce câştigi? Ai vre-o moşie, ai în sfârşit bani la chimir? Duiosul şi blândul Traian răspundea: — N'am bani, dar cu talentul meu pot să câştig, şi scriu la mai multe gazete astfel că sânt foarte mult cunoscut ca scriitor (5).

„Burghezul răspundea: — D-le Traiane, bun ai fi, dar dacă nu ai bani la chimir, eşti o „Nimicarniţă". Acestea erau lovituri de biciu pentru sufletul cald şi simţitor al poetului".

Intr'un asemenea mediu social a fost nevoit Traian Demetrescu, să-şi târască cei din urmă ani ai vieţei sale. Căci din cauza mizeriei şi a boalei, care-l mină zi cu zi, a fost nevoit să părăsească Bucureştii şi să se stabilească la Craiova.

Un om înzestrat cu o simţire şi cu un suflet ca al său, cam pretutindeni se simte mai mult sau mai puţin izolat. Cu atât mai mult într'un oraş de provincie, unde nivelul intelectual este mai scoborât decât în Capitală şi unde, prin urmare, este greu dacă nu chiar imposibil de găsit, persoane cu cari să poţi convorbi despre lucruri mai presus de cele caracteristice vulgarităţii vieţei de toate zilele.

Această izolare sufletească îl făcea să sufere mult. De obiceiu oamenii prea impresionabili şi sentimentali sunt mai expansivi de cât comunul muritorilor. Ei, mai mult decât alţii, simt nevoie să-şi obiectiveze iubirea şi să împărtăşească şi altora comoara de impresii, care le este sugerată de întâmplări ale vieţei sau din citire.

De această izolare sufletească el s'a plâns unui prieten al său, care, nu târziu după dânsul, a fost secerat de aceeaş boală.

„De ce n'am avut parte de puţin noroc? Ia seama că nu sunt pretenţios, mi-ar fi fost de ajuns posibilitatea unui trai departe de nesimţitori...

„Viaţă e asta mă, să înghiţi chilograme întregi de praf, să-ţi prăpădeşti plămânii, să îngălbeneşti mereu, să n'ai cu cine schimba o idee, un vis, o emoţie, să nu întâlneşti un zâmbet de femee care să se gândească la altceva de cât la pintenii unui ofiţer? Viaţă e asta, mă?...

„Mi-a rămas numai scrisul, doi-trei editori cari îmi cer lucrări literare şi un cerc mic de cititori cărora le plac". (6).

Putinţa de a-şi exprima în scris impresiile, a fost pentru dânsul, consolarea cea mai mare.

In scrieri el ne-a dat tot ce-a avut mai distins în mintea şi simţirea lui.

Un alt refugiu care a recurs mai înainte de a fi fost cu totul doborât de boală, a fost retragerea în mijlocul naturii, pentru care simţia o deosebită atracţie.

„Natura este eterna vindicătoare a tuturor iluziilor noastre amăgite. Ea e ca o mumă generoasă şi bună pentru toţi răniţii vieţei. Seninătatea ei deprinde simţirea noastră într'un sens înţelept şi rezignat". (7)

O altă particularitate a simţirii lui Traian Demetrescu a fost excesiva lui susceptibilitate. Explicabilă la un om, pe care-l impresiona puternic, chiar căderea frunzelor din arbori.

Susceptibilitatea la omul superior mai este explicabilă şi prin aceea, că fiind conştient de valoarea lui, cu atât mai mult se simte rănit în amorul propriu de către cei cari-l ofensează.

Susceptibilii cari pot să reacţioneze, sunt mai feriţi decât ceilalţi, căci îşi uşurează sufletul şi apoi, încetul cu încetul, se liniştesc. Ceilalţi sunt cei mai nenorociţi, fiindcă sunt nevoiţi adesea, să nu se apere împotriva celor cari i-au atacat pe nedrept. Sentimentul lor de dreptate rănit prin aceasta, le cauzează o durere morală şi mai vie.

Din categoria acestora din urmă pare că ar fi făcut parte Traian Demetrescu. Este adevărat, că în faţa unui om vulgar te simţi de multe ori dezarmat. Criteriile după cari judecă el vieaţa şi pe oameni contrastează cu ale tale. Chiar dacă ar voi, el nu te poate înţelege. Iar ca să te cobori la nivelul lui, consideră aceasta ca o mare înjosire pentru tine. In asemenea cazuri te resemnezi, dar suferi.

Când însă ţi se face o ofensă gravă, iar tu eşti croit dela natură aşa fel, în cât nu poţi să dai o lecţie ofensatorului, atunci rămâi pur şi simplu mortificat, lipsit fiind de orice mijloc de apărare.

Următoarea întâmplare istorisită de către un martor ocular ne zugrăveşte pe Traian Demetrescu, văzut din acest punct de vedere.

„Susceptibilitatea gazetarilor este cunoscută...

„Toma Basilescu făcea totul ca să lovească în această susceptibilitate.

„Pe timpul acela făcea parte din redacţie (a ziarului „Adevărul") şi duiosul Traian Demetrescu... Intr'una din zile, Basilescu a făcut în plină redacţie, de faţă cu noi toţi şi cu directorul, observaţii atât de jignitoare bietului Traian, încât acesta a început să plângă.

Revoltat peste măsură de atâta îndrăzneală, l-am luat pe Basilescu la rost cu toată violenţa provocată de purtarea lui şi i-am impus să ceară scuze camaradului ofensat" (8).

Insă pe lângă cazurile, în cari sunt împrejurări, când poţi obţine satisfacţie, sunt atâtea altele în cari rămâi ofensat pentru totdeauna. Amărăciunea pricinuită de către ele se condensează treptat-treptat în sufletul tău şi te duce în cele din urmă, la un desgust general de societatea omenească.

„Oamenii fără să ştie, ne insultă de atâtea ori durerile!" (9).

Ajuns în această stare, izolarea în mijlocul naturii este şi mai fermecătoare pentru tine, mai cu seamă când — astfel cum era Traian Demetrescu — ai o înclinare înăscută la contemplare.

„Natura, în timpul nopţei, are un caracter filozofic, e ca o educatoare de conştiinţe şi sensibilităţi. Singur, în mijlocul ei, găseşti cel mai neturburat prilej de a coborî înăuntrul sufletului. Este ca un templu uriaş, unde ai intrat să te confesezi către tine însuţi".

Această reflecţie am reprodus-o din cartea sa intitulată *Intim*, scrisă cu cinci ani înaintea morţii lui atât de timpurii. Ea conţine chintesenţa simţirii şi gândirii sale, din care se desprinde cum nu se poate mai plastic delicateţea temperamentului acestui literat distins.

„Am scris aceste pagini — ne spune dânsul în Prefaţă — în cea mai desăvârşită singurătate. Ele cuprind senzaţiunile şi cugetările pe cari mi le-a deşteptat mediul naturii, unde n'am trăit decât cu mine însumi.

„Din aceste note am întocmit o carte.

„Cartea de faţă are un caracter cu totul intim. Ea este scrisă departe de lume, departe de sgomot, într'un colţ de natură liniştit şi frumos, unde omul uită totul şi caută a se regăsi pe sine.

„Şi dacă în aceste pagini, cititorul va afla unele din propriile lui sensaţiuni şi cugetări, aceasta îmi va fi singura iertare de a le fi publicat" (10).

Această carte a fost relativ bine primită de către public. Sinceritatea impresiilor, plasticitatea imaginilor, lipsa de banalitate a reflecţiilor, pe cari i le-a sugerat natura, sunt calităţile de căpetenie ale acestei perle a literaturii româneşti.

Aprecierea cititorilor anonimi nu satisface mult amorul propriu al unui scriitor conştient de valoarea lui. Traian Demetrescu a avut satisfacţia, de a se vedea înţeles şi apreciat, chiar de către unii maeştri ai literaturii româneşti din acel timp.

Scrisoarea pe care i-a trimis-o maestrul Alexandru Vlahuţă, dovedeşte cu prisosinţă aceasta.

Bucureşti, Joi 8 Octomvrie 1892
Bulevardul Academiei, 4

Iubite domnule Demetrescu,

Iţi mulţumesc din suflet pentru gentileţea ce ai avut-o de a-mi trimete volumul d-tale „Intim". L-am citit pe nerăsuflate, cum se zice, şi nu-ţi poţi închipui cu câtă dragoste te-am urmărit şi ţi-am admirat la fiecare pagină *talentul fericit de a-ţi nota impresiile şi gândurile cele mai delicate într'o limbă bogată, frumoasă şi precisă, cum arareori am văzut.* E în acest volum sinfonia unui suflet bun: am ascultat-o cu o nespusă plăcere şi am simţit-o.

Primeşte o colegială strângere de mână,

AL. VLAHUŢĂ (11)

Cele ce-i spune Vlahuţă nu se pot socoti ca simple complimente spuse din politeţe; căci ele corespund cu realitatea. Dealtfel, maestrul avea meritul, de a nu face complimente nemeritate. Căci nu este bine să minţim niciodată, nici chiar pentru a face plăcere cuiva. Mulţi tineri lipsiţi de talent pot să fie nenorociţi, din cauză că un scriitor consacrat, în loc de a le atrage atenţia asupra acestei lipse, le atribue calităţi de cari sunt cu totul lipsiţi. Aceasta îi face să persevereze pe o cale cu totul greşită. Iar când văd, că nu pot să obţină cu nici un preţ mult doritul succes, se cred persecutaţi sau neînţeleşi de către contemporani.

N. ZAHARIA

1) Mille (Const.). *Letopisiţi.* („Adevărul". Buc. 20 Iunie 1905).
2) *Omagiu lui Eminescu*, p. 68—69.
3) Fidelio. *Din viaţa lui Traian Demetrescu* („Lumea nouă". 23 April 1896).
4) *Nuvele şi Poezii.* Buc. „Minerva". p. 116.
Această dureroasă constatare a lui ne deşteaptă în minte o destăinuire, pe care a făcut-o unul dintre foştii lui prieteni şi admiratori.
5) Zătreanu (Căpit. Petre). *Amintiri şi Impresii* (în revista „Traian Demetrescu". Craiova 20 April 1906, p. 36).
6) Stăncescu (D.) *Traian Demetrescu.* („Lumea ilustrată". Buc Anul III, No. 13.
7) *Nuvele şi Poezii* pag. 65..
8) Husar (I.) *Ce-a fost acum 25 de ani.* („Adevărul" 1888—1913. 25 de ani de acţiune. Buc. 1913).
9) *Privelişti din vieaţă.*
10) *Nuvele şi Poezii.*
11) Demetrescu (Traian). *Nuvele şi Poezii.* Buc. „Minerva" 1916 p. 5.

VIEŢII...

Un strigăt — ca un bloc imens de stâncă
In liniştea dintâi se prăvăli:
Trăiam abia atunci intâia zi
Trezit din reveria mea adâncă...

Din munţi în munţi, ecou rostogolit
In mii de chipuri noi înfăţişându-l,
Lovit de toate zările de-arândul,
Venia de pretutindeni înmiit...

Creştea din hăuri freamăt de furtună
Şi clocot surd de ape ce se sbat —
Deasupra-mi cerul roş, părea schimbat
Şi sori de foc în gol prindeau s'apună...

Se 'ncrucişau lumini de fulger frânt,
Săriau scântei, ţâşnind în valuri pline,
— O lume nouă se năştea în mine,
O lume de jăratec şi pământ...

Atunci te-am desluşit: porntri răsleţe
Ma ispiteau în braţe să te scald:
Plutiai în jurul meu — cu trupul cald
Ivindu-te sub mii şi mii de feţe...

De mult, pe àripi albe coborînd
Te bănuiam — aproape şi senină:
Sclipia 'n păienjenişuri de lumină
Făptura ta, înscrutătoru-mi gând...

Prin limpezimi de veşnicii uitate
Iţi proectai conturul lapidar —
Purtai în ochi păcatul milenar
Şi 'n sân de bronz, nevoia de păcate...

Ţinutul nestatornic — de nisip —
Al dorurilor mele tăinuite,
Ştià că 'n nopţi albastre de ispite
Desăvârşiai dumnezeescu-ţi chip...

Am vrut să 'nfrâng lasciva-ţi ispitire
Ca să mă joc cu trupul tău felin —
Şi răsbunarea ta lovì în plin
Iubirea mea 'nsetată de iubire...

Cum stam îmbrăţişându-te robit,
Lipit de coapsa ta ispititoare,
— Plutind pe val de stropi fluizi de soare —
Lăuntrica-mi pornire m'a orbit...

Mă porţi de mână 'n parcuri siderale
Dar ochii mei ca două scorburi sunt —
Te-aud cum râzi şi nu pot să te 'nfrunt, —
Imi dai să muşc parfumul cărnii tale!..

Şi, — într'o zi, mă vei lăsà înfrânt
Urlând lângă prăpastia adâncă
Când vântul va isbì din stâncă 'n stâncă
Povestea tristă prefăcută 'n cânt...

George Silviu

Talazurile, noaptea...

Sunt două ceasuri lungi de când furtuna
Şi-a 'nfipt sălbaticele-i ghiare
In păru 'ntunecate-i mări, pe care
De sub fereastra noastră până 'n fund de zare
O scutură, o torturează 'ntr'una.

Tăcuţi şi sumbri, stăm în alba încăpere...
Distraţi, privim cum umbra ta cu a mea
Se 'nbrăţişează prin unghere...
Nici când n'a fost o noapte-atât de rea!
Şi gândul nostru străbătând prin storuri,
Trist, urmăreşte tragicele sboruri
De valuri, lupta furibundă
In care cerul tot, asemeni unei nâvi enorme,
Fantastic, în vârtejuri se scufundă...

Sunt două ceasuri lungi de când tăcem...
In ochii noştri toate pâclele de-afară se adună,
Căci, dacă-acolo 'nebunitele talazuri sună,
In pieptul nostru visurile 'nfrânte gem.

Nu lăcrima!... Ci vino mai aproape!

De umărul meu sprijină-te blând
Pe ochii 'nfrigurați coboară-ţi arsele pleoape.
Vreau plânsul să ne tacă 'n inimă şi gând —
Şi, când furtuna va 'nceta să ne îngroape,
Un răsărit blajin va creşte 'n suflet — şi pe ape...

Virgiliu Moscovici

Prietenul tuturora

nările cojoesa ai câtorva. Iată că purced a prinde în dâre nările cojoase a câtorva. Iată că purced a prinde în dâre fiinţa cea mai desgustătoare: prietenul tuturora. Las la o parte— precum se obişnueşte — pana pufoasă muiată în uleiu răcoros, mă feresc de sudalma atât de cinstită de naţie, şi în umilinţa mea aleg cuvântul, preferind simpla înfăţişare a dihaniei. De va simţi un soiu de mâncărime nu-i din vina noastră.

* * *

La răspântia, unde se întâmpină şoselele dătătoare în iarmaroc, aşteaptă de obiceiu ologii, ciungii şi orbii, milogindu-se într'o prelungă şi fonfă tânguire Asemănarea nu-i nepotrivită cu omul prieten cu toată lumea, dacă vom deschide o paranteză.

* * *

Rătăciţi într'un han de pitoresc nepotrivit cu urâţenia noastră, împodobiţi cu zorzoane pe deasupra şi deşerţi pe dinlăuntru, cu greu ne găsim un ţel şi o cale dreaptă. Ni s'a turnat în noi un aşa zis suflet apusean care se plimbă deasupra noastră ca un untdelemn, iar dedesubt păstrăm aceiaş cruzime şi viclenie.

Ca dobitoacele neînzestrate cu grai şi isteţime. Iată de ce spre a căuta un punct de sprijin şi a echilibra golul din noi, ne strâmbăm sufletul, ne strâmtorăm, privim lumea dintr'un unghiu întunecos. Intr'un ceas de vorbă, ai dat de un zid de tâmpenie în cugetarea celui mai îndrăzneţ dintre noi. Mai departe nu pătrunde raţiunea.

Părea într'o vreme că tagma noastră cărturărească se va opri la doctrinele seci colectiviste, cu entuziasmul lor ţeapăn. Caracterele şubrede şi voinţele neobişnuite cu schelăraia unui sistem s'au uşurat însă curând şi s'au întors la dragostea lor pentru amănunt. S'a cântat prohodul tuturor înţelepciunilor, tuturor valorilor omeneşti, iar singura potecă, adevărată, binecuvântată, a fost hotărîtă să fie de acum şi în vecii vecilor acea care duce la voioşia trupească. Cartea a fost arsă pe rug şi toate bunele simţăminte care înseninà sufletul ceeace au lunecat pe un povârniş fără sfârşit.

Şi în vremuriel astea de cumpănă sufletească s'a ivit şi prietenul tuturora. Nici trupeş, nici prea mărunt, omul acesta se leagănă între două staturi. Ceeace-l osebeşte de alţii e neastâmpărul. Ii lipseşte liniştea care răcoreşte şi împroaspătă, trăinicia care izolează şi dă frumuseţă.

Dar obrazul său poartă întipărită toată fiinţa lui: oricât de fixi şi nevinovaţi îi privesc ochii şi oricât de cuviincios vrea să fie, cu puţină agerime e recunoscut de departe.

Nu-i niciodată încredinţat de oastea puternică pe care o stăpâneşte şi se teme ca propria lui ticăloşie să nu-l trădeze. Nu crede, dealtminteri, în taine, dar îi place să se înşele pe sineşi, scornind taine întunecoase acolo unde nu sunt. Asta când vrei să-l schiţezi larg aşa cum nici dânsul n'a visat Dealtfel dânsul e prea sus ca să se preocupe de principii: E ca un Dumnezeu care lunecă dincolo de planuri şi spaţii. Are, apoi, o dulceaţă în grai cum o au privighetorile când toamna îmbrumă crângurile...

Dar omul acesta, prietenul tuturora, clădit aşa cum e clădit e veşnic ros de îndoeli. Dac'am şti că e lucid am putea spune că-şi dă seama de micimea lui şi spre a da greutate uşurinţei sale sufleteşti, se împrieteneşte cu toată lumea, duşmană sau prietenă.

O face însă din altă pricină: n'a încercat niciodată, nici un fel de emoţii tari şi o laşitate încăpăţânată îl opreşte de a se arunca măcar în gheaţa din sine însuşi dar să mai înfrunte viteaz un duşman?...

ION CALUGARU

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:
Lei 150.— pe timp de un an
„ 75.— „ „ „ 6 luni
„ 40.— „ „ „ 3 „

In străinătate:
Lei 260.— pe timp de un an
„ 140.— „ „ „ 6 luni
„ 75.— „ „ „ 2 „

Un mormânt care ne vorbeşte

Cu prilejul semicentenarului lui Dionisie Romano

In ziua de 26 Maiu a. c. a avut loc la Buzeu, o manifestaţie, un act de pietate cu totul deosebită în viaţa noastră culturală şi publică.

Vre-o cincizeci de ţărani şi intelectuali din vestitul sat ardelenesc Sălişte, în drumul lor spre Galaţi, unde aveau să ia parte la congresul Ligei culturale, s'au oprit pentru câteva ore în Buzeu spre a aduce omagiu pios amintirei unui mare fiu al comunei lor, mort aci acum 50 de ani: **episcopului Dionisie Romano.** La acest act s'a asociat şi Academia Română, al cărei membru de onoare fusese marele bărbat de acum o jumătate de veac, precum şi Asociaţiunea culturală din Transilvania, ai căror delegaţi erau şi ei tot fii ai Săliştei.

Gestul Săliştenilor a fost apreciat după cuviinţă de către conducătorii vieţii culturale din Buzeu: în momentul când pelerinii au sosit în gară, întreg oraşul, în frunte cu autorităţile şi cu şcolile. ieşiseră întru întâmpinare, făcându-le o primire emoţionată.

Dela gară, Săliştenii, însoţiţi de Buzoieni, s'au îndreptat spre catedrală, unde P. S. episcop Ghenadie a slujit un parastas pentru odihna sufletului marelui său înaintaş, şi unde a avut apoi loc comemorarea acestuia. In faţa mormântului de lângă altar, care adăposteşte rămăşitele pământeşti ale lui Dionisie, s'au rostit câteva discursuri cari au scos în relief, pe lângă frumuseţea momentului trecător şi valoarea nepieritoare a operei sărbătoratului dispărut. Au vorbit P. S. S. *episcopul Ghenadie, Dr. Dumitru Borcia,* protopopul Săliştei, d-l *I. Lupaş,* delegatul Academiei Române; scriitorul acestor rânduri, ca delegat al Asociaţiei culturale ardelene, apoi *primarul oraşului, prefectul judeţului* şi directorul celei dintâi şcoale „naţionale" înfiinţată la 1832, în Buzău, de episcopul Dionisie.

După serbare, Săliştenii au făcut în reşedinţa episcopească, o vizită noului arhipăstor, apoi, după o masă frăţească oferită de Primăria oraşului, şi-au continuat drumul spre Galaţi.

* * *

Desigur că această sărbătoare ar fi fost un moment mişcător chiar şi în cazul când ea ar fi fost un simplu pelerinaj al unui sat ardelenesc, liber azi, la mormântul unui fiu al său, într'un oraş oarecare din România de ieri.

Dar Dionisie Romano n'a fost numai un vrednic fiu al fruntaşei comune ardeleneşti, sau un episcop oarecare al bisericii ortodoxe, el a fost *una dintre cele mai luminoase figuri ale vieţii culturale româneşti dela mijlocul veacului trecut.* Dionisie aparţine istoriei supt toate înfăţişările: şi celei bisericeşti şi celei şcolare, şi celei politice şi celei general naţionale.

* * *

Născut la 1806, tânărul Dimitrie Roman — căci aşa se chema de acasă, — trecu la vârsta de 14 ani, cu mama sa, văduvă, în Moldova, pentru a-şi închina acolo vieţile lor Domnului. Cuvioasa sa mamă intră în mânăstirea Agapia, unde a rămas până la moarte (1860), iar tânărul Dimitrie — intră în mânăstirea Neamţu, vechiul lăcaş de cultură al marelui *Paisie.* Tânărul frate, care mai târziu avea să se călugărească, luând numele de Dionisie, adusese din satul său, pe lângă o mare aplicare spre cele sfinte, şi o puternică râvnă spre carte. Aceasta îl făcu să înţeleagă dela început viaţa călugărească nu ca un simplu refugiu din mijlocul valurilor agitate ale vieţii, ci ca un puternic îndemn spre o muncă intelectuală izbăvitoare din robia materiei. Ceva din atmosfera superioară a marelui reformator al vieţii călugăreşti moldovene din veacul precedent, părea că îl animează clipă de clipă; în câţiva ani, prin sârguinţă proprie, îşi însuşi limba rusească, pe cea grecească şi pe cea franceză, alături de cari învăţă şi cele două limbi clasice, latina şi elina, cu ajutorul cărora ceti, ca un simplu auto-didact, întreaga bibliotecă, foarte bogată pe atunci, a mânăstirei Neamţu.

Dornic de alte orizonturi decât al unei mânăstiri, din care marile orizonturi culturale, vai, dispăruseră, Dionisie, în vârstă de 20 de ani, pleacă la Bucureşti, spre a se împărtăşi de noua lumină aprinsă în încăperile dela Sf. Sava, de *Gheorghe Lazăr,* şi hrănită de ucenicul său *I. Eliade Rădulescu.* Dar, călugărul plecat din mânăstire fără voia superiorului, şi fără „carte canonică", nu găsi în capitala Munteniei, un sprijinitor, care să-i asigure o pâine pentru timpul studiilor, şi astfel Dionisie intră ucenic la o tipografie, — tipografia lui Eliade, de mai târziu, urmând, pe furiş, şi învăţăturile dela Sf. Sava.

Cum, pe urma ocupaţiei ruseşti, la 1828 şcoala lui Eliade îşi întrerupse activitatea, Dionisie se refugiază la episcopul *Ilarion* dela Argeş, pe lângă care rămâne până la 1832. Aceşti patru ani fură pentru el foarte rodnici, el ceti un imens număr de cărţi în toate limbele, cari îi îmbogăţiră nespus de mult şi mintea şi inima.

Când, la 1832, se redeschide „şcoala naţională" din Bucureşti, şi când, graţie solicitudinii noii cârmuiri, tot naţionale, a Principatelor, se hotărî înfiinţarea de şcoli „naţionale" în toate oraşele de reşedinţă, Dionisie fu numit, cel dintâi, „profesor naţional" la şcoala din Buzeu.

Ca profesor, Dionisie nu găsia însă nicăiri cărţile de şcoală necesare, deci se apucă să le facă el însuşi. In adevăr, în timp foarte scurt el elaboră şi publică un Abecedar, o Carte de Artimetică şi una de Geografie, cu care de odată dădu un avânt noului curent de cultură românească. Cu puţin în urmă, când graţie stăruinţelor episcopului *Chesarie* se deschisese în Buzeu şi un seminar pentru pregătirea de preoţi, şi când la conducerea acestuia ajunsese tot un ardelean, profundul *Gavril Munteanu* din Vingard, Dionisie se gândi să dea cu colaborarea acestuia şi o revistă religioasă pentru cultura creştinilor şi a preoţilor.

In adevăr la 1838, Dionisie începe a publica — săptămânal — prima revistă religioasă, *Vestitorul bisericesc,* în care tipăreşte probabil după inspiraţii din literatura religioasă occidentală — un material literar religios din cel mai simţit şi mai captivant, şi aşa de bine scris încât el poate fi citit cu o adevărată plăcere şi astăzi (1).

Trecând Dionisie în anul 1840, ca director al seminarului din Bucureşti, revista işi încetează apariţia, după doi ani de luptă frumoasă şi rodnică. La Bucureşti, ca director de seminar, Dionisie lucrează o întreagă serie de manuale şcolare: Istoria bisericească, Teologia dogmatică, Morală şi Pastorală, şi conduce cu o pricepere deosebită şi în spirit, cu totul avansat şcoala din care ţinea să scoată nu nişte simpli liturgisitori, ci elemente înzestrate cu o cultură la înălţimea exigenţelor timpului, atât pe teren religios cât şi cultural şi naţional.

Pentru a face posibilă o renaştere a clerului în acest sens, Dionisie izbuti să determine organele vieţii bisericeşti şi în stare să trimeată în străinătate 16 seminarişti ca bursieri, cari la timpul lor, aveau să devie profesori cu orizonturi largi pela seminariile din ţară. Patru din aceşti bursieri fuseseră trimişi la Pesta, 4 la Atena, 4 la Moscova şi 4 la St. Petersburg. Pe cei din urmă opt i-a dus însuş Dionisie în oraşele respective şi i-a aşezat în condiţiile cele mai bune de studii.

Directoratul lui Dionisie la seminarul din Bucureşti ţinu până la izbucnirea revoluţiei din 1848, în care el se amestecă cu toată pasiunea, fiind de partea celor mai înaintaţi progresişti. In mijlocul frământărilor revoluţionare, el traduce şi tipăreşte *Cuvintele unui credincios* ale abatelui francez *Lamennais,* vrând să ajute cu ele biruinţa ideilor din Apus şi în ţara sa, cu a cărui soartă se identificase supt toate aspectele.

Dar valurile Revoluţiei îl aruncă, dimpreună cu alţi luptători, în temniţă, de unde scăpând, se refugiază în ţara sa de origină, unde trăeşte câtăva vreme la Sibiu, ca oaspete al episcopului *Andreiu Şaguna.*

Este interesant însă că pe Dionisie luptele naţionale din Transilvania nu l-au putut determina să rămâe acolo, ca atâţia alţi ardeleni reîntorşi din Principate, el se simţea mai tare legat de ţara sa adoptivă, decât de cea de origină. De aceea la un moment dat, când Şaguna trebui să se refugieze din faţa Ungurilor, la Viena, el făcu drumul, până la Bucureşti, însoţit de Dionisie, care rămăsese aci în vreme ce marele arhiereu, se îndrepta prin Moldova şi Galiţia, spre cetatea împărătească unde solicită dreptatea pentru poporul său.

Reîntors în „ţară", Dionisie se retrase câtva timp, până la 1852, la mânăstirea Băbeni, apoi la cea din Sadova, unde se dedică unei laborioase activităţi literare. El traduse în acest timp câteva din operele clasice ale literaturei apusene, ca *Geniul creştinismului* de *Chateanbriand, Meditaţiile* şi *Confesiunile sfântului Augustin,* cursuri de ale lui *Massillon şi Bourdaloue* apoi dădu două culegeri de articole religioase, admirabile până astăzi: *Mângâitorul celor bolnavi* şi *Mângâitorul celor bătrâni,* ambele scrise în spirit creştin modern, fără arhaismul vechii literaturi religioase atât de frumos, dar prea străin de oamenii vremurilor de pe atunci şi de astăzi.

Tot pe atunci Dionisie începu să publice şi o nouă revistă religioasă: *Ecoul eclesiastic,* care avea aceleaşi calităţi ca şi prima sa revistă, *Viitorul bisericesc,* iar mai târziu începu şi tipărirea unei *Biblioteci religioase-morale,* care apărea lunar şi în care publică o mulţime de studii, precum şi câteva traduceri din cărţile Sfintei Scripturi.

Această bogată activitate publicistică au îndreptăţit pe deplin numirea lui Dionisie ca *părinte al ziaristicei bisericeşti la Români,* întrucât el a fost acela care a publicat primele trei reviste religioase româneşti.

După liniştirea în o măsură oarecare a evenimentelor pe urma războiului din Crimea, Dionisie fu trimis de guvern ca stareţ la mânăstirea Neamţu, căreia voia să-i dea o nouă viaţă şi o nouă strălucire. Sprijinit de *Grigore Alexandru Ghica,* domnul Moldovei, el se puse să înfiinţeze în mânăstire o şcoală teologică cu o organizare cu totul superioară. Viitorii preoţi din Moldova aveau, după planul lui Dionisie şi al guvernului, să treacă cu toţii printr'un învăţământ de o durată de 16 ani: 4 ani, şcoală primară, 8 seminar, şi 4 Facultatea teologică, cari, toate acestea aveau să fie în mânăstirea de sub conducerea stareţului Dionisie, acum arhimandrit. Inceputul grandios se şi făcu în condiţii dintre cele mai promiţătoare, dar evenimentele ivite la 1856 zădărniciră opera în mersul ei înainte. In locul lui Grigore Ghica veni pe tronul Moldovei caimacanul *Teodoriţă Balş,* care, cedând intrigilor călugărilor ignoranţi, speriaţi că Dionisie mănâncă toate veniturile mânăstirii cu şcolile, îl înlătură pe acesta dela stăreţie, chemând în locul lui vechi oameni ai întunericului pentru cari călugăria era prilej de odihnă şi de îmbuibare, şi cari trăseseră dungă peste tot ce proiectase şi începuse Dionisie.

Intre 1857 şi 1859 Dionisie este la Iaşi, în cercurile unioniştilor, cu cari lucrează din răsputeri pentru Unirea celor două Principate. După unirea lor este numit de *Al. I. Cuza* în fruntea eparhiei Buzăului, pe care o păstoreşte, cu o scurtă întrerupere, până la moartea sa, întâmplată la 1873. In primii ani ai domniei lui Cuza el este numit membru al Consiliului general de Instrucţiune, iar după înfiinţarea Academiei Române, este numit la 1867, şi membru onorar al acesteia.

Activitatea lui ca episcop este dintre cele mai bogate, dar aprecierea ei, iese din cadrul articolului prezent.

Dionisie este înmormântat în curtea catedralei din Buzeu, lângă altar. Pe piatra lui funerară sunt însemnate ultimele cuvinte rostite înainte de moarte: *Doamne, nu pedepsi România după păcatele fiilor ei.* Cuvinte amare, simţite cu toată inima unui mare patriot,—cuvinte pe cari trebue să le rostim şi astăzi cu toţii, în fiecare zi, până ce Dumnezeu se va îndura să dea fiilor acestei ţări cugete mai bune şi fapte mai creştineşti.

* * *

Comemorarea episcopului Dionisie Romano, dacă vom trage pe urma ei cuvenitele învăţăminte iese din modestele cadre ale serbării organizate la Buzeu de consătenii şi de cetăţenii săi; ea trebue să se înşiruie în rândul comemorării marilor bărbaţi cari au creat România modernă şi cari au de spus un cuvânt *tuturor generaţiilor.*

ONISIFOR GHIBU
Profesor la Universitatea din Cluj
Membru coresp. al Academiei Române

1) **La 1916 am publicat în „Biblioteca religioasă morală a Casei Bisericei" un volum de articole din această revistă, supt titlul: Vrei să fii înţelept?**

Eminescu şi Fanni Tardini

Sub acest titlu cetim în „Junimea literară" n-rele 4 şi 5 (din April şi Mai 1923), la rubrica *plivirilor:*

„Din preţioasa şi de curând apăruta operă a regretatului T. T. Burada, **Istoria teatrului în Moldova,** vol. II 1922, 204, reţinem informaţia că în trupa Tardini-Vlădicescu, care în 1863 trecuse prin Iaşi dând apoi şi pe la Braşov şi care în 1864 joacă apoi la Botoşani şi în urmă la Cernăuţi, „se afla angajat şi Eminescu". Dacă informaţia aceasta e autentică, atunci avem a face cu prima atestare sigură a ataşării elevului Mihai Eminovici la trupa Tardinesei. Şi nu ne rămâne decât să precizăm că tovărăşia lui Eminescu cu trupa Tardini ar fi putut începe, în 1863, cu data dispariţiei definitive a lui Eminescu de la liceul Cernăuţean (16 Prier st. n. 1863, vezi Radu Sbiera, **Amintiri despre Eminescu** în **Almanach literar,** 1903, 100), iar la 1864, după 27 Mai st. nou, când se încheie I-a stagiune Cernăuţeană a trupei Tardini (stagiunea a durat din 13 Mart—27 Mai st. nou 1864) şi când Eminescu dispare din Cernăuţi. se pare, pe urma acelei trupe (vezi „Glasul Bucovinei" An. VI 1923 Nr. 1218). In sezonul mort al lunilor de iarnă cari nu le îngăduie histrionilor paseri-călătoare să-şi continue colindul, Eminescu e apoi, din 5 Oct. 1864—7 Mart 1865 (st. vechiu, probabil), funcţionar la Botoşani (vezi „Glasul Buc.", 1923 Nr. 1219). Apare apoi iarăşi la Cernăuţi, unde tocmai se încheia a 2-a stagiune a Tardinesei (stagiunea de 14 Nov. 1864—21 Mart 1865 st. n.), şi dispare, poate, iar cu dragii lui pribegi."

Acestei „prime atestări" a legăturilor artistice între Tardineasa şi tânărul Eminovici, noi îi alăturăm un document asupra celor de pe urmă întâlniri dintre poet şi Fanni.

Este copia unei adeverinţe, dată de Eminescu în ziua de 17/29 Decembre 1887, la Botoşani.

Iată-i textul:

„Am primit, prin d-nii A. Vlădicescu şi Scip. Bădescu, suma de şése sute patruzeci şi şése lei, dintre cari 246 în numerar şi patru sute în chitanţa casei de economie şi împrumut din Botoşani, ca produs al reprezentaţiunei de marţi, 15 Decemvre, dată de trupa dramatică a d-nei Fany-Vlădicescu pentru folosul meu. — Botoşani, 17 Dec., 1887. — M. EMINESCU".

In jurul acestei adeverinţe avem de spus următoarele:

In toamna anului 1887, Eminescu se află greu bolnav în Botoşani. *Curierul Român* al lui Scipione I. Bădescu aveà, în numărul său dela 1 Octombre 1887 o dezesperantă chemare-ntr'ajutor:

„Corpul său (al lui Eminescu) e un adevărat putregaiu. Rănile ce-i acoperiseră mai tot corpul şi cari au dispărut momentan sub influenţa curei suportată la Hall, s'au redeschis din nou şi încă cu mai multă furie ca mai înainte. Nenorocitul e în starea cea mai disperată, neputând părăsi patul de săptămâni întregi deja.

— Şi nici un ajutor de nicăiri! — Ce timpuri, ce societate, ce barbarie!"

Fiii Botoşanilor încep să se alarmeze de starea conjudăţeanului lor.

„Pentru ajutorarea poetului Eminescu" — spune *Curierul* din 17 Octombre — „un comitet este pe cale de a se forma în urba noastră, cu nobilul scop de-a aranjà, zilele aceste, o serată literară şi muzicală, în sala Teatrului, al cărei venit să fie afectat la alinarea suferinţelor materiale ale părăsitului de toţi în mizerie cugetător şi poet. Lăudabila iniţiativă este luată, spre onoarea târgului, de către tineri militari şi civili, aceşti din urmă reprezintând toate nuanţele politice locale, prin urmare toată societatea botoşăneană".

Era şi vreme. Mizeria lui Eminescu, atât de copleşitoare, nu putea fi înlăturată prin chete adânc jignitoare şi cărora li să dădea o largă publicitate. *)

Şi la 8 Decembre „Curierul" publică — cu litere deosebitoare — în capul cronicei sale:

„Poetul nostru Eminescu va fi în curând considerabil ajutat, în suferinţele-i materiale, din zi în zi mai resimţite. Aceasta, graţie excelentei noastre trupe dramatice, de sub direcţiunea d-nei Fany Tardini şi a d-lor Vlădiceşti, cari s'au hotărât a consacra seara de Marţia viitoare unei reprezentaţiuni în beneficiul suferindului poet, şi graţie pe de altă parte inteligentului public botoşenean, al cărui concurs nu ne 'ndoim că va fi la înălţimea nobilelor silinţi ce'şi dă trupa dramatică, spre a asigura seratei o complectă reuşită. Se vor juca două comedii alese, şi între acte d-na Fany va recita una, iar d. Al. Vlădicescu va cânta două din poeziile ilustrului nostru poet. Teatrul va fi iluminat de gală, în onoarea poetului, care va asista la această reprezentaţie. Nu ne 'ndoim că, anunţând aceasta, facem cea mai plăcută surpriză publicului nostru botoşănean. Pe Duminică, vom publica, de odată cu programa, şi alte detalii."

Reprezentaţia dată „pentru beneficiul ilustrului şi suferindului poet Eminescu" a produs o „recetă totală de 1233 lei". Cheltuelile s'au urcat la 627 lei; la cei 606 lei cuveniţi poetului s'au mai adăogat 40 de lei, sumă rezultată din bilete plătite în plus.

Lui Eminescu nu i s'a încredinţat suma întreagă ca să n'o cheltuiască dintr'odată.

BARBU LAZAREANU

Fanni Tardini l'a supravieţuit pe Eminescu, — din nenorocire pentru ea.

*) Citiţi cuprinsul amănunţit — cu nume, sume şi mulţumiri — al uneia din aceste chete:

„Poetul Eminescu, despre care cu nespusă mulţămire putem a spune că se află mai bine, a primit zilele aceste un ajutor de 10 fiorini dela d. Emanoil Ciuntuleac din Bucovina, adunaţi dela următoarele stimabile persoane: Dr. Voinţchi, 1 fl., o necunoscută 2 fl., Em. Ciuntuleac 1 fl., Nicu Lamicovsch 1 fl., Simionovici 1 fl., un necunoscut 2 fl., Artemie Beraim 1 fl., C. Coca 1 fl. — Mulţămiri şi recunoştinţă din partea familiei poetului."

Aproape două decenii după stingerea poetului, iată ce scrià în *Tribuna Liberală* din Galaţi (dela 26 April 1908), d. Const. într'un articol intitulat *Moartea unei babe:*

„Aseară cele trei ziare locale au apărut ca întotdeauna cu obicinuitele polemici, informaţii şi anunciuri; nici o coloană cernită, nici un cuvânt de întristare.

Ziarele apăruseră când am trecut întâmplător prin strada Cuza-Vodă. Văd doliu la poarta lui Vlădicescu.

— Cine a murit?

— A murit o babă.

Este gardistul care mă informează. Am înţeles şi am trecut înainte. Celui d'întâi pe care-l găsesc la cafenea îi spun că a murit „madam Fanny".

— Ştiu. A murit ieri.

Şi punct. Nici o lacrimă nici un regret.

..A avut o mare vină, „madam Fanny": a trăit prea mult, şi a supravieţuit.

Pe vremuri fusese zeificată. Se zice că era o splendoare de frumuseţe şi artistă de mare temperament, sau cum se zicea pe vremea ei, „cu ducă-es pe pustii". Şi aşa a fost între întemeietorii teatrului român. Cu fraţii Vlădicescu a cutreierat ţara românească şi toate ţările româneşti, ducând pretutindeni alarma deşteptării. A jucat eroinele lui Alecsandru şi a avut în trupă pe Eminescu.

Şi după deceniile de glorie a venit ruina care a durat şi ea decenii; dar o ruină totală şi groaznică: ruină fizică, ruină sufletească şi — trebuie s'o mai spun? — ruină materială. Mai ales după moartea lui Vlădicescu, a cărui pensioară, probabil pentru motive de stare civilă, n'a fost reversibilă, ce dezolare în căsuţa din Cuza-Vodă, şi câtă despreţuitoare nepăsare în acest oraş!

Şi bătrâna se uita în jurul ei uluită: ea nu pricepea rostul decadenţei ei, care i se părea o pură absurditate. Ea trăia cu gândul în deceniile de strălucire, iar cu foamea în cele de jale. O observam când venea la teatru: cu jena pe care ar simţi-o o tânără cochetă, când s'ar pomeni de o dată învălită în zdrenţe, stăpâna de odinioară a scenei şi a mulţimii, îşi alegea locul tocmai în fundul fundului, tocmai lângă uşă. După ce farmecul ei înfiorase generaţii, îi venea greu acuma, cu trupul paralitic şi trăsăturile descompuse, să treacă mai în vază. Şi cine ar fi avut destulă cruzime ca să-i spuie că nu riscă nimica? Era o necunoscută, în ţară străină, şi cine-o vedea, cel mult îşi zicea c'a venit „madam Fanny", cu aceiaş nepăsare cu care gardistul de ieri mi-a comunicat c'a murit „o babă". Ea nu mai deştepta nici un sentiment, şi nici măcar o amintire.

Aseară zadarnic am cutreierat oraşul, căutând amănunte biografice, anecdote, amintiri, despre *steaua* de-odinioară, care „de mult s'a stins în drum". Şi era firesc ca nu numai generaţiile noui să n'o cunoască, dar nici cele mai vechi, contemporane ei. Publicul nostru nu recunoaşte artiştilor decât o valoare de întrebuinţare. Artistului îi plăteşti biletul — când n'ai sau nu poţi inventa nici un motiv să intri gratis — atâta timp cât te *amuzează.* După aceia, „comptul" e lichidat. Să păstrezi o amintire recunoscătoare artistului care te-a „amuzat"? Haida-de! De ce nu atunci şi zarzavagiului care ţi-a servit pătrunjel, şi muscalului care te-a dus la şosea, şi alegătorului care ţi-a dat votul?

Azi Fanny Vlădicescu-Tardini va fi zvârlită într'o groapă. Serviciul sanitar nu îngăduie altfel. Bănuiesc că nici o manifestaţie pioasă, fie din partea oficialităţii, fie din partea ex-onor, spectatorilor nu va întovărăşi banala... solemnitate.

Şi nu protestez şi nu încriminez. Numai o rugăminte am către acela care ar binevoi să se creadă în drept, rugăminte pe care am mai făcut-o altădată, — recunosc că zadarnic — când cu moartea lui Vlădicescu, soţul moartei de azi: între zdrenţele rămase dela „babă" e posibil să fie şi oarecare relicve scumpe: poate scrisori, de mare preţ, prin cuprins sau iscălitură, poate, manuscrise importante de orice fel, poate, fotografii însemnând momente istorice; dar câte nu se vor fi adunat într'o viaţă de zbucium şi salahorie în care soţii Vlădicescu, cutreierând românimea, au avut atâtea legături cu mari şi mici!

Să se salveze aceste rarităţi, dacă există. Nu-i nevoe să ajungă port-măsline pe la băcani; pentru atâta lucru e suficient cât se scrie zi cu zi".

A apărut No. 1 Anul XXIII din vechea, interesanta şi folositoarea revistă

Sănătatea şi Viaţa Fericită

care pe lângă rubricile obişnuite conţine următoarele articole foarte importante

Tinere! păstrează-ţi tinereţea. — Hiperinstinctivii de azi. — Intre patru ochi (excesele conjugale). — De unde vin copiii? — Valsul morţii. — Orariul igienic al elevilor de liceu. — Albumina în urină. — Ingrijirea părului femeilor. — Vărsăturile femeilor însărcinate. — Urmările blenoragiei. — Cum se îmbăiază copiii? (cu numeroase ilustraţiuni). — etc. etc.

Precum şi începutul romanului medical:

„Dece unele femei nu cunosc adevărata fericire"

Citiţi acest număr şi vă veţi convinge cât de interesantă şi de folositoare este revista ilustrată „Sănătatea" care nu ar trebui să lipsească din nici o casă, din nici o bibliotecă. No. 1 costă numai 5 lei. — Abonamentul anual 60 lei. — „Sănătatea" Triumfului 9, Bucureşti

Palma

Tălpile şi Tocurile de Cauciuc sunt mai durabile, ca cea mai bună piele!

Romain Rolland: Annette et Sylvie

de H. Sanielevici

VI

Când vin căldurile de August, Annette și Sylvie se duc la munte... Sezonul era însuflețit... Tenis, serate dansante, mici reprezentații... Ca un roiu sgomotos o sprintenă tinerime a trei sau patru națiuni, se plimba, flirta, se rățoia... Anette ar fi voit să stea deoparte, dar o antrenează Sylvie.

„In curând amândouă sânt foarte curtate. In aerul liber, la tenis, în excursii, Annette, prin vigoarea, mlădierea și îndemânarea ei, devine cu deosebire atrăgătoare. Lipsită de orice inclinare pentru sporturi și fugind de orice osteneală, Sylvie strânge în jurul ei un mic cerc de admiratori, tronând în mijlocul lor, ca și cum în toată viața ei n'ar fi făcut niciodată altceva... Imita cu o fină îndemânare distincțiunea femeilor de lume, și'n deosebi pe aceia a Annettei, păstrând mereu un aer încântător de distrat... C'un instinct sigur, nu eșia niciodată din limitele în cari simțea sub picioare teren sigur. Era desăvârșită: în maniere, în ținută și în ton. O rafinată distincțiune, piperată printr'o ușoară extravaganță. Anette râdea, când o auzia înșirând admiratorilor ei, c'o fermecătoare îndrăsneală, cunoștinți pe cari i-le dăduse cu lingurița în ajun. Sylvie știa însă să-și aleagă și tovarășii: în cea mai mare parte tineri sportmen străini: anglo-saxoni, români, mai simțitori la o greșeală de joc decât la o greșeală de exprimare."

Omul comun, neavând o puternică personalitate și lipsit fiind de mândrie, intră cu ușurință în piele străină. Un băiat de țăran, ajuns ofițer, învață mai cu ușurință manierele de salon, decât odrasla unei solide familii burgheze.

„Marele favorit al micului cerc femenin era un italian. Purtătorul unui nume sonor, de veche familie lombardă (stinsă de secole, dar numele nu moare niciodată), el avea acel tip, atât de răspândit printre tinerii la modă ai Peninsulei și care este al epocei, mai mult decât al rasei: un amestec ciudat de american din a cincia alee ș de condottiere din quattrocento: ceiace dă întregului câteodată, un aer destul de măreț — (de Operă). — Băiat frumos, înalt și drept, bine clădit, cu capul rotund și cu fața rasă, foarte brun, cu ochii arzători, c'un nas mare cuceritor, cu nările albăstrui și cu falca grea, Tullio umbla cu șoldurile mlădioase și cu torsul bombat. Manierele sale erau un amestec de aroganță, de curtoazie obsecvioasă și de brutalitate. Un om irezistibil! N'avea decât să se plece, ca să culeagă inimile. Dar nu se pleca. Aștepta ca femeile să vie să i-le pue în mână."

Am cunoscut în străinătate tipul acesta de italian, atât de minunat descris de Romain Rolland: „condottiere .. ser de operă... arzător... falca grea... punându-și fizicul în valoare ca o cocotă... arogant, brutal obsecvios.. iresistibil". Dar parcă d-v. nu-l cunoașteți?... E ciocoiul nostru, pe care-l regăsești aidoma în Italia și nicăeri ca'n Italia. Ca și România înainte de războiu, Italia — în afară de o regiune la nord — este o țară mai mult agricolă și o țară de mare proprietate, de țărani mizeri și de funcționari leneși. Pe spinarea țăranului nenorocit, huzuresc clase parazitare, cu înclinări aristicratice. Intr'un astfel de mediu feodal, darurile referitoare la juisare, se prețuesc neasemănat mai mult decât cele referitoare la muncă. Vre-un băiat de vechil, — cu nume boeresc uzurpat, — bine legat și arzător, brutal și'n mod ordinar rafinat, are șanse mari. Prin protecție de fuste, toate slujbele statului îi stau la dispoziție. Specialitatea lui de fond este amorul fizic; restul — vagi diletantisme. Se mai adaugă faptul, că pentru mâncătorul de vegetale din stepa caldă („falca grea") amorul fizic ia proporțiile unei acute monomanii (cynocephalul este animalul cel mai senzual, din tot regnul). — In Italia există, — ca la noi înainte de războiu — o pletoră de funcționari-trântori, ocupați „a face pe signore"; numai că acolo ei trăiau încă bine, până a venit Mussolini să taie în carne vie, plivind grâul de neghină...

In deosebi caracteristic pentru ciocoiul Tullio este acestecul de aroganță, brutalitate și curtoazie obsecvioasă: aroganța e pentru cei mici, curtoazia exagerată, pentru protector și mai ales pentru fustele protectoare, iar brutalitatea ordinară formează fondul firesc într'un mediu atât de primitiv... Curtoazia e afișată și ca semn distinctiv de castă, — cu atât mai exagerată, cu cât sufletul e mai grosolan. Romain Rolland a înțeles caracterul medieval al aristocratului Tullio; de aceia îl compară c'un condottiere din quattrocento.

Rezerva Annettei îl atrage pe Tullio. Cu marele său nas, el mirosise excesul de energie care umplea acest corp virgin; și-l dori. Annette bagă de seamă și se simți jignită și în acelaș timp captivată. Puternica ei viață fizică, înnăbușită de ani de singurătate, se deștepta, în lumina acestei frumoase veri, în mijlocul acestei tinerimi care nu se gândea decât la plăcere, și'n ațâțarea acestor jocuri viguroase... In contra unui asalt al simțurilor casa era rău apărată... Pentru întâia oară Annette încercă mușcătura patimei sexuale. Se simți rușinată și mânioasă, ca și cum ar fi pălmuit-o cineva. Dar asta nu era un motiv, ca dorința să dispară. In loc de a se retrage, ea înfruntă avansurile, c'o răceală mândră și cu inima înfiorată. El, învăluind mereu c'un respect desăvârșit lăcomia lui rapace, a cărei fascinație sticlea, se aprinse cu atât mai mult cu cât văzu că dânsa îl înțelesese și că se prezenta ca adversară!... Era un alt match, mult mai pasionant! Pe când se înclina să-i sărute mâna — pe când dânsa-i surâdea c'o grație mândră, ea citea în ochii lui: — „Te voi avea." Și buzele ei strânse îi răspundeau: — „Niciodată!"

Sylvie urmărea duelul cu privirea ei de lynx și-i veni dorința să joace și ea un rol în piesă. Ce rol? Nici ea nu știa. Să se amuze — și să ajute pe Annette, bine înțeles!

Incepu deci prin a lăuda pe Annette; în acelaș timp însă se înarma cu toate farmecele ei. Și odată puse în joc, nu mai putu să le oprească. Tullio luase foc numaidecât. Sylvie nu făcea nimic pentru a-i ușura alegerea, punându-se în umbră față de Annette. Și Annette de asemenea din instinct îndoi sforțările, ca să eclipseze pe Sylvie. Aceasta, îndată ce simți intențiunea surorii sale, deveni irezistibilă. Intr'adevăr Tullio nu rezistă și Annette avu durerea de a vedea că-i părăsită... Il văzu într'o seară în grădină schimbând sărutări. Dar o altă suferință mai crudă, o aștepta. Intrând în casă, Sylvie o sărută, o răsfăță, îi arătă obicinuitele mii de drăgălășenii, și la întrebarea Annettei, dacă s'a plimbat cu Tullio, răspunse că nu și că dealtfel italianul o plictisește, etc.; și se duse să se culce, fredonând un vals.

Annette nu dormi. Sylvie dormi foarte bine. Nu bănuia vijelia pe care o deslănțuise... Annette era în prada unor demoni descătușați. Ceiace se petrecuse, era o îndoită catastrofă. Sylvie era rivala ei și Sylvie o mințea. Sylvie, bucuria și credința ei! Totul se dărâmase. Și mai era apoi acest om, pe care Annette nu-l stima, pe care Annette nu-l iubea — și pe care-l iubea acum — îl iubea? nu! — pe care-l voia, pe care friguri de orgoliu gelos îi cereau ca să îl smulgă celeilalte — și mai ales să nu lase pe cealaltă, să i-l smulgă...

Duelul dintre cele două surori se pornește pe viață și pe moarte. Annette subliniază c'un surâs sau c'un cuvânt ironic micile greșeli de limbaj ale Sylviei. Sylvie, nefiind întru nimic oprită de sentimentul mândriei, laudă îmbrăcămintea cam pestriță a tânărului Gattamelata de palace-hotel. Tullio se umfla în pene. Sylvie găsește mereu chipul de a pune în lumină însușirile și particularitățile prin cari ea întrecea pe Annette... (De pildă găsește prilejul să compare piciorul ei fin, cu pulpa și glesnea greoaie a Annettei.) Cele două surori ajung să nu-și mai vorbească aproape... Ar fi trebuit să se explice. Dar când într'o femee se deslănțuie patima, nu mai poate fi vorba de sinceritate, și de bun simț, încă mai puțin. Pasiunea devenise la Annette o otravă. Sărutul pe care Tullio i-l răpise cu deasila, într'o seară, în grădină, deslănțuise întrânsa un torent sensual. Umilită și furioasă, ea lupta încă. Dar știa cu atât mai puțin să reziste, cu cât valul o cuprindea pentru întâia oară. Vai de inimile prea zăvorâte! Când patima își face intrarea, cea mai castă este cea mai puțin apărată... Pentru acest om pe care nu-l stima, era gata să-și jertfească tot restul vieții... Dar cum era cu putință acest lucru — se'ntreba Annette înspăimântată!...

Era evident că perdea terenul... Nu putea ascunde că jocul echivoc al lui Tullio îi inspira desgust... Pe dânsul, seriozitatea ei pasionată îl plictisea. Puțină seriozitate e bună în amor; dar nu prea multă: ar fi atunci o corvoadă și nu o plăcere. El își închipuia pasiunea ca o primadonna, care după ce-și cântă marea ei cavatină, se 'ntoarce cu brațele întinse, să salute publicul. Annette era prea sinceră, prea pasionată, ca să se gândească să ascundă urmele chinurilor sale. Ea deveni urâtă, pe măsură ce se simți invinsă. Sylvie o privia cu ironie mulțumită, c'un grăunte de răutate — și cu oarecare milă, în fond. Ii venia să o îmbrățișeze, dar Annette îi arăta dușmănie...

Annette sfârși prin a se retrage din luptă. Sylvie, cu Tullio, organiza o serată de tablouri vivante... Annette ceru să rămâie în afară de serbare, pretextând că nu se simte bine. Tullio nu stărui prea mult. — Abia refuzase, și suferi de a fi renunțat. Chiar fără speranțe, lupta e încă o speranță. Urmărea totuși repetițiunile, ca să împiedice intimitatea dintre Tullio și Sylvie. Dar nu-i jena de loc, ci mai de grabă îi ațâța — mai ales pe nerușinata aceia, care ținea să repete de zece ori scena răpirea unei odaliște de către corsarul byronian cu ochii de un foc întunecos, scrâșnind din dinți, fatal, felin, gata să sară, ca un jaguar...

In seara de reprezentație, Annette nu putu să rămâie până la sfârșit. Eși, chinuită, cu capul aprins, cu gura amară. Patima disprețuită îi rodea măruntaele... Mai târziu, în întunericul livezii din jurul hotelului, îi aude vorbind. Sylvie râdea, râdea... — „Nu, nu, în noaptea asta!" — „De ce?" — „Mai întâi fiindcă vreau să dorm." — „Timp de dormit e destul!" — „Nu, nu, niciodată destul!" — „Ei bine, în noaptea viitoare." — „In celelalte nopți e la fel. Și apoi, noaptea nu sânt singură. Sântem pândiți!" — „Atunci, — niciodată?" — Și Sylvie, tăvălindu-se de râs: — „Dar eu nu mă tem de lumina zilei! D-ta, te temi?"...

Annette nu mai putu să asculte. O vijelie de desgust, de furie, de durere, o târă în mijlocul nopții pe câmp. Poate că s'a auzit sgomotul goanei sale desperate și al ramurilor rupte, ca în trecerea unui animal care fuge. Dar nu-i păsa... Fugea, fugea... Incotro? Nu știa. N'a știut niciodată... A alergat cinci minute, două-zeci minute, un ceas? N'a știut niciodată... Până se împiedică de o rădăcină, și căzu cu fruntea de un trunchiu de copac... Și atunci strigă, urlă, cu gura la pământ, ca un animal rănit... Un mic isvor trecea pe lângă bradul de care se isbise. Și dintr'o râpă se azuia urletul sălbatec al unui torent.

Annette plânse mult timp, fără a gândi. Apoi, istovită, simți durerea la frunte și o răcori cu apa din pârâu. Și deodată se simți străină durerei... Nu mai înțelegea rostul furiilor sale. Se'ntreba: — „Pentru ce?... La ce bun?... Merită lucrul atâta desperare?"... Torentul, în întuneric, îi răspundea: — „Nebunie, nebunie, nebunie.. totul e zădarnic... totul nu-i nimic"... Annette surâdea cu milă și amărăciune. — „Unde-i acea mare fericire? S'o ia cine vrea... Nu am avut dreptate!... Sylvie e mai iubită... E mai drăguța și mai mult făcută pentru dragoste. Sânt o egoistă... Dar de ce m'a mințit?... Și apoi sânt lucruri întrânsa, cari nu-s nici prea curate, nici prea bune, nici prea frumoase!... Dar nu-i vina ei. Ce viață a dus!... Și eu am oare dreptul să-i fac imputări? Am fost eu sinceră? Și simțirile mele sânt oare mai curate?"... Suspină obosită. Pe urmă zise: — „Haide! Trebue să sfârșim! Eu sânt mai în vârstă și tot eu mai nebună!... Să fie fericită Silvie." Respiră adânc, se ridică și porni. Se 'ntâlnește pe câmp cu Sylvie, care de un ceas o căuta nebună și o striga cu o voce înspăimântată. Cele două surori se aruncă una în brațele celeilalte... Cu emoție bagă de seamă Sylvie (între timp luna răsărise) rochia sfâșiată a Annettei, părul pe obraz și rana pe frunte... Annette plângea pe umărul Sylviei, care o acoperea de sărutări... Sylvie era furioasă pe Tullio. Spaima pe care o trăsese, că poate Annette s'a sinucis, o lecuise complect de capriciul pentru italian. Ea povestește Annettei că i-a dat întâlnire la 10 în pădure și propune plecarea disdedimineață, cu prima diligență. Și amândouă râseră cu hohot de mutra decepționată și furioasă pe care o va face Tullio... — „Ori și cum, zise Annette, nu-i bine, dragă, să te compromiți astfel." — „Ei! pentru mine ce importanță are?", răspunse Sylvie. „Eu nu contez... Adică — acuma când sânt sora ta, ar trebui să fiu mai cuminte... Ți-o făgăduesc... Dar știi că nici tu, scumpo, n'ai fost mult mai cuminte?" — „E adevărat," recunoscu Annette, umilită... „Cât de ciudată este inima!... Nu știi niciodată ce vijelii se trezesc întrânsa, gata să te târască... unde?".. Cu o voce pasionată și cu o seriozitate neobicinuită la dânsa, Sylvie zise: „N'am să uit niciodată ce ai suferit din pricina mea! M'am gândit mult, pe când alergam în căutarea ta, tremurând ca nu cum-va o nenorocire... Dacă s'ar fi întâmplat, nu m'ași mai fi întors!" — „Scumpo, replică Annette, emoționată, tu nu puteai știi cât rău îmi făceai." — „Ba, știam foarte bine și chiar — închipuește-ți, Annette — îmi făcea plăcere!" Annette se gândi cu o strângere de inimă că și dânsa încercase sentimente asemănătoare. Brațele lor se strânseră. — „Dar ce-i asta?"... — „Iubire," zise Sylvie. — „Asta-i iubire?"... — „Și încă, nu-i decât începutul..." Annette protesta cu energie că nu mai vrea să iubească. — „Ah" zise Sylvie râzând, de geaba te opui, sărmana mea Annette! Tu vei înceta de a iubi, când vei înceta de a trăi!"

In literatura secolului trecut n'am prea întâlnit o fată de bună familie burgheză, instruită, inteligentă, cu sentimente nobile, la care ispita sexuală să ajungă la o atare violență și să asculte atât de puțin de glasul rațiunii. Și totuși, caracterul Annettei e luat din realitate, nu construit. Insușirea cea mai însemnată a lui Romain Rolland este cunoașterea sufletului omenesc, sub toate formele... Nimeni până acum n'a pătruns atât de adânc în psihologia etnică, în cea de clasă, de sex, etc. Un critic și-un psiholog, emoționat și bun — iată ce este propriu zis autorul lui **Jean Christophe**...

Ca să înțelegem pe Annette, trebuie să ne gândim că la intelectual, bogăția cerebrală mărește frenația, dar amplifică și ispita... E vorba, care din amândouă învinge... Un grăunte aruncat în unul sau în celulalt taler al balanței, poate face din intelectual un puritan sau un libertin... E lucru constatat (Durkheim), că la delicvenți și criminali, ispita nu-i mare decât la oamenii cinstiți ci numai frenația, mai mică, — prin lipsa de inteligență și de cultură. Trebuie să mai socotim, că Annette a moștenit de la mama ei instincte puritane; și la puritani, ispita ia prin contrast proporții neobicinuite, — cum vedem la sacerdoții celibatari („Ispita sfântului Antoniu", „Greșala abatelui Muret", etc.). Să mai ținem seamă și de faptul că'n vinele Annettei curge bogatul sânge plebeian al tatălui ei, — artistul libertin Raoul Rivière, — sânge, pe care viața de țară și sporturile n'au putut decât să-l îmbogățească, păstrând sănătoasă pornirea sexuală, dar făcând-o și foarte puternică — la vârsta de 24 de ani a Annettei... In sfârșit, curățenia sufletească are darul de a idealiza și ispita, ignorând părțile ei urâte... Prin intelectualismul și independența ei, prin sângele ei plebeian și prin înclinarea pentru sporturi și exerciții viguroase, Annette este femeia secolului nostru, — cu altă psihologie, cu alte nevoi și cu altă morală decât femeia veacului trecut...

Cu riscul de a jigni jumătatea adversă a omenirii, trebue să destăinuesc adevărul, că astăzi, — în afară de fericite excepții, din cari mi-a fost dat să întâlnesc câteva — femeia nu-i un om întreg și prin urmare nu-i un om normal. După unii, e o coastă a lui Adam, după alții, o coastă de drac... Specializarea excesivă pentru amor și maternitate, timp de milenii, mai ales în clasele superioare, i-a dat o psihilogie deosebită, redusă... Amorul joacă în viața ei un rol monstruos de disproporționat!... Un bărbat refuzat de o femeie, îi va păstra poate oarecare pică; o femeie refuzată de un bărbat, însă, îl urăște de moarte... Femeia va subordona maternității, și mai ales amorului, toate interesele sociale — divine și umane... Dacă ar putea, ar introduce protecția de fuste până și'n cursul planetelor... Pentru dânsa nu există decât afaceri sentimentale; celelalte, sânt simple accesorii, sau amorse... Influența hotărâtoare a femeilor în viața publică a fost în trecut simptomul cel mai sigur al descompunerii sociale... In epocele de decădere, femeile au întrecut pe bărbați în depravare. O messalină e parcă mai repugnantă decât un Don Juan...

Ceva din această psihologie ne trădează până și o femeie atât de nobilă ca Annette... Trebue să cetiți pe larg în volum, brutalitatea veninoasă și sadică pe care o pun cele două surori în furioasa lor rivalitate!... Și ele se iubesc doară și nu au suflet rău; vorbesc însă instinctele seculare, gata să puie în joc părul și unghiile...

Va trebui un secol, — dacă nu și mai mult, — de educație identică cu aceia a bărbatului, pentru ca faimoasa coastă (de Adam, — ori de drac!) să devie un om complect. (Și când mă gândesc că la noi s'a cerut mereu o mai mare specializare!...) Preferința lui Tullio pentru Sylvie, Annette o simte ca o adâncă jignire și nedreptate. Și noi de asemenea, sântem înclinați a vedea în victoria Sylviei, — care-i mai vulgară și are mai puține scrupule, — o formă a acelei obicinuite nedreptăți, care ne isbește zilnic în societate: triumful firilor inferioare asupra celor alese. In realitate însă. Tullio preferă pe Sylvie, pentru că dânsa e la nivelul lui, și părăsește pe Annette, fiindcă aceasta stă mai sus decât dânsul sufletește. Ori, așa stând lucrurile, succesul Annettei ar fi fost o nenorocire pentru dânsa... In logica faptelor se află cuprinsă o dreptate, care-i superioară celei făurite de slaba noastră judecată... Și aceasta e cazul, foarte adesea, și în nedreptățile sociale cari ne amărâse zilnic. De câteori nu e furios intelectualul că nu reușește în anume întreprinderi, cari de fapt l-ar fi nenorocit, răpindu-l unei meniri superioare!..., și nu reușește fiindcă nu-i făcut pentru acele întreprinderi și nici nu se consacră lor cu toată inima... Ar vrea să le trateze ca pe fetele din popor, pe cari libertinul le seduce și le părăsește — dar ele nu se lasă!... — Alții reușesc și ajung la avere și însemnătate. — „Fiindcă au mai puține scrupule", susțineți d-v. Dar nu tocmai așa. E vorba în fond de altceva decât de morală. Anume scrupule călcate ți-ar fi stricat d-tale intelectual, tot rostul vieții, împiedecându-te de a deveni util societății în felul pentru care ești predestinat; pe când celorlalți nu le aduce nicio pagubă, ci le ajută chiar să-și valorifice însușirile lor de folos obștesc. Că ei ajung la avere și d-ta rămâi sărac, isvorăște iarăși din logica lucrurilor. Ocupațiile legate cu manipularea de bani produc capital și nici pot fi exercitate fără capital. Că din această pricină ei duc o viață materială mai îmbelșugată, nu interesează moralitatea superioră a naturei, care prin toate întâmplările vieții individuale și sociale, nu urmărește decât o singură țintă: progresul. Și apoi, e bogăția identică cu fericirea? Cu care din ei ți-ai schimba soarta? Cu nici unul. Deci partea ta de fericire nu-i mai mică decât a altora. Natura se 'ngrijește cam deopotrivă de toți.

Un amic îmi povestia, cum în tinerețe a fost iubit de o fată, care avea în aparență toate calitățile imaginabile și care-i plăcea foarte mult. Și totuși, un instinct l-a depărtat de dânsa. Mai târziu a regretat și s'a mirat de purtarea sa; până când târziu de tot anume fapte au venit să-i dovedească imensa superioritate a instinctului asupra slabei noastre rațiuni conștiente...

Eu însu-mi îmi amintesc, din propria mea viață, atât de spinoasă, de câte-ori mi s'au deschis drumuri cari duceau la toate acele bunuri atât de mult dorite de oameni. Și ispita a fost mare, căci dorințele pământești sânt puternice în fiecare din noi. Și mi s'a părut că anume scrupule, peste cari ar fi trebuit să calc, le voi putea învinge cu rațiunea, care pătrunde cu ușurință relativitatea tuturor lucrurilor omenești. In curând însă m'am încredințat că mă înșel. M'am isbit în sufletul meu de misterioase rezistențe, invizibile, dar și invincibile...

In noi trăesc morții. Ne naștem c'un suflet complex, din care felul nostru de a judeca lucrurile nu formează decât o mică parte și nu cea mai adâncă. A pretinde ca sufletul nostru întreg să urmeze orbește directivele judecății, este a-și închipui că valurile stârnite de vânt răscolesc oceanul până 'n fund. Construcția noastră psihică înnăscută ne predestinează cu preciziune unei anume meniri și nu alteia. Numai așa putem aduce societății folosul cel mai mare de care sântem capabili. In raporturile cari — adesea fără știrea noastră — se stabilesc între multiplele noastre porniri și între mediul ambiant, se află cuprinse o logică, o rațiune și o dreptate superioară, pe care slaba noastră judecată nu le pricepe niciodată, sau le pricepe foarte târziu.

Drama hotărâtoare din viața Annettei ne va ilustra și mai bine acest adevăr.

H. SANIELEVICI

Insemnări

O critică aspră

Intr'un număr trecut al *Adevărului literar* am publicat Momente din viața lui M. Eminescu, povestite de d. dr. S. Isopescu, și transmise nouă de o persoană care a fost de față la acea povestire.

Junimea literară din Cernăuți, relevând în articolul respectiv oarecari greșeli de stil și mai ales de tipar, ne face o critică prea aspră. „Când ți-i asigurată colaborarea celor mai bune pene românești, cum e cazul *Adevărului* — scrie confratele dela Cernăuți — n'ar trebui să te demiți cu lamentabile concesiuni la toate, toate exigențele publicului de toate categoriile! Mai multă conștiință, mai mult spirit de jertfă! Și mai puține greșeli de tipar, cari și ele vădesc aceeaș grabă mercantilă!".

Ne place să credem că vechea revistă din Cernăuți face observațiile de mai sus cu intenția sinceră de a ne îndrepta, iar nu pentru a ne căuta pricină. De aceea îi vom da toate lămuririle cari o vor încredința, sperăm, că observațiile ei sînt prea aspre și chiar cu totul nedrepte.

Mai întâiu, articolul în chestie constituia un *document*, care merita să fie publicat („informațiile d-lui Isopescu își au totuși partea lor de importanță" scrie însăși *Junimea*), și, firește, ca document nu putea fi publicat decât *așa cum era*. Noi nu puteam să-l modificăm *intenționat;* e drept însă c'am făcut-o fără voia noastră, întrucât în acel articol s'au strecurat greșeli de tipar. Insăși fraza pe care *Junimea* o citează ca model de stil archi-defectuos, se prezintă în realitate altfel, *și numai niște nenorocite greșeli de tipar au mutilat-o.* Vom spune mai jos de ce n'am făcut în numărul imediat următor cuvenita erată.

In ce privește „concesiile" pe cari le face *Adevărul literar*, ele nu pornesc, cum bănuește *Junimea*, dintr'un spirit „mercantil" care nu vedem ce folos ne-ar putea aduce. Concesiile ce facem își au rostul lor *pedagogic:* ne-am propus să facem o publicație populară, care să cucerească toate categoriile de public, pentru ca pe calea asta să răspândim cât mai mult literatura bună. De aceea am cerut și cerem colaborarea celor mai bune pene românești, cum recunoaște și *Junimea;* însă tocmai spiritul de jertfă pe care ni-l propagă revista bucovineană ne hotărăște să facem și concesiile pe cari tot ea ni le reproșează. In felul acesta asigurăm „celor mai bune pene" un public cititor mult mai vast, iar acestui public îi dăm putința ca, fără să bage de seamă, să se deprindă cu literatura bună.

Mai rămâne de lămurit o chestie, foarte gravă și foarte dureroasă: aceea a greșelilor de tipar. In această privință confratele are dreptate, *în parte:* e adevărat că n'am reușit încă să stârpim acest viciu organic al presei zilnice din capitală și al publicațiilor ce apar sub auspiciile ei. Dacă *Junimea* crede că nu ne dăm seama de răul acesta și că nu ne dăm toată osteneala să-l înlăturăm, se înșală grozav. Sînt însă cauze profunde, pe cari nu le putem înșira — ar fi să intrăm în prea multe amănunte tehnice, și de altfel fără folos — cauze pe cari, desigur, le vom învinge cândva, dar nu le-am învins încă.

Această chestiune o socotim atât de importantă, încât autorul rândurilor de față a vrut s'o propuie dezbaterii întregii bresle cu prilejul utimului congres al presei. Dar organizatorii congresului erau atât de convinși că pentru moment problema nu poate avea soluție, încât au preferat să n'o puie la ordinea zilei. Aceasta fiind situația, am și renunțat, în cele mai multe cazuri, la orice *erată*.

Cu aceste lămuriri, sperăm că și *Junimea literară* își va recunoaște greșeala. Ea s'a pripit când ne-a aruncat cuvântul *mercantil*. Dacă am urmări scopuri mercantile n'am scoate *Adevărul literar*, ci vre-o altă pubilcație care ar cere mai puțină muncă și... mai puțin „spirit de jertfă". Făcând însă abstracție de concluzia ofensătoare la care confratele a crezut că poate ajunge, sîntem bucuroși de orice critică, de orice reproș, căci nu ne socotim infailibili, și dorința noastră este să facem din ce în ce mai bine.

C. G.

Societatea „Amicii lui Han Ryner"

Sub patronajul lui *I. H. Rosny*, s'a fondat la Paris, în 1919, o societate menită să reunească pe toți prietenii și admiratorii lui *Han Ryner* în jurul operii și gândirii sale. Din buletinele lunare ale acestei societăți, condusă și presidată pe rând de *Cécile Toumarinson*, artistul *Gabriel Belot*, poetul *Banville d'Hostel* care e și conducătorul lui F. I. A. L. S., de romancierul *Florian Parmentier* și de *Emile Pignot* — se vădește prodigioasa activitate a lui Ryner, considerat ca „cel mai mare filosof liric contimporan".

In mai multe articole și traduceri publicate de *Eugen Relgis* și *S. Rivain* în „Adevărul literar", s'a făcut cunoscută și la noi opera acestui Socrate modern, de o rară bogăție și varietate, de o supleță filosofică și de o armonie estetică rareori realizate. Ryner e un scriitor ce se va impune în curnăd pretutindeni; de pe acum, se ivesc recunoașteri strălucite, cu toată coaliția tăcerii susținută de oficialiattea literară și artistică pe care Ryner a combătut-o cu o vervă nesecată. Datorită chiar acelui nobil orgoliu de individualist liber, acelui curaj de a crea tipare proprii, avem operile de înaltă înțelepciune și pline de viață ale lui Ryner. Numai înșirarea câtorva titluri, ne-ar vădi caracterul scrierilor sale: Creștinii și Filosofi, Călătoriile lui Psychodor, A cincea evanghelie, Fiul tăcerii (Pitagora), Parabole cinice, Aparițiunile lui Ahasverus, Subiectivismul, Turnul popoarelor, Adevăratele convorbiri ale lui Socrate, Diverse feluri de individualism, Pacificii, Omul-furnică, Masacrul Amazoanelor (critică), Moș Diogene...

Societatea „Amicilor lui Ryner" cultivă și acele dialoguri socratice, la cari ia parte și maestrul, stimulând opere noui. Ea tinde să facă cunoscută și în streinătate această figură de înțelept, a cărui influență intelectuală și morală se va resimți curând în literatură, în artă și filosofie. Există secțiuni ale acestei societăți în Olanda, Belgia, Japonia, India și grupuri ruse, germane. Un grup românesc se formează din inițiativa d-lor Eug. Relgis, S. Rivain și Panait Mușoiu; prima traducere românească din Ryner: „Catechismul individualist", apare în cursul acestei luni în „Biblioteca umanitaristă".

Cărţi şi Reviste

FLACARA (18 Maiu) s'a îndurat să apară. De fapt nici nu era asteaptă, fiind obişnuiţi cu meteorica-i apariţiune, Relevăm din numărul acesta câteva strofe din poezia „Vară" a lui *Vintilă Russu Şirianu*:

„Mi-am drumuit privirea 'n jurul meu,
Am strâns în ea
Azur mult şi depărtare...
...omoale 'ngenunchieri de dealuri însorite
— camile obosite de caravana grea.
a 'ntinsului podiş —
surâsuri roşii de cireşi
— găteiile livezii —
şi gesturi grele de stejar
— poveştile pădurii.
Le-au strâns în ochi
apoi le-am coborât în suflet,
adânc".

* * *

REVUE BLEUE (19 Mai). Criticul de talent, *Benjamin Cremieux*, care pe deasupra mai e înzestrat şi cu puternică erudiţie, vorbeşte în numărul de faţă de un scriitor şi dramaturg italian, *Luigi Pirandello*, şi el un scriitor de talent.

A repetat critica franceză, în timpul cât s'a reprezentat la Paris piesa „Six personages en quête d'auteur" a lui *Pirandello*, că teatrul acestuia ar fi un teatru de idei. *Cremieux* are o părere aproape contrarie. E numai un teatru care face să te gândeşti, dar nu teatru de idei — spune el. Atitudinea generală a lui *Pirandello*, umorismul său — cum i s'a spus, n'are nimic comun cu umorul obişnuit. S'ar defini mai uşor prin umorul englez al unui *Sterne* sau a unui *Swift*. Pentrucă umorismul lui *Pirandello* nu e o formă a artei, preferată de scriitor pentru raţiuni personale, accidentale. Nu, umorismul adevărat, adânc şi general se impune cu o viziune exactă a realităţii umane. Mulţimea umoriştilor se mărginesc să exploateze sentimente contrarii, să caute, sub lacrimi, comicul, sub comic, durerea, sau să-şi ascundă sensibilitatea sub pudoarea ironică a unui surâs. Umorul adevărat, după *Pirandello*, are isvorul său în conştiinţa pe care o are omul despre existenţa sa, în acest fapt primordial, în care omul nu se mărgineşte numai să-şi trăiască viaţa, dar să şi-o gândească, să fie totodată şi spectator şi actor.

Sentimentul de dualitate care stă la baza umorismului lui *Pirandello* îl face să nu diformeze, nici să sistematizeze viaţa, ci numai s'o copieze. Ne-o spune chiar titlul unor culegeri din nuvelele sale: „Masques nus", sau „La vie tout nue". De aci se vede îndelung dăinuitorul duel dintre viaţă şi sentimentul vieţii, duel, ale cărui consecinţe o spun romanele, nuvelele şi numeroasele lui piese de teatru; în idei abstracte ar suna astfel: multiplicitatea personalităţii umane, neputinţa comunicării sufletelor între ele, greutatea de a diferenţia iluzia de realitate. Ceea ce îl apropie de un întreg sistem filozofic: se întâlneşte cu mobilitatea bergsoniană, cu freudismul, cu relativismul einsteinian şi chiar cu *Marcel Proust*.

Realismul cu care *Pirandello* reproduce atitudinea fiecăruia din personagiile sale are drept consecinţă o inegalitate extremă în diversele-i notaţiuni, care se succed în cursul povestirii unui act, notaţiuni cari prin neprevăzutul, adâncimea şi acuitatea lor egalează pe *Pirandello* cu *Stendhal*, cu *Dostoiewski* sau *Marcel Proust*. Dar Pirandello nu e un ideolog. E un creator care scrie sub dictarea personagiilor; astfel că nu schematizează, nici nu clarifică ceea ce-i spun personagiile, ci le transcrie fidel; de aci se poate observa oarecari repetiri, dar avem şi o extraordinară impresiune a vieţii.

Varietatea subiectelor lui *Pirandello* este iarăşi din cele cari uimesc. Burghezia capitalei şi a provinciei, amestecul extraordinar de fineţe, de pozitivism, de pasiune, de poezie şi fariseism sau făţărnicie, toate aceste manifestări ale sufletului italian sunt redate cu puterea unui adevărat creator, aşa cum în teatrul romănesc numai un *Caragiale* e maestru.

* * *

REVUE D'HISTOIRE LITTÉRAIRE DE LA FRANCE (Januarie—Martie). „Les oeuvres libertins de Cyrano de Bergerac parisien" este titlul unei ediţiuni critice pe care *Frédéric Lachèvre* o face operii acelui faimos *Cyrano* şi despre care vorbeşte *L. Jovy* la partea recenziilor din numărul acesta.

Ceea ce are cartea, în primul rând, bun, e prefaţa. Intr'adevăr, Lachèvre a unit şi publicat *in extenso* toate documentele cari se raportau la viaţa şi familia poetului libertin, şi a scos de aici preciziuni abundente. *Cyrano de Bergerac* apare din prefaţa aceasta nici mai mare, nici mai mic, dar mai autentic, mai real. El n'a avut decât o virtute: curajul legat de o nemăsurată pasiune pentru duel. Cartea lui *Lachèvre* stabileşte pe *Cyrano* nu cum l'a înobilat poezia sau piesa lui *Rostand*, ci îl arată aşa cum a fost: un biet diavol care a dus cea mai dezordonată viaţă visată vreodată.

Doritor de glorie şi de a-şi face un loc în posteritate, în sensul acesta el n'a neglijat nimic pentru a-şi scandaliza contimporanii: glume sau batjocură în jurul păcatului original din Biblie, ridicul aruncat asupra câtorva versete din Sf. Scriptură, violente atacuri contra nemuririi sufletelor, contra respectului datorit părinţilor de către copii, contra întregei morale tradiţionale. In toate aceste glume sau mai bine zis batjocoriri, în toate aceste atacuri îndreptate în contra creştinismului, în contra moralei creştine, nu e, de fapt, — spune *Jovy* — nimic original. *Cyrano* a început să scrie atunci când era cu fizicul ruinat de o boală incurabilă şi tot atunci avea pretenţiuni de ştiinţă şi de filozofie. In realitate a compilat, în mod eclectic însă, şi fără nici o jenă, pe toţi autorii paradoxali ai timpului: la „Cité du Soleil" a lui *Campanella*, l'„Utopie" a lui *Thomas Morus*, le „Francion" a lui *Charles Sorel*, le „Berger extravagant" al aceluiaş romancier *Sorel*, care fu pentru *Cyrano* „une mine inepuisable", apoi operile lui *Théophile de Viaù*, lecţiunile de fizică a lui *Gassendi* precum şi cărţile lui *Descartes* şi *Robault*.

Lachèvre a tipărit întreg textul operilor lui *Cyrano de Bergerac* într'o ediţie care numără două mari volume. Intâiul cuprinde „L'Autre Monde", despărţită în două părţi: „Les Estats et Empires de la lune" şi „Les Estats et Empires du Soleil". Al doilea: „Le pédant joué", „La mort d'Agrippine" şi „Lettres", „Les Mazarinades" şi „Les Entretiens pointus"; — opere care prezintă oarecare interes, amuză foarte mult şi are întrucâtva pretenţii de opere instructive.

Cyrano de Bergerac rămâne în tot cazul unul din tipurile cele mai curioase şi mai complete pe care ni-l dă vreodată vreo epocă literară. In vremea lui a făcut chiar şcoală; elevii însă n'au avut nici stilul lui, şi n'au ştiut să-l egaleze nici prin greşeli, nici prin calităţi. Pe lângă acestea, *Cyrano* e superior multora dintre scriitorii timpului — de multe ori prea reci şi prea corecţi cu arta lor—lucru care dă dreptate versurilor lui *Boileau*:

„J'aime mieux Bergerac et sa burlesque audace
Que ces vers où Motin se morfond et nous glace..."

* * *

LES NOUVELLES LITTÉRAIRES (19 Mai). *Frédéric Lefevre* continuă seria interview-urilor sale cu literaţii contimporani ai Franţei. O profesiune de credinţă a lui *Abel Hermant*, pe care o extragem din convorbirea avută cu *Lefevre* şi reprodusă în numărul de faţă:

„Sunt un romancier în sensul că utilizez forma romanului, dar e adevărat că torn în această formă multe confesiuni, astfel că romanele mele sunt pline de fapte autobiografice. N'am scris oare în primele pagini din „La confesion d'un Enfant d'hier": Vreau ca literatura, care nu e o meserie şi care nu e nici espresiunea spontanee a geniului neliterar, în sfârşit literatura care nu ţinteşte decât exprimarea eului, să ia totdeauna acel eu drept subiect, în mod sincer şi direct. Nu-i îngădui decât două forme: una ar fi ceea ce noi numim „essais" şi alta, confesiunea".

La rubrica scrisorilor străine, un articol al lui *A. Toupine* despre poetul rus *Vladimir Maiakovsky*, revoluţionar moderat dar care în speranţa unui proletariat universal a lăsat caracteristicele versuri din anul 1918:

„Nous ne sommes citoyens d'aucune nation;
La travail est notre patrie".

* * *

DUNĂREA (Anul I No. 1—Mai). O nouă revistă, care apare sub îngrijirea d-lui *Pericle Papahagi* la Silistra. O serie de articole de filologie şi folklor, unele oarecum bine susţinute, altele cari cer discuţiuni şi mai ales preciziuni. Interesează studiul d-lui *Papahagi* intitulat „Ileana Cosînzeana", unde combate toate părerile cari scot pe *Cosînzeana* din *Simziana*, această din urmă formă din *semidivina*. Explicaţia pe care o dă d. *Pericle Papahagi* e mai aproape de adevăr şi-i facem loc în coloanele noastre:

„După părerea mea, *Ileana Cosînzeana* nu este altceva decât „*Helena Constandiana*", adică „*Helena lui Constantin*". Cuvântul nu-i intrat în epoca de formaţiune a limbii româneşti, ci-i mai nou, după ce procesul formării limbei noastre se încheiase. Aşa ne explicăm de ce, în loc de *Ileana*, nu avem *Irina*, cu prefacerea lui -l- intervocalic, în -r-, şi de ce nu avem pe *en* trecut în *în*, ca în *plin* (din *plenus*).

Am spus mai sus că numele proprii, şi, adăogăm aci, şi termenii referitori la numele sfinţilor, în România sunt populari, dacă sunt moşteniţi din l. latină, ca *Nicoară* (aromâneşte se aude sub forma deminutivului *Nicăruş*) din *Nicolaus*, *Sîn Pietru*, arom. *Sîm Chietru*, etc., sau noi, introduşi mai târziu prin calendarele bisericeşti, şi păstrând deci o formă aşa zicând neologistică: Nicolae, George, Gheorghe, etc....

De această natură din urmă este Ileana şi unei asemenea împrejurări se datoreşte forma ei ca şi modernă de *Ileana*, în loc de *Irina*, prin metafonia lui *e* în poziţia de *a* şi prin prefacerea lui *e* neaccentuat în *i*, prefaceri ce le constatăm şi mai târziu în cuvinte de origină străină în România.

Pentru intrarea târzie, datorită bisericei, vorbeşte şi „*Cosînziana*" din „*Constandiana*", căci altfel am fi avut *Cosînzănă*, dacă ar fi fost vechiu. Căderea lui *n* din silaba *con*, în poziţia neaccentuată şi în grupul de consoane în care se află, este de asemenea firească. Tot aşa de firească este şi dispariţia lui *t*. Avem cam acelaş caz ca în aromânescul *mîcare* din lat. *manducare*, care a dat în l. română întâi *mîncare* şi apoi arom. *mîcare*, în care atât *n* cât şi *d* au căzut.

Că avem dreptate cum că *Cosînzeana* derivă din *Costandiana* (= aceasta dela *Constandin*), dovedesc şi celelalte numiri sub care îl întâmpinăm şi totdeauna ca epitet Ileanei. Aşa îl găsim sub forma *Iliana Costinţiana*: „A fost un împărat odată şi a declarat resbel cu Iliana Costinţiana, o zână d'alea, s'a dat ordin să se dea dila toată casa om de răsbel, călare pe cal"; „că sunt cai sălbatici ai Ileni Costinţeni, Împărăteasa"; pă Iliana Costinţiana; etc....

In toate aceste exemple şi altele, „*Costinţiana* se poate explica din *Costanti* (prescurtat dela *Costandin*; vezi Gaster, *Chrestomaţie*, p. 127,2; *Costand*), prin sufixul *-anu*, fem. *-ana*, devenit *Costanţiana*, de unde *Costanţiana* şi prin armonie vocalică *i* devenind *i*, am obţinut *Costinţiana*.

Şi tot în legătură cu *Constantin* avem şi pe *Costinteana* ca şi celelalte forme dialectale: *Cosînţana*, *Cosînceana*, *Cosîngeana*, (Tiktin Dicţ. Germ.-Rom.).

Cu alte cuvinte, avem o probă sigură despre derivarea *Cosînzenei* dela *Constandiana* într'o numire variantă a Cosînzenei, numire care nu lasă nici umbră de îndoială, că stă în strânsă legătură cu „Constandin".

G. B.

ERATA

In No. 131 al „Ad. lit.", la cronica mea „Cărţi şi Reviste", s'a strecurat o greşală. Anume, în partea unde era discutat articolul d-rei *Cora Irineu*, să se citească „*femeile bucureştene*" în loc de „*femeile bănăţene*" cum din greşală s'a tipărit. *G. B.*

CHESTIUNI FEMININE

Sărbătorirea Ioanei d'Arc

Fiindcă Franţa salută încă odată memoria sfinţită a Ioanei d'Arc — fecioara din Orleans — fiindcă apariţiunea ei în istoria eroică a Franţei, pare azi mai fantastică, decât în epoca ei, voi face o expunere a împrejurărilor şi a chipului cum a apărut ca să-şi salveze patria.

Ioana d'Arc este un simbol măreţ al chemărei pe care femeia o are în rostul lumii şi un argument şi o explicaţiune a tuturor eforturilor femeeşti, realizate până la ea.

Fiindcă istoria femeei, este puţin cunoscută în toată desfăşurarea ei, Ioana d'Arc, apare ca un fenomen izolat şi unic; iar restul frigurilor — mai mici dar tot demne de luat în seamă, — sunt complet ignroate sau prea puţin cunoscute.

In evul mediu, amazoana era o figură obicinuită, fiindcă orice castelană, îşi făcea o glorie să ia armele şi să lupte.

Jeanne de Monfort, s'a luptat douăzeci de ani ca să-şi dobândească ducatul din Bretania;

Blanche de Champagne, în vremea minorităţii fiului ei Thibaud, a condus singură trupele împotriva lui Erard de Brienne;

Blanche de Castille, regenta minorului Ludovic a înconjurat Béllême, cu mare succes şi victorie.

Se vede dar din aceste exemple mentalitatea femeei în timpul feudalităţii şi mai mult încă se cunoaşte rolul femeilor în timpul cruciadelor.

Mişcarea iresistibilă spre isbânda creştinătăţii, au pornit pe femei spre Sfântul Mormânt şi împreună cu Godefroid de Bouillon, cu Ludovic al VII-lea, Barbaroza, femeile din Antiochia, din Dalmaţia, damele curţii, Marguerité de Provence, Mausurah, Florina, fiica ducelui de Burgundia, promisă prinţului Suenon al Danemarcei — toate aceste fiinţe plăpânde, prin caracterizarea sexului, au, murit în faţa zidurilor sfinte, alături de generalii, halucinaţi porniţi să cucerească gloria creştină.

Spiritul acesta de abnegaţie şi victorie, străbătând două secole, către sfârşitul instituţiunilor feudale, a preparat sufletul mistic şi generos al Ioanei d'Arc.

Miracolul săvârşit de fecioară nu se poate explica decât prin prisma acelei epoci, îmbibată de credinţa vizionară, a celor ce porniseră spre Sfântul mormânt.

Ioana d'Arc nu a fost o eroină epică ci o iluminată în misticismul ei halucinat.

Sfinţirea ei, se datoreşte acestei aureole şi sfârşitului de martiră, pare a i-l fi rezervat însăşi Providenţa pentru definitiva ei primire în Paradis.

ROZINA

Revista modelor

Detalii de gust

Ceeace face farmecul modelor de vară este în afară de simplitatea liniei şi armonia culorilor — detaliul!

Odinioară acest detaliu, acest motiv de gust era numit garnitură. Dar cuvântul, care amintea aşa de mult, îndemnarea culinară şi estetica fripturilor garnisite, s'a schimbat cu timpul în detaliu sau motiv. Era şi natural şi logic. Fiindcă moda este şi ea o artă, deşi minoră, care se apropie mai mult de stilurile architecturei şi ale plasticei, şi prin aceasta se poate servi de aceleaşi expresiuni ca şi acestea.

Motivul sau detaliul unei frize, unei metope, unei coloane, îl găsim adesea în atributele unei rochii, fiind departe astăzi de moda de odinioară, plină de tot felul de garnituri şi zarzavaturi.

Am văzut detalii, de un farmec rar. Panglicele şi pielea se întrec în inovaţiuni minunate.

Iată o rochie albă de crepon, înfrumuseţată de motivele unei panglici „ecossaise".

Alături o rochie neagră subliniată cu diferite mărimi de panglică, după moda bretonă. Celelalte detalii sunt răsfăţate toate de moliciumea aceleaşi panglice. Marginile pălăriilor de piele, sunt terminate cu acelaş motiv, decolteul rochiilor sau încrucişarea unui guler, se conturează cu aceiaşi nostimă panglică.

Linonul şi pielea, panglica şi şiretul, înlocuesc aproape complet nasturii, dantela şi floarea.

E simplu şi foarte amuzant. Cocardele din diferite tonuri se întrec când pe pălării, când în jurul taliei, la mâneci sau pe umeri.

Femeia are aerul că se întoarce mereu de la o kermesă în plin aer, aducând acasă decoraţia primăverei sau a unor noi jocuri olimpice.

DIANA

Paturi de Fer —
Paturi de Bronz —
Telefon 25/63
Paturi de Copii
găsiţi la vechea
Fabrica de Mobile
GUTMAN MARCUS
Str. Sfţi Apostoli. 72
Colţ prin Cal. Rahovei

Joc de inteligenţă
Şah

Mişcarea şahistă din Galaţi

Cu ocaziunea unei excursii ce-am organizat-o cu colegii dela Facultatea de ştiinţe din Bucureşti, la Brăila, Galaţi, Braţul Chilia, la înapoere, prin bunăvoinţa unor vechi şi entuziaşti amatori ai şahului, d-nii *Gamulea*, vicepreşedinele Comisiei interimare a Galaţiului şi d. *Aburel*, am putut lua la cafeul „Central", contact cu numeroşi aderenţi ai şahului din acel ora.

In decursul scurtului timp, am constatat cu o nespusă satisfacţie însufleţirea ce domneşte pentru o mişcare şahistă solidă şi au răspuns afirmativ la propunerea ce le-am făcut-o pentru punerea bazelor unui „*cerc de şah*".

Se ştie că la Galaţi, acum 40 de ani, în 1883, renumitul şahist colonelul, — mai târziu general — *Schelletti*, a fost primul „*cerc de şah*" din ţară şi ar fi de condamnat dacă acum după 40 de ani nu se găsesc 2—3 entuziaşti cari să traducă în fapt, ceeace e dorit de toţi amatorii.

Primirea care mi s'a făcnt şi dragostea ce mi s'a arătat mă fac să aştept — cum am promis — cât mai repede invitaţia d'a participa la inaugurarea „Cercului de şah" din Galaţi, căruia, ca o dreaptă recunostinţă şi ca un nobil omagiu pentru primul fondator, propun să se numească „*Cercul de Şah General Schelleti*" din Galaţi.

Munca ce-o va întreprinde în această privinţă d-nii *Prof. Tohăneanu*. *Ing. Peternelli*, *Aburel* la care se adaugă ca un coeficient hotărâtor binevoitorul sprijin ce l'au promis d-nii *Prodrom* şi *Gamulea* primarul şi vice-primarul Galaţiului, va duce cât de curând la rezultatul mult aşteptat.

Pentru o completă recenzie, adaug că d-l *Aburel* mi-a organizat în ziua de 14 Mai un *simultan* de 12 partide, care din cauza văditei oboseli fizice în care mă aflam,—dup 3 nopţi de nesomn—a mers cam greu, perzând chiar 3 partide, contra d-lor *Ing. Peternelli*, şi a altor doi (a-l căror nume rog să-mi fie comunicat spre a le putea înregistra) şi câşigând 9 partide.

PARTIDA No. 85

Jucată în recentul mare concurs internaţional din Karlsbad.

GAMBITUL DAMEI REFUZAT

Alb: *A. Alechin* **Negru**. *A. Rubinstein*

1. d2—d4 d7—d5 2. c2—c4 e7—e6
3. Cg1—f3 Cg8—f6 4. Cb1—c3 Nf8—e7
5. Nc1—g5 Cb8—d7 6. e2—e3 0—0
7. Ta1—c1 c7—c6 8. Dd1—c2 a7—a6
9. a2—a4

Jocul agresiv şi original al celebrului maestru rus, începe cu această lovitură.

9. Tf8—e8
10. Nf1—d3 vizînd punctul h7 10. d5×c4
11. Nd3×c4 Cf6—d5 12. Ng5—f4 Alb preferă să-şi dubleze pioanele numai să tenteze pe negru să schimbe calul din d5, care are o poziţie predominantă
12. . . . . Cd5×f4 13. e3×f4 c6—c5
14. d4×c5 Dd8—c7 15. 0—0 Dc7×f4
16. Cc3—e4 Cd7×c5 17. Ce4×c5 Ne7×c5

Graba negrului d'a lua pionul f4, nu era justificată, mai ales că fiind un pion dublu, era destul de slab. Curios cum n'a văzut la ce se aştepta.

18. Nc4—d3 atacînd nebunul şi vizând punctul h7.
18. . . . . b7—b6
19. Nd6×h7+ Rg8—h8
20. Nh7—e4 Ta8—a7
21. b2—b4 Nc5—f8

Singurul loc, deoarece dacă 21. . . . Ne7 sau d6; 22. D×Nc8, negrul neputînd lua cu turnul, urmând 23. T×T mat.

22. Dc2—c6 Ta7—d7
23. g2—g3 Df4—b8, menţinând diagonala, spre a nu veni calul la e5
24. Cf3—g5 Te8—d8
25. Ne4—g6! Db8—e5

Dacă 25. . . . f7×g6 26. De4!, urmat de mat

26. Cg5×f7+ Td7×f7
27. Ng6×f7 De5—f5
28. Tf1—d1 Td8×d1
29. Tc1×d1 Df5×f7
30. Dc6×c8 Rh8—h7 31. Dc8×a6 Df7—f6
32. Da6—d3+ *Cedează.*

Matchul Timişoara-Arad

Conform unei frumoase tradiţii, de patru ani se face anual câte un match între cei mai tari şahişti ai celor 2 oraşe: Timişoara şi Arad.

Anul acesta matchul a avut loc în frumoasa sală a teatrului din Arad, în mijlocul unei mari asistenţe de amatori ai şahului.

Au participat cei mai tari 15 şahişti din Timişoara cari au luptat contra a 15 cei mai tari şahişti din Arad.

Şi în anul acesta — ca în toţi anii până acum — matchul a fost câştigat de „Cercul de şah" din Timişoara, care a bătut pe cel din Arad, câştigând 12 partide şi perzând 3.

Poşta Redacţiei

D-l *Dr. Alex. Ceuşeanu*: *Reghin*. N'am primit răspuns la ultima mea scrisoare dela începutul lui Maiu, unde vă comunicam că regele negru a jucat la e6.

D-l *Simhovici*—Chişinău. Rog să-mi comunici adresa noului „*cerc de şah*" din Chişinău spre a o putea, la rândul meu, comunica cititorilor.

Lt. I. H. Gudju.

Vitrina Librăriei

Au apărut în editura „Cultura Naţională":

V. Alexandri: Sinziana şi Pepelea (160 pag.).

G. Banea: Dicţionar italian-român (218 pag.).

I. Slavici: Cel din urmă armaş Roman (348 pag.).

Şt. I. Neniţescu: Trei mistere (100 pag.).

Luigi Chiarelli: Masca şi obrazul — Grotescă în 3 acte (170 pag.), trad. dee Şt. I. Neniţescu.

Dr. *Gr. Antipa:* Paralizia generală progresivă a economiei naţionale şi remedierea ei (56 pag.).

Conferinţele Institutului social român:

C. Rădulescu-Motru: Concepţia conservatoare şi progresul.

D. Gusti: Partidul politic.

G. Taşcă: Liberalismul economic.

V. Madgearu: Doctrina ţărănistă.

SERIA III—ANUL IV No. 134

3 Lei Exemplarul în ţară
6 Lei Ex. în străinătate

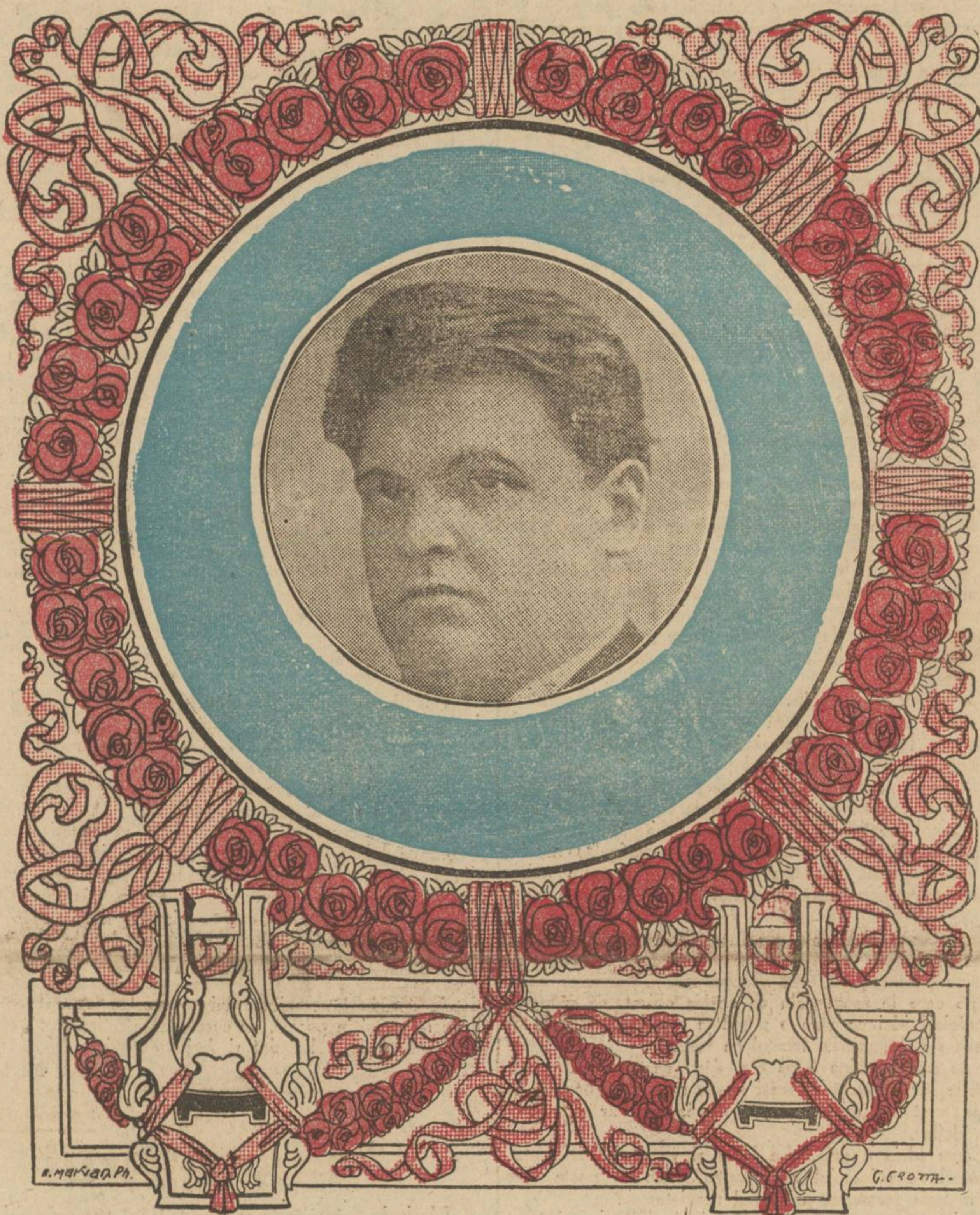
Duminică 17 Iunie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Mihail Sadoveanu la Academie

In locul lui Ion Caragiani, Academia Română a ales în **1921**, la secţia literară, pe d. Mihail Sadoveanu. Marele nostru povestitor, a fost primit Sâmbătă 9 Iunie de înaltul aşezământ de cultură în şedinţa solemnă prezidată de principele moştenitor.

Sadoveanu nu e scriitorul unei mode sau gloria unei invenţii de capriciu public. De douăzeci de ani, de când liniştea inspiraţiei lui hrăneşte emoţia noastră cu rodul plin şi sănătos al unei activităţi care nu oboseşte şi nu surprinde, dar care e mereu nouă şi bucură într'una ca însăşi necurmata înflorire a firii, — de douăzeci de ani de când scrie Sadoveanu, peste literatura noastră au bătut zeci de curente distrugătoare de „idoli". Nici una din aceste zeci de revoluţii n'a cutezat să se atingă de suveranitatea calmă a reputaţiei lui Sadoveanu.

* * *

Născut la 3 Noembrie 1880 în Paşcani, fiu al avocatului Alexandru Sadoveanu, academicianul de astăzi şi-a făcut studiile în oraşul natal, apoi la Fălticeni şi în cele din urmă la Iaşi. Incă din 1897, în clasa cincea liceală, Mihail Sadoveanu, înmărmurit de frumuseţea literaturii populare şi îndrăgostit de scrierile lui Creangă, începu să scrie şi chiar să publice nuvele, cu pseudonimul M. S. Cobuz, în „Pagini literare" revistă ce apărea sub îngrijirea lui Ion Gorun şi Artur Stavri. Talentul începătorului fu imediat apreciat de iluştrii colaboratori ai revistei ca Vlahuţă, Caragiale şi Delavrancea.

Indată ce termină liceul, Sadoveanu începu să colaboreze de astădată cu numele adevărat, la toate revistele, până la 1903 când ocupă un loc de cinste la „Sămănătorul" de sub direcţia d-lui N. Iorga.

In 1904 apar primele volume: *Povestiri, Şoimii* (roman apărut în foiletonul „Voinţei Naţionale"), *Dureri înăbuşite* şi *Crâşma lui Moş Precu*. E în deajuns de cunoscută vâlva pe care apariţia acestor volume o făcu în lumea literară, precum şi graba cu care publicul cititor impunea tipărirea noilor ediţii.

Sărbătorit în toate cenaclele, premiat de Academie, Sadoveanu deveni scriitorul cel mai lăudat şi cel mai iubit.

Cu o limbă nespus de frumoasă, într'un stil concis, nesilit şi parfumat de misterioasa îmbălsămare a naturii, căreia i s'a închinat ca vrednic urmaş al îndrăgostiţilor de poezia populară, Sadoveanu deveni aproape şeful şcoalei poporaniste, pornită dela Semănătorul şi consacrată în paginele „Vieţei Româneşti".

Numit în 1907 funcţionar la ministerul de instrucţie publică, şi apoi inspector al cercurilor culturale, ajunge în 1910 director al teatrului Naţional din Iaşi, unde rămâne până la anul 1919.

Astăzi trăeşte retras din orice activitate oficială şi în liniştitul conac dela Copou continuă să îmbogăţească literatura căreia i-a dat până acuma peste 35 de volume, apărute, aproape toate, în editurile „Cartea Românească" şi „Viaţa Românească".

Ca o răsplată pentru talentul său de minunat povestitor şi pentru activitatea sa ca inspector al cercurilor culturale, îngrijindu-se de biblioteci şi de cultura poporului, Academia l-a chemat acum doi ani să ocupe locul rămas vacant la secţia literară, prin moartea lui Ion Caragiani.

* * *

După cum este datina ca noul ales să se ocupe în discursul său de receptic despre cel pe care îl înlocueşte, d. Sadoveanu şi-a început discursul pomenind despre macedoneanul, care a trecut Dunărea la fraţi ca să găsească aci în limbă şi în simţire legăturile aceleaşi obârşii. O întâmplare face, ca urmaşul lui Caragiani la Academie să aibă acelaş cult pentru marele anonim, poporul, făuritorul neîntrecutei poezii populare. Această întâmplare îl îndeamnă pe Sadoveanu, astăzi, ca după elogiul făcut celui pe care îl înlocueşte, să se ocupe de literatura populară.

Unii au judecat-o prea aspru, alţii s'au declarat admiratorii ei, spune d. Sadoveanu, să-mi fie ertat mie să fac această mărturisire de credinţă, că poporul este părintele meu literar. Trecutul pulsează în mine ca un sânge al celor dispăruţi şi mă simt ca un stejar dela Orhei cu mii de rădăcini înfipte în pământul neamului meu.

După ce face câteva noui consideraţii asupra poeziei populare adaogă că *artiştii trebue să-şi plece urechea spre trecut şi spre popor*. Poezia populară reprezintă un lung şi aspru amurg de suferinţă, în care s'au zbătut români având numai credinţa care i-a îndemnat să clădească biserici şi limba în care au închegat artistic suferinţele lor.

Din noianul de doruri şi suferinţe n'a născut această poezie. In plângerile doinei plutesc negurile veacurilor. Din viforurile trecutului au plutit, îngânându-se, până la noi cântecele bătrâneşti, *pasări albastre ale fanteziei*. Unele sunt pline de o mare putere de expresie, altele au o stranie putere de evocare. Din toate e una care se ridică prin arta fină şi prin simţimântul pătrunzător la o înălţime fără pereche în alte literaturi. D. Sadoveanu citeşte „Mioriţa".

Şi apoi citează frânturi din poezia populară ca de pildă versurile:

Mândro, dac'oi muri eu
Vino la mormântul meu,
Şi te reazemă de cruce
Să-mi mai spui o vorbă dulce.

Noul academician vorbeşte despre Alecsandri şi Eminescu cari au umblat pe drumul aceleaşi tradiţii. Şi direct din popor ese Creangă, simplu în aparenţă şi totuşi complex ca şi poporul. *E cea mai măiastră şi artistică manifestare a poporului în literatura cultă.*

Dela Ion Neculce la Creangă au trecut două veacuri. Şi la unul şi la altul găsim caracteristicele poporului, amândoi fac parte din aceeaşi familie de oameni *cari ies de pe drumurile obşteşti ca să se răzleţească doinind cu ochii spre Dumnezeu.*

Această „laudă a poeziei populare" scurtă şi concisă, lapidară şi de o clasică simplicitate, constitue o bucată de mare lirism şi un imn de slavă în cuvinte frumoase cum rar s'au auzit sub cupolă.

Şi d. Sadoveanu a terminat aşa:

Acesta e Panteonul meu literar. Simplu şi rustic, fără podoabe, ca natura, însă măreţ ca şi dânsa. Simţindu-mă al acestui popor şi al trecutului şi ucenic al acestor mari înaintaşi, le închin lor clipa solemnă de-acuma în care o adunare atât de aleasă îi cinsteşte pe ei în umila mea operă.

Toată asistenţa a aplaudat furtunos magistralul discurs, citit calm şi emoţionat.

* * *

Aşa a intrat Sadoveanu în Academie.

Pe acest nobil al scrisului şi frumuseţii româneşti, stima noastră îl escortează cu convingere înspre mărirea oficială care-l încoronează azi.

ADEVERUL LITERAR

Duioşia lui Traian Demetrescu

Dintre toţi literaţii români Traian Demetrescu este singurul, a cărui notă fundamentală caracteristică a tuturor scrierilor sale este duioşia.

Traian Demetrescu era un duios. In ce consta această duioşie a lui sau, mai bine zis, din ce izvora ea?

Că era duios, o recunoştea singur; însă acestui delicat sentiment al său, dânsul îi atribuia o cauză externă.

„Guvernanta mea din copilărie nu ştia englezeşte, nici clavirul; dar mă iubea. Era o femeie dela ţară, care povestea basme cu un farmec neînchipuit, şi mă adormea sub cântece naive şi dulci. Basmele şi cântecele acelea au lăsat o notă de duioşie în simţirea mea". (1).

Traian Demetrescu făcea parte din marele număr al acelora, cari nu-şi cunosc pe deplin natura. Incontestabil că femeia despre care ne vorbeşte i-a influenţat întrucâtva simţirea; însă ea nu l'a putut înzestra cu duioşie. Acesta este un sentiment cu care te naşti. El se poate desvolta graţie împrejurărilor; însă a se dobândi pe deaîntregul, — aceasta nici odată. Câţi copii n'au avut asemenea doici sau guvernante, fără totuş a deveni duioşi; ba unii chiar dimpotrivă, s'au manifestat mai târziu ca nesimţitori, şi egoişti feroci.

Duioşia lui Traian Demetrescu izvora din structura intimă a temperamentului său, caracterizat printr'o sensibilitate maladivă, sentimentalism, înclinare la visare şi la vieaţa contemplativă.

In faţa feluritelor aspecte ale vieţei şi ale naturii, fiecare om reacţionează potrivit temperamentului său. Astfel de pildă, în faţa unei nedreptăţi unii se revoltă; iar alţii se resemnează. Din categoria acestora din urmă a fost Traian Demetrescu. Insă nu toate resemnările sunt la fel; unele sunt pricinuite de laşitate; iar altele din convingerea mai înaltă, că nenorocirea este ceva inerent vieţei şi că mai fiecare om este sortit să fie uneori victimă.

O notă fundamentală a duioşiei lui Traian Demetrescu este tristeţea calmă şi resemnată. Ea îi era deşteptată ori sugerată, atât de unele aspecte ale naturii cât şi de întâmplări sau amintiri din vieaţă.

Mintea lui înclinată la reflecţie şi la contemplare îl făcea să găsească analogia între cele ce se petrec în natură şi şi cele ce sunt inerente vieţei omeneşti.

Talentul lui a constat în a ne sugera plastic şi cu totul spontaneu, înduioşarea deşteptată în sufletul său.

Dela întâmplări banale pentru mulţi mintea lui se înalţă la analogii, cari privesc vieaţa omenească şi soarta unei lumi întregi.

Ca exemplu, care ilustrează cele ce spunem, vom reproduce un fragment în care ne vorbeşte de impresiile ce-i fac căderea frunzelor, şi din care se desprinde o duioşie cum rar am observat în literatura română.

„Cu atâtea gânduri îţi umple mintea frunzele astea, care se desprind de pe ramuri!.. Au avut şi ele o viaţă. Câte vieţi omeneşti nu se aseamănă cu a lor, — vieţi obscure, scurte, uitate...

„Noaptea când uliţele sunt pustii şi liniştite, căderea frunzelor, auzită din odaie, pare un plâns uşor, întrerupt de suspine. Şi atunci, înduioşat de tristeţe şi pietate, te gândeşti la aceia cari sunt singuri şi nemângâiaţi". (2).

Un exemplu clasic de literatură duioasă este poezia intitulată *Corbii:*

Spre plopii ninşi
Coboară corbii 'n pâlc de doliu
Cernesc al iernei alb linţoliu.
Şi, trişti de foame par învinşi...

Cugetători,
Privesc spre cer, privesc departe;
Pe când un glas de vânt împarte
Un cântec care dă fiori...

In cimitir,
Pribegi, s'au adunat la sfadă;
Iar sub uitare şi zăpadă
S'ascund mormintele în şir...

Şi pe când trec,
In a crepusculului oră,
Spre groapa unde doarme-o soră
Şi'n suflet plânsul îl înec;

In aiurări
De spaimă inima mea moare...
Acoperite de ninsoare
Pierdute sunt orice cărări...

Şi mă învinge
Un gând amar, — ştiind c'odată
Şi peste groapa mea uitată
Vor trece corbii şi va ninge!.. (3).

Nu constatăm aici revolta împotriva sorţii inexorabile. De altfel, această revoltă ar părea poate ceva neserios, ca orice acţiune împotriva unei legi inevitabile a firii.

Sentimentul cel mai potrivit cu o asemenea împrejurare, este tristeţea resemnată; este înduioşarea pricinuită de aspectul trist al naturii şi de amintirile şi reflecţiile, pe cari ni le deşteaptă.

Ei bine, nu credeam că această înduioşare ar putea cu mai multă forţă fi sugerată, decât este în această lapidară poezie.

Scrierile lui Traian Demetrescu au ceva tânguios în ele; însă această tânguire nu porneşte dintr'un fond egoist, căci atunci nu ne-ar impresiona. Văicăreala de cele mai multe ori plictiseşte, când nu enervează.

Bunul său simţ l'a făcut pe nefericitul nostru poet să păstreze în scrierile sale, oarecare discreţie în privinţa neplăcerilor vieţei lui intime. Puterea emoţională a lor, puterea lor înduioşetoare se desprinde din măestria, cu care ne-a evidenţiat părţi dureroase ale vieţei, nu numai a lui, dar a omului în genere sau, în orice caz, a multor oameni prigoniţi de soartă sau nedreptăţiţi.

Din punct de vedere al nenorocirilor, pentru el toţi oamenii îi sunt fraţi. Deosebirea stă în felul cum fiecare le suportă. Cei mai fericiţi sunt egoiştii şi nesimţitorii.

„Acei cari privesc totul cu o desăvârşită nepăsare, isbutesc să-şi ferească conştiinţa şi sensibilitatea de multe simţiri, care turbură şi te fac să suferi. Aceştia poate că trăesc mai înţelept visul vieţei". (4)

Duiosul nostru poet şi-a dat bine seama, că ceeace — între altele — îi amărăşte vieaţa, este această înclinare la reflecţie, această simţire rafinată, care vibrează la ori ce atingere cu realitatea brutală. Regretul acesta de a nu putea privi cu neturburare cele ce i se întâmplă, şi l'a exprimat plastic în frumosul său poem în proză *Lebăda*.

„Sub jeraticul lunii lacul doarme. O lebădă albă pluteşte molatec şi maiestos. Apa se înfiorează în urma ei...

„Singuratica pasăre trece aşa de liniştită, aşa de neturburată, că mă gândesc: de ce sufletele noastre nu păstrează aceeaşi seninătate în trecerea lor prin vieaţă?" (5).

După cum am arătat în altă parte (6), duioşia este o stare afectivă, care se observă atât într'unele poezii populare, cât şi într'unele scrieri ale altor literaţi. Insă pe când la aceştia din urmă se constată numai într'unele creaţiuni ale lor, la Traian Demetrescu este nota afectivă fundamentală, caracteristică tuturor scrierilor sale. In aceasta se deosibeşte de ceilalţi.

Un defect care i s'a găsit de către unii, este lipsa de vigoare. Aceştia au scăpat din vedere un fapt şi anume, că natura intimă a însăşi duioşiei exclude vigoarea. Ea implică oarecare discreţie în exprimare, oare care blândeţe în tânguirile scriitorului.

In poeziile în cari a fost duios, Eminescu n'a fost viguros şi nici nu putea să fie.

Inconsistenţa care i se atribuie, este un reproş, ce nu i se cuvine de loc. Este adevărat, că într'unele din scrierile lui pare că ar avea ceva insesizabil; însă aceasta provine din cauza subtilităţii sensaţiilor şi impresiilor exprimate.

Aceasta se constată mai mult în cartea sa *Intim*, care se poate da ca model de scriere duioasă. Insă pentru a-i gusta tot farmecul, trebuie, ca să ai oarecare afinitate sufletească cu autorul, adică să gândeşti şi să simţi mai cu seamă, în acelaş fel.

In cazul contrariu te plictiseşte prin faptul, că nu conţine acţiune de loc.

De altfel, chiar Traian Demetrescu şi-a dat seamă despre aceasta, după cum rezultă din cele ce a spus în prefaţă, că „dacă în aceste pagini, cititorul va afla unele din propriile lui senzaţii şi cugetări, aceasta îmi va fi singura iertare de a le fi publicat".

Şi cum cititorii de acest fel, cari să vibreze la cel mai mic contact cu natura, cărora farmecul ei să le sugereze cugetări de un ordin mai înalt, — cum cititorii de acest fel nu sunt de loc numeroşi, este firesc ca scrierile lui Traian Demetrescu să nu aibă nici odată un prea mare număr de admiratori.

N. ZAHARIA

1) Privelişti din viaţă.
2) Privelişti din viaţă, p. 132.
3) Rev. „Traian Demetrescu", Craiova p. 27—28.
4) Intim. p. 57—8.
5) Nuvele şi poezii, p. 48.
6) Duioşia (în „Alte sentimente şi Pasiuni". Seria I, Buc. 1915).

Acasă

Versuri scrise şi citite la Cluj, cu prilejul şezătorilor din Ardeal

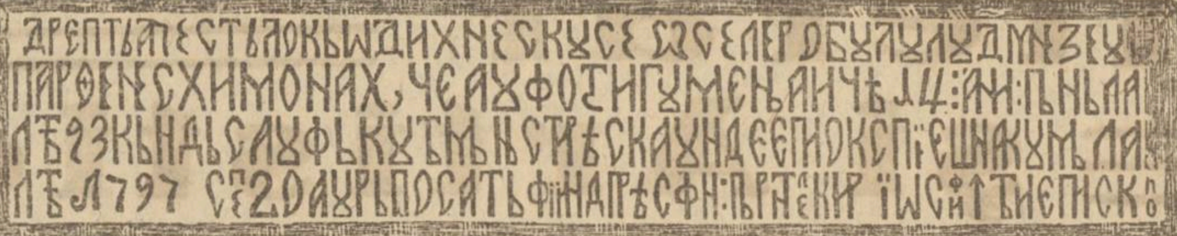
Venim cu bucuria şi vraja revederei,
Ne-a despărţit destinul şi-acuma ne 'nfrăţeşte,
Ne-am regăsit... Trecute sunt clipele durerei
Sub straşina bătrână ce iar ne-adăposteşte.

S'au sfărâmat de-apururi nedreptele hotare;
S'a 'nfăptuit aevea a visului minune;
Cu lacrimi în privire vedem o ţară mare:
S'a 'ndeplinit scriptura şi vechea rugăciune!

Privesc în jur... Noi suntem cu toţii laolaltă
Acelaş grai ne leagă, acelaş suflet bate,
Simţirea voastră toată în pieptul meu tresaltă
Şi simt în pieptul vostru o inimă de frate.

Venim purtând în suflet adânca 'nfiorare
La vatra unde arde o flacără pioasă;
Trecutul ne primeşte cu porţi străvechi de-altare,
Şi-avem credinţa sfântă că ne-am întors acasă.

Mircea Rădulescu

STUDII DE FOLKLOR

BROASCA

de I. Aurel Candrea, profesor universitar

Am arătat, în articolul trecut, că broasca e socotită ca având darul să absoarbă toate necurăţeniile din apă şi din aer. Tot astfel se crede că poate extrage veninul din ori-ce rană, şi de aceea e dese ori întrebuinţată în medicina populară pentru vindecarea rănilor.

„Se crede că dacă are cineva vre-un buboiu care nu vrea să spargă, apoi să ia o broască, s'o frîngă în două şi s'o pună încă caldă (!) şi sîngerîndă pe buboiu, care apoi se sparge" (Gorovei, *op. cit.* 369). Pentru sugerea veninului la bolnavii de bube, de brîncă, de cancer, de vărsat, etc., se aplică şi aiurea broaşte pe diferite răni: la Francezi (Sébillot. *op. cit.* III, 286; Rolland, *op. cit.* XI, 109), la Germani (Wuttke, *op. cit.* 116; Hovorka, *op. cit.* II, 402), la Cehi (Hovorka, *ibid.* II, 316), la Italieni (Pitrè *Usi e costumi* III, 367), etc.

„Părul la deget — o bubuliţă la degetele dela mîini de care sufer mai ales femeile care se înţeapă cu acul de cusut — se vindecă spintecînd o broască rîioasă şi punînd-o la deget" (Grigoriu-Rigo, *op. cit.* I, 141). — In Belgia, sugelul se vindecă vîrînd degetul bolnav în gura unei broaşte (Harou, *Folkl. de Godarv.* p. 18).

„Prăjită de vie, broasca se pune la gît pentru gîlci. Spintecată de vie se pune cu partea sîngerîndă la rana din înţepătură, păr sau dalac" (Dr. N. Leon, *op. cit.* 81).

La Aromâni, sugelul se vindecă astfel „iei un brotăcel şi, despicîndu-l în două, se presară cu puţin zahăr şi se pune de-asupra bubei" (P. Papahagi, *Liter. pop.* 272). Tot la Aromâni, bolnavul de b r o a ş t e (un fel de umflături la gît, la subţioară, la mîini sau la picioare) să puie pe partea bolnavă, broaşte pisate amestecate cu zahăr (*id. ibid. p.* 289), sau „să iei o broască şi s'o baţi într'o scîndură: când se va usca broasca, vor peri şi broaştele" dela cel bolnav (*id. ibid.* p. 306).

In Franţa, se vindecă de-asemenea angina punînd în gura bolnavului o broască care trebue să se umfle şi să se înnegrească, ca să scoaţă răutatea (Sébillot, *op. cit.* III, 286—7). Gîlcile şi scrofulele se vindecau tot acolo, în sec. al XVI-lea cu broaşte aplicate pe gît (Rolland, *op. cit.* XI, 110).

„Cu grăsimea de broască se unge la dureri de încheieturi" (Dr. N. Leon, *op. cit.* 81). — Tot astfel se vindecă reumatismul şi podagra în Franţa şi în Germania (Rolland, *op. cit.* XI, 109; Hovorka, *op. cit.* I, 274; Höfler, *op. cit.* 42).

La Romani, broasca juca un rol foarte mare pentru vindecarea boalelor de ochi. In Sicilia, se recomandă, pentru durerile de ochi, să se lege o broscuţă la tîmpla corespunzătoare ochiului bolnav, şi să se lase acolo pînă moare (Pitrè, *Medic. pop.* 274). Tot astfel se procedează şi în unele părţi ale Germaniei (Höfler, *op. cit.* 40). Exact acelaşi leac e recomandat de Pliniu (*Hist. nat.* XXXII, 24).

Printre leacurile întrebuinţate contra durerilor de măsele, figurează şi broasca, mai adesea fiartă în oţet, în Franţa (Sébillot, *op. cit.* III, 288) în Bavaria (Hovorka, *op. cit.* II, 834, 843; Höfler, *Die Tiere,* p. 36—37), în Boemia (id. *ibid. II,* 839), etc. Aceleaşi leacuri le întrebuinţau şi vechii Greci (Dioscoride, II, 28).

„Legătura cu broaşte pisate pusă la pîntece e bună de facere uşoară" (Gorovei, *op. cit.* 2548). — In sudul Franţei, se pune de-asemenea femeii care e să nască o broască pe pîntece, ca să-i uşureze durerile facerii (Hovorka, *op. cit.* II, 859).

Tot în legătură cu credinţa că broaştele absorb toată răutatea, se recomandă ca leac acelora care asudă prea mult la mîini, să ia în fiecare mînă câte o broască, şi să le ţie strînse pînă mor. Această credinţă o găsim în Franţa (Rolland, *op. cit.* III, 71; Sébillot, *op. cit* III, 287), în Germania (Wuttke, *op. cit.* 328; Hovorka, *op. cit.* II, 769; Höfler, *op. cit.* p. 41), în Austria (Rolland, *l. c.),* etc.

Broasca e întrebuinţată şi în leacuri pentru boalele vitelor: „Broasca de zemnic, pisată şi amestecată cu lapte, usturoiu şi păcură, e bună pentru vite bolnave" (Gorovei, *op. cit.* p. 400). — „Broasca prinsă în Martie se dă porcilor când sunt bolnavi de gură" (id. *ibid.* 3258). — Şi Cehii lecuesc unele boale ale vacilor prin aplicarea unei broaşte (Grohmann, *op. cit.* 130). — In Franţa, o broască se leagă de o aţă şi se învîrteşte în staul până moare, cînd vitele s'au bolnăvit din cauza deochiului (Sébillot, *op. cit.* III, 280), sau i se dă să înghită o broască, când vita e umflată (Ch. Beauquier, *op. cit.* p. 309).

S'a crezut în timpurile vechi, şi se mai crede şi astăzi, pe alocuri, că broasca rîioasă emană din corpul ei sucuri otrăvitoare. Saliva şi udul ei, în special, erau considerate ca foarte vătămătoare.

La noi, se crede că negii provin „din apa ce ese din broaştele buboase, când le iei în mână" (*Şezătoarea,* II, 70; Grigoriu-Rigo, *op. cit.* I, 128). — „Dacă ţii o broască în mînă şi te udă cu udul ei, atunci faci pe mînă negei" (Rev. *I. Creangă,* IV, 361; comp. Gorovei, *opt. cit.* 2647). „Dacă te udă pe corp broasca rîioasă, se fac negi sau rîie" (Dr. N. Leon, *op. cit.* 81).

Negii aceştia se vindecă în modul următor:

„Se ia o broască vie, se omoară de-asupra negului, zicînd: „Cum moare broasca, aşa să moară negul!". Se repetă de trei ori, apoi se leapădă broasca jos" (Grigoriu-Rigo, *op. cit.* I, 129—130). Sau:

„Se înfăşoară locul bolnav (negii sau rîia) cu ouă de broască şi se ţine înfăşurat o zi şi o noapte" (Dr. N. Leon, *op. cit.* 81).

In Franţa, se freacă negii cu o broască rîioasă vie (Sébillot, *op. cit.* 286).

In Modena (nordul Italiei) se procedează astfel: Se ia un brotăcel, se jupoaie şi cu dosul pielii se freacă negii; cînd pielea va fi uscată, vor dispărea şi negii (P. Riccardi, *Pregiud, del pop. modenese,* p. 50).

Udul broaştei nu provoacă numai negi, ci poate orbi pe acel ai cărui ochi au fost udaţi de urina ei. Această credinţă o găsim în sudul Franţei (Sébillot, *op. cit.* III, 273), în Sicilia (Pitrè, *Usi e costumi,* III, 367), în nordul Italiei (Ang. Cibele Nardo, *Superst.* p. 206; id. *Zool. pop. veneta,* p. 128). Tot în nordul Italiei se crede că udul ei, atingînd capul cuiva, face să-i cază părul (id. *ibid.).* In Abruzzi (Italia), udînd pe cineva, broasca-i dă gălbinarea (Finamore, *op. cit.* p. 238).

S'a crezut multă vreme, chiar de oamenii învăţaţi, că privirea broscoilor avea puterea de a fascina pe cineva. De aci credinţa, în Italia, că dacă te priveşte un broscoi capeţi durere de cap (E. Metallo, *op. cit.* p. 114) sau capeţi pe piele nişte pete roşii (Ang. Cibele Nardo, *Zool. pop. veneta,* p. 128).

Găsim la Aromâni o credinţă foarte curioasă: „Să iei limbă de broatec, s'o arzi şi apoi, după ce o pierzi, stropeşte cu această cenuşe femeia, pe cînd doarme. Limba ei prin modul acesta se desleagă şi-ţi înşiră tot ce a făcut" (P. Papahagi, *op. cit.* p. 307). Credinţa aceasta e extrem de veche. O aveau şi Grecii „de la cari a trecut probabil la Romani. Pliniu (*Hist. nat.* XXXII 18), ne-o raportează aşa cum o găsim la Aromâni: „Democrit încredinţează că dacă se smulge limba unei broaşte vii... şi se pune pe pieptul unei femei care doarme, pe locul unde-i bate inima, femeia aceasta va răspunde adevărat la toate întrebările ce i se vor pune". Acelaşi lucru se crede şi în Scoţia (Rolland, *op. cit.* III, 53). Tot aşa credeau şi Francezii, în sec. al XVII-lea: „Ca să cunoşti secretele unei fete, pune-i, pe cînd doarme, inima unei broaşte pe sîn, şi-ţi va povesti toate tainele ei" (Rolland, *op. cit.* XI, 114).

* * *

Ca încheiere, vom aminti cîteva locuţiuni şi proverbe în legătură cu broasca.

Cînd bea cineva multă apă, i se zice, în glumă: *„nu mai bea, că faci broaşte în pîntece.* Tot astfel, la Francezi: „Les buveurs disent que l'eau engendre des grenouilles, si l'on en boit" (Rolland, *op. cit.* XI 131). De aceea, beţivii, cari socot că „apa nu e bună nici în cizmă", au botezat-o cu numirea de *sirop de grenouille.* Tot astfel la noi, apa e numită de aceştia *vin călcat de broaşte* sau *vin de unde cîntă broasca.*

Când cineva e prost„ de dă în gropi, i se zice: *isteţ ca broasca.* Spaniolii, avînd aceeaşi părere despre inteligenţa broaştei, zic despre unul care e mai deştept sau mai priceput decît credem: *no es rana,* adică „nu e broască".

E plin de noroc ca broasca de păr se zice despre cineva care n'are noroc de fel. Francezii, despre unul care n'are o para chioară în pungă, zic: „il est chargé d'argent comme un crapaud de plumes". In aceeaşi ordine de idei, se zice: *când o face broasca păr,* adică niciodată, şi întocmai ca noi, Spaniolii: „cuando la rana tenga pelos", adică „când va avea broasca păr", sau Francezii: „quand les crapauds auront des plumes". De aceea, cînd caută să ia cineva dela altul ceea ce nu poate avea, i se zice: *ceri lînă dela broaşte.*

Şi broasca-şi întinde laba s'o potcovească sau, în Bucovina, *omul potcoveşte calul, dar broasca întinde şi ea piciorul s'o potcovească* (Vorinca, *op. cit.* 972), despre cineva care caută să se măsoare cu altul mult mai mare, mai puternic decît dînsul.

A se face broască la pământ, a se aşterne pământului, spre a nu fi zărit, cum de pildă, la Alecsandri (*Poesii pop.* p. 260):

Cînd văd tabere viind
Şi ciocoii nălbăstrind,
Mă fac broască la pămînt,
Imi aşez durda spre vînt
Şi mi-l iau la căutare...

Aceeaşi imagine o găsim întrebuinţată în sec. al XVI-lea de vestitul medic al lui Henric al IV-lea. Ambroise Paré: „il le chargea sur son épaule et le jeta à terre sur les reins tout tendu comme une grenouille" (*Oeuvres,* III, 693).

I. AUREL CANDREA

Vară.

O fată-'şi poartă paşii goi prin lunci
cu soarele la braţ.

In faţa ei,
ca 'n faţa unui împărat iubit, atotputernic,
se 'nchină măgerei
şi spice coapte.

Lăcuste verzi îi sar sprinţare 'n palme
şi greeruşii cenuşii îi cântă,
iar fluturii în jurul ei rotesc
să-i vază bucuria 'n ochi răsfrântă.

Vântul,
i-a mângâiat altiţele
şi râvnind la sânii plini
i-a sărutat sfios şuviţele
şoptindu-i la ureche —
o vorbă veche...

Dar fata care se plimba la braţ cu soarele
nu i-a zâmbit,
şi vântul desnădăjduit,
s'a tolănit de alungul drumului
să-i frângă fata trupul cu picioarele,
apoi,
luându-şi fruntea între pumni s'a aciuat
între genele unui spic
nesecerat...

Zaharia Stancu

Eminescu despre Platon

de Octav Minar

Pentru a varia subiectele filozofice cari au preocupat mintea gânditoare a lui Eminescu, voi începe să reconstituesc după manuscrisele inedite, impresiile şi reflexiunile asupra filozofiei greceşti, începând cu Platon.

Şi aceste studii, făcute de Eminescu în timpul când era student la universităţile din Viena şi Berlin, arată seriozitatea şi dorinţa de a aprofunda totul, în vederea scopului de a ocupa o catedră la Universitatea din Iaşi.

In semestrul de iarnă (1873—74) urmează istoria filozofiei greceşti cu profesorul Bonitz. Din o scrisoare adresată lui Vasile Conta, reţinem următoarele rânduri:

„Berlinul ca oraş pentru mine nu are nici o atracţie, afară de bibliotecile şi Universitatea. Ascult, o serie de prelegeri, făcute de profesorul Bonitz, care ne entuziasmează asupra filozofiei greceşti.

„Căpătând entuziasmul, deci dragostea pentru cugetarea antică, poţi singur să te iniţiezi, călăuzindu-le. Am început să citesc şi să-mi însemn părţi cari mă preocupă. In acelaşi timp audiez şi prelegerile profesorului Lepsins şi pe fermecătorul Dühring".

Dar să lăsăm amănuntele de istorie literară şi să încep analizarea acestor note filozofice: Platon susţinea că simţurile nu pot da cunoştinţă lumei. Intre lucrul din afară şi forma sub care îl cunoaştem e o diferenţă neînchipuită.

Cunoştinţa pe care o putem avea prin simţuri, e asemănătoare celei pe care o pot avea nişte oameni închişi într'o peşteră şi legaţi astfel încât să nu poată întoarce capul — aşa că n'ar putea vedea decât umbra lucrurilor de afară, dela lumină, defilând pe peretele din fundul peşterei. Ba încă nici atât. Dacă n'am poseda decât simţuri, impresiile din afară nu s'ar putea asocia între ele, astfel ca să le putem aşeza în categorii după cauza care le produc.

Dela o floare avem în acelaşi timp senzaţii de culoare, de miros, de tact. Dacă n'am poseda decât simţuri, zice Platon, aceste impresii ar rămâne disparate, aşa că n'am avea în minte decât un haos, un amestec nedesluşit. Este însă ceva care le orândueşte, le aşează în grupe, raportându-le la obiectul care le-a produs. Acel ceva e *ideia.*

Ideia e principiul imaterial, aşi putea adăoga, spiritual, principiul etern şi neschimbător al existenţei. Ideia e *tipul* sau *arhitipul* tuturor lucrurilor, e modelul lor ideal. Ideia e forma considerată în ea însăşi, desfăcută de orice principiu material Lucrurile nu sunt decât imitaţia ideilor, nu sunt decât imitaţia modelului ideal.

Ideia a existat înaintea lucrurilor. Ideia e însăşi existenţa. Dânsa e numai inteligibilă, fără să poată fi cunoscută prin simţuri. Ideia e fundamentul lumei, pe când lucrurile simţibile formează umbra proectată pe fundul peşterei.

Ideia e ceiace numim astăzi noţiune generală ori universală. Numai ea există realmente, pe când lucrurile particulare, concrete, sunt copii depărtate după aceste arhitipuri. Ideile se găsesc schiţate în orice suflet. Simţurile (experienţa) nu fac altceva, decât ne ajută să întrezărim „ideia" pe care noi o posedăm din naştere, ascunsă în suflet şi fără să ştim că o posedăm.

Invăţătura, caşi experienţa, nu face altceva decât ne ajută să descoperim, încetul cu încetul, adevărurile pe cari noi le posedăm ascunse în suflet, să ne aducem aminte de ideie. Toate impresiile pe care le avem dela un acelaş obiect, se grupează în jurul aceleiaşi idei pe care o posedăm anterior, ajutându-ne, cum am spus s'o descoperim încetul cu încetul.

Ideile se pot combina între ele, dând naştere ideilor noi. In combinările lor urmează aceleaşi regule caşi numerile, aşa că matematicele sunt nu numai ştiinţa numerilor, dar şi ştiinţa combinărei ideilor.

După cum ideia e principiul ideal şi veşnic al existenţei, tot aşa materia e principiul neexistenţei. Cum se poate oare susţine că materia formează principiul neexistenţei?

Când ştim că ce e mai vizibil, mai simţibil şi mai inert decât materia.

Privind superficial, s'ar părea că dânsa ar forma mai degrabă principiul existenţei, dar dacă adâncim chestiunea, observăm că materia, obiectul simţurilor noastre e totdeauna schimbătoare, totdeauna e supusă transformărilor.

Heraclit a arătat-o, zicând că lumea materială e o vecinică devenire, ea *nu este,* ci devine. Pentru ea nu există clipă statornică, nefiind aceiaşi, dânsa nu există.

Materia vecinic se modelează după arhitipul ideal şi împrumutând astfel forma ideei, tinde să se apropie de existenţă, de ideiea însăşi.

Materia informă e ultimul grad al neexistenţei. Odată ce a suferit modelarea după ideie, ea devine materie plus ideie, sau neexistenţă plus existenţă.

Lumea e o fiinţă vie. Dânsa are forma cea mai perfectă, forma sferică. N'are organe de simţuri, pentru că în afară de lume, nu există nimic, şi deci n'ar avea ce să perceapă. Lumea fiind vie are un suflet. Acel suflet cugetă şi ordonă, judecă şi conduce. Acesta e Dumnezeu. E principiul comun al tuturor ideilor, e ideia supremă, ideia binelui.

Dumnezeu e supremul „inteligibil", cel mai distinct, cel mai deosebit, şi e deasupra oricărei existenţi.

Sufletul omului e intermediar între existenţă şi neexistenţă. E creiat de Dumnezeu, din idee, adică din El însuşi, şi din ceiace e în afară de El, din materie.

Partea divină a sufletului, cea nemuritoare, îşi are reşedinţa în creer.

Cealaltă parte, cea materială, se împarte şi dânsa în două: partea mai brută, producătoare de pofte şi pasiuni, îşi are sediul în pântece, exemplu lăcomia. A doua, mai nobilă, e producătoare de sentimente înalte şi de curaj, având reşedinţa în piept. Sufletul omului având în el o parte din sufletul lumii, din ideia ideilor, conţine într'însul cunoştinţa, adevărul şi ideia.

Fiind nemuritor, el duce cu sine şi 'n corp şi 'n afară de corp, această cunoştinţă (a lucrurilor în ele însile).

De aceia ideile ne sunt înnăscute, de aceia e posibilă alipirea impresiilor la ideia fiecărui lucru.

Dacă am căuta să aşezăm într'un tablou toate principiile enunţate, am păstra această ordine:

1) Deasupra existenţei: ideia de bine, Dumnezeu, ideia ideilor.

2) Existenţa: ideile, lumea ideală, inteligibilul.

3) Intermediar: sufletul omenesc cu simţurile.

4) Neexistenţa: materia, lumea senzibilă.

Odată ce Dumnezeu, ideia în ea însăşi e deasupra tuturor, desigur că ultimul grad, neexistenţa, va avea atribute cu totul contrarii.

Odată ce ideea e însăşi binele, fiind în acelaşi timp supremul izvor al existenţei, se poate deduce imediat că neexistenţa e răul. De altfel, aceasta o vedem şi 'n practică. Cu cât o viaţă e mai sensuală, cu cât urmăreşte mai mult satisfacerea simţurilor, cu cât vine mai des în contact cu materia, cu atât e mai uricioasă, cu atât poate să surâdă mai puţin unui înţelept, cu atât atrage după sine, nefericirea, răul.

Ceiace există, există pentru bine, spunea Socrate.

E deci neîndoios că neexistenţa e extremul rău. Neexistenţa e materia, devenirea, înfinitul ori nedeterminarea. Neexistenţa s'ar putea spune că formează infernul.

Principiul existenţei, pentru Platon, e binele, determinarea, siguranţa.

Pentru a atinge în cel mai înalt grad de fericire posibilă existenţa, trebuie să căutăm să îndepărtăm cât putem satisfacerile materiale. Cu cât ceva e mai aproape de Ideie şi mai departe de Materie, cu atât are o existenţă mai reală, mai definită, cu atât e mai aproape şi de binele suprem. Dintre cele trei facultăţi ale sufletului, care trebue cultivat? Cugetarea, curajul (sentimentele), ori poftele, pasiunile?

Desigur că aceia prin care ne apropiem mai mult de Dumnezeu, de binele suprem, de ideie, e cugetarea, cu sediul în creer.

Apoi vine curajul şi sentimentele înalte. Iar a treia facultate, reprezintă partea cea mai materială a sufletului, cea mai apropiată de neexistenţă, de extremul rău, aceasta trebuie să fie cât se poate de neglijată şi dispreţuită.

In societate găsim acelaşi suflet caşi 'n individ. Clasa cea mai nobilă o formează înţelepţii, ei reprezintă creerul, deci trebuie să conducă.

Clasa mijlocie sunt oştenii, luptătorii, ei reprezintă pieptul, curajul, deci trebuie să aplice legile înţelepţilor şi să le apere.

Clasa ultimă, de jos, este organul cel mai material, cel mai brut al societăţei. Aici intră muncitorii şi meseriaşii, care duc viaţa cea mai aproape de materie, şi precum materia e supusă ideei, precum materia se modelează după arhitipul ideal, astfel acestei clase nu-i rămâne decât să se modeleze după legile aceleia.

Aceste trei clase cari alcătuiesc societatea, deşi cu totul diferenţiate între ele, trebue să formeze o unitate — statul.

Cu cât părţile componente ale statului vor fi mai armonice între ele, cu atât aceasta va dovedi că materia e mai supusă ideei, (armonia nu poate fi decât un ordin al ideei). Neexistenţa e materia informă. Materia cu formă e materia plus ideie, neexistenţa ce tinde spre existenţă, răul ce tinde spre bine.

Ceiace caută un legiuitor e să ridice pe om şi pe societate la cel mai înalt bine posibil. Aceasta nu se poate ajunge decât supunând materia ideiei, deci supunând-o şi armoniei.

Pentru ca să ajungă la o armonie desăvârşită viaţa indivizilor, Platon ne recomandă să îndepărtăm cauzele discordiei.

Cauzele discordiei nu sunt decât averile, femeile şi copiii, câte odată.

Averile şi femeile să fie comune, copiii să fie crescuţi de stat.

Familia nu trebue să existe, căci dânsa e spiritul dizolvant al societăţei. Aceste ar fi ideile dominante cari l'au interesat pe Eminescu, fie ascultând prelegerile la universitatea berlineză, fie din citirele personale.

Republica l'a interesat aşa de mult, încât începuse s'o traducă. S'au păstrat câteva fragmente.

E de observat că Eminescu ştia să sintetize, să aleagă, punând pe hârtie însemnări clare, culese din maldărul bogat al ştiinţei. Dacă ar fi ajuns profesor, desigur că aceste calităţi s'ar fi evidenţiat mai puternic, şi nu se ştie dacă inteligenţa lui superioară care putuse să înregistreze atâtea cunoştinţi, căci astăzi, putem afirma fără a putea fi desminţiţi, că Eminescu a fost cel mai cult şi mai învăţat ins din generaţia sa, întrecând chiar pe Maiorescu, nu se ştie, că pe lângă cunoştinţele aprofundate, mintea lui superioară n'ar fi creiat şi 'n filozofie, ca şi 'n poezie, un curent de gândire românească, dacă ar fi avut o viaţă liniştită şi ferită de griji.

OCTAV MINAR

Poeme în proză

Flaşnetarul

Maşinal, el învârteşte manivela, lângă uşa cafenelii încetate, aşteptând să cadă banul, în pălăria lui întinsă, ca un scuipat al Bogăţiei care trece.

Şi, fascinat, eu îl ascult, ca pe când eram copil. Potop de sunete învie din cutia 'nbătrânită: — romanţe rare, demodate, şi serenade mult uitate, — cantilene şi refrenuri, rugăciuni prea cuvioase şi fărâme de simfonii...

Dar banul vieţii nu'l aruncă nimeni dintre-aleşii vieţii...

— Poet bătrân!

Mereu îţi porţi de gât legată, cutia ta cu tuburi roase — şi învârteşti fără cruţare, cu-acelaş gest de osândit.

Şi viaţa lumii tu o cânţi, cu tot noianul de durere, cu implorări de flămânziţi şi urlete de 'nebuniţi — cu hohote de îngeri frânţi, cu aiurări şi cu blesteme...

Şi lumea 'nchipuirii tale prin flaşnetă tu o macini, — o, armoniile divine, şi creatoarele mistere, şi fericirile eterne, — universala melodie a spiritelor isbăvite...

Dar nimeni nu te înţelege, cântăreţ rătăcitor, urmat de câini şi de copii.

O, frate al meu!

Eu simt că pătimeşti mereu — că sufletul ţi-l masacrezi prin flaşneta 'nbătrânită. Eu simt că sfânta-ţi inspirare răsună'n cântece barbare. Tot plânsetul şi ruga ta le risipeşti prin note false: — comoara ta o profanezi, împrăştiând-o Bogăţiei ce-i goală, oarbă şi feroce.

Şi disperez cu tine, frate, că tu n'ai o orgă rară — cum eu nu pot vorbi în limba lumii mele de fantome (o, glasul inimei robite şi ale conştiinţei şoapte!) — ci, trebue să scriu *cuvinte* murdărite, pervertite de buzele ce sânt pătate cu fardul vieţii desfrânate, mediocre sau blazate...

TIMPUL

Un turn, de patru ori centenar, îşi înălţa silueta în umbra grea a munţilor din zare. Oraşul, cuprins între munţi, părea un negru lac în care s'ar oglindi stelele nopţii.

In vârful turnului, marele cadran al orologiului luminat se rotunzia pe cer, ca un enorm astru galben-roşu, — un astru plăsmuit de un demiurg plictisit de armoniile eterne — şi ţintuit în fundul universului, ca să măsoare ceeace n'are nici o măsură... Şi astrul galben-roş părea o mască de idol, monstruos şi grav, înconjurat de lucirile tremurătoare ale stelelor suave, plăpânde.

Pe cadranul tatuat trecea un minut, un minut, un minut,... iar stelele scânteiau preacurate. Ceeace n'are măsură trecea, trecea atât de greoi, atât de silnic, — par'că era strecurat cu sgârcenie printre dinţii enormei guri rotunde...

Când acul arăta miezul nopţii, cele douăsprezece bătăi de aramă răsunară rare, prelungi, ca o glăsuire a unei voinţi ce sfida nemărginirea; — părea că vesteşte stelelor că o zi nouă se naşte: eliberată din taină viitorului, ea va începe cursa ei fatală spre prăpastia fără fund a trecutului. Şi ecourile de aramă erau o litanie a vieţii şi a morţii.

Şi în acel minut sonor, stelele clipiră mai repede, ca nenumăraţi ochi şireţi, ironici — iar blânda lună apăruse dintr'un nor, şi zâmbetul ei se schimbă într'un râs ce părea că răsună în Nesfârşirea fără zi şi fără noapte, — mai sarcastic, mai batjocuritor, ca un răspuns vanităţii şi durerii şi ignoranţii pământene

EUGEN RELGIS

Două sute de ani dela moartea lui Dimitrie Cantemir

Prescurtare din viaţa Principelui Dimitrie Cantemir

de C. NEGRUZZI

Prinţul Dimitrie Cantemir s'a născut în anul 1673 Octombrie 26, când tatăl său Constantin era numit serdar la Orhei. La 1648 numindu-se Constantin Cantemir Domn al Moldovei, şi urmând a trimite zălog pre unul din fiii săi la Poarta Otomană (după cum se obişnuia atunci), el a trimis pre Antioh, fiul său cel mai mare, împreună cu alţi şase tineri fii de boieri. După trei ani l'a schimbat fratele său Dimitrie, rămânând la Constantinopol până la 1691 când iarăşi l-a schimbat Antioh.

In cursul vremii cât s'a aflat acolo, el s'a ocupat cu limba şi mai ales cu muzica turcească pre care a adus-o la o deplinire de care era cu totul lipsită, căci el fu cel dintâi ce a regulat notele turceşti.

In anul următor a întovărăşit cu tatăl său pre Seraschierul Deldabon în campania dela Soroca.

La 14 Martie 1693, murind tatăl său, boerii care făgăduiseră murindului părinte că vor alege Domn pre Dimitrie, n'a putut izbuti, căci Poarta numi pre un altul, iar Dimitrie fu chemat la Constantinopoli. La 1700 s'a însurat cu Casandra, fata lui Şerban Cantacuzino care fusese Domn în ţara românească şi din căsătoria aceasta i s'a născut o fiică.

Curând mazilindu-se Antioh, s'a înturnat şi Dimitrie cu dânsul la Ţarigrad, unde s'a făcut părinte a patru feciori şi a patru fete.

Aci a rămas până la anul 1710, când Petru I al Rusiei a declarat răsboi Turciei. La asemenea împrejurare, Poarta găsi

Portretul lui Dimitrie Cantemir

(aflător în colecţia de stampe a Academiei-Române) cu semnătura în

latineşte:	şi	*românească veche:*
Joannes Demetrius C. (onstantinus). K. (antemir) P. (rinceps) T. (errae). M. (oldaviae).		Ioan Dimitrie C. (onstantin) C. (antemir) V. (oevod) G. (ospodar) Z. (emli) (ţării) Mold. (avskoe)

de cuviinţă a numi pre Dimitrie Domn Moldaviei, căci Domnul ce era, Nicolai Mavrocordat, deşi om învăţat şi în favor la Turci, nu avea experienţa ce se cere la vreme de răsboiu.

Cantemir primi Domnia numai prin îndemnul lui Deblet Girei, hanul Tătarilor, prietenul său, câştigând făgăduinţa marelui vizir Baltagi Mohamed că nu i se vor cere dările acele mari ce se obişnuiau la numirea Domnilor. Făgăduinţa însă nu se ţinu, căci abia sosise el în capitala sa cu cea mai mare grabă, când şi primi poruncă să trimită îndată banii pentru domnie şi să facă pod peste Dunăre pentru trecerea oştilor turceşti.

Acestea îl supărară într'atâta, încât îndată a şi intrat în trataţie cu un doctor grec numit Policala, pe care-l trimisese Petru şi au încheiat un tratat care, încuviinţându-l şi întărindu-l acest monarh la Luţc în Polonia în 13 April 1711 i s'au şi trimis cu un înadins.

In urma acestei convenţii, Cantemir înştiinţă pre Petru de toate cele ce se urmau, prelungind pre cât putea facerea podului şi îndemnând pre Ţarul a veni cât mai curând. Amăgit însă de Brâncoveanul, Domnul Valahiei şi duşmanul Cantemireştilor, Petru sosi prea târziu, când nu mai putu opri trecerea Turcilor.

Oştile ruseşti tăbărâră pe Prut, iar împăratul vizită Iaşii în luna lui Iunie, unde boerii şi tot norodul îl primiră cu consideraţia şi respectul ce se cuvenea unui aşa mare monarh. Ţarul se zăbovi în Iaşi două zile şi apoi se înturnă în tabăra sa.

Campania dela Prut e prea cunoscută pentru ca să o mai spunem aici, îndestul că Petru cel mare silit a încheia pace, refuză hotărîtor de a da Turcilor ce-i ceria, pe Domnul Moldaviei ce era în lagărul său.

Cantemir împreună cu vreo mie Moldoveni, ce voiră a se deştepta pentru dânsul, întovărăşi pre Impăratul în Rusia.

Petru se arătă recunoscător şi generos. Prin un uric cu data din 1 August dela Movilă numi pre Dimitrie şi urmaşii săi Cnezi Ruseşti cu titlul de Prea Inălţaţi şi Prea luminaţi, îi hărăzi o însemnătoare pensie şi îl dărui cu mari moşii în Ucraina şi cu mari privilegii, căci, lucru nepilduit încă, îi lăsă dreptul de viaţă şi moarte asupra Moldovenilor ce-l urmaseră. In acelaş an, ei se şi aşezară cu toţii în Harcov.

Aici petrecu Cantemir până la 1713, ocupându-se de literatură, când se duse la Moscova, unde bolnăvindu-se soţia sa Casandra, se şi săvârşi din viaţă la 12 Mai neavând încă treizeci ani.

Ea fu înmormântată într'o mânăstire grecească din Moscova, la care soţul ei contribui mult spre zidirea unei biserici frumoase.

La 1714 chemat fiind la Petersburg, Ţarul primi în gvardiea sa pre Ştefan al treilea fiu al lui Cantemir. Aici zăbovi până la 1715 când Petru întreprinse o călătorie în Europa, iar el se înturnă la moşiile sale, unde sfârşi istoria împărăţiei Otomane, pre care a fost începută la Ţarigrad.

La 1718 întovărăşind pre Ţarul la Petersburg, se însură de-al doilea cu fiica Cneazului Trubeţcoi, când îşi schimbă şi portul, luând costumul franţez. La serbarea cununiei lui, au asistat Impăratul, Impărăteasa şi toată nobilimea curţii şi la această ocazie fu numit sfetnic de taină, dăruindu-i Petru şi o sabie de mare preţ.

In anul următor şi-a dus la Petersburg şi copiii, afară de fiica sa Smaragda care fiind bolnavă de oftigă, a şi murit la 4 Iulie în al şaptesprezecelea an al vârstei sale. Noua sa soţie însă a îndeplinit acea lipsă născând la 8 Noembrie o altă fată, căreia a fost cumătră Impăratul şi Impărateasa, numind-o tot Smaragda.

La 1720 primi poruncă să întovărăşească pre Ţarul la Persia, împreună cu Graful Tolstoi şi amiralul Apraxin.

In campania aceasta, Apraxin avea grija oştilor, iar Cantemir şi Tolstoi a treburilor politice, alcătuindu-se din aceşti trei sfatul de taină al Impăratului.

Mergând Impăratul până la Colomna ce este la gura apei Moscova unde se varsă în Oca, de acolo au intrat în corabie şi au mers la Astrahan unde au sosit la 4 Iulie 1721.

Dela Colomna însă a început a simţi o durere la rărunchi împreună cu nişte friguri ascunse care-l aducea uneori într'atâta slăbiciune, încât era silit să nu se scoale din pat câte trei-patru zile. La August simţindu-se mai bine s'a dus dela Astrahan după Ţarul la Persia într'o fregată cu douăzeci tunuri; şi toată oastea trecând peste apă cu Impăratul, au ajuns în puţine zile la locul unde s'a zidit apoi cetatea Sf. Cruci.

Cantemir mergând de acolo cu Petru pe uscat până la Derbent, şi-au trimis fregata înainte cu oamenii şi lucrurile sale.

O grozavă furtună însă aruncă corabia într'un scruntar unde, afară de oameni, se perdură toate alte lucruri, între cari şi multe scrieri ale sale. Slăbiciunea sa însă mergea sporind şi boala sa se văzu că era o curgere de ud, la care nu puteau medicii să-i facă nici o uşurinţă.

Atunci el îşi făcu testamentul şi îl încredinţă Impăratului, pre care îl numi Epitrop copiilor săi.

Inturnându-se la Astrahan şi simţindu-se ceva mai în putere, îşi ceru voe dela Ţarul ca să se ducă la moşiile sale, unde ajungând în luna lui Martie, îşi petrecea vremea cu trebile casnice şi cu zidirea unei biserici pre care a închinat-o Sf. Dimitrie, dar reapucându-l boala se săvârşi din viaţă în 21 August 1723, fiind în vârstă de 40 ani, 7 luni şi 5 zile.

El avu cu soţia dintâi şease feciori şi două fete, iar cu cea a doua, numai o fată. Una din fete şi doi feciori muriră, încă trăind el; şi aşa-i rămaseră două fete, Maria şi Smaragda şi patru feciori, Matei, Constantin, Şerban şi Antioh. Acest din urmă fiind trimis ambasador al Impărătesei Elisabeta lângă regele George, a luat cu dânsul şi istoria Latină a tatălui său despre Impărăţia Otomană, care s'a tradus şi s'a tipărit mai întâi în englezeşte şi apoi franţuzeşte şi nemţeşte.

Dimitrie era la stat de mijloc, mai mult slab decât gras; pururea vesel, vorba sa era blândă şi plăcută. Se scula dimineaţa şi se ocupa de literatură până la amiază-zi când prânzia; pe urmă după obiceiul meridional dormia puţin după masă şi apoi iar se apuca de cetit şi scris. A trebuit însă să-şi mai schimbe felul traiului său după ce s'a făcut sfetnicul lui Petru cel mare şi şi-a luat o soţie tânără. Grăia turceşte, persieneşte, arabeşte, greceşte, latineşte, italieneşte, ruseşte şi româneşte; şi înţelegea foarte bine limba elenică, slavonă şi franţeză. Se îndeletnicea mai mult de istorie deşi iubia filosofia şi matematicile. Arhitectura îi plăcea mult şi bisericile făcute în trei sate ale sale dovedesc gustul său în această artă, căci ele fiind de croiala sa sunt de un stil graţios şi original.

Cele mai multe din scrierile sale sunt cunoscute şi preţuite în lumea învăţată; şi fără nici o îndoială, el poate lua loc între cei întâi literaţi ce au existat pe la sfârşitul secolului XVII şi începutul celui al XVIII. Pentru Moldavi însă el trebue să fie îndoit scump şi ca domnitor şi ca istoric. Deşi domnia lui fu scurtă şi viforoasă, totuşi a arătat îndestulă înţelepciune şi chibzuire în cârmuirea trebilor ţării. Ca autor el fu cel întâi ce a dat idei lămurite istorice şi statistice asupra Moldaviei.

Chiar când sosi vestea morţii lui la Petersburg, rezidentul Impăratului Nemţesc de acolo primise diploma prin care Cantemir se numia Prinţ de Imperia Romană.

C. NEGRUZZI

Un reprezentant român al culturii universale

Dimitrie Cantemir
(1673—1723)

In istoriea culturii româneşti, şi astăzi destul de săracă, mai ales ca originalitate, numele lui *Dimitrie Cantemir*, fiu de domn şi domn el însuşi, reprezintă — ca şi acela mai puţin expresiv al învăţatului stolnic, scriitor şi sprijinitor al culturii, *Constantin Cantacuzino*, concomitent cu care a trăit şi împreună cu care constitue trecerea dela cronică la istorie — cea dintâi isbucnire măreaţă, cea dintâi manifestare statornică şi serioasă, cea dintâi atingere a sufletului nostru de iobagi, nededaţi cu cartea, cu sufletul etern al omenirii. Şi să se ţină socoteală că a ajuns la acest rezultat cu toate scăderile pe care vasta sa operă le prezenta şi dintre care, în special două, sânt demne de amintit:

1. Limba scrierilor sale: greoae, înbâcsită de toată terminologia timpului şi încărcată fără milă cu inversiuni şi întorsături savante, aidoma construcţiunilor greco-latine şi turco-bizantine cu care era familiarizat încă din copilărie prin contactul cu învăţaţi ca: „marele predicator şi pedagog *Eremiea Cacavela*"... care „l-a introdus în întâiele principii de filosofie, dându-i cultura „clasică greco-latină a timpului..."; „Turcul Effendi Saadi, fi-„losof şi matematician, dela care învaţă turceşte şi cu care a-„desea avea discuţii de natură religioasă"; apoi „filologul *Ia-„comin* şi călugărul, mai târziu arhiepiscopul *Meletie*, un adept „al filosofiei lui *Tales* şi al lui *Ioan Baptista van Helmont*, „precum şi muzicieanii *Kiemani Ahmed*, un grec renegat, şi „*Angeli*" (1).

2. Conţinutul, uneori prea adânc, alteori prea ascuns, adesea strein — înstreinat încă şi prin haina formală — al unora dintre lucrările care-i poartă numele ca: *Divanul sau gâlceava înţeleptului cu lumea* (2) sau *Istoriea ieroglifică* (3) acel turn Babel politic-social-istoric-filosofic-alegoric etc., rămas, tocmai din această cauză, atât de necunoscut.

Şi totuşi a ajuns — decuvreme — în panteonul culturii universale!

***

Uşor îşi poate închipui cineva ce figură etern-strălucitoare, ce soare viu ar fi fost scriitorul dela a căruia naştere se împlinesc, anul acesta, 250 de ani şi dela a căruia moarte abia 200, dacă opere, ca acelea de care a scris şi aşa cum s'a priceput să le scrie, ar fi căzut, minus aceste defectuozităţi, în mânile unui public cult, într'o ţară luminată sufleteşte, ridicată, înţelegătoare, dedată cu sinuoasele discipline ale gândirii şi inimii...

Dimitrie Cantemir ar fi devenit — fără îndoială — un savant european, o coloană de marmoră aleasă, în templul ştiinţei universale...

Că lucrurile ar fi ajuns aici ne-o dovedesc, desigur cu prisosinţă, cele peste 20 de cărţi care-i poartă numele şi din care se desprinde nu numai o muncă dintre cele mai intense, mai sincere şi mai dezinteresate, dar şi o pricepere, o metodă, o îndrituire ştiinţifico-filosofică — un început de bătătorire permanentă a drumului — pe care-l va inaugura cu mai mult noroc Gh. Lazăr şi Gh. Asachi — spre ceeace se va numi ştiinţa românească.

Aşa cum este, din atât cât ne-a dat, Dimitrie Cantemir este, totuşi, cea mai înaltă şi cea mai desăvârşită întrupare, până la el, a sufletului românesc, trăit într'o continuă luptă cu nevoile şi cu incultura, doritor însă de lumină şi de exteriorizare, cea mai de seamă personalitate culturală, prima cristalizare permanentă tocmai a acestei înfiorări spre înălţare nouă şi temeinică, cu un cuvânt: începutul înobilării acestui suflet.

Intr'adevăr, înzestrat cu o minte ageră şi avidă, cu o cultură multilaterală şi întemeiată, cu o experienţă largă şi cu suficiente calităţi de scriitor, de om de ştiinţă şi de vulgarizator, el ne îngădue să-i ghicim mărimea sufletului, privindu-i-o în primul loc, prin prisma complexităţii subiective.

Aceasta pentrucă nu se poate caracteriza — oricât ne-am strădui — personalitatea lui Cantemir cu o singură denominaţie. E scriitor D. Cantemir? sau e om de ştiinţă? E filosof, e literat, e sociolog, e vulgarizator? Desigur: toate, şi altele pe deasupra, dar toate în fiecare din operele sale scrise pentru morală, pentru filosofie, pentru educaţie, pentru ştiinţă, pentru religie — dar totdeauna cu interesul vulgarizatorului, cu mijloacele de expresivitate ale literatului, cu buna dispoziţie a vulgarizatorului. Astfel fiind, cărţile sale, departe de a constitui nişte opere literare sau numai ştiinţifice, reprezintă în acelaş timp, un model viu şi permanent de literatură ştiinţifică, de înobilare artistică a ştiinţei prin literatură, de adequare liniştită a frumosului expresiunii şi naraţiunii la adevărul veşnic, iar autorul lor, deschide, cu un pas grandios, şirul marilor iluminaţi: Haşdeu, Odobescu, etc.

Dar nu numai atât: amplitudinea obiectivă se grăbeşte să accentueze această complexitate; de ea ne dăm seamă când, culegând adevăruri, noutăţi şi cugetări de pe paginile eşite din mintea marelui predecesor, îi vedem spiritul alergând — de multe ori în chiar aceeaş operă — dela filosofie la morală, dela aceasta la educaţie, la istorie, la geografie, la etnografie, la biografie şi genealogie şi, căutându-i reculegerea, adesea în fabule pline de duioşie şi naivitate, în cugetarea religioasă sau în... muzichiea turcească (4).

Cu aceste două caractere: amplitudine subiectivă (literarştiinţifică) şi obiectivă (peste 10 domenii disciplinare), personalitatea lui Cantemir, de structură europeană, dar de origină românească domnească, se impune degrabă, dar — ca şi aceea a fiului său, Antioh, în streinătate, în Germania, — venind, ca o notă exotică şi în pământul care o produsese, abia târziu de tot.

Astăzi, într'o oarecare măsură, ştim cine a fost Dimitrie Cantemir, deşi mai mult din explicaţii şi articole decât din contactul viu cu opera sa nemăsurată, şi calitativ şi cantitativ, adâncă şi atrăgătoare, şi ca literatură şi ca ştiinţă.

A fost şi domnitor Dimitrie Cantemir... Cât de puţin însemnată i-a fost însă domnia, se vede din aceea că nu pe această consideraţiune ne aducem aminte de el, şi din aceea că, dacă numai astfel ar fi fost legat de sufletul numai a unei frânturi din pământul nostru, ar fi fost de mult acoperit de pânza de nepătruns a uitării, alături de atâţia alţi înaintaşi sau urmaşi de-ai lui.

Dimitrie Cantemir a fost cel dintâiu care a înţeles lucrul acesta şi nepregetând să ţină ascuns talentul încredinţat lui de Creaţiune, a părăsit grijile efemere ale domniei şi a dat aripi gândului a toate străbătător şi ideii cuceritoare de suflete. In felul acesta el, pe deoparte a deschis neamului nostru ferestruicele spre o lume nouă şi nebănuită: lumea ştiinţei şi a cugetării scrise universale, pe de alta, a atras atenţiunea preocupată în alte direcţiuni a lumii culte europene asupra unui popor nou, de viţă nobilă, adăpostit în creerii Carpaţilor şi pe plaiurile Danubiului.

Cum a făcut Cantemir lucrul acesta? Iată:

1. *laicizând literatura şi muzica bisericească;*
2. *literarizând ştiinţa;*
3. *ridicând cronica locală naivă şi puţin ştiinţifică la gradul de istorie universală;*
4. *separând istoriea de geografie, etnografie, biografie şi genealogie;*
5. *creind numeroase genuri nouă.*

De aceea Dimitrie Cantemir este atât de mare.

Paul I. Papadopol

Note.
1. *S. Puşcariu, Ist. literaturii, ep. veche.*
2. Iaşi. 1696.
3. scrisă 1704.
4. *Cartea cântărilor după musichiea turcească. tip.* Moscova.

Autograful Principelui Dimitrie Cantemir

(foaia 20 din msc. Chronicului vechimei a Romano-Moldo-vlachilor)

Nos penè effugerat quod omnium primò dixisse debueramus. Scythicam gentem, Persico, Greco et Romano imperio semper invictam, et non nisi à solo Deo, aut cui Deus facultates extraordinario quodam suae divinae voluntatis nutu, autoritate domari posse, creditum est. Eam, inquam gentem Aula Othmana ita perdomuit, atq diminuit, ut non secus ac rapinae avidus venator, ligatum canem, ad suum arbitrium quando vult, et quas in partes jubet, in Christianas regiones nativa saeviendum rabie dimittit. Ita nonnunquam ut mordacem infidamque feram cavens, per assiduam Chanorum mutationem, depositionem, aliquando etiam internecionem (omnia enim haec in Sultani consistunt arbitrio) humiliat, et occasiones ei caput elevandi subtrahit. Haec itaque se habere, nemo est, ut reor, qui nesciat. Tot enim tantaq in tam amplo Imperii sui orbe subegit, conculcavit, delevit, et in nihilum redegit Imperia, Regna, Principatus, Dominia, ut facilius esset cuique ea continuo deplorare, quam per totum ex catalogo recitare, et lamentandi potius, quam scribendi tempus deesse decernere. Ita in dies Babylonius iste draco Christiano sanguine saginatus, cum totum terrarum orbem ut angustissimam speluncam, atq strictissimam ad suam vastam capiendam existimarit molem,

Traducere:

Mai uitasem a zice, care mai dinainte de toate s'au căzut să fim zis: niamul tătărăsc, pre carile împărăţia Persiiască, Greciască, Româniască nu l-au biruit: nici altul, fără numai Dumnezeu, sau căruia Dumnezeu putintele, cu un deosebit chip a dumnăzăeştii sale voi, îi va adaoge a se putea birui, până acum s'au crezut; pre acesta-şi zic, tătărăsc niam. Poarta osmăniască atâta l-au domolit, cât nu într'alt chip, ce tocma ca pre un vânătoriu la vânat gata, pre un ogar în prohaz gata ţiind, după voia sa, cândva atunce şi încotro, într'acolo ce din fire turbată vrajmaşie a-şi plini îl sloboade. Aşijdere de multe ori ca de o jiganie mursăcătoare şi necredincioasă ferindu-să, cu primenirile, schimbările, nu rariori şi cu omorîrele Hanilor lor, (căci toate aceste în voia sultanului stau) îl umileşte şi prilejurile, capul aş ridica, îi trage. Aceste toate precum aşa să fie, pare-ni-se că nu fi-va cela ce nu ştie. Căci atâtea şi atâtea împărăţii supt stăpânirea sa au supus, au călcat, au prăpădit, şi ca cum n'ar mai fi fost, li-au stors; cât cu multul mai pre lesne ar fi cuiva, neogoit a le plânge, decât peste tot, aşa cum sânt, din catalog a le număra. Şi mai vârtos vreme plânsorii, decât a scrisorii să fie ar alege. Aşa din zi în zi balaurul acesta vavylonesc îngrăşându-se şi îngroşându-se, deaceia toată lumea ca cum spre strâmtă peşteră să-i fie socotind, nici care loc să-l mai încapă având...

Autograf al Prinţului Dimitrie Cantemir

(Fraie deosebită aflată în msc. Chronicului vechimei a Romano-Moldo-Vlachilor)

[illegible]

Transcriere:

O, menit, cititoriule, în al patrulea rând iaste omu cu acest de pe urmă, de au cercat greşealele aceştii trude a noastre; unele ale noastre, iară altele şi mai mult ale diacului carele au scris-o de pe izvodu nostru. Diacu dară fiind nedeplin... (*nedescifrabil*)... ortografii româneşti, multă trudă ne-am dat cum se cade a o îndrepta şi tot încă la multe locuri a o fi trecut cu vederea, ci nădăjduim că la îndreptarea tipografiei (de va vrea Dumnezeu la această vreme să ne lase cu suflare)... *restul nedescifrabil...*

Prima operă a lui Dimitrie Cantemir

„Divanul sau gâlciava înţeleptului cu lumia" Iaşi 1698.

Aceastā primă operă a lui D. Cantemir tipărită după îndemnul învăţătorului săi Cacavela, care era mândru de înţelepciunea timpurie a odraslei domneşti, s'a tipărit 10 foi nenumerotat, 138 numerotat şi iar 6 foi numerotat la sfârşit sub titlul, care îl dăm în întregime, mai jos. Titlul ca şi textul, e tipărit pe două coloane, în stânga textul românesc, iar în dreapta versiunea grecească. Coloana românească are câte 37 rânduri.

Să dăm titlul în întregime:

„Divanul sau Gâlciava Inţeleptului cu lumia sau Giudeţul sufletului cu trupul. Prin de truda şi de osteninţă iubirea A lui Ioan Dimitrie Constantin Voevod. Intâiu izvodit şi de iznoavă din vechiul şi noul Testament, în slava şi folosinţa Moldovenescului neam. In vremile, a Mărie sale Blagocestivul prea luminat Moldavii Oblăduitoriu Ioan Antioh Constantin Voevod, alcătuit. Turma a Pravoslavnicului Moldovenescului Nărod, de prea Osfinţitul Părintele Savva Arhiepiscopul şi Mitropolitul Sucevii Ocărmuindusă. Iară cu osirdia, şi epitropia Cinstitului şi Blagorodnicului Boiar dumnealui Lupul Bogdan Hatmanul, s'au tipărit în oraşul scaunului Domnit, în Iaşi. Leat. dela Adam .... iară dela Mântuirea lumii 1698. August; şi s'au tipărit prin osteniala smeriţilor şi mai micilor Atanasie Ieromanahul şi Dionisie monahul Moldovenii.

* * *

Pe verso se află stema Moldovei cu literile I, A. C. V. B. M. G. Z. M, la stânga soarele şi la dreapta luna, cu legenda: + Soarele şi luna pre unde luciaşte. — Adecă-n tot locul slăvit să grăiaşte, iar sub această stemă:

„Stihuri pre ţării. Stih. 7
„Herbul ţării vechi s'au fost ales buar,
„Numele vestindu-şi, ca tunul prin nuar,
„Noii mai pre urmă, având-ul moşie,
„Tot acel vechiu nume mai vestindu-l şie
„Intr'aciastă vreme, cine-l stăpâneşte,
„O Dumnezău sfinte tu îl ocroteşte,
„Că mâna ta sfântă l'au încoronat
„Şi braţul tău tare l-au întemeiat,
„Părinţasca scară şi scaunul dându-i
„Ceriasca ta armă, crucia întinzându-i,
„Spata-i povăţeşte, biruind pre toată
„Văzut, nevăzut, vrăjmăşasca gloată.
„Căruntețe vază, bătrâneţ-ajungă
„Slăvit fericeşte-l cu viaţă îndelungă,

* * *

In restul foilor liminare se află trei prefeţe, greceşte şi româneşte:

Să redăm pe cea dintâi:

„Blagocestivului, prea luminatului, dulcelui şi mai marelui frate Ioan Antioh Constantin Voevod, cu dumnăzăiască milă, Domn Oblăduitoriu Ţării Moldovii, dela al Mării sale mai mic şi plecat frate Ioan Dimitrie Constantin Voevod, Carte de închinăciune.

„Astronomii, adecă a stelelor cunoscători (prea luminate, cinstite, iubitul mieu frate) întru toate câte întru a ceriului trup stele să poartă, două numai neclătitoare şi nemutătoare a fi arată, carile una în partea ceriului diasupra, iară alta în partea ceriului de desupt a să afla povestesc, una polus articus, iară alta polus antarticus le număsc, prin carile a ceriului trup şi rătunzeală să învârteşte.

„Aciaste dară două stele (mai marele mieu şi iubit frate), macar că cu staria una dela alta, lungă depărtare şi mare deosăbire au, însă iarăşi, (după socotială), pururea nedespărţite şi totdeauna nedeosăbite sint; şi a lor una cătră alta driaptă potrivire, şi una împotriva altiia neclătită odihnire şi răzimare, nici a ceriului lată lăţime, nici a sferii pământului groasă grosime, a o opri sau a o despărţi pot. Că precum 2 roate într'o osie să liagă, aşia acele printr'o mintiască osie, (care axon să chiamă), una cu alta să prin atâta de meidian despărţire întrulocază...

„Intr'aceste 2 stele centrul, adecă ţinta a mijlocirii câtinţii ceriului să înmijlociază şi în acea adevărată mijlocire a rătunzelii pământului să aşază, carile din vărtutia a acelor 2 drept cumpănite şi potrivite stele, acelia câte de asupra centrului întemeiate sint, nici cum în sus sau în gios, în driapta sau în stânga a să muta sau a să clăti pot. Ce ori câte în a câtinţii ceriului cuprindere să cuprind, toate într'acel înmijloc drept mijlocit centru să razimă preste tot.

„Ca aceste dară 2 stele (dulcele mieu, iubit, mai mare frate), doi fraţi, sau două inimi a doi (însă adevăraţi) s'ar asămăna putea fraţi, carii cu starea locului şi cu depărtarea deosăbirii (trupeşti) macar că cât departe depărtaţi şi cu petrecere neîntrulocaţi ar fi, însă după a sufletelor de nemică cevaş oprită pătrundere (de vreme ce sufletul neoprit şi prin toate pătrunzitoriu iaste) pururea nedepărtaţi, totdeauna şi'n toate date întrulocaţi să află. Acmu dară ce-i bine, sau ce-i frumos, decât a petrece fraţii înpreună, zice psalmul 132. Aşia dar între doi fraţi dragostia (ca între două stele, centrul nemutată pre întemeiată să mijlociază, adecă între două inimi a doi fraţi nesmintită şi nebetejită să aşază. Şi aşia din două inimi o adevărată dragoste izvorăşte, caria ca al triile frate a fi să socoteşte. Aceştia dară cu acel de aur al dragostii frăţeşti legându-să şi împletindu-să lanţul, nerupt şi neîndoit va fi, mărturiseşte înţeleptul: funea întreită anevoe să va rumpe, Eclisiastul, gl. 4 sh. 12; aceştia, totdeauna în toate şi pretutindine bine vor îmblă, adevereşte iarăş înţeleptul: trei sint carile bine îmblă, Pilde, gl. 30, sh. 29...

....„Insă măcar că acest al mieu dărişor, Mării tale nevrednic şi netrebnic iaste, că ce mulţi minunaţi, multe minunate, slăvite şi, lumii obştite, şie pre urmă lăsate au făcut ş'au arătat, de pomenire destoinice şi vrednice lucruri, carele ca soarele în sănina vreme dau raze, şi ca lumina, în întuneric ce luminează. Au poate dară luminuţa lumânărelii, înpotriva soarelui să străluciască? au muviliţa în a Olimbului munte coastă să să cunoască? ba. Insă precum fercitul Pavel grăiaşte, adevărat iaste: în casa mare nu numai de aur şi de argint, ce şi de lemn de lut trebuesc vase; cătră Timothei, cartia II. gl. 2 sh. 20. Şi macar că toate blăstămăţiile şi nevredniciile în mine să află, însă Mării tale plăcute şi învoite fiind, de triabă şi vrednice sînt, şi macar că aciasta a zice nevrednic sînt, însă nevredniciia mea mi-au agiutat (zice Isaiia gl. 63 sh. 5) şi cu aciasta învrednicindu-mă, aciastă a tinereţelor mele întâia născută roadă, Mării tale închinând şi dăruind bine învoită, priimită şi plăcută a fi cu plecăciune rog, poftesc si întru aceasta rămâi

„Al Mării tale mai mic şi plecat frate Ioan Dimitrie Constantin Voevoda"

„Dela Udriiu".

A doua prefaţă este închinată „Cetitoriului şi de osteninţă iubitoriului, bucurie" dupu care urmează şi răspunsul, iscălit: „A Mării tale smerită slugă şi rugătoriu Ieremiia Cacavela. Pe ultima faţă a foilor liminare se află o gravură mare pe lemn, desemnată de însuşi Cantemir, înfăţişând două persoane dintre cari una reprezintă: „Desfrânata lume sau Trupul" şi alta: „Omul înţelept sau Sufletul".

GH. CARDAŞ

(După „Bibliografia românească veche" de d-nii I. Bianu şi Nerva Hodoş, tom. I. Buc. 1903.)

Din cronici

Răscoala...

...Trecut-au sfântul Paşte fără cânt
Cu cer înhorbotat de nori ca plumbul:
Hambarele-şi sfârşiseră porumbul
Şi jalea foamei crude, pe pământ

Crescu învăluratā, neagră foarte...
Păgâni şi griji cercaseră să rumpă
Din trupul tău Moldovă pururi scumpă —
Imprăştiind nevoi, dureri şi moarte...

Precum de prooroci s'a spus în cărţi
Că vor veni şi sabia şi focul, —
Căzură biruri grele şi sorocul
De patru ori pe an în cele părţi...

Cărau stăpânii aurul grămadă,
Zidind cămări înalte cât un dâmb
Şi veneticii cu cântarul strâmb
Prin sate răspândiau porniri la sfadă...

Plecau în cârd cu jalba în proţap
Şi murmura norodul strâns ca 'n praznic
In clocot surd, din ce în ce mai groaznic,
Mergând cu rogojini aprinse 'n cap, —

Dar iarăşi se 'ntorceau nedumeriţi,
Bătuţi de griji, setoşi de dreptate, —
Şi sub icoana Maicii Preacurate
Işi obloşiau nădejdea, umiliţi...

. . . .

...Şi iată că 'ntr'o noapte s'au sculat
Treziţi din somn de vuete de bucium;
Porniră 'n şiruri, oţeliţi de sbucium,
Răzbunători cu sufletul curat...

Din matcă se revarsă 'n valuri râul
Şi creşte pustiind, şi creşte greu —
Potop trimis de însuşi Dumnezeu,
— Mai mulţi decât nisipul, decât grâul,

Mai mulţi decât vreodată s'au văzut
Ingemănându-şi dragostea şi ura:
De ei departe rămăsese sgura...
..Inaintau ca un chervan tăcut

Şi mănuindu-şi coasele şi plugul
Stârniră viscol aprig peste văi:
Ardeau conacurile celor răi
Iar moartea-şi risipia din nou belşugul!...

Şi după ce grădina s'a plivit, —
Pe cerul greu de sânge şi de smoală —
Blagoslovită, caldă şi domoală
O dimineaţă nouă s'au ivit!...

. . . .

Iar noi, tâlmacii vremilor şi slovei,
Vremelnici în viaţă ca 'n iubire, —
Cuvine-se de-apururi a-i cinstire:
Străjeri creştini ai plaiului Moldovei...

George Silviu

...pre Romano-Moldo-Valachii noştri, Roma maica din lăuntrurile sale născându-i i-au aplecat şi i-au crescut. Traian părintele cu obiceiurile şi armele româneşti învăţându-i, a Dachiei adevăraţi moştenitori i-au pus, şi cu curat sângele fiilor săi pre Dochia, care mai înainte barbară era, au evghenisit-o...

(Cantemir, Hronicul Moldo-Valahilor, p. XXXVI).

"Românii din Dachia de astăzi care sunt Moldovenii, Muntenii şi Ardelenii sunt din neamul lor hireşi Romani dela Italia, de Traian împăratul aduşi, şi Românii au locuit necurmat în Dachia, precum până astăzi locuesc.

(Cantemir, Hronicul Moldo-Valachilor, I, p. 52 şi 58).

Despre obiceiurile logodnelor şi a nunţilor în Moldova

de DIMITRIE CANTEMIR

Fiindcă am arătat pentru purtările şi năravurile moldovenilor, socotesc că cititorul cel mai iubitor de ştiinţă nu va fi nemulţumitor ca să-i descoperim în scurt şi obiceiurile ce au ei pe la logodne şi pe la nunţi.

Ei însătoresc pe copiii lor la vârsta care este hotărâtă de biserică şi este ruşine ca să-şi ceară fecioara bărbat, căci obiceiul ţării este ca să-şi aleagă holteii loru-şi neveste, iară nu părinţii fecioarelor să-şi caute gineri. Drept aceia plăcând unui holteiu o fecioară, trimite la părinţii aceia starosti, cari se chiamă peţitori, cu cuvânt Latinesc, care este stricat din cuvântul *petitores* şi aceştia ispitesc pe departe cugetele părinţilor fecioarei, ca să nu le fie atuncea ruşine,, când n'ar voi părinţii şi cunoscând că le este lor voia ca să o deie, apoi merg starostii în casa fecioarei cu toate rudeniile mirelui şi cel mai de frunte dintre starosti începe să aducă cuvânt, pre care l'am pus şi noi aice, pentrucă mai în tot locul obişnueşte, să se facă cu aceste cuvinte, adecă:

„Moşii şi strămoşii părinţilor noştri celor mai dinnainte umblând la vânat prin codrii, au aflat această ţară, întru care ne aflăm şi noi acum şi ne hrănim şi ne desmierdăm cu mierea şi cu laptele dintr'însa. Deci prin pilda aceasta fiind îndemnat şi slăvitul boier (N), a mers la vânat prin câmpii, prin codri şi şi prin munţi şi a dat preste o fiară, care fiind ruşinoasă şi cinstită, nu a stătut faţă cu dânsul, ci a fugit şi s'a ascuns şi viind noi pe urma ei, ne-a adus într'această casă".

Iară părinţii zic dintâi, cum că acest fel de fiară, n'a venit în casa lor, ci poate că i-au rătăcit urma, şi ea se va fi ascuns aiurea, la vreun megieş. Insă dacă silesc starostii ca numai decât să le-o arate, atuncea scot părinţii înaintea lor, o fată urâtă şi bătrână, îmbrăcată cu strae sdrenţuroase, şi întreabă ei pe starosti, de este această fiara aceia pe care o caută ei. Atunci starostii zic, că nu este aceia. „Căci fiara lor este cu părul galben ca auriu, cu ochii ca de şoim, dinţii săi stau ca mărgeaua, cu buzele roşii ca cireşile, la trup ca o leoaică şi la piept ca o gâscă, cu grumajii ca de lebădă, degete mai gingaşe decât ceara, şi faţa mai strălucitoare decât soarele şi luna". Şi dacă tăgăduesc părinţii dealdoilea precum că nu au văzut de acel fel de fiară, atuncea starostii dau răspuns, zicând: „Că câinii lor atâta sunt de adulmecători încât niciodată nu i-au înşelat şi acum le-au dat semnele cele mai adevărate, cum că fiara aceia pe care o caută ei ar fi ascunsă acolea". După aceea lăudându-li-se şi cu arme şi cu silă scot apoi părinţii pre fiica lor, împodobită dupre putinţa şi averea lor şi văzând-o starostii zic, că aceasta este fiara pre care o caută ei şi atuncea chiamă pre un preot, sau dacă acesta este împiedicat cu alte trebi, apoi chiamă pre cei mai bătrâni din megieşi şi înaintea acestora îşi schimbă mirii inelele şi după aceea îndată iarăşi tăinuesc părinţii pre fiica lor şi aşează masă şi în vreme când şed la masă, hotărăsc ziua aceia întru care va să fie nunta.

Iară dacă sunt mirii feciori de boieri, atuncea fără de învoiala Domniei şi fără de mărturia arhiereului nu poate să fie nici logodna, nici cununia, căci cu pecetluitul sau mărturia arhiereului se ia aminte ca să nu se facă vreo nuntă în potriva aşezămintelor bisericei, şi cu învoiala şi ştirea Domniei, pentru ca să nu se unească mai de aproape prin legătura aceasta multe neamuri boereşti fără de voia Domniei.

Şi după ce se hotărăşte ziua întru care va să fie nunta, atuncea în Lunea cea dinainte merg rudeniile dimpreună atât la casa mirelui, cât şi la casa miresei şi aduc muzicanţi, care rar pot să fie alţii de cât numai ţiganii şi se ospătează unii cu alţii şi după ce se rădică masa, apoi fetele şi alte femei cern făina care este ca să fie pentru nuntă, pentru aceia să şi zice, ziua cernutului, şi dacă sunt tot într'un târg sau într'un sat, sau măcar dacă nu sunt tocma cale de 2 sau 3 zile depărtare una de alta, apoi atuncea se începe veselia nunţei de Joi, la amândouă părţile şi ţine până Duminică, iară Duminică se gătesc toţi prietenii şi rudeniile mirelui ca să aducă mireasa, şi trimit înainte conăcarii să spue de venirea mirelui şi cei ce sunt adunaţi la mireasă, străjuesc la drum şi caută să-i prinză până a nu sosi ei la casa miresei şi ei, pentru ca să nu li se întâmple aceasta îşi caută cai foarte ageri, iară de se întâmplă să se prinză, apoi la oamenii cei proşti îi leagă pre dânşii foarte vartos şi îi pun îndărăpt pre cai, iară la cel mai de frunte, numai cât îl înconjiură rudeniile miresei, şi luându-i între dânşii îi duc la casa ei ca când i-ar fi robit şi după ce sosesc acolo, îi întreabă pre dânşii ce caută? Iară ei dau răspuns că ar fi trimişi să vestească războiu, şi oastea încă îndată va sosi, ca să ia cetatea. Şi după ce zic ei cuvintele acestea îi poftesc înlăuntru şi îi silesc de bea vreo câteva pahare de vin şi după aceea îi trimit earăşi înapoi cu vreo câţiva din oaspeţii miresei şi după ce văd oamenii miresei, că se apropie mirele, dau drumul conăcarilor cu ocări şi degrab se întorc iarăşi înapoi şi dacă pot petrecătorii mirelui ca să-i ajungă pre dânşii, apoi asemenea îi leagă şi ei şi iau împreună cu sine şi după aceea adunându-se amândouă părţile de oaspeţi la casa miresei, fac întrecere cu alergarea cailor, dându-se bacşiş celui ce se arată mai cu vitejie. Adică la cei mai proşti o năframă, iară la cei mai cinstiţi, postav de bun preţ, sau vreo pânză de mătasă, şi după ce se trimet oamenii înainte ca să pue semne unde să alerge, şi dând unul prin chiot semn ca să alerge, atuncea cei ce socotesc că au cai mai buni din pinteni şi cela ce ajunge întâi ia acel bacşiş singur din mâna miresei şi calului său i se pune cununa de flori împodobită.

Seara după vecernie merg mirii la biserică cu toată slava câtă le este lor prin putinţă şi primesc cununia. In mijlocul bisericei se aşterne un covor, pe care stă mirele dea deapta şi mireasa deastânga şi sub dânsul pun galbeni, atât sub picioarele mirelui cât şi sub ale miresei, iară la oamenii cei mai proşti pun taleri, un semn care se înţelege că ei nu caută la lume, ci toată mărirea sa o calcă în picioare. Lângă dânşii stau nunii cu două făclii potrivite şi aşa le citeşte preotul slujba cununiei şi le schimbă inelele câte de trei ori şi împodobindu-i pre amândoi cu cununii îi poartă pre la icoane ca un lanţ, cântând cântăreţii obişnuita cântare.

In vremea aceasta aruncă rudeniile pre la cei ce stau împrejur arginţi mărunţi (parale), nuci şi hamei uscat, ca să arate că cer dela Dumnezeu, dătătorul de viaţă, numai timpurile cele roditoare de nuci şi de hamei, iară cealaltă bogăţie şi însumuţare a lumei aceştia, pre toată trebue s'o lepede. Pre urmă dă preotul la amândoi tinerii pâine întinsă în miere şi gustă de trei ori ca un semn de iubire şi de unire nedespărţită. Şi pentru ca să dea preotul pricină privitorilor să râdă la această prăznuire de veselie, îi amăgeşte de trei ori cu această îmbucătură, şi luând sfârşit şi obiceiurile acestea se întorc apoi cu toţii iarăşi la casa miresei cu aceiaşi orânduială cu care au venit înhobotând faţa miresei cu o pânză prea subţire de mătase roşie, priponind-o cu două săgeţi pe care apoi le bat în perete la capul tinerilor, fraţii sau rudeniile miresei atuncea când este să se aducă mireasa la cămară.

Şi apoi mănâncă şi bea, alteori până la nouă ceasuri dimineaţa şi după al nouălea ceas să aduce pre masă un cocoş fript cu pene cu tot, iară unul dintre oaspeţi intră sub masă şi cântând ca cocoşul vesteşte revărsarea zilei şi după aceea dând toţi oaspeţii câte un bacşiş bucătarului, să ridică dela masă, iară mirele cu mireasa, ţiindu-se de mână stau în mijlocul casei şi un scriitor citeşte cu glas izvodul cel de zestre şi apoi zestrea aceasta, care era mai înainte pusă într'o casă deosebit, ca să o vază toţi oamenii, se încarcă toată într'un car şi se aduce la casa mirelui.

După aceea povăţuitorul sau vătăşelul miresei cere în numele ei ertăciune dela părinţii sei, adică: face pomenire pentru naşterea, pentru creşterea şi pentru alte faceri de bine care a avut ea dela dânşii şi le mulţumeşte pentru dânsele şi îşi cere blagoslovenie dela dânşii şi această blagoslovenie i se dă ei sau însuşi părinţilor săi, sau prin alţii în numele părinţilor, şi pentru amândoi rugând pre Dumnezeu şi pe îngerul lor cel păzitor ca să-i păzească şi să le dee dragoste deplin şi pat nespurcat şi apoi le dau la amândoi să bea câte un pahar de vin, care se chiamă băutura căii cei înţelepte; şi aşa îi slobod dela sine şi când voiesc să iasă pe uşa casei, atuncea le stau înainte la uşă, cu sabia scoasă, fraţii miresei sau dacă nu are fraţi, apoi fraţii părinţilor ei şi îi propesc stând în uşă cu sabia curmeziş; iară mirele se răscumpără pe sine dela dânşii cu un cal bun sau cu un alt dar ce are la îndemână şi eşind se sue mireasa numai singură într'o trăsură dimpreună cu maica sau o soră a mirelui, pentrucă din casa părintească nu poate să ia cu sine nici o slugă nici slujnică şi aşa merge după bărbatul său carele merge înainte. Şi după ce sosesc la casa mirelui, mai deşartă vreo câteva pahare de vin şi după aceea duce nuna pe tineri la cămară, iară mirele să ia aminte ca să poată înţelege a doua zi oarece părinţii nevestii pentru fiica lor, căci ei a treia zi după nunţă vin la dânsa cu toate rudeniile lor ca să o vază, care se chiamă cale prea mrae, pentrucă întru acea călătorie, dupre cum se întâmplă, sau se împărtăşesc părinţii de cinste multă, sau de ruşine multă, căci dacă se află fiica lor fecioară, atuncea nu numai că sunt toate bune, ci încă îi şi ospătează cu masă frumoasă, la care se aduce după aceea şi cămaşa miresei pe un blid, cu semnele feciorei şi o arată pe la toţi, la care obişnueşte să arunce fieşte-carele câte un bacşiş mic însă aceasta se face numai între oamenii cei proşti, iară la cei cinstiţi se arată numai la socri.

Iară dacă fiica lor şi-a fost stricat fecioria mai dinnainte, atuncea a doua zi după mâncare, chiamă mirele la sine pe toate rudeniile sale şi le arată că nu şi-a găsit mireasa fecioară, deci ei caută căruţele cele mai rele şi cu curele rupte înhamă pe părinţi în loc de cai, după ce vin şi pe fiica lor o pun în căruţă, iară pe dânşii îi silesc cu bătăi ca să o tragă singuri până la casa lor; şi aşa o ia înapoi ca pe o curvă şi nimeni nu poate să le facă sminteală la drum. Iară îndrăsnind cineva să-i sloboază pe dânşii, atuncea unul ca acela osebit de alte bătăi se mai pedepseşte şi de către judecătorul locului ca un călcător de legile şi de obiceiurile ţării.

Iar zestrea miresei toată o opreşte bărbatul ei şi toată cheltuiala care a făcut-o el la nuntă o plineşte cu porunca judecătorilor dela părinţii aceia cari nu şi-au păzit pre copilul lor.

Şi aşa urmează între ţărani cu bieţii oameni aceia; iară cei mai de frunte îşi păzesc mai de aproape pe fetele lor, încât nu poate aşa lesne să se întâmple unele ca acelea; iară de se şi întâmplă să nu fie vreuna fecioară, atuncea plinesc părinţii fecioria prin zestre mai mare, cu sate şi cu bani, şi nemulţumindu-se ginerile lor nici cu aceia, apoi părinţii iau pe fiica lor înapoi şi lui îi dau voe ca să ia pe alta.

Când cunună Domniea, atuncea se pune masă în curtea domnească şi mirelui se dă asemenea gugiuman ca şi cel domnesc, împreună şi un cal, şi la masă şade deadreapta Domnului, cu gugiumanul pre cap şi toate slugile curţei domneşti îl slujesc asemenea ca şi pre Domnul lor şi când merge la biserică, sau la casa sa i se face alai ca şi cel domnesc, cu muzica moldovenească şi turcească.

A treia zi merge împreună cu mireasa, cu daruri la Domn şi la Doamna, şi mulţămesc pentru o cinste aşa mare.

DIMITRIE CANTEMIR

Dimitrie Cantemir şi muzica

Notaţia muzicală inventată de Cantemir şi care consistă în a întrebuinţa literile alfabetului turcesc pentru note, n'a putut fi culeasă de muzicanţii turci şi a căzut dela început în dezuetudine. Totuşi Cantemir a avut grijă să noteze toate compoziţiunile şi cea mai mare parte din bucăţile celebre cu notaţia sa. Exemplarele din cărţile de arii ale lui Cantemir sunt foarte rari. Nu ştiu unde se află exemplarul original, scris de mâna autorului; poate în biblioteca din Bucureşti, sau poate vreun alt oraş al României ascunde această preţioasă comoară.

Sunt zece ani de când am avut ocazia să găsesc o culegere de note muzicale scrise în timpul lui Cantemir şi cu notaţia sa; am găsit acest manuscript în biblioteca muzicală a răposatului Nédjib Paşa, şef de muzică în garda imperială şi l-am cumpărat cu un preţ foarte ridicat. *Pechrev*-ul (un fel de compoziţie muzicală) e tradusă (pentru „La revue Musicale") din acea culegere...

Tradiţiunea a păstrat cele mai multe din compoziţiunile lui Cantemir; şi astăzi auzim încă compoziţiuni cântate de muzicanţii turci; dar cum mulţimea acestor muzicanţi cântă pe de rost şi nici nu ştiu să citească sau să scrie muzica, aceste bucăţi se găsesc aşa de stâlcite, încât nu le mai poţi recunoaşte, comparându-le cu originalul.

Ina afară de aceste opere (autorul pomeneşte aci pe cele istorice şi muzicale) Cantemir a mai scris un mic tratat de muzică turcească, din care posed un exemplar, poate unicul. Vorbind de lucrarea aceasta Cantemir spune:

„Am compus o carte mică în limba turcească despre arta muzicei şi am dedicat-o lui Ahmed II, sultanul acum regnante. Precum am înţeles, amatorii de muzică se servesc până în ziua de azi de regulele puse de mine în acea cărticică. Lectorilor europeni poate să le pară curios, că eu laud pe un popor, pentru deprinderea într'o artă atât de nobilă, pe un popor, pe care toată creştinătatea îl ţine de barbar. Eu conced că barbar a fost acest popor pe la început, sau cum am zice, infantia imperiului otoman. Când sultanii nu cugetau la alta, decât a-şi estinde marginile dominaţiunii lor. Dar cu progresul timpului, când încetarea răsboaelor a permis ca oamenii să se ocupe cu artele păcei, atunci au lăsat şi ei din sălbătecia lor de mai înainte şi s'au cultivat şi civilizat în aşa măsură, încât astăzi abia se mai pot observa pe ei urmele barbariei lor antice. Şi pe temeiul adevărului pot să afirm că muzica turcească încât pentru rithme şi proporţionarea cuvintelor, este mult mai perfectă decât multe din cele europene. Cu toate acestea trebue să mărturisesc că este foarte greu de înţeles, încât în vasta cetate a Constantinopolei, unde rezida curtea cea mai mare din lume, între atâţi amatori şi pricepători de muzică, abia vei găsi vreo trei ori patru, care să cunoască perfect fundamentele acestei arte".

După acest pasaj pe care l-am copiat textual (din „Istoria imperiului otoman", pag. 218, nota (****) începută în pag. 217) Cantemir vorbeşte de proectul său de a scrie un tratat complect asupra muzicei turceşti:

„...dacă însă Dumnezeu îmi va da viaţă şi sănătate, voiu tracta despre artă într'un op separat, după sistema şi opiniunea lumei orientale...".

(La Revue Musicale, critique et histoire musicale — 7-e Année No. 5 — 1-er Mars 1907, Paris).

Rauf Iectă

FEŢE BOEREŞTI

de LUDOVIC DAUŞ

Printre alţi Gherghelеşti, — căci se vede că Botoşanii erau patria Gherghelylor, — era şi Ionică Gherghely, o aprigă figură de om dârj, totdeauna în războiu cu vecinii moşiei sale Costeştii, pentru încălcare de hotare.

Ducea, ca toţi boerii din vremuri, viaţă largă. Era renumit prin boii frumoşi, de o mărime neobicinuită, pe cari-i creştea. Pentru păşunatul lor o ţinea să nu-şi lucreze moşia de cât foarte puţin, aşa încât o întindere de aproape 4000 de fălci nu era de cât burueni şi iarbă, şi aceasta în chiar apropierea oraşului.

Toţi boerii îşi aveau principiile lor în folosul ori paguba economiei naţionale, şi cei mai mulţi, ori nu lucrau de loc pământul păstrându-l ca teren de vânătoare, ori îl dădeau în posesie de obiceiu la armeni şi evrei, aceştia fiind cei mai întreprinzători şi oferind preţurile cele mai mari. Erau între aceştia în primul rând armenii Cristea-Manea, Şahan, Bogus-Başovan şi alţi mulţi, cari singuri săltau gospodăriile boerilor şi împânzeau pe ici şi colo judeţul cu plugurile.

Ionică Gherghely, deşi nu-şi cultiva de fapt moşia punea mult preţ pe pământ şi de-aci pornea harţa lui cu vecinii pentru hotare... Era un om deştept, umblat prin lume, şi dela Constantinopol, — unde fusese în mai multe rânduri, cumpărase nu ştiu ce documente în privinţa moşiilor mânăstireşti în hotar cu Costeştii, — documente cari îl îndrituiau să creadă că i se furase pământul. De-aci, anchete, măsurători, procese cari se perindară mulţi ani la tribunalul din Botoşani şi la Curtea de apel din Iaşi, procese pe cari Gherghely avu norocul să le câştige împătrindu-şi întinderea moşiei. Tatăl meu, care era inginer fusese şi el chemat să măsoare, când spre sfârşitul vieţii sale Ioan Gherghel pornise proces pentru pământurile mânăstireşti din Popăuţi.

S'a întâmplat însă ca la ancheta orânduită de tribunal să se găsească o piatră de hotar necunoscută de Gherghel, — o piatră care 'ntorcea dreptatea împotriva lui şi în favoarea adversarilor săi. Bătrânul care venise cam suferind din Botoşani, la descoperirea pietrei fatale, se simţi rău şi căzu jos strigând:

— Tâlharii! mi-au pus într'adins piatra ca să mă fure.

Şi de scârbă rea a căzut la pat muri curând, medicii chemaţi în grabă ne mai găsindu-i leacul...

Ţăranii, cari ţineau cu preoţii din Popăuţi, priviră această împrejurare drept un amestec al „mâinei lui Dumnezeu", mai ales că şi tatăl meu se îmbolnăvi de holeră în timpul măsurătoarei.

— Asta-i blestemul preoţilor din Popăuţi! îşi şopteau între ei ţăranii ducându-l pe tata în căsuţele lui Şchiopca-Draganovici, omul lui Gherghel.

Dar tata se însănătoşi curând, cu tot blestemul, şi fu de faţă de deznodământul certei zisului Ionică Gherghely cu Saint Georgeştii, — sau Sân-Georşeştii cum li se zicea în Botoşani.

Se întâmplase că o soră a lui Ionică, „duduia" Maria Gherghely să fugă după un Saint-Georges. Şi Gherghely şi Saint-Georgii se ţineau nobili, şi se vede familiile între ele îşi disputaseră rangul şi izvoarele boeriei lor autentice. Probabil Gherghelyi revendicau titluri albaneze ori greceşti trecute prin Constantinopolul spre care conu Ionică Gherghely călătorise atâtea rânduri, — iar la rândul lor Saint-Georgii revendicau titlul unei nobleţe veritabile de la Saint-Micloş, ori mai ştiu eu ce nume de prinţ sau de ţinut din Transilvania.

Cearta aceasta luase proporţii de mare vrajbă. Ionică Gherghel, — hai să-i tăiem pe y-cul străbun, — când îşi văzuse sora fugită după Saint-Georges pornise şi mai aprig şi mai neînduplecat în contra familiei vrăjmaşe căreia, în ciuda lui, o şi botezase în batjocoră: „Cinci-Orz!"

— Auzi, o Gherghelească să meargă după ţopârlanul de Cinci-Orz!

Şi Cinci-Orz încoace, Cinci-Orz pe dincolo, până la sfârşitul vieţei sale Ionică Gherghel îşi asurzea prietenii şi cunoscuţii cu furia lui mereu crescândă.

Insfârşit, când se răspândi în tot oraşul că Ionică Gherghe „pe patul lui de moarte", sora lui intră tiptil în casă la frate ei, şi-i trimise veste, ca soră care cinsteşte autoritatea părintească a fratelui mai mare, că-l roagă „cu lacrămi în ochi să se îndupleoe, s'o primească şi s'o ierte".

Ionică Gherghel, trăgându-şi sufletul strigă:

— Hm... da... Spuneţi-i c'o iert, dar nu vreau s'o văd,, nu, nu vreau s'o văd.

Şi, cerbicios hotărârea luată, închise ochii fără s'o vază...

Aşa s'a isprăvit şi cu povestea lui Cinci-Orz şi familiile se păcară...

* * *

In Saint-Georges, — probabil bunicul poetului, şi poate cel re răpise pe Maria Gherghel, — voise să-şi întruchipeze neve palatul străbunilor lui, aşa cum îi răsărea din hrisoavele famii şi din ce văzuseră el şi ai lui în călătoriile lor pe la Gpii din Transilvania... Deaceea, pe moşia sa Ionăşenii din ropierea Bucecei, în vederea tuturor, pe deal, de-asupra şosel naţionale ce bagă Botoşanii cu Mihăilenii el îşi clădi o ca căreia, prin toate mijloacele, căută să-i dea aspectul unui caste Dar visul, vai, se lua la sfadă cu baierele pungei nu înstul de plină ca să se poată înnălţa zidurile cu turnuri şi creluri ca pentru un castel medieval... Bietul Saint-Georges se va nevoit să mai foarfece aripile fanteziei sale şi în cele urmă neştiind cum să-şi realizeze dorinţa, recurse la stratama de a înlocui zidurile cu scânduri văruite bine...

A răsări castelul stălucitor de albeaţă într'o fudulie de creluri şi turnuri pe deal la Ionăşeni. Dar vai intemperiile curând începură, curând să crape scândurile şi să spele varul de pele, aşa încât Ionică Gherghel avu satisfacţia să strige:

— Aşa castel, halal!.. Curat de la Cinci-Orz.

Sнt-Georges nu-l mai vărui, ba scoase chiar şi scândurile încât, foarte curând, castelul îşi topi crenelurile şi turnurile, pentru ca, pe dealul Ionăşenilor să i se substitue o simpati şi mult gospodărească locuinţă de ţară.

Şi când târziu muri Saint-Georges, şi în casă la Ionăşeni era singură o bunică, de la care cereau prea mulţi bani nepoţii, s'a întâmplat ca unul din ei, Ghiorghiţă să-şi aducă aminte că a fost acolo un castel, şi, plutind între Hernani şi Ruy-Blas, — să facă un gest romantic.

El apăru cu pinteni, iatagan, cuţite şi pistoale în brâu în faţa bătrânei, care văzându-l nu-şi credea ochii, fiind sigură că are în faţa ei un haiduc autentic.

— Da! strigă Ghiorghiţă, m'am făcut haiduc.

— Sfinte Doamne! Da ce te-a apucat maică?..

— Ce m'a apucat?.. Vezi doar ce m'a apucat. Mă fac haiduc... O poteră mă şi aşteaptă în pădure...

— Vai, da pentru numele lui Dumnezeu...

Şi se explicară.

Nepotul înţelegea să trăiască, să aibă cu ce chefui, şi prea erau sgârciţi mătuşile şi părinţii. De aceea îşi va lua lumea în cap şi nu-i rămânea de cât să se facă haiduc şi să trăiască în codri.

Totul nu era de cât o glumă, dar farsa reuşi... Bătrânica din Ionăşeni se grăbi să dea cât mai mulţi galbeni nepotului care porni frumuşel la Botoşani să-i mănânce cu potera lui de prieteni.

Poetul Sân-Giorgiu să-mi ierte rândurile acestea despre figuri din propria-i genealogie, fiind sigur că cititorii îi vor servi cu dragostea cu care-i privesc şi eu, ca pe unii ce-au înflorit rostul zilelor de ieri.

LUDOVIC DAUŞ

Desmoşteniţii

Am ascultat oraşu 'n hohot ziua,
Oraşul de belşuguri vinovate —
Şi port în suflet — surd — ca svonul mării
Ecoul lui cu ritmuri enervate.

Şi am privit oraşul orb în noapte,
Când se aprind lumini pe străzi treptat
Şi văd înfiorat cum îşi îngroapă
In umbre reci copiii din păcat — :

Vă văd, desmoşteniţi, prin negrul străzii
Vă urmăresc în noapte spectri gravi
Cu ochi de foc, trudind pe lângă ziduri
Mişcări şi vorbe stinse de bolnavi.

Vă văd prin ganguri, cheiuri şi taverne
Cerşind şi 'n viţii ispăşind păcate
Pe cari nu le-aţi trăit, pribeji cu chipuri
De vis şi de dureri transfigurate;

Cu mâni fără de vlagă, ce în vise
Doar, pipăe nădejdi înfiripate : —
Când le ridică foamea 'n aiurare
Se prăbuşesc în gesturi dezolate.

Revolta voastră-i stearpă, fără reazăm:
Voi nu munciţi prin ziduri de uzine,
Voi nu purtaţi în piept ecou de zare
Nici seva aspră-a câmpului în vine;

Voi nu purtaţi pe umeri tari oraşul; —
De năruiţi, nu-i nimeni să vă ştie:
Ce vreţi să-i pese vieţii orăşene
Că sânteţi umbra ei de poezie?

Cazarma n'a călit privirea voastră,
Amurgul vi se stinge prin spitale,
Eroi banali de tragicomedie
Ai „faptelor diverse" din jurnale.

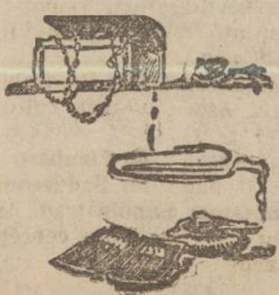
Voi aţi trăit ispita grea a străzii,
Un vis bătrân vă tremură 'ntre gene,
In drumul către Mâne sânteţi jertfa
Neplânsă a 'ndrăznelii orăşene...

. . . .

Am ascultat oraşu 'n hohot ziua,
Oraşul de belşuguri vinovate
Şi port în suflet — surd — ca svonul mării
Ecoul lui cu ritmuri enervate.

Şi am privit oraşul orb în noapte
Când ochi de foc se-aprind pe străzi treptat —
Şi-l văd înfiorat cum îşi îngroapă
In umbre reci copiii din păcat...

Mircea Gheorghiu

Din „O mie şi una de gândiri"

I

Flori pe ruine, nouile religii au răsărit întotdeauna după marile dezastre.

In epocele de refacere ale omenirii, entusiasmul credinţii este mai necesar decât obiectivitatea ştiinţifică.

Succesul creştinismului a stat în faptul că primii săi apostoli, încredinţaţi de apropiatul sfârşit al acestei lumi, au propagat cu fanatism dogma noului profet, silind mulţimile s'o primiască atât subt imperiul panicei provocate de cataclismul iminent, cât şi în perspectiva consolatoare a unui loc confortabil, în eternitate.

In veacul nostru, însă, când nimeni nu crede fără să cerceteze, religiile noui nu mai pot fi fecunde, căci intră deadreptul în observaţiunea spiritului critic, care, interzicându-le faza de iluminare şi eliminându-le exagerările, le distruge însuşi fundamentul.

II

Nu există o morală generală. Fiecare avem morala ce ne convine.

III

Demnitatea, ca şi sănătatea, o vezi numai după ce-ai pierdut-o.

IV

Măsuraţi mereu distanţa care duce dela demnitate la vanitate!

V

Unde toţi oamenii sânt cinstiţi, n'ai nevoie să fii inteligent: îţi cauţi de treabă.

VI

Toate legile sânt bune, unde oamenii sânt de treabă. Ticălosul calcă şi legea lui Dumnezeu.

VII

Talentul este o disciplină pe care şi-au impus-o cei ce n'au curajul să aibă geniu.

VIII

Sântem definitiv convinşi de geniul nostru, dar nu ne supărăm când ni se găseşte oarecare talent.

IX

In politică, marea artă e să găseşti formula morală a unei acţiuni imorale.

X

Inţelept este acela care, la baie, nu-şi potriveşte apa după termometru, ci după cum îl rabdă pielea.

XI

N'avem, încă, tradiţii. Avem, cel mult, năravuri.

XII

De ce, intrând în lume, te plângi că te lovesc străinii? Au la tine-acasă, de-ai tăi, n'ai fost bătut niciodată?

XIII

Râdem de orice. Un om care cade ne provoacă râsul, întâi, apoi compătimirea, — dacă ne-o provoacă.

XIV

Când o trăsură trânteşte, în drum, o bătrână, ne indignăm împotriva birjarului, sau îi luăm apărarea, ne certăm cu vardistul, strigăm, ameninţăm cu poliţia ş. a. m. d.

Un singur gând însă, nu ne vine: să dăm ajutor bătrânei care-a căzut.

XV

Când mă atacă duşmanul, eu pot să-mi fac o casă, liniştit, căci nu-i răspund. Dar nu-mi pot face casă când vine prietenul şi mă ţine de vorbă.

XVI

Talentul şi puterea de muncă nu-ţi ajung, ca să răuşeşti: îţi mai trebuie şi un mare instinct de tiranie.

XVII

Răuşeşti, prin orice mijloc. Vei vedea oameni găsind în succesul tău chiar învăţături morale.

XVIII

Nu-ţi trâmbiţa succesul, ci foloseşte-te de el pe tăcute. Nu isbânda ta, ci sgomotul făcut în jurul tău, supără pe contemporani.

XIX

Apa tulbure nu este, numaidecât, adâncă.

XX

Tiranii s'au menţinut sdrobind capul celor nesupuşi; democraţiile, lăsându-se călcate pe picior, cu amabilitate.

XXI

Sânt mândru de-o decepţie ca şi de-un proaspăt ideal. Eu am crezut şi m'am înălţat. Alţii m'au înşelat şi s'au coborît. Rămânem, fiecare, cu zestrea sufletelor noastre.

Fă, mai bine, zece inutile politeţi, decât o mojicie necesară.

XXII

Nu-mi cereţi să stimez pe cei cari au învins: în fiecare ascensiune sânt atâtea prăbuşiri!

XXIII

De câte ori văd un om ridicat, mă întreb: câţi semeni de-ai săi va fi înlăturat, umilit, îngenuchiat, strivit, — ca să se 'nalţe?

XXIV

Un neputincios, fără îndoială, a scornit cuvântul *parvenit*.

XXV

Parveniţii sânt oamenii cei mai atacaţi de arivişti...

XXVI

Cel mai mare arivist e maimuţa: a ajuns om!

XXVII

Poţi să ajungi, fără să fii arivist, şi poţi fi arivist, fără să ajungi...

XXVIII

Cu cât te-ai ridicat mai sus, cu-atât eşti mai ferit de vânturi.

Dar, fiind sus, eşti nevrednic dacă nu te prefaci în rodnică furtună.

XXIX

Zeilor, şi fumul cetăţilor arse le miroase a tămâie!

XXX

Am crezut în atâţia oameni, încât pot să cred şi'n Dumnezeu: nu mai am nimic de pierdut!

VICTOR EFTIMIU

Din operele necunoscute ale lui George Coşbuc

publicate de Gh. Cardaş

ANGELINA

Baladă din Albania

Ca Dumitru'n Albanime
Mai viteaz nu era nime,
Nici la braţ mai viguros
Nici la umblet mai frumos:
Erà înger la iubire,
Smeu erà la răsboire;
Intre fete curcubeu
La bătăi trăsnet şi leu.
El cu dragii lui tovarăşi
La răsboi pornit'a iarăşi,
Dar pe drumul lat şi 'ntins
L'a cuprins un dor pe cale:
Dorul Angelinei sale.
Şi el zice către fraţi:
„Dragii mei! Voi m'aşteptaţi
„Până'n seară, până'n noapte
„Până mâne seară poate,
Pân'mă duc la draga mea
Căci nu pot de dor de ea!"
Astfel zise lin şi blând
Şi-apoi pleacă şuerând
Pe poteca mult bătută,
Care duce la palută!
La palat dacă-a sosit
Porţile 'nchise a găsit.
„Ce-i aceasta? Nici odată
„N'a fost poarta sub lăcată,
„Şi-acum pentru 'ntâia oară
„Geme poarta sub zăvoară?!
Greu uimit d'aceste, el,
Bate'n poartă 'ncetinel.
Vine-o babă şi-l priveşte
De pe zid apoi vorbeşte:
„Ce tot baţi? Mergi înapoi!
„N'ai să cauţi nimic la noi!"
Şi Dumitru greu mâhnit
De răspunsul, ce-a primit,
Bate'n poartă cu piciorul,
Sparge poarta cu toporul:
Intră'n casă şi gemea;
Căci în casă ce vedea? —
Un fecior — oh, bată-l vina —
Ţinea'n braţe pe — Angelina
Şi glumia şi-o dismerda
Şi cu foc o săruta.

* * *

Trist Dumitru geme, sbiară,
Şi'n mânia lui amară
Prinde lemnul sclipicios:
Angelina cade jos,
Crud bolboroseşte'n sânge,
Lin oftează şi se stânge.
„Viperă cu două limbi!
„Astăzi juri şi mâni te schimbi!
„Astăzi juri pentru-a'nsela,
„Mâne'nşeli pentru a jura:
„Deci să moară mişeleşte
„Inima, care minţeşte!"
Apoi crunt şi desperat
Către tânăr s'a 'nturnat:
„Vezi cadavrul! Duplă crimă...
„Este chiar a ta victimă...
„Sân zdrobit de două ori...
„Pleacă fruntea... taci şi... mori!"
Barda fulgera prin aier:
Un suspin înfrânt şi-un vaier,
Şi-un fecior tânăr, frumos,
Mort de bardă cade jos.
Ucigaşul lung priveşte
Sângele cum abureşte
Şi tăcut ca fierul stând!
El se pare tremurând:
Simte-ale mustrării icuri
Şi din gene-i lunec picuri.
Iar în urmă s'a plecat,
Trupurile-a ridicat
Şi-aşteptând până de sară
Cu ele-a grăbit la moară
Şi la ţărm groapa săpă,
Acolo le'n'mormântă.

* * *

Şi de-atunci Dumitru n'are
Linişte şi zi cu soare;
Şi d'atunci mereu plângeà
Lângă moară şi zicea:
„Moară! pentru ori şi cine
„Macină făina bine!
„Căci copila, ce-am ucis,
„A fost singurul meu vis,
„A fost blândă cum e steaua
„Şi mai albă decât neaua! —
„Macină făina bine,
„Moară, pentru ori-şi-cine!
„Căci voinicul ucis azi
„A fost nobil şi viteaz!"
Şi pe locul, unde fù
Tineru-'ngropat, crescù
Un cipres cu frunză lată;
Unde-a fost dânsa 'ngropată
Au crescut viţe de vil.
Şi d'atunci prin bătălii
Toţi la chiparos s'adun
Şi pe rane frunză pun:
Căci e frunza fermecată,
Vindecă ranele'ndată.
Iar la vie rând pe rând
Curg bolnavi, căci gustând
Fructul viţei fermecate
Iar le dă lor sănătate.

Cluj, Octombrie 1885.

GEORGE COŞBUC.

După „Foiţa Tribunei" din 10 (22) Decembrie 1885, Anul II Nr. 281, p. 1122.

Romain Rolland: Annette et Sylvie

de H. Sanielevici

Cele două surori se duc să stea câtva timp în casa de ţară a familiei Rivière, în Bourgogne.

Primele zile de Octombrie, cenuşii şi dulci... Aer tăcut... Ploaie caldă, care cade drept şi nu se grăbeşte... Miros cald şi trupesc, de pământ umed, de fructe coapte, de struguri la teasc... Intimitatea dintre Annette et Sylvie ajunge desăvârşită; ele nu-şi mai ascund nimic. Şi totuşi rămîn o enigmă una pentru alta... Se iubesc foarte mult; fiecare are însă un fel deosebit de a iubi. Amîndouă moşteniseră dela tatăl lor o sevă bogată; dar la una seva era concentrată şi la cealaltă, risipită. Tandreţa foarte liberă a Sylviei, rîzătoare, ştrengărească, neruşinată, dar în fond foarte cumpănită, se sbuciuma mult, dar nu perdea niciodată nordul — bătea din aripi, dar nu sbura decât în jurul porumbăriei. Amorul Annettei era un demon ciudat, a cărui prezenţă o recunoscuse abia de şase luni; îl înnăbuşea, se silea să-l ascundă, îi era frică de dînsul: Eros în colivie, cu ochii legaţi, neliniştit, lacom şi flămînd, care se chinueşte în tăcere, isbindu-se de gratiile lumii şi roade cu 'ncetul inima în care e închis... Ceia-ce o mirau pe Sylvie, nu erau atît gîndurile şi simţirile turburi pe cari le ghicea în Annette, cît seriosul ei aproape tragic... Tragic?... Ce idee! Serios? Cu ce scop? Lucrurile sînt cum sînt şi le iei cum sînt. Pe încîlcita asta de Annette, cu spinărişul ei de gînduri calde şi reci, de dorinţi şi de temeri, de pasiuni şi de pudori... cine o va descîlci?...

(Contrastul dintre două clase: creştinismul (ajuns inconştient) al burgheziei vechi şi păgînismul poporului.)

După ce vorbeau ceasuri întregi, sau lucrau în tăcere, făcînd fiecare planuri pentru fericirea celeilalte, eşiau să-şi desmorţească picioarele; mergeau în ploaie pînă'n fundul grădinei, ciuguleau de pe boltă un strugure umed, aspirau vîntul de toamnă, mirosul (să-l mănînci) al fructelor coapte, tăcerea câmpurilor amorţite....

In curînd, deosebirile adînci de cultură, de gusturi, de temperament, de obiceiuri, — se fac simţite. Sylvie se plictiseşte la ţară. E geloasă de independenţa ei. Inviorată de aerul de ţară, ea simte dorinţa vie de a-şi relua meseria, pe care-o iubea sincer... Avea nostalgia foarfecelui şi a maşinei de cusut...

Când surorile se 'ntorc la Paris şi Sylvie o vesteşte pe Annette că vrea să-şi reia locuinţa şi munca regulată, aceasta suspină indurerată... Sylvie, mişcată, o sărută şi o răsfaţă, şi pentru a o mângâia, îi cere s'o ajute să se stabilească pe cont propriu. Annette e fericită de a putea da... Săptămâni de zile amîndouă se ocupă cu instalaţia.

...Clienţii nu întîrzie să vie. Anette plimba în vizitele ei cele mai drăguţe rochii ale micei cusătorese şi o înnălţa în slavă... Totuşi Sylvie se fereşte de a mări prea repede cercul operaţiunilor sale. Deviza ei era: „din toate cîte puţin". Ţinea să-şi lase timp pentru plăceri...

(Echilibrul plebeului, în care domină instinctul de a se conserva, nu acela de a se devota... El nu cade pradă pasiunilor şi nici patimilor, nu simte nevoia de a-şi lega viaţa trecătoare de o operă durabilă, ci raportează toate la sine, le priveşte ca elemente de mulţumire ale vieţii trecătoare...)

In curînd viaţa ei fu aşa de plină, că nu mai rămase mult pentru Annette. Căpătă şi un amic... Annette se resignă, melancolică... Sylvie, care o iubea, se smulgea, din timp în timp ocupaţiilor şi plăcerilor, şi venea în fugă la Anette. Dar după vijelia scurtă de iubire, pălăvreală şi confidenţe, Annette rămînea iar singură, şi mai turburată ca înainte. Reluă studiile de biologie şi relaţiile de societate... Totuşi lumea şi munca nu-i ocupau decât o mică parte din timp. Mai ales în serile lungi, Annette contempla fluxul şi refluxul mării ei interioare... Isbitura violentă a pasiunii sexuale lăsase o turburare durabilă. Sufletele celor morţi se ciocneau în acest suflet topit... Ici, primejdioasa moştenire dela tată, acele dorinţi, cari, de obiceiu uitate, adormite, se ridicau deodată, ca un mâl dela fund. Dincolo, puteri contrare: **o mîndrie morală, pasiunea purităţii. Şi altă pasiune, a independenţii, ale cărei conflicte tragice cu amorul le presimţea cu nelinişte.**

După un timp, anume turburări fizice, legate de anume visuri, îi nelinişte sc nopţile (autorul le descrie cu fineţe dar şi cu o cruţare delicată...), şi o preocupă şi'n timpul zilei, făcînd-o să fie continu distrată... Cu o naivă candoare, ea le povesteşte Sylviei, care bufneşte de rîs... Sylvie ştia să puie de acord diferitele ei trebuinţi: şi pe cele ale corpului şi pe cele ale inimei, şi pe cele ale vieţii burgheze şi pe cele ce eşiau din viaţa burgheză... Annette se gîndea la scrisorile de dragoste ale tatălui ei, atât de frumos ordonate...

Vedem aici limpede deosebirea dintre **imoralitatea claselor vechi şi amoralitatea** celor noi. Un burghez stricat recunoaşte sfinţenia unor anume legi morale, dar nu mai are puterea şi stăpînirea de sine să le respecte; un plebeu amoral însă, ne apare ca un om sănătos şi întreg, aproape de natură, în conştiinţa căruia normele morale nu au avut încă timpul să se 'nscrie; ele nu'şi arată eficacitatea, decît atunci cînd sînt sprijinite de sancţiuni exterioare: religioase, sociale, etc. Imoralitatea este semnul decăderii şi al desagregării: voinţa slăbită, instinctul de conservare slăbit, ameninţă viitorul individului, al familiei şi al societăţii; ea îndreptăţeşte deci un negru şi tragic, pesimism, cum îl găsim la naturalişti şi 'n deosebi la Zola. Altfel amoralitatea: respingătoare în prezent, ea scurtează cel mult existenţa individului — cum e cazul la Raoul Rivière - - ori a unor familii *noi* din clasa conducătoare, nu periclitează însă viitorul societăţii: interesul egoist este, la oamenii sănătoşi, un mobil suficient pentru îndeplinirea îndatoririlor sociale. Amoralitatea lasă pentru viitor toate speranţele deschise... Din oameni amorali ne cobórîm doar cu toţii... Aşa se şi explică indulgenţa cu care ne vorbeşte Romain Rolland, ca reprezentant al vremei noastre, de amoralitatea Sylviei şi a lui Raoul Rivière...

Annette era cu totul copleşită de existenţa ei interioară. Şi va rămîne astfel, atîta timp cît nu va fi apucată de **marea cursă sexuală, în care visătorii cad mai repede şi mai stîngaciu decît ceilalţi.** Ceasul periculos se apropia. Laţul se pregătea... Faţă de bărbaţi, ea nu mai avea siguranţa liniştită a unui camarad, ci păstra o atitudine de aşteptare turburată...; ştia acum că nu se va putea lipsi de ei... Intreaga ei activitate intelectuală era turburată. Nu se putea concentra... O ceaţă îi încurca toate ideile... După ce în mod orgolios atribuise altădată femeii toate capacităţile intelectuale ale bărbatului, recunoştea acuma cu umilinţă că s'a înşelat. Pe drept sau pe nedrept atribuie femeii anume **slăbiciuni cerebrale, pricinuite poate de desobicinuinţa seculară de a gîndi desinteresat — dar mai probabil, de surda obsesiune a marilor instincte sfinte, al căror greu şi bogat depozit l-a pus natura întrînsa. Annette simţea că, singură, era incompletă, trupeşte şi sufleteşte...** Inima îi era plină de nevoia de a se da unei fiinţi, şi mai tare, şi mai slabă, care s'o iea în braţe şi care să bea dela sînul ei... La acest gînd, se topea de tandreţe; ar fi vrut ca tot sîngele corpului ei să se prefacă în lapte, ca să-l dea... Bea!... iubitul meu!... Să dea totul!... Dar nu! Nu putea da totul... să dea laptele, sîngele, corpul şi amorul ei... Dar totul? tot sufletul ei? toată voinţa ei? şi pentru viaţa întreagă?... Nu, —aceasta ştia că n'o va face niciodată. Să fi voit s'o facă şi n'ar fi putut. Nu poţi da ceiace nu-ţi aparţine — sufletul tău liber... sufletul meu nu-mi aparţine... *Eu* aparţin sufletului meu liber... Nu pot să dispun de dînsul... A-şi salva libertatea este mai mult decît un drept — este o datorie religioasă... (Radicalismul acesta femenin ne apare ca o firească reacţiune la o îndelungată apăsare....)

Sylvie înţelegea foarte bine îndoita trebuinţă a Annettei; dar, în ce-o privea, nu găsea între ele nici o contrazicere; n'aveai decît să faci ca dînsa: să iubeşti, cînd îţi place; să fii liberă, cînd îţi place... Annette clătina capul: — „Nu!" — „Ce nu?..." — Annette refuza să se explice. Sylvie zicea, ironică: — „Găseşti că aşa ceva e bun pentru mine?..." Annette protesta: — „Nu, dragă. Ştii bine că te iubesc cum eşti." — Dar Sylvie nu se înşela. Din dragoste Annette se ferea să judece (dar suspina în tăcere) amorurile libere ale Sylviei. Dar pentru ea însă-şi, le respingea. Nu numai că puritanismul matern le-ar fi considerat ca o pată. **Insă-şi natura ei întreagă, însă-şi plenitudinea dorinţei sale, se opunea la îmbucătăţirea în monedă măruntă.** Cu toată chemarea întunecată a unei puternice vieţi sensuale, i-ar fi fost cu neputinţă, în acel moment al vieţii, să primească fără revoltă idea unui amor **în care toată fiinţa, simţurile, inima şi gîndirea, respectul pe care-l ai de tine însu-ţi, respectul pe care-l ai pentru celălalt, avîntul religios al sufletului pasionat, să n'aibă deopotrivă locul lor la banchet.** Să-ţi dai trupul şi să-ţi rezervi gîndirea — nu, nu poate fi vorba de aşa ceva... Era o trădare!... Atunci, nu rămânea decît o soluţie: căsătoria, amorul unic? Era acesta un vis posibil pentru o Annette?... De era sau nu cu putinţă, n'o costa nimic să-l viseze prin anticipaţie... Vedea posibilitatea a douăzeci de vieţi diferite; în închipuirea ei gusta, pe rînd, viitorul împărtăşit cu cutare, şi apoi, cu cutare, şi apoi cu cutare tovarăş... fără a se hotărî pentru niciunul. Sylvie se amuza de nehotărîrile Annettei; căci ea însăşi avea obiceiul de a se hotărî înainte de a alege. „Cel puţin", zicea dînsa, cu'n aer fanfaron, „ştii despre ce vorbeşti!"

Rândurile subliniate de mine cuprind cea mai adîncă demonstraţie despre necesitatea monogamiei pentru naturile superioare. Dacă revendici pentru tine libertatea sexuală, trebuie s'o acorzi, evident, şi tovarăşului de viaţă — adică bărbatul trebuie s'o acorde soţiei şi soţia, bărbatului. Or, se pune întrebarea, dacă din fărâmarea lui în monedă măruntă, amorul câştigă ori pierde... Răspunsul diferă, după calitatea omului. (Aşi vrea să recurg, ca de obiceiu, la comparaţii. In cazul de faţă însă, orice comparaţie sună ca o trivială profanare... Dar asta nu mă va opri)... Inchipuiţi-vă c'aţi fi osândiţi să staţi toată viaţa la hotel: ba aici, ba colo, ba într'un oraş, ba într'altul, ba mai bine, ba mai rău... Naturile de voiajori „comerciali" vor găsi fermecătoare această existenţă *sur la branche...* Firile, mai adînci, însă vor socoti că-i un chin: plăcerea variaţiei nu compensează cîtuşi de puţin lipsa unei locuinţi proprii. Ba chiar variaţia însăşi lasă de dorit: o dînsa.. Şi dacă Annette era tăcută, ajungea însă ca ea să hotel, capătă un caracter rece, neospitalier, stereotip... Stăpînul, servitorii, mobilele, pereţii, c'un ochi te văd prezent şi cu celălalt, plecat...

Poţi avea oare, pentru o femee care practică libertatea sexuală, aceiaşi dragoste şi aceiaşi consideraţie, ca pentru soţia strict monogamă?... Şi nu se micşurează, prin rezerva sufletească şi mintală, însăşi plăcerea simţurilor?... Iţi poate ea inspira mai mult decît un capriciu trecător?... Şi *femeile,* cari au suflet adînc şi întreg, sufăr mult la ideia că bărbatul a avut înnainte de căsătorie, relaţiuni cu alte femei...

Evident, fără corolariul inevitabil al reciprocităţii, lucrurile s'ar aranja minunat: capriciul pe care ţi-l îngădui *ţie,* nu micşurează cu nimic dragostea pe care o ai pentru tovarăşul tău de viaţă; turbură însă sentimentele *lui* pentru tine... (dacă păcatul se află...) şi te expune primejdiei unei răsplate cu aceiaşi monedă... Şi'n orice caz, ajungi să te'ndoeşti, pe drept sau pe nedrept, de stima şi iubirea lui... Iar pe speranţa tăinuirii sigure a înşelăciunii nu se pot întemeia norme de conduită...

Am văzut acum doi ani la Berlin o dramă de Leonida Andreiew. Numele piesei l'am uitat. Soţul bănueşte pe nedrept, că soţia îl înşală c'un amic, trage cu revolverul într'însa, fără a o nemeri şi o sileşte astfel să plece din casă. Amicul, care o curta într'adevăr, fără a fi luat în serios, se oferă ca însoţitor şi proteguitor. Din răsbunare şi desnădejde, femeia îi se dă... Dar bărbatul găseşte dovezi despre nevinovăţia soţiei, o iartă pentru greşala de care se simte el vinovat şi o iea acasă. Totuşi ideia păcatului făptuit lucrează ca un dizolvant asupra amîndorora... El nu se mai reţine, căci nu mai are ce pierde...; dînsa, de asemenea...; şi, cu violenţa temperamentului rusesc, se rostogoleşte în mocirla depravării... Instinctul animalic există în fiecare om; raţiunea însă îl stăpîneşte, pentru a nu pierde alte bunuri, mai durabile, mai însemnate, mai preţioase...

Totuşi, de fapt, în omenire a predominat şi predomină libertatea sexuală ascunsă; şi asta, din mai multe pricini: poporul nu are nici simţirea prea mult adîncită; în clasele superioare, căsătoriile se'ntemeiază pe interese şi... adulterele tot aşa... Trîndăvia exagerează puterea oricărei ispite... In epocele de decadenţă, (nu ştiu de va fi fost vreodată altfel) ca să reuşeşti în viaţă, prima condiţie este să n'o iei în serios... Un om care afişează principii puritane, — în orice privinţă, — se pune în afară de societate (dacă „societatea" nutreşte bănuiala că eşti măcar pe jumătate sincer; altfel, pentru prostime, este o obligaţie să faci pe moralistul).

Iată de ce cred, că'ntr'o viitoare organizare socială, în care neegalitatea va fi mai mică, lupta pentru parvenire, mai puţin înverşunată, normele de selecţiune, nu atît de arbitrare, soarta omului, mai neatîrnată de bunul plac al semenului, numărul căsniciilor strict monogame va fi mai mare, cel puţin în clasele serios cultivate. Cît de încâlcită şi controversată însă mai este încă problema, relaţiilor dintre sexe, se poate vedea din faptul că o scriitoare moralistă ca scandinava Ellen Kay a propus tolerarea promiscuităţii cîteva zile pe an, pentruca „bestialitatea să răsufle"...

In lumea pe care o frecventa, Annette avea mari succese. Cea mai mare parte din tineri o curtau. Fără a fi cochetă, Annette era îndeajuns servită de instinctele ei. Bogate şi puternice, ele n'aveau nevoie să li se spuie ce să facă: acţiunea lor era sigură, căci voinţa nu intervenea... Pe cînd, surîzîndă amorţită, oarecum îndesată în viaţa ei interioară, se lăsă în voia valului plăcut al unei visări nelămurite, care nu o împiedeca să vadă şi să audă — într'o ondulaţie voluptoasă, corpul ei vorbea pentru dânsa... Şi dacă Annette era tăcută, ajungea însă ca ea să arunce cîteva cuvinte ici şi colo, într'o convorbire deşartă, pentruca să evoace orizonturi neobicinuite... De aceia atrăgea deopotrivă, şi pe cei cari căutau sufletul, şi pe cei cari recunoscuseră în acest corp aţipit (apă care doarme) bogăţii de plăcere inconştiente...

Tinerii dintre cari Annette se gîndea să-şi aleagă soţul, aparţineau acelei burghezii bogate, inteligente, active, de idei înnaintate (aşa credeau ei, cel puţin) din care făcuse parte Raoul Rivière şi care se grupase cu prilejul afacerii Dreyfus... Annette trecuse, ca şi ceilalţi, prin ceasul ei de exaltare în timpul „Afacerii". Era predispusă, prin avîntul inimei şi prin instinctul de libertate pe care-l purta în sînge, să se afle totdeauna de partea apăsaţilor. O iluziune ascunsă o făcea să spere că de partea asta va avea cele mai multe şanse să-şi întîlnească tovarăşul. In saloanele pe cari le frecventa, mulţi tineri aveau spiritul îndrăzneţ. Din nenorocire, îndrăzneala lor nu era orientată către aceleaşi orizonturi. S'ar părea chiar, că înnaintarea într'o direcţie trebue să fie aproape totdeauna plătită printr'o înnapoere în altă direcţie. Nicăeri nu se arătau mai bine inegalităţile acestui mers sdruncinat al omenirii, decît în evoluţia morală a celor două sexe. Femeia care, silindu-se să rupă cu rătăcirile trecutului, pornea pe una din potecile cari duceau la societatea nouă, întâlnea acolo rar bărbatul care voia şi el să întemeieze lumea nouă. El lua alt drum. Şi dacă drumurile lor râpoase trebuiau poate să se uniască sus pe înnălţime, pentru moment însă îşi întorceau spatele. Această divergenţă a ţintelor era isbitoare, în această epocă, mai ales în Franţa, unde spiritul femenin, mai mult timp reţinut în urmă, era pe cale de a lua, de cîţi-va ani, un neaşteptat avînt, de care bărbaţii de atunci nu-şi dădeau seamă. Inseşi femeile nu cunoşteau măsura exactă a acestei divergenţe, până'n ziua cînd isbitura unei experienţe personale le desvăluia zidul care le despărţia de tovarăşii lor. Isbitura era grea. Annette trebuia, spre paguba ei, să facă descoperirea dureroasei neînţelegeri.

H. SANIELEVICI

Lexice, dictionare, glosare

O seamă de cuvinte argotice

A se ciuli = a se îmbăta.
Ciulit = beat.
A se ciupi = a se cherchelí.
Ciupit de mol = beat de vin *)
A dili = a lovi cu bâtul.
Dileşte-i una = loveşte-l.
Insăilat = bătut.
Se gâdilă rău = îl încânţi uşor.
A lua cu macandreaua = a încânta, a convinge.
Calcavuri = pumni, scatoalce.
A scărpina la subţioară = a-i lua portofelul.
Ia-l la poceală = Bate-mi-l.
Neoperat = ţoapă.

L. GRIVIŢEANU

Argot-ul frizerilor

— seria V —

Bibiloi L'a făcut bibiloi — La ras la cap.
Cu gâlci = Tunsoare cu scări îngrozitor de mari.
Gutue = Client, care, orice i-ai face, din „porţia" lui nu iese.
Listă de mâncare = Ordonanţa serviciului sanitar.
Cu inimă = Cu ciupituri, cu zgârieturi.
L'a ras mai mult cu inima, fiindcă briciul taie prost.
Pictează = Când un lucrător umple cu spumă de săpun mustăţile, urechile şi chiar gura clientului, se zice că pictează.
Sufleur = Se zice despre un bărbier care, când tunde părul, în loc să scuture cu periuţa specială (vezi **sorcova**), suflă cu gura.

[I]EAN CRISTESCU-NINETTA

*) Terminologia beţiei e destul de vastă. Am adunat — pe vremuri — un întreg vocabular al ebrietăţii (în limbele română, franceză şi germană) şi care avea să fie o anexă la o cercetare **„A luat purceaua de coadă"**, causerie rostită la una din şezătorile **Grupului socialiştilor români din Paris.**
In numărul viitor, voi da din rămăşiţele acelui **vocabularium ebrietatis,** o serie de termeni dela „afumat" la „turtă" şi dela „allumé la „zist".

B. L.

Bibliografie

G. D'Annunzio: Tragedia a două fecioare (168 pag.) Edit. Eminescu.

I. Neagu-Negulescu: Arimanin sau ţara bunei înţelegeri (100 pag.) libr. Casa Poporului.

Şama Salzberger: Un răspuns întârziat la calomnii învechite. Botoşani, tip. Concurenţa.

Baron **de Schlicht:** Elita prusacă, roman de moravuri. Edit. Eminescu.

Arhiva pentru drept şi politică 1921/22.

***

HENRIC STAHL: Ţările româneşti, până în preajma timpurilor moderne. Bucureşti, Tip. „Cultura Neamului Românesc", 47 pagini în octav.

***

Carte nouă de culegeri de planuri, compoziţii, dizertaţii şi analize literare de **G. Nica,** profesor Fascicula I. Iaşi, editura autorului, strada Kogălniceanu No. 16.

***

Fericita Terezia. Tip. Seminarului din Blaj.
G. Bogdan Duică: Istoria literaturii române moderne. Intâii poeţi munteni. Lecţiuni. Edit. institutului de arte grafice „Ardealul". Cluj, 319 pag.
Şt. Ciobanu: Cultura românească din Basarabia sub stăpânirea rusă (342 pag.). Edit. Asoc. uniunea culturală bisericească din Chişinău.
In editura „Cartea românească": **G. Flaubert:** Doamna Bovary, trad. de **L. Dauş** (331 pag.). **M. Sadoveanu:** Povestiri (211 pag.), Ed. V. **La Fontaine:** Fabule trad. de **Anghel şi Iosif** (72 pag.). **G. Giurgea:** Esquisse d'une conception de vie pour les temps qui viennent.

Către soare

Clocotitoare forţă, dă-mi avânt,
Dă-mi val de raze să renasc, să rup
Cătuşele păgânului pământ;
Dă-mi oastea de lumină să fac lumină
In năpăditul templu — dă-mi cuvânt
Să pot cântà, dureri adânci s'astup.

A fost de-ajuns să-ţi plimbi privirea caldă
Şi iată pe colnice, pe livezi,
In seva gliei mugurii se scaldă;
Pe albele covoare tu aşezi
Chilimuri scânteioase, râzi în rouă,
Şi fluturi zvârli cu mânele amândouă,
Şi faci din raze snopi, din snopi grămezi;

Părinte veşnic, zmulge-mă din tină,
Să pot zburà, să pot visà mai mult;
Dorm cântecele somn de piatră, viaţa
Mi-e amorţită — sunt ca o grădină
Cu mulţi copaci învăluiţi de ceaţă,
Şi gem când seva trunchilor ascult.

Părinte, ce te prăvali sub munţi ca să răsai
Mai mândru decât dânşii, dă-mi un val
Din veşnica-ţi vâltoare, dă-mi puteri
Ca să urnesc pământul greu din mine;
Cu raze să-l frământ, să fac un rai,
Un trandafir să fac din mărăcine,
Cununi înrourate din dureri.

M'ai plămădit din visuri şi amar
Şi 'n suflet tu mi-ai pus lumini şi vânt,
Dar vânturile bat, nu văd 'nainte
Decât feştile arse pe morminte,
Aud murmure surde şi 'n zadar
Incerc să fac din scorbură altar
Şi din paragini roditor pământ.

Eu n'am aprins nici o lumină 'n noapte
Şi n'am croit nici-o cărare 'n lut,
M'au tulburat ne 'nţelese şoapte
Şi coardele plesnite m'au durut,
N'am strâns din lume decât ritmuri rupte
Ecouri ce-au rămas în scoici când marea
Şi-a 'năbuşit suspinele 'ntrerupte, —
Scâncirile cocorilor ce-şi cată
In cenuşiul ceţilor cărarea.

Eu n'am cântat nici visul, nici durerea,
Căci n'am visat şi n'am chemat gemând
Privirea mângăioasă de fecioară;
Am cunoscut iluzia amară,
Iluzia din fiecare gând.

Dar iată azi pământul înfloreşte,
Bobocii râd pe ramuri, râd şi cresc;
Plămada de verdeaţă înoeşte
Bătrânele păduri şi le încheie
Cu bolţi de întuneric, curcubeie
Atârnà 'n coviltirile de frunze;
Din amorţite-adâncuri ce mocnesc
Puterile iubirii se trezesc.

Părinte veşnic, lasă-mă să strâng
Toţi ciucurii ce irosesc scântei
Pe hainele pădurilor, pe crâng,
Şi-aşà, ca un copil ce-adună fire
De aur, să mă duc la casa ei.

Iubesc vâltoarea, vântul şi lumina,
Pădurile, cascada, zvonul ierbii
Durerea mării, clipele şi anii,
Pământul, ochii orbului, zenitul
Şi veacurile 'n mersul lor, şi cerbii.

Iubesc doi ochi ce-au strâns din ape umbra,
Şi două braţe ciucură de fluturi;
Renasc grădinile Semiramidei,
Când dimineaţa surâzând la geamuri,
Tu o trezeşti din somn şi i le scuturi.

Iubesc tăcerea ei şi mersul ritmic,
Sfioasele-i cuvinte, sânul cald,
Vibrarea moale-a pieptului de nimfă
Ce-ascunde 'n dulcea respirare funduri
De mări, vâltori ce vântură smarald.

Iubesc tulburătoarea vieţii noapte
Ce curge 'n jos din păru-i resfirând,
Şi-aş vrea atunci când o privesc, să-mi umpl
Cu întuneric dela ea tot gândul,
Să plâng, să gem, să n'o mai uit nici când.

Clocotitoare forţă, dă-mi avânt,
Din fierea ta să sorb, să mă 'noesc;
Mi 's gândurile-adânci şi neschimbate
Ca albile mărilor, şi sânt
O stâncă 'n vijelii de ape... bate
Aripa mării misticu-mi pământ,
Şi eu la mersul vremii mă clintesc...

C. Asimbi

Despre năravurile Moldovenilor

de DIMITRIE CANTEMIR

***Terminasem seria** extraselor din opera lui Dimitrie Cantemir, **pentru bicentenarul morții** sale, când, întâmplător, fac cunoștința **celui mai reprezentativ scriitor** moldovean de astăzi, acel care **avea să facă în literatură** epopeea întregei Moldove, după cum **în istoria politică și** socială nimeni n'a făcut descrierea acestei **provincii, așa cum a** făcut-o prințul și gospodar al Moldovei, **Dimitrie Cantemir.** Cunoscându-mi intenția, marele moldovean îmi **sugerează reproducerea** din „Descriptio Moldaviae" — pe lângă **a părții grăitoare** despre „Obiceiurile logodnelor și a nuntelor **în Moldova" — a unui** capitol, tot atât de interesant, dar din **care sufletul Moldoveanului** apare în toate manifestațiunile lui, **cu bucuriile și durerile** lui, cu felul său specific de a-și trăi și **mulțumi viața.** Capitolul e intitulat: „Despre năravurile Moldovenilor"; îl reproducem mai jos, aducând scriitorului moldovean **mulțumiri pentru sugerarea** acestor binemeritate pagini.*

Fiindcă ne-am apucat să arătăm năravurile Moldovenilor, pentru care lucru nici unii din cei streini, sau prea puțini au știință adevărată, dragostea ce avem asupra patriei noastre, și neamul dintru care suntem născuți, ne îndeamnă ca să lăudăm și să închinăm pre locuitorii țării, cărora avem să le mulțumim pentru iubirea noastră, ne stă însă și dragostea adevărului în cale, ca să lăudăm aicea, care cu dreptate ar fi să se hulească. Căci mai de mântuire le va fi lor, când li se vor așterne slobode înaintea ochilor greșalele care le fac, decât să fie înșelați și amăgiți cu vreo măgulire mângâioasă și apărare iscușită și prin aceia să creadă că urmează bine întru greșalele acele, pentru care toată lumea cea cu năravuri bune îi hulește. Deci noi din pricina aceasta voim să zicem curat, că noi la năravurile Moldovenilor nu putem să aflăm nimic lesne ca să putem lăuda, osebit de credința cea adevărată și primire de oaspeți.

Din toate greșalele care sunt obișnuite și pe la alți oameni, au și Moldovenii de nu prea multe, încă nu prea puține. Năravuri bune sunt rari la dânșii, pentrucă nu au nici creștere cum se cuvine, nici deprindere la năravurile cele bune, și pentru aceia cu greu se va găsi vreunul mai împodobit cu năravuri bune decât alții, de nu va avea vreo fire bună spre ajutor.

Dârziea și semeția este maica și sora lor, căci dacă are vreunul cal bun și arme bune, atuncea gândește că nici un om nu poate să-l întreacă și nu s'ar feri, de ar fi cu putință însuș cu Dumnezeu să se lupte. Și toți deobște sunt îndrăsneți și semeți, foarte înținați de a începe gâlceavă, însă prea lesne se liniștese și se împacă iarăș. Luptă cu sabia câte doi numai, nu obișnuesc; și țărănimea încă prea rar se întoarce la arme, numai din vorbe, ci cu bețe, cu ciomege și cu pumnii astupă gura cea fără de omenire a potrivnicului lor și asemenea fac și ostașii, rar săr cu sabia unul la altul numai din sfadă, și când se întâmplă aceasta vreodată, trebue aicea să sufere pedepsele cele mai cumplite. Ei cu toții sunt șegalnici și veseli și inima nu le este departe de gură; însă dupre cum uită degrab mânia, asemenea și prieteșugul nu țin îndelung și de băutură n'au greață prea mare, însă și prea tare plecați asupra ei încă nu sunt. Desfătarea lor cea mai mare este uneori a petrece în ospețe dela 12 ceasuri până la 9 după miază-noapte și alteori și până la revărsarea zilei și beau până ce varsă. Dar aceasta încă nu se obișnuește în toate zilele, ci numai pe la sărbători mari și iarna când este vreme rea, și silește frigul pre oameni ca să șează pre la casele lor și să-și încălzească mădulările cu vin. Rachiu nimenea nu iubește, fără numai ostașii, iară ceilalți beau numai câte un pahar înainte de masă. Cei ce locuesc în țara de jos și pe lângă hotarul țărei românești, iubesc vinul mai mult decât ceilalți.

Odinioară s'au apucat pre rămas un Moldovean cu un Muntean, să vază carii sunt mai bețivi, Moldovenii sau Muntenii, și-au mers pe podul din Focșani, care este hotar între Moldova și între țara Românească și atâta s'au gâlcevit amândoi cu paharele, până când a căzut munteanul de multă băutură de vin. Iar pre Moldovean pentru învingere, l-au dăruit Domnia cu boerie.

Arcul îl întind ei foarte bine și se pricep a purta și sulița. Iar cu sabia totdeauna fac ei mai multă izbândă, iar puște poartă numai vânătorii, pentru că zic că este lucru cu rușine, să se lupte la oaste cu acest fel de arme, cu care nu poate să se cunoască nici meșteșugul răsboiului, nici vitejia. Ei la începutul răsboiului totdeauna sunt foarte viteji și de al doilea mai slabi de inimă.

Iar dacă îi înfrâng protivnicii înapoi, atuncea prea rar au bărbăție să înceapă de a treia oară, însă au învățat dela Tătari de se întorc iarăși înapoi din fugă și prin această apucare cu meșteșug, au smuls biruința de multe ori din mâinile protivnicilor.

Către cei robiți se arată acum cu blândețe, acum cu tiranie, după cugetul lor cel nestatornic și să ucigă pe vreun Turc, sau vreun Tătar, socotesc drept datorie creștinească și pe cel ce se arată cu blândețe către aceste neamuri, îl socotesc că nu este creștin bun; și această urmare au adeverit-o ei prea cu îndestulare la pustiirea aceasta mai de pre urmă a Bugeagului, când au năvălit Petriceicu asupra Basarabiei, după răsboiul austriecesc.

Ei nu au măsuri în cugetile lor, când le merge bine sunt semeți, iar când le merge rău părăsesc bărbăția și la vederea dintâiu nimic nu li se pare cu greu. Iar dacă li se întâmplă la aceea cât de puțină aminteală împotrivitoare, atuncea cad în uimire și nu știe ce să facă și la urmă dacă văd că ostenelile lor sunt zadarnice, se căesc că s'au apucat însă prea târziu.

Deci dar nu putem zice alt nimic, fără numai că din prea osebită și nemărginită provedință a lui Dumnezeu, o împărăție așa mare și înfricoșată a Otomanilor, biruind cu armele sale pre toată puterea romanilor în Asia și o bucată nu prea mică în Europa și pre Unguri, Sârbi, Bulgari și alte stăpâniri nenumărate, aducând cu sila sub stăpânirea sa și pre Greci, norodul cel mai înțelept, iar pre un norod așa prost și fără de putere, n'a fost vrednică ca să-l silească cu răsboiu, ca să i se plece sub stăpânire și mai pre urmă umblând de atâtea ori să lepede jugul cel primit de bună voe, totuși a rămas neatins și nesmintit, atât la obiceiurile lui cele politicești, cât și la orânduelile cele bisericești.

De alta, nu numai că Moldovenii nu sunt iubitori de științi, ci mai la toți le sunt și urîte. Și așa nici numele științelor și ale meșteșugurilor frumoase nu le sunt lor cunoscute; și zic, că oamenii cei învățați își pierd mintea și când voesc să laude învățătura cuiva, zic că este nebun de știința cea multă și cel mai de ocară lucru este pentru că zic, că numai preoților se cuvine să învețe, iar pentru mireni este destul să citească și să scrie și să-și iscălească numele și să știe cum își vor pune la isbod boii, caii, oile, stupii și altele de acestea; iar celelalte toate sunt netrebuitoare.

Femeile lor măcar că nu le ascund de bărbați așa cu băgare de seamă ca Turcii, însă totuși obișnuesc prea rar a se depărta de pe la casele lor, dacă sunt măcar de puțină ceva stare.

Cocoanele boerilor sunt bine închipuite, iar pentru frumusețe cu mult mai în urma celor proaste. Căci acestea sunt cu chip mai frumos, iar cele mai multe sunt desfrânate, unele beau pe acasă vin mult, iar la adunare prea rar se arată vreuna beată. Pentru că un obraz femeesc se socotește a fi mai cinstit cu cât mănâncă și bea mai puțin pe la ospețe, și pentru aceea prea rar poate cineva să o vază cineva aducând câte o bucățică la gură, sau să-și deschiză buzele până întru atâta, ca să i se vază dinții, ci așa de tăinuit vâră bucatele în gură, cu cât îi este prin putință, și nimic nu socotesc mai de rușine, decât a se vedea părul capului la vreo femee cu bărbat sau văduvă și este cea mai mare greșală a descoperi la vedere capul femeii. Însă fecioarele socotesc rușine să-și acopere capul măcar cu cât de subțire pânză, pentru că goliciunea capului, o înțeleg semn de feciorie.

Celelalte obiceiuri atâta sunt deosebite, ca și aerul în cele mai multe părți ale țării. Locuitorii din țara de jos, care sunt obișnuiți să trăiască în răsboiu cu Tătarii, sunt ostași mai buni și oameni mai sălbatici decât aceia și mai mult sunt nescolnici și nestatornici și dacă n'au nici un protivnic străin să bată răsboiu, atuncea de trândăvie prea lesne se amăgesc și stârnesc zurba asupra mai marilor săi, însăși asupra Domniei. Pentru dumnezeiasca slujbă au puțină știință și mulți dintre dânșii, mai ales oamenii cei proști, cu toții zic: că fieștecăruia om este hotărîtă dela Dumnezeu ziua morții sale, și mai înainte de ziua aceea nu poate nimenea să moară, nici să piară la răsboiu, și aceasta le dă lor atât de mare bărbăție, încât, uneori orbește se slobod asupra protivnicilor lor. A ucide, sau a prăda pre Turci, pre Tătari și pre Evrei, nu socotesc că este păcat, nici ucidere, și cei ce locuesc aproape de Tătari, fură și ucig cu sârguință și când fac vreo pradă în țara tătărească, zic că n'au prădat, ci și-au întors numai al lor înapoi, pentrucă zic că Tătarii n'ar fi având alt nimic, fără numai aceia ce au apucat cu sila dela strămoșii lor. Prea curviea este rară la dânșii. Iară cei tineri nu numai că socotesc a nu fi păcat, ci încă le este cinste ca să iubească pre ascuns curviea până ce sunt holtei, asemenea ca când ar fi slobozi de toate legile. Pentru aceia de multe ori se aude la dânșii vorba aceasta: „Fătul meu! ferește-te de furtișag și de ucidere, iară pentrucă te vei culca cu cineva, n'ai să porți frică de pieire, numai să plătești banii pezevenchiului".

Primirea lor de oaspezi, care o arată către cei nemernici și drumeți este foarte vrednică de laudă, căci măcar că sunt prea săraci din cauză că se află megieși cu Tătarii, însă niciodată nu este să nu dee oaspețului sălaș și mâncare, ținându-l în dar trei zile împreună cu dobitocul său și pre cel nemernic îl primesc cu fețe vesele, ca când ar fi frate, sau altă rudenie a lor, și unii așteaptă cu masă până la 7 ceasuri din zi și ca să nu mănânce singuri trimit pre slugi pe la căi, ca să cheme la masă pre câți drumeți îi vor întâmpina. Numai singuri Vasluenii n'au lauda aceasta, căci nu numai că își închid casele și cămările de către oaspeți și când zăresc pre vreunul că vine atuncea se tăinuesc, îmbracă haine sparte, și vin înapoi în chip de calici, și cer milostenie însuși dela cei streini.

Locuitorii de țara de sus, au mai puțină pricepere la răsboiu și nici nu sunt deprinși așa bine cu armele, căci ei mai bucuroși își agonisesc pâinea în sudoarea fețelor sale, și-o mănâncă cu liniște și în odihnă.

Asupra religiei sunt plecați mai până la Eres și nu numai în ținutul Sucevei sunt vreo 60 de biserici de piatră și în toată țara de sus mai mult de 200 mânăstiri mari de piatră, ci încă și munții sunt plini de monahi și de sahaștri, carii acolo în liniște își jertfesc lui Dumnezeu viața cea cuvioasă și singuratecă.

Furtișag este între dânșii prea puțin, sau nici, ca cum și totdeauna s'au aflat buni credincioși Domniei și măcar de s'a și întâmplat între dânșii vreo turburare, însă și aceea a fost numai din pricina boerilor de țara de jos și mai înainte de a se căsători sunt curați și sunt oameni prea încuviințați, cu care prea rar se află asemenea vreunul din țara de jos.

In slujbele țării sunt mai harnici decât ceilalți și trebile gospodăriei le fac foarte bine și poruncile le plinesc cu cea mai mare râvnă și la primirea oaspeților, se îndeletnicesc mai mult decât ceilalți locuitori din țara de jos.

Jocurile Moldovenilor au cu totul altă închipuire, decât pre la alte popoare, căci ei nu joacă doi cu doi, sau patru cu patru, ca Franțezii, sau ca Leșii, ci joacă mai multe obraze deodată, împrejur sau în rând și altădată nu joacă bucuroși, fără numai la munte, când se țin de mână și joacă împrejur cu pas potrivit după cântare, mergând despre dreapta spre stânga, atuncea se chiamă horă, iară când stau în rând și se țin de mână, însă fruntea și coada slobodă, atuncea se chiamă danț cu cuvânt leșesc...

DIMITRIE CANTEMIR

ACADEMIA. — In discursu-i de recepție, d. D. Gusti a pomenit de săgețile aruncate Academiilor. S'ar putea face o autologie din cele mai izbutite epigrame și satire anti-academice.

O ințepătură clasică e cea conținută în uimitor de scurtul distih-epitaf al lui Piron:

Ci-gît Piron, qui ne fut rien,
Pas même académicien.

Ireverențioși, pictorii de afișe-reclame parizieni utilizau uneori Academia ca termen spiritual de comparație.

Unul din acele afișe pe care stăteau rânduiți în gradație ascendentă (dela cel mai scund până la cel mai lung) cei 40 Nemuritori, alături de un enorm colac de automobil, purta următoarea inscripție:

„Il y a quarante Immortels, mais il n'y a qu'un increvable: c'est le pneu Michelin".

La noi, au satirizat Academia: Artur Stavri (într'o serie de protrete de academicieni), Anton Bacalbașa, I. L. Caragiale, Al. Macedonski ș. a.

Tony Bacalbașa într'o epică descriere a campaniei electorale spune:

„Scriitorii necunoscuți, toate nulitățile din fundul provinciilor pe unde nici n'a încolțit sămânța de stil; toți râioșii literaturii, pe cari nici însăși Academia română nu i-ar premia, apar acum ca scriitori, fiecare cu profesioara lui de credință, fiecare cu manifestul lui, ungându-și vorbele cu miere, jurând în numele tău, țară!"

Caragiale — în seria II-a a **„Moftului Român"**, în nostima bucată „Amicului meu Gion" — atacă pe Dimitrie Sturdza, secretarul perpetuual Academiei și, odată cu acesta, pe ceilalți membri, ghiujii cum îi numește el.

Iată câteva versuri:

Ei, da, Gion!... Academia este oarbă ca toți orbii...
Declarămu-ne 'mpotrivă-i și strigăm urbi et orbi
Că ctitoriceasca ițâfnă îi dă brânci p'un povârniș,
Care-o duce drept la bae...
E un fel de va't'faire fiche

...Ai dar nu sunt prepuelnic, nici hapcân mațe-pestrițe!
Ipersensibilitatea ramolitei jupanițe
Ce se chiamă — Academia, n'aș voi s'o iritez.

Caragiale — am arătat-o într'o serie de articole — a fost unul din marii nedreptățiți ai Academiei. Inalta instituție încearcă acum (printr'o lucrare propusă pentru premiul Bodescu) să se reabiliteze postum față de memoria lui Ion Luca. **B. L.**

ÎNSEMNĂRI

Originea lui Dimitrie Cantemir

Originea familiei Cantemir ar fi — după D. Cantemir, istoria imp. otoman, II, 339 și Descript. 2 — tătărească. Cantemirii ar fi fost niște principi tătărești, așezați în Crimeia, de unde unul din ei, Toader, prigonit de hanul tătăresc, a fugit în Moldova, unde așezându-se, cu vremea s'a încreștinat și ridicat la boerie în zilele lui Ștefan-cel-Mare. Constantin Cantemir ar fi fost fiul unui Toader Cantemir, un urmaș al acelui principe tătăresc Toader. După cronici însă, originea Cantemireștilor e moldovenească. Părerea lui Sulzer, Gesch. I. 395, cum că numele lui Cantemir ar deriva din cântă mire! și că Constantin Cantemir ar fi fost herghelegiu, e inexactă.

Pentru edificarea și lămurirea unei atari chestiuni — pe care Dim. Cantemir a încurcat-o mai mult decât oricare comentator al său — reproducem nota 1) din cartea „Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei", traducere din rusește după Dimitrie Bantîș-Kamenski, carte care a apărut la Moscova în 23 Ianuarie 1812 și poartă titlul — în traducere românească — „Faptele celebrilor generali și miniștri cari au servit în timpul Impărăției Impăratului Petru cel Mare. Lucrarea aceasta, pe care o dă în limba noastră Victor C. Georgescu — Buc. 1902, este o scurtă biografie; dar valoarea cărții se ridică prin tabloul „schiță a neamului Cantemireștilor" așezat la urmă. Dăm textual nota traducătorului, care nouă ni se se pare oarecum cea mai plauzibilă:

„După un celebru scriitor rus, neamul Cantemireștilor se trage dintr'un han tătăresc, botezat și emigrat în Moldova la 1540. In anul 1629, doi Prinți Cantemirești au fost făcuți prizonieri de către Bogdan Amelnițki, hatmanul căzăcesc, într'o bătălie ce a avut cu Vlahii și cu Ungurii. Prințul A. B. Lobanow-Rostovski: „Ruskaïa rodoslòvnaïa kniga"; a 2-a ediție (1895), tom. I, pag. 233—235. Pe lângă toate acestea, în cartea intitulată „La grande Encyclopédie", vol. 9, pag. 109, găsim între altele următoarele: „Cantemir, numele unei ilustre familii românești de origină tătărească, se trage din *Khanul Murza Kandemir*, care a dat mai multe personaje celebre: Constantin Cantemir, Gospodarul Moldovei († 1693) fiul lui Teodor Cantemir, ucis de tătari; Antioh Cantemir, Gospodarul Moldovei (1695—1710) fiul lui Constantin Cantemir; Dimitrie Cantemir, Gospodarul Moldovei (1710), al doilea fiu al lui Constantin Cantemir".

Desigur, cu timpul, conform legilor de evoluțiune al limbilor, *d* s'a muiat și s'a transformat în *t*, astfel că pe urmă s'a dobândit *Cantemir*. Dacă analizăm cuvântul *Cantemir*, vedem că e format din alte două cuvinte cu totul deosebite unul de altul: *Can, Khan* sau *Han* era un titlu princiar al tuturor principilor tătari din Crimeea, iar *Demir*, probabil *Timur*, mai pe urmă îndulcindu-se în *Timir*, era numele hanului tătăresc din care se trăgea khanul Murza, al cărui urmaș a emigrat în Moldova la anul 1540".

GEORGE BAICULESCU

Personalitatea și stilul lui Dimitrie Cantemir

Autorul celebrei „The history of the Othman Empire" vine în literatura noastră cu o personalitate triplă: de erudit, adăpat la isvoarele de știință abstractă pură (și nicăeri nu se constată mai lămurit conștiința lui de erudit ca atunci când, vorbind de cronicarii anteriori lui îi discută cu atâta compătimire și îi citează cu epitete ca „bietul Grigore Ureche vornicul", „Săracul Ureche", „săracul Costin" chiar, sau „mâzacul de Simeon");

De reformator al limbii: nicăeri ca la Dimitrie Cantemir nu se constată mai evident tendința de a deschide pare că nouă făgașuri vorbirii românești. Iți face impresia că autorul Istoriei Hieroglife, prea mult în atingere cu limbile culte apusene sau antice, e stingherit de sărăcia de toate felurile ce o găsește în limba neamului său și atunci își face o ambiție, ambiție și cinste în acelaș timp, din a subtiliza acest graiu primitiv, cu drumuri neumblate, de a-l canaliza prin expresii culte, de a-l varia și înavuți, de a-i complica însfârșit nesuferita simplitate... E aceasta cea mai originală poate, în orice caz cea mai semnificativă, tendință a stilului cantemiresc. E, am zice, prin aceasta, Cantemir un șef de școală limbistică într'un secol când cel mai de frunte cărturar era bun bucuros să poată scrie pe înțeles; și când vom părăsi generalitățile ca să revenim la amănunte, vom avea prilejul să vedem câtă rafinare bizantină, câtă nuanță și subtilitate se silia el să dea frazei românești, rigidă ca un drug de fier și nevoind să-i cedeze.

Și e poate păcat, în unele privințe, că acest „șef de școală" n'a izbutit să facă școală... Poate grație acesteia am fi avut astăzi o limbă cu un secol mai mult evoluată și în secolul acesta de crepuscul literaricesc, secolul al XVII am fi putut avea, ca și Francezii în sec. XVI, „Pleiada" noastră...

A treia personalitate de care vorbiam, e aceea care se observă la orice scriitor aproape, la scriitorii vechi mai cu seamă, cea care se leagă de chestiunea imitației după scriitorii străini, personalitatea caracteristică mai mult prin nepersonalitate... La Cantemir o influență hotărîtoare e de sigur din partea istoricilor latini și a limbii noastre strămoșești în care a scris atât de mult. Putem spune, că dintre toți cronicarii el are limba cea mai latinizată.

DRAGOȘ PROTOPOPESCU

(Analele Ac. R. Tom. XXXVII, pag. 4—5, 1915).

Istoria Hieroglifică a lui Dim. Cantemir

O lucrare simbolică (spune d. Dragoș Protopopescu) în care, fie că se face aluzie la evenimente și oameni politici din vremea aceea, fie că nu, aceasta nu ne interesează, se voește a se înfățișa o ceartă între două împărății, ce ar putea fi și două împărății omenești, cu animale ale căror firi și apucături pot avea aplicație și la lumea noastră. Un citat, plin de vioiciune și plasticitate, din următoarea descriere de luptă, ceeace face din această operă un fel... Batracomiomahie a lui Cantemir:

„Mânie ca aceasta vărsară, vrăjmășie ca aceasta arătară, gătire ca aceasta făcură, tunară, detunară, trăsniră, plesniră, răcniră, piuiră și din toate părțile cu mare urgie marile acestea jigănii asupra micșoarelor musculițe se repeziră.

Iară subțirele și otrăvit acul albinelor, viespilor și a gărgăunilor cu carile ele în locul suliții și a săgeții se într'arma, cât de pre lesne în palma păsării sau în talpa jigănii îl înfigea, al căruia cumplită durere nu numai cât trupul le bășica, ce încă până la inimă pătrunzând, la ficați le străbătea.

Și așa muscile, după ce în aer, pre cât vrea, pre păsări obosea, trântorii buciumul de întonat cânta, și cu toatele de isnoavă la ospăț și la masă se așeză, nici cumva Leilor sau altor Jigănii călcături și stropșituri în seamă băgând...

Pentru ca puținteluș duhurile înfocate să-și răcorească și puterile slăbite să-și odihnească, buciumul de întors cântară și pentru ca stomahurile leșinate să-și întărească, la ospăț se așezară, dar nici aceasta cu vreo ticneală a le fi putut, de vreme ce mulțimea țânțarilor și a muscelor carile nu numai a mesii ci și a tot pământului față în jur împrejur acoperia și atâta aerul cu micile lor trupuri, ca cu un fum și praf umpluse, cât jigăniile de mare ostenință, mai adesea duhurile a-și trage vrând cu văzduhul împreună și micile acele lighioni cu nările sorbia, carile până la plămâni mergându-le, mai mare înădușeală le făcea; jigăniile săria, se trântia, suspina, strănuta, capul li se învârteja, greața li se scornia iară altă ceva nici procopsia, nici își folosia". (pag. 187—88—89).

D. C.

Operele lui Dimitrie Cantemir

Tipărite de Academia Română în șapte volume:

1. Descriptio Moldavie, 1872.
2. Descrierea Moldovei, 1875.
3—4. Istoria imperiului otoman; viața lui Cantemir, 1876
5. Evenimentele Cantacuzinilor și Brâncovenilor; Divanul lumii, 1878.
6. Istoria Ieroglifică. Compendolium universae logices institutions. Encomium în I. B. Van Helmont et virtutem physices universalis doctrinae ejus., 1883.
7. Vita Constantini Cantemyrii cognomento senis Moldaviae principis. Collectanea orientalia, 1883.

* * *

1. *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul...* Iași, 1698 (românește și grecește).
2. *Cartea sistemii sau despre starea religiunii mahomedane...* (rusește) Petersburg, 1722.
3. *Istoria imperiului otoman, englezește*, Londra 1734—35; Ed. 2-a 1756. *Trad. franceză*, Paris 1743. *Trad. germană*, Hamburg 1745.
4. *Descrierea Moldovei*, trad. germană. Frankfurt și Lipsca, 1771. Trad. română s'a publicat sub titlul: *Scrisoarea Moldovei*, în 1825 la mân. Neamțului; Ed. 2-a Iași 1851, Ed. C. Negruzzi; ed. 3-a, Boldur Lățescu... 1869, Ed. 4-a după cea din 1825. Buc. 1909, idem Bibl. Socec No. 10—11 (introd. de Miron Nicolaescu).
5. *Intâmplările cele mai vrednice de amintit în Valahia*, grecește. Viena, 1795.
6. *Hronicul Romano-Moldo-Vlachilor*, mss. tip. întâia dată în 1835—36 în Iași (de G. Săulescu) mss. Academiei 113, 293.
7. *Excerptum et operibus latinis Demetrii Cantemirii Vayvodae Moldaviae*, Iasiis, 1883.

Bibliografie

N. Iorga: Ist. lit. sec. XVIII vol. I pag. 273.
N. Iorga: Ist. lit. relig. 1904, pag. 209.
N. Iorga: Vești nouă despre D. C. (Floarea Darurilor, 1907, vol. II, p. 33)
N. Iorga: O nouă ediție a Hronicului (Conv. lit., XXXV, 1901 — p. 1149.)
O. Densușianu: Notă în „Rev. critică literară" II. 1894 p. 62.
Al. Odobescu: Istoria Arheologiei — 1877, p. 574.
A. Xenopol: Istoria Românilor — IV, 1891, p. 601—609.
Al. Philippide: Introd. ist. lit. — 1888, p. 192.
Pumnu: Lepturariu vol. III, 1862, p. 297.
L. Șeineanu: Istoria filologiei rom. ed. 2-a 1895 p. 44.
S. Pușcariu: Ist. lit. 1921, pag. 130.
G. Adamescu: Ist. lit. 1920, pag. 172.
Dragoș Protopopescu: Stilul lui Dim. Cantemir. Buc. 1915.
Sbierea: Mișcări... 1895, p. 231, 314.
Gr. G. Tocilescu: Raport despre misiunea în Rusia. (Analele Acad. Rom. 1878, seria I vol. XI — secția I, p. 73).
G. Constantinescu Raiu: Vrajba dintre Cantacuzinești, Cantimirești și Brâncoveni, 1889.
N. I. Apostolescu: Influence des romantiques, Paris 1909 (indice).
Victor C. Gervescu: Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei, Buc. 1902.
Diploma lui D. C. de membru al Academiei berlineze (Buciumul român — 1875, p. 20).

G. B.

FANI TARDINI. — Dintr'o scrisoare trimisă din Galați și semnată **V. B.**, extragem următoarele rânduri:

„Citind, reprodus în **Adevĕrul literar**, articolul prin care d. Const. Graur descria în 1905, moartea artistei Fani Tardini-Vlădicescu, — mi-am adus aminte de câte îmi istorisia bunicul meu de partea mamei, despre marea artistă Fani.

El a văzut-o în 1852, jucând alături de Pascaly în piesa **„Idiotul"**.

Dânsa avea pe atunci un pronunțat accent italian. Cum era însă vremea când opera italiană recolta succese în țara noastră, accentul italienesc al „d-șoarei Fani" aducea o notă de muzicalitate în vorbirea ei.

Și eu am văzut-o nu jucând, ci asistând la o reprezentație dată în beneficiul ei, la Galați (orașul ei natal), în 1903. Artistul ovrei M. Segalescu organizase o reprezentație în folosul „Vlădiceștei". Lume multă din toate straturile populațiunii: ovrei și creștini. Bătrâna asculta, clipia din ochi și aplauda cu degetele-i osoase. Se spune că, la înmânarea sumei, a plâns, a îmbrățișat pe artiști, și a urat primadonei: Să dea maica Domnului să n'ajungi bătrânețe c'ale mele!"

BERSON

Tocuri și tălpi de cauciuc fabricate din cel mai fin material brut
Marcă de calitate

Cărți și Reviste

L'EUROPE NOUVELLE (26 Mai). Câteva săptămâni numai după a șaszecea aniversare a lui **Gerhardt Hauptmann**, Germania celebrează pe cea a lui **Arno Holz**. Gaston Raphael (cronicarul revistei de mai sus) crede că aniversarea acestuia din urmă nu are să aibă pompa cuvenită, nici participarea persoanelor oficiale și nici vre-o cunună de glorie nu va fi aninată pe fruntea poetului. Dar acest pioner al naturalismului german, va avea în primul rând inalta favoare a publicului mare.

In jurul anului 1890 — pe vremea când încă trăiau un **Gotfried Keller**, un **C. F. Meyer** și **Storns**, toți iubitori ai frumuseței clasice se ridică **Arno Holz** și le declară războı. Era timpul întoarcerii la adevărata realitate, fără imitația unei lumi care nu existase niciodată, încercare care propovăduia o nouă artă poporului german.

In primul rând apăru cartea de versuri „Das Buch der Zeit“. Era în această carte frumosul — și de multe ori interesantul — văzut din mahalalele noului oraș, din străzile murdare și cu lumini dubioase, era omenescul acestor lucruri comune, dar neobișnuite în transpunerea artistică. Urmă o culegere de novele, cu titlu de o familiaritate semnificativă: „Papa Hamlet“; — iar pentru mistificarea publicului mai ales a acelui public burghez, care auzise numai vorbindu-se de o literatură scandinavă ciudată, el (Holz) dă cartea ca o traducere după un poet norvegian **Bjarne P. Holmsen.**

Revoluția literară începuse. Cartea lui Holz nu cânta decât **urâtul**, cu omenescul lui **și** vulgarul. Anul următor revoluția se manifestă în teatrul, la representarea piesei „Famille Selicke“ (1890) scandalul fu asemănător celui de la reprezentarea lui **„Hernani“.** Subiectul piesei fu luat dintr'o pozițiune socială **dubioasă — sau, ca să-i stabilim** un grad, — din starea a treia. **Expresiuni de mahala** — murdare — obiceiuri prea comune, **interjecțiuni sacadate.** Acțiunea era redusă la minimum, dându-se astfel întâietate descripțiunilor de mediu. Susținătorii **„tradiției“** aruncară „anatema“ asupra lui Holz. Revistele se **luptau între ele, ziarele asemenea.** Holz însă lupta mereu. Un **nou volum de poezii: „Phantasus“** aducea poezia care se **degaja din viața celor umili și din sentimente de profundă solidaritate cu proletariatul german.**

Liniștea se restabili, poezia sau arta lui făcu discipoli — **unul din ei e chiar Gerhardt Hauptmann** — și **Arno Holz** n'a **rămas decât cu titlu de inovator, cu aporturi și concluziuni** din modelul strein al lui **Dostoiewski, Zola și Witman.**

Arno Holz n'a fost un simplu fotograf al naturei. Un colț **din ea** — cel puțin — l'a văzut cu temperamentul său. Iar **expresiunea puțin tristă a fizionomiei sale, surâsul său, trădează un om delicat și sensibil. Accentul lui războinic trebuia să dea curaj sufletului său idilic.**

Germania literară contimporană datorește inovațiunii lui **Holz** literatura desvoltată timp de treizeci de ani.

* * *

LES NOUVELLES LITTERAIRES (26 Mai). Alegerea lui **Porto-Riche** ca membru al Academiei franceze a găsit în presa franceză ecoul cuvenit. Scaunul lui **Lavisse** trece în posesiunea lui **Porto-Riche,** alt reprezentant de seamă al națiunei franceze, dramaturg de valoare și om de cultură și educație generală. Directorul revistei de care e vorba, **Maurice Martin du Gard** fixează cu această ocazie portretul literar al lui **Porto-Riche:**

...„Teatrul lui Porto-Riche este, exclusiv, un teatru al dragostei, în care dragostea nu moare niciodată. Personagiile sale sunt oameni cari iubesc, fie că ar fi pictori sau medici, tipografi sau negustori de stambă și cele mai multe din femeile sale sunt totdeauna pline de frigurile dragostei care trădează; vedem trăind astfel pe toți cei cari încearcă sau pe cei deveniți martiri ai dragostei. Dar această pictură a pasiunei nu este aceea a unui Don Juan. Acesta a fost pentru Porto-Riche totdeauna un om rece. Teatrul lui pare că se apropie de cel al sec. al XVII; el ilustrează cu o manieră definitivă dragostea antilegală, necesitatea socială nejucând nici un rol. Porto-Riche arată însfârșit că perfecțiunea formei ar putea — pe urmă — să se împace cu neglijența și lipsa sau părăsirea aparentă a personagiilor în evenimentele precipitate, în conversațiunile obișnuite; și e unul din rarii autori dramatici contimporani cari nu pierde nimic când îl citești. Toate sentințele mici cari par rătăcite în replici, păstrează autoritatea lor și frazele cele mai lungi se târăsc până în inima spectatorului devenit lector. Nu trebue să uităm mai ales „le Bonheur manqué“ care conține cu adevărată putere pe celelalte „Amoureuse“ și „Le Passé“, acest întreg teatru al dragostei, care, studiat în amănunțime pentru armonia versurilor, fără îndoială imperfecte, dar cu simț de profundă observare, descoperă inima tuturor acelora cari sunt sau voesc să fie dominați de pasiune.

Din restul sumarului: convorbirea lui **Lefèvre** cu **François Mauriac.** „La critique des livres“ susținută de **Benjamin Cremieux** și cronica artistică a lui **Edmond Jaloux.**

* * *

RAMURI — DRUM DREPT (No. 11. — 1 Iunie). Sub titlul **„Romane binefăcătoare“ d. N. Iorga** vorbește despre romanul **„La vocation“** al lui **d'Avesnes,** căruia îi găsește o impunătoare putere morală.

„In aceste vremuri de anarhie pătimașă — spune d. N. **Iorga — tineretul nostru, băieți și fete, ar face bine să-și caute direcția în cărți ca „La Vocation“ de d'Avesnes“...**

Din numărul acesta încărcat cu prea multe versuri răsare **poezia** „Imn pânii“ **a d-lui Constant. C. Cristea,** din care **extragem** finalul:

„O, mamă îmbietoare
Ce nu poți sătura mulțimea gurilor în veci nesăturate;
Nu te blestem
Nici nu te chem,
Ci'ndepărtându-ți astăzi trebuința —
Te voiu căta cu'nfrigurare mâne,
Să-mi pară tot mai dulce năzuința
O, binecuvântată și hulită pâne...“

Cred că în loc de „hulită pâne“ d. Cristea putea găsi o expresie mai fericită.

* * *

LUMEA literară și artistică (5 Iunie) e numele unei foițe literare care apare în fiecare Luni și se bucură de colaborarea — deocamdată — **a d-lor I. Petrovici** și **Topârceanu.** Câteva amintiri interesante asupra lui **Ștefan Petică** semnează **d. G. Tabacaru.**

G. B.

In No. viitor: Laureații premiului Flaubert: **Pierre Mille, Jean Viollis** et **F. de la Guérinière.**

G. B.

O. Wilde: Printul Fericit — «Cultura Națională»
trad. de Ig. Floru

Dela Poveștile lui Andersen traduse de Ruxandra Vlahuță nu a mai apărut un volum așa de bine înjghebat, cu astfel de povestiri, din care și copiii și oamenii maturi au multe de aflat și care după cetire îți lasă sufletul legănat nu de impresia unei arte turburătoare și informe, ci acelei arte scumpe: subtilă, clară, pregnantă.

In aceste povești scurte, Oscar Wilde se arată un adevărat despot al mijloacelor sale artistice... Le risipește fără stăpânire, le sugrumă când sunt gata să-și ia zborul cuceritor și le lasă alte dăți să triumfe și să stăpânească exaltate. Ironia o risipește, rafinată și în umor naiv turnata ironie, o împrăștie pe toate cărările poveștilor sale: Sentimentalismul și duioșia le înăbușe mai ades, fără a le amplifica. Așa găsesc la sfârșitul bucății „Trandafirul și privighetoarea“: „Studentul supărat, aruncă trandafirul în stradă lângă canal, unde fu strivit îndată de roata unei căruțe care trecea“. Atât, nimic mai mult! Și era vorba de trandafirul țesut din raze de lună și din cântec și colorat de sângele artistului cel mai desăvârșit, al iluzionarului cel mai pasionat. In fine pasiunile le exaltă în acorduri lirice. Așa e tot pasagiul în care privighetoarea creează trandafirul roșu din poezia și din clocotul sângelui său... E fermecătoare această deslănțuire pasională, prin pregnanța și forma ei incomparabilă.

Ce vrea însă Wilde în aceste povești e greu de știut! Poate că și el ar fi fost încurcat la această întrebare. Vrea să ironizeze? Vrea să cânte? Voința sa se amestecă în mersul povestirei, capricioasă ca voința unui tiran ceresc.

Il simțim stăpân pe sine, vrând să ne subjuge, să ne fure cu farmecul artei sale. Nu vrea să ne turbure, ci să ne înduioșeze puțin, să ne distreze, iar nu să ne dea preocupări grele.

Nu avem pentru toate poveștile aceiaș preferință. Astfel „Artificiul“ e o pură satiră. E mult tragic în soarta bietului artificiu, care venise cu intenții așa de bune pe lume „să se reverse în ploaie de aur asupra oamenilor“ și a cărui coadă ne-arsă cade la sfârșitul calvarului său pe spatele unei gâște, la marginea unei băltoace, aceasta fiind singura emoție făcută în jurul producției sale așa de mult așteptate. De vor fi sinceri mulți vor rămâne îngândurați după această povestire.

In Prințul fericit, O. Wilde parcă'și aduce aminte din cetatea plăcerilor și a uitărilor, de sărăcie și de umilință, cu o tristă presimțire. Ce departe e autorul acestei povestiri de autorul lui „Doryan Grey“. In „Uriașul cel egoist“ acțiunea e monotonă; ce mișcă sunt apropierile și împerecherile trist evocatoare.

Privighetoarea și Hantz cel mic, miniaturi de nuități desăvârșite de artă. Aci găsim ideea, care se întrupează în trăsături ironice amare și tăioase, în umor real de o placiditate de copil, se aprinde și scânteiază într'o fantezie capricioasă și vibrează amplu în acorduri de liră larg deslănțuite. Toate acestea se regăsesc închegate în aceste bucăți, cu atâta stăpânire de forme, cu atâta meșteșugire, că apar ca tipul perfect al acestei specii: povestire de O. Wilde.

Forma acestor povești e cizelată cu măestrie. Fiecare vorbă contribue la hazul expresiei sau la evocarea precisă a imaginei. Cele mai ascuțite trăsături satirice îmbracă o formă simplă, de o șiretenie naivă. Imaginile sunt stilizate și clare, expresia lapidară, grea de conținut.

De traducerea d-rei Igena Floru avem mult bine de zis. Nu știm dacă mulți își vor fi dat seama de greutățile pe care le-a întâmpinat traducătoarea și de cât gust, de câtă înțelegere și de câtă creație a avut nevoie. Dacă din Wilde s'a tradus în chipul acesta, vedem deschisă o cale luminoasă traducerilor. Operile limbei așa de puțin cunoscute la noi, vor primi o viață nestânjenită în limba noastră românească.

In limba engleză, spre deosebire de cea franceză, cuvintele și-au păstrat din parfumul lor nativ într'o semnificație concretă, minunat de precisă, evocând puternic și limitat conținutul lor. De aceia stilul lui Wilde cu toate că e lapidar, abundă de eleganță, și de mlădiere. In românește mai toate cuvintele au un conținut plastic, pentru că e o limbă, puțin lucrată, dar evocarea lor dacă e mult mai largă e însă neclară. De aici diferența între original și traducere. In românește avem un O. Wilde mai diluat; forma lui, contururile, nu mai sunt tăiate așa precis, ironia pierde din hazul expresiei, imaginile nu mai sunt așa de limpezi, totul e redat într'o limbă caldă, armonioasă, de basm. Acesta e singurul gen în care se poate scri o poveste în românește? Nu se poate apropia puțin spiritul limbei noastre de acela al originalului? Dacă ne-am închipui originalul făcut din file de marmoră albă, zaharoasă și pe fiecare filă în locul șirurilor de slove s'ar înlănțui cu desăvârșire de linii și proporții, scenetele povestirilor, traducerea ne-am închipui-o ca pe o înlănțuire de scene pictate viu, în culori romantice de aquarelă. D.intr'o operă de relief, de spațiu, traducerea a făcut una de colorit de întindere. De alegerea cumpănită a cuvintelor, de armonia și libertatea limbei nu mai insistăm, așa de evidentă și captivantă e.

***

„ISVORAȘUL“. — **„O trudă stingheră pentru evidențierea unei mari bogății“: astfel caracterizează unul din corespondenții noștri munca pe care d-na Olimpia și d. Gh. N. Dumitrescu** o depun, pe tărâmul muzicei, artei populare și folklorului, în revista **„Izvorașul“** din comuna Bistrița, județul Mehedinți. Ultimele numere pe cari le primim conțin cântece culese și notate de Aurelian Borșianu-Reghin, Gh. Dumitrescu-Bistrița, Gh. Bobei-Bărbătești, Gh. Florescu Brădețu-Argeș, Mița Păunescu-R. Vâlcea, I. M. Potolea (Slivna-Covurlui), D. Atudorei (Hândrești-Roman), Dragoș Vrânceanu, M. R. Opreseu. Revista e o comoară de povestiri, legende, snoave, păcăleli, balade, doine, descântece, chiuituri, strigături, expresii poporane, frământări de limbă, proverbe, zicători, credințe, superstiții, jocuri copilărești, ghicitori, cuvinte dialectale s. a.

***

REVUE DU XVI-e SIÈCLE. — In fascicula 2, tomul IX al acestei reviste, cetim — sub semnătura d-lui Abel Lefranc — următoarele rânduri asupra primului volum de **la Langue de Rabelais** de Lazăr Șăineanu, operă monumentală al cărei al doilea volum a apărut zilele acestea:

„Nu-i nevoie să recomandăm amicilor studiilor rabelaisiene o atare operă, în care se găsește condensată munca rodnică a unei întregi vieți. Cetitorii Revistei și ai ediției lui Rabelais au învățat de mult să admire cunoștințile întinse și pătrunzătoare, și,de altminteri, așa de probe ale confratelui și colaboratorului nostru. Mereu modest și desbrăcat de ambiții, el a dus la bun-capăt această vastă lucrare cu o dezinteresare absolută, căreia ținem să-i aducem omagiul nostru.“

Făgăduind să revie pe larg asupra acestei opere, Abel Lefranc își inchee nota-i de bibliografie critică, prin următoarea urare:

„Qu'il trouve sa récompense dans le succès éclatant de la **Langue de Rabelais;** c'est le vœu que nous formulons ici avec une ardente conviction.“

Vitrina Librăriei

Au apărut în editura „Cultura Națională“:
V. Alecsandri: Sinziana și Pepelea (160 pag.).
G. Banea: Dicționar italian-român (218 pag.).
I. Slavici: Cel din urmă armaș Roman (348 pag.)
Șt. I. Nenițescu: Trei mistere (100 pag.).
Luigi Chiarelli: Masca și obrazul — Grotescă în 3 acte (170 pag.), trad. dee Șt. I. Nenițescu.
Dr. *Gr. Antipa:* Paralizia generală progresivă a economiei naționale și remedierea ei (56 pag.).
Conferințele Institutului social român.

Revista modelor

In ajunul plecărei

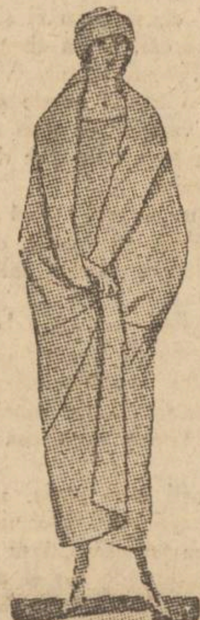
Ce plăcere ne rezervă ora plecărei! Cu valiza într'o mână, cu pelerina sau mantaua pe umeri, revedem mai dinainte peisagiile care ne așteaptă, cerul senin care ne chiamă.

Ne pare așa de bine că am plecat de acasă, că am scăpat puțin de necazul servitorilor sau de grija meselor. Acolo vom respira, vom fi mai libere, mai fericite.

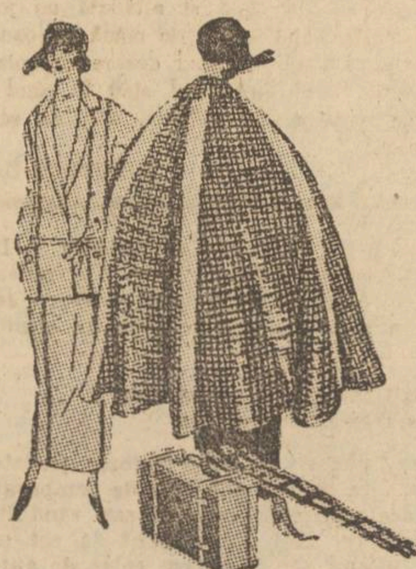
Pentru multă lume vacanța a și început. Mamele cu copii mici sunt deja libere, iar cele ce așteaptă înfrigurate sfârșitul de an, pentru liniștea copiilor lor, acelea înumără zilele, în vreme ce aranjează garderoba ființelor, așa de grave și de ocupate.

Vai, copiii noștri, ce prilej de grije și de sărbătoare, ne aduc mereu!

E o plăcere pentru ei, întorcându-se acasă dela școală și uitând pentru un moment programul zilei de mâine, să alerge nerăbdători sau nerăbdătoare, să vadă cum le-a terminat ultima haină, croitoreasa de casă.

Dar fiindcă nu s'a sfârșit încă școala și fiindcă nu trebue să-i atragem dela ocupațiunea lor, să vorbim azi despre hainele și echipamentul mamelor.

Iată o pelerină cadrilată alb cu negru, largă și comodă ca o capă elvețiană. O mică formă de piele, strânsă într'o fundă pe dreapta, completează prima inspirație a plecărei.

Un costum în gen de sport, o haină de aguela simplă, o pelerină de lână croșetată sau de jersey, sunt cele dintâi detalii ale garderobei de călătorie.

Pălăriile tricotate sau canotierele de pichet, turbanele de vual de tul, cu vualete lăsate pe spate, pantofii comozi cu tocuri englezești, iată arsenalul echipamentului comod și ușor, care ne interesează pentru un moment. Să ne ferim de lucruri garnisite, de haine strimte, de ghete cu toc înalt, de mănuși de piele, de bijuterii și alte nimicuri „chic“, când plecăm să respirăm și să schimbăm viața de oraș complicată și plictisitoare.

DIANA

CHESTIUNI FEMININE

Mica Antantă femenină

Femeile țărilor aliate ale Micei Antante — înțelegând rolul lor important pentru prosperarea intereselor obștești și dând vieței politice importanța covârșitoare pe care o are azi — s'au asociat într'o Antantă, pentru ca împreună să poată rezolva tot ceeace privește interesele comune și reciproce ale țărei lor.

Era natural ca acordurile stabilite între națiuni, în marele războiu mondial, să se prelungească și dincolo de tractatele păcei și dincolo de sfera bărbătească, iar acolo unde femeia a fost înlăturată din preocupările grave, acolo lacuna a fost de neînlăturat.

Mica Antantă femenină, ale căreia baze s'au constituit în timpul congresului femenist din Roma, cuprinde în ea tot ce femenismul are mai de seamă, toate creerile luminate și toate sufletele pornite pentru victoria femeiască.

Anglia, care prin mentalitatea ei, a așezat pe femeie pe scaunul și în locul pe care-l merită, este țara cea mai bine organizată și cea mai serios civilizată, zic serios, fiindcă civilizația engleză este umanitaristă și gravă. Simplitatea engleză asociată cu acea temeinică educațiune practică, a făcut din societatea ei, cea mai aleasă și mai mândră din câte au continentele.

Fără frivolitate și ușurință, femeia engleză, face sport și operă caritabilă, cu o chemare instinctivă și cu o simplitate măreață.

Imi pare rău că trebue să spun aici, un lucru oarecum neplăcut la adresa carității noastre — și a celor cari o dau și a celor cari o cer.

Am asistat la un spectacol al unei societăți de binefacere, care ar fi putut aduce mai mari și mai serioase realizări materiale, dacă femeile caritabile, cari dădeau concursul s'ar fi mulțumit cu haine mai ieftine și cu fast mai mic. Caritatea noastră, e însă întotdeauna căptușită cu o vanitate și o frivolitate jenantă. Banchete imperioase, vin după încasarea rețetelor să încheie sardanapalic, o operă de caritate. La streini și desigur la Englezi și Americani, niciodată nu vom vedea acest snobism, de a-și afișa mila și generozitatea, prin poze și atitudini de „viveurs“.

Pofta însă de publicitate și de distracție, ne face să uităm că mila creștină, trebue împărțită cu mai multă cucernicie și mai reculeasă simplitate.

Cu timpul poate când opera caritabilă va fi condusă de femeniste, cu un minister de ocrotire, când doamnele elégante nu-și vor mai amesteca plăcerea distracției cu generozitatea și mila, atunci, rezultatele vor fi mai mari și efectele mai mărețe.

Mica Antantă femenină trebue să îmbrace mișcarea aceasta, într'o formă mai serioasă și mai temeinică, pentru ca în această ipostasă, să putem să cerem discuțiunea problemelor serioase, ale unei țări și ale jumătăței din omenire, care se numește *„femeie“*.

ROZINA

Abonați-vă la vechea interesanta și mult folositoarea revistă ilustrată de igienă socială și de medicină populară

Sănătatea și Viața Fericită

o comoară de sfaturi pentru toată lumea. Anual Lei 60.—
Sănătatea. Strada Triumfului 9. București

Sanatoriul „CENTRAL“
Medico-chirurgical
Calea Călărași No: 16 (în plin centru al Capitalei)

Operațiuni chirurgicale	Boli de ochi, nașteri. Boli interne, genito-urinare, venero-sifilice și boli nervoase neturbulente.
Tratament anti-sifilitic	Pe cale venoasă, intramuscular și electric nedureros, cu mecol (Ionizare) Roscost,
Laboratorul Central de Analize medicale	Analize complecte de urină, sânge, spută, suc gastric, lapte și orice produse patologice. Reacț. Wasserman și Sachs Georgi pentru diagnosticul sifilisului. Examene bacteorologice și anatomopatologice. Autovaccinuri și stockvaccinuri, antigonogogic, stafilococic, polimicrobian, gripal, etc.
Instalațiuni speciale	Pentru ionizare, radiografie, radioscopie, radioterapie, diatermie, electroterapie, masaj vibrător, hidroterapie.

Bucătărie dietetică pentru diabet și boli renale

Pacienții pot să se trateze cu orice medic internist sau chirurg

In secțiunile speciale se îngrijesc bolnavi atât intern, cât și extern, de către medici specialiști: radiologi, sifilis și boli nervoase.

Orele de tratament 9—11 și 3—6 p. m.

Paturi de Fer — Paturi de Bronz — Paturi de Copii
Telefon 25/63
găsiți la vechea Fabrica de Mobile
GUTMAN MARCUS
Str. Sfți Apostoli 72
Colț prin Cal. Rahovei

SERIA III ANUL VI—No. 136

3 Lei Exemplarul în țară
6 Lei Ex. în străinătate

Duminică 24 Iunie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Icoane din Carpați

Jos între care
Vitele rumegă
In depărtare
Văile fumegă.

Dorm muncitorii
Pe lângă focuri,
Apele morii
Murmură'n scocuri

Scapără stelele
Ceasul în care
Dănțue Ielele
Lângă izvoare.

Sprintene, vesele,
Peste coline
Joacă miresele
Apelor line.

ST. O. IOSIF

Păreri din alte vremuri

(îngăduite ca literatură)

de Gala Galaction

Am aflat din ziare că, la scaunele de judecată, întărirea cu jurământ a început să se facă cu mai multă pătrundere și cu mai multă solemnitate, ca până acum. Anume am aflat că la depunerea jurământului trebue să stea pe masă, între judecători și martori, lumânări aprinse, iar cei ce sînt de față sînt ținuți să se scoale în picioare.

Am mai văzut, tot în ziare (fiindcă lumea tribunalelor și a proceselor mi-e cu totul streină), cum că acest spor de precauțiuni, la depunerea jurământului, nu se bucură de prea multă favoare. Din câteva articole — semnate cu inițiale pe cari cred că le-am recunoscut — reese limpede că autorii lori consideră drept anachronism premenirea jurământului.

Nu-mi este aminte să privesc în față și să discut dacă autoritățile superioare au făcut bine ori au făcut rău, premenind jurământul. Ar trebui să fac parte din aceste sfere ale justiției pământești și să fiu de aproape legat cu oamenii și cu știința din pretoriu, ca să am dreptul și îndrăsneala să mă amestec în această pricină. Un singur lucru pot să înțeleg și să scot în evidență: Socotesc că aceia cari s'au hotărît să dea jurământului mai multă mărire, ca până acum, au crezut că, făcând așa, *vor spori în suflete sfiala religioasă.*

Dacă am judecat drept, atunci sînt pe cale bună și pot să continuu. Impărțitorii dreptății, la noi în țară, desigur că au făcut experiența îngrijitoare că împricinații lor se apropie de jurământ cu prea multă dezinvoltură și de aci au început să le dorească mai multă sfială religioasă. Vor ajunge, oare, acești împricinați, să aibă mai mult respect de jurământ, când vor vedea, alături de Crucifix, și lumânări aprinse? Aici răspunsul nu e prea lesnicios. Unii vor răspunde afirmativ alții negativ. Dar mie îmi trebue numai atât: înnaltele autorități judiciare, din propriu îndemn sau primind drept bun un îndemn venit de aiurea, vor să împrospăteze în noi emoțiunea religioasă?

Dar ce-i trebue justiției emoțiunea mea religioasă? Justiția pornește dela convingerea că omul, pus față în față cu Dumnezeul părinților lui și prins de solemnitatea chemării numelui celui sfânt, se va birui pe sine însuși și va face să biruiască, prin gura lui, adevărul. Cu alte cuvinte, justiția pecetluește vechea idee că frica de Dumnezeu consolidează legăturile dintre oameni și toată clădirea acestor legături, așa dar societatea omenească.

Cine e pentru ideea aceasta și cine e împotrivă? Un spectacol sufletesc extrem de curios crește înnaintea ochilor minții cercetătorului. Mai cu seamă în aceste zile pe cari le-am apucat, priveliștea diversității și a confuziunii sufletelor, pe acest teren, este grandioasă. Sîntem cu toții de acord — fiindcă faptele de subt ochii noștri ne aduc la acelaș numitor — că putreziciunea noastră particulară și obștească e înfricoșată. Deplângem, zilnic, fraudele, ti-loșiile, nedreptățile și crimele ce se petrec printre noi. Ne înfiorăm când presupunem, în general și observăm, în detaliu, violența bestiei noastre omenești scăpate din frâul oricăror legi și rețineri.

Ce e de făcut, stimați frați și confrați? Ce zăgazuri să mai punem înnaintea hoției, desfrâului, perversității, brutalității... cari amenință să ne răstoarne și să ne dea la fund?

Groaznică dilemă! Când tu, îndrumător al opiniunii publice, privești, din înălțime, peste toată această lume nouă, care nu mai vrea să știe nici de Dumnezeu, nici de lege, nici de cinste, nici de milă, îți vine să strigi în gura mare, îngrozit și revoltat: — Innapoi la Biserică, înnapoi la frica de Dumnezeu, înnapoi la confesional!... Firește, oricât de ziarist ai fi, un fior îți trece prin oase, că, într'o noapte, venind spre casă, o să te pomenești cu trei apași în spinare, sau că, la miezul nopții, în casa ta, lângă copiii tăi, o să te pomenești asediat de bandiți.

Dar, nenorocire!... Tu cel ce plimbi mii și mii de cititori pe cărăruile infinite ale ziarului, tu ești fiul unor vremuri de necredință, tu ești gol de convingeri religioase și — pentrucă ești un om cinstit — nu poți să predici altora ceeace tu însuți nu crezi.

Iată o stare specială sufletească a purtătorilor noștri de condei. Chiar când unii dintre ei hrănesc convingerea că poporul nostru românesc are grabnică nevoe de premenire religioasă, ei personal nu pot să contribue cu nimic la această premenire. Nu mai vorbesc de confrații cari nu înțeleg, și nu pun mare preț pe religiozitatea populară. Liber este fiecare să lucreze și să se poarte cum îi dictează conștiința. Sf. Apostol Pavel declară că tot ce nu izvorăște din deplină convingere este păcat.

Ceeace năzuesc eu este să fac pe confrați să-și dea socoteala că vremurile sînt grozav de schimbate — față cu ceeace am apucat noi acum 10—20 de ani — și că nevoi morale, mari și nebănuite, se afirmă în sufletul popular. Vrând sau nevrând, trebue să începem să admitem că masselor naționale și societăților omenești nu le merge bine (măcar sufletește) atunci când, în fața lor, ai pus pe Dumnezeu subt obroc. Aș vrea ca ziarismul românesc să înceapă să se desbăreze de prejudecățile raționaliste și — imitând unele cotidiane mari din Occident — să dea mai multă luare aminte problemelor religioase și morale.

Confrații cari, întâmplător, au convingeri spiritualiste nu se vor mai ascunde, cum fac azi, ci vor da în vileag (cred eu: spre cel mai mare folos al cititorilor) vederile și sentimentele lor mărturisitoare de Dumnezeu.

Confrații liber-cugetători ne vor lăsa pe noi, ceilalți, să ne manifestăm, potrivit credințelor noastre, și vor da astfel atitudinii lor prețul îngăduinții și al jertfei.

G. Galaction

STUDII DE FOLKLOR

Iarba fiarelor

de I. Aurel Candrea

In lumea mistică pe care și-a creat-o imaginația aprinsă a omului primitiv, totul era cu putință. Dacă în mediul în care se mișca, el însuși ca și cei din jurul lui, apărea ca un vierme neputincios și se cutremura la auzul tunetului sau se prosterna în țărînă la ivirea unei eclipse, aceasta se datoria numai faptului că nu găsise î n c ă mijloacele care, după credința lui, existau în natură și-l puteau ridica din starea de inferioritate în care se afla. Dacă ar fi avut norocul să dea peste aceste mijloace, nimic nu i-ar fi fost cu neputință, și și-ar fi bătut joc de toate piedicile și calamitățile ce duhurile se întreceau care de care să svîrle în calea lui ca să-l umple de desnădejde sau de groază, să-l oprească în loc sau să-l nimicească.

Ce alta sînt eroii basmelor tuturor popoarelor, decât niște oameni ca și ei, cari însă, prin dibăcia sau meșteșugirile lor, au putut să smulgă naturii cîte unele din tainele ei, mulțumită cărora ajungeau să săvîrșească acțiuni supraomenești? Odată ajunși în stăpînirea acestor taine, nimic nu le mai sta împotrivă. Voiau să învie pe cineva? Apa vie și apa moartă, dobândită de ei, cu prețul a mii de primejdii, de unde se bat munții în capete, le dau această putință. Li se scotea ochii? Aveau norocul să găsească roua care le reda vederea. Erau răniți? Găsiau buruiana ce le lecuia imediat rănile. Căutau comori? Cercetau pînă găsiau nuiaua care le arăta locul unde erau îngropate. Voiau să se facă nevăzuți? Iși procurau căciula sau mantaua care-i ascundea vederii tuturor. Voiau să nimicească distanțele? Găsiau și încălțau ciobotele care-i duceau la o depărtare de șapte poștii la fiecare pas. Voiau să înțeleagă graiul dobitoacelor? Umblau să găsească un șarpe alb și-l mîncau sau înghițiau, după ce l-au omorît, inima unui balaur. Voiau să ajungă bogați, să devie împărați, să se însoare cu fata cutărui craiu? Toate erau cu putință, dacă aveau norocul să descopere acel ce ascuns undeva, a cărui posesiune le procura mijlocul de a-și ajunge scopul.

Poporul, în mare parte, crede în existența acestor obiecte miraculoase, de care se vorbește în basme, și în virtuțile lor supranaturale. Dacă cercetăm de aproape credințele lui, îl vedem adesea pomenind de obiecte, de organe ale corpului, de animale, de buruieni, etc., a căror întrebuințare sau posesiune acordă omului puteri miraculoase. In special, anumite plante, greu de găsit sau care trebuesc culese în condițiuni anevoioase, posedă, după credința lui, proprietăți extraordinare, și mii de oameni își dau toate silințele, necruțând nici o osteneală, nedându-se înlături dinaintea nici unei primejdii, ca să le procure, spre a se putea folosi de puterile lor minunate.

In Bucovina, de pildă, se crede „că florile și toate buruienile vorbesc, când te duci pe câmp, e așa de frumos cine le știe limba lor! Una zice: „ia-mă, că eu sînt bună pentru dragoste!“ Alta zice: „ia-mă pe mine, că eu sînt pentru cinste!“, dar alta, că-i de noroc. Alta spune: „ia-mă pe mine, că bani mulți vei avea!“ Și de boale, de leacuri, de toate spun și se îmbie. Numai trebue să pricepi limba lor“. (Voronca, *Dat. și Cred.* 849).

Dintre scriitorii din antichitate, Pliniu, în special, a îngrămădit în monumentala-i *Istorie naturală* toate credințele și legendele ce circulau la Romani și la Greci cu privire la unele plante cu virtuți miraculoase. Iată câteva exemple:

„Xantus, dela care au rămas povestiri, pomenește în una că puiul unui balaur, fiind omorît, fu înviat de tatăl său cu ajutorul unei buruieni numite balis; și că un anume Thylon, omorît de un balaur, fu înviat în acelaşi chip. Și Juba încredințează că în Arabia, o anumită iarbă poate învia un om“ (cartea XXV, 5).

„Era de ajuns să arunci planta *Achemenis* peste soldații unei oștiri, pentru ca să turburi batalioanele și să le pui pe fugă (XXVI, 9).

„Și animalele au descoperit plante, între altele *Chelidonia* (rom. *rostopască* sau *iarba rîndunelei;* franc. *herbe de l'hirondelle*). Cu aceasta, rândunelele redau vederea puilor lor în cuib, chiar atunci, zic unii, când li s'au crăpat ochii“ (XX, 26). Această credință s'a păstrat pînă azi la Aromîni: „Iarba aceasta *(hilinduniaua, întrebuințată* ca leac pentru ochi) se mai numește și *alîndurișe,* din cauză că numai rîndunelele o cunosc. Se poate găsi dacă prinzi puiul unei rîndunele și-i faci rău la ochi. Mamă-sa, îndată ce vede asta, aleargă imediat după iarba sa, ca să-l vindece și, observînd încotro merge și unde se depune din sborul ei, cauți și acolo trebue s'o găsești“ (P. Papahagi, *Liter. pop.* 270—1)‘ Această plantă se întrebuința și la noi, pe la sfîrșitul veacului al XVIII-lea, ca leac pentru durerile de ochi: „Să iei dela spițerie zeamă „de helidonia“, adică „buruiana rîndunelei“, și cu zeama aceea să speli ochii“ (M. Gaster, *Liter. pop.* p. 537).

In Franța și aiurea se pomenește de o piatră cu care rîndunica vindecă ochii puilor ei (E. Rolland, *Faune populaire* II, 317—19). Despre aceasta ne vom ocupa însă cu alt prilej.

(Citiți continuarea în pagina II-a)

„Ciinii au găsit şi *canaria* (o plantă graminee) cu care se vindecă de lipsa de poftă de mâncare. Ei mănîncă a-ceastă plantă în faţa noastră, dar în aşa fel încît nu poţi vedea niciodată ce este, pentrucă n'o vezi decît după ce a mestecat-o bine în gură. S'a observat încă o răutate mai mare a acestui animal cu privire la altă plantă. Se zice că, muşcat de un şarpe, se vindecă cu o anumită iarbă pe care o culege însă cînd nu-l vede omul". (XXV, 51).

Tot astfel se crede în Bucovina că, atunci când îl doare capul cîinele mănîncă o iarbă lungă ca mohorul, pe care i-a arătat-o şarpele (Voronca, *Dat. şi Cred.* 849).

„O buruiană excelentă împotriva muşcăturilor şerpilor este aceea cu care se lecuesc şopîrlele rănite în luptele lor cu aceştia" (VIII, 41). Despre această iarbă se pomeneşte şi în credinţele Aromînilor: „Poporul crede că, dacă doi şerpi se ceartă între dînşii şi se întîmplă ca unul să moară, celuilalt i se face milă şi imediat aleargă după o iarbă pe care numai şerpii o cunosc şi, prin ajutorul aceleia, îl înviază. Dacă se întîmplă ca, în momentul acela, să fie un om acolo şi să urmărească unde se duce şarpele cel viu, după moartea celuialt, el va putea vedea locul unde creşte iarba aceea, felul său, şi va putea şi dînsul culege dintr'însa, ca să învieze, cu ajutorul ei, pe cei morţi. Iarba aceasta se mai numeşte *frîndză di nipîrtică* (frunză de şopîrlă) sau, simplu, *frîndză*" (P. Papahagi, *Liter. pop.* 283—4).

„Ciutele ne-au arătat întrebuinţarea *frăsinelului* (Dictamnus): rănite, ele mănîncă din această plantă, şi săgeţile care le-au pătruns în corp cad imediat afară" (XXV, 53).

Nu mai continuăm, căci ne-ar trebui un volum respectabil, ca să enumerăm toate minunăţiile atribuite plantelor de către cei vechi şi înregistrate de Pliniu.

Ne vom mărgini să studiăm numai o parte din aceste plante şi anume acelea despre care Romînii au păstrat aceleaşi credinţe ca şi popoarele din vechime.

Printre acestea, cele mai de seamă sînt *iarba fiarelor, floarea de feregă* şi *mătrăguna,* de care ne vom ocupa în special în cele ce urmează.

I. Iarba fiarelor. — Această plantă, numită şi *iarba fierului* sau *iarba tâlharilor,* nu trebue confundată cu aceea pe care o descriu botaniştii sub aceeaşi numire (Panţu, *Plantele cunoscute de poporul romîn,* p. 127) şi pe care poporul o mai numeşte *brilioancă, harniai* şi *rîndunită.* Aceasta din urmă e cunoscută de toţi, creşte prin fîneţe şi livezi, prin păduri şi locuri pietroase, înfloreşte prin lunile Mai-Iulie, şi e la îndemîna tuturor. *Iarba fiarelor* însă de care ne ocupăm e extrem de rară, n'o cunosc decît cei iniţiaţi şi nu se capătă cu una cu două. Descrierea ei variază dela unii la alţii: ba e aurie, ba argintie, ba roşie (Pamfile, *Comorile,* p. 58 ; *Familia,* X, 526 ; Ienăchiţă Văcărescu, *Poesii,* p. 337) sau roşie-argintie (Hasdeu, *Etymol. 1645),* ba e neagră. „Alţii spun că iarba fiarelor e roşie la fir, iar alţii spun că e şi roşie şi neagră, dar a neagră e cea mai bună" (Rev. *I. Creangă* V, 15).

După credinţa locuitorilor din Banat, „această plantă s'ar cunoaşte şi vedea acolo unde creşte numai dimineaţa pe rouă, cînd te apleci şi cauţi peste ierburi, căci dînsa — *iarba fiarelor* — ar avea pe sine sclipitoare mărgele roşii ca sîngele, făcute din rouă, de oare ce iarba aceasta se crede a fi iarba sîngiurilor" *(Familia,* X, 526).

Prin judeţul Muscel se crede că e roşie ca focul, coloare pe care o păstrează toată noaptea pînă cînd răsare soarele, după acea „se face verde şi nu se mai poate cunoaşte din celelalte bălării" (Rev. II, 239). Nici forma ei nu e cunoscută căci, după unii „e subţire la fir" *(ibid.* V, 15), după alţii „are forma unei inimi şi de ea este aninată o picătură de aur sau de sînge" (T. Pamfile, *op. cit* 67), pe cînd, după spusa locuitorilor din Bucovina „are cap, ca şi omul, şi e vie, umblă; frunză n'are, numai nişte aripi din umeri, coadă şi picioare; rădăcină n'are; pe piatră îşi lasă o ţîră de rădăcină şi merge mai departe, când e nour, o poţi căpăta, atunci o cunoşti pe piatră şi atunci e mai groasă; dar cînd e soare, se subţie de tot" (Voronca, *Dat, şi cred.* 532). Nici asupra locului pe unde creşte, părerile nu se acordă. După unii, se găseşte „prin smîrcuri, pe lîngă lacuri" (Rev. *I. Creangă,* II, 239), după alţii, „pe locul unde a pierit trăsnit un diavol" (Voronca, *ibid.),* sau pe stîncile ascuţite ale munţilor *(Familia,* X, 526), sau „pe piatră şi între peliniţă" (id. *ibid.),* pe cînd alţii susţin că „creşte pe cîmp pe unde creşte şi cealaltă iarbă, doar atît că, dacă în vara asta a crescut — de pildă — în poiana dumitale, iarna se pierde şi, la primăvară, nu mai răsare tot aci, ci hăt departe, peste trei ape curgătoare şi, tocmai peste 9 ani, mai răsare tot în locul ăla" (Rev. *I. Creangă* V, 15).

Această iarbă misterioasă „are puterea să descuie ori-ce lacăt, ori-ce broască, ori-ce zăvor şi încuietori; numai ceva ceva s'o apropii de lacăt şi, ţac! lacătul sare cît colo... Aţi auzit că se găseşte hoţ care pătrunde prin toate încuietorile şi deschide ori-ce uşe? Să fie uşa zăvorîtă cu 9 zăvoare şi încuiată cu 7 lacăte şi un hoţ de ăia ţi-o deschide doar cu deştul ăl mic! Sînt hoţi cari răzbesc şi în culele cu bani. Ba, pe unii, cică, să-i legi cu 7 lanţuri şi să-i încui în temniţa cea mai grozavă şi tot scapă. Cum n'or scăpa dacă au *iarba fiarelor?"* *(ibid.* p. 15—16). — „Cu *iarba fiarelor* intri unde pofteşti şi descui unde vrei. Lacăte, broaşte, încuietori, cătuşi, nimic nu rabdă, numai decît se descuie. Poţi intra în case, în pimniţi, în magazii, poţi descuia case de bani ş. a." *(ibid.* II, 240; comp. Voronca, *op. cit.* 532; *Şezătoarea,* I, 84).

De această iarbă, crede poporul, se servesc tîlharii, închişi şi ferecaţi cu lanţuri, ca să scape din închisoare. „Se crede că se descuie ori-şi-ce încuietoare ce se atinge de atari oameni ce o posed, ba şi fiarele picioarelor dela lotrii (hoţi), atinse fiind de această iarbă, pocnesc şi cad jos dela picioare. Se zice că cu această plantă se pot şi comorile scoate din pămînt şi grote" (*Familia,* X, 526). Iată încă ce-mi comunică, în această privinţă d. Dan I. Simionescu, student, originar din Cîmpulung: „Imi aduc aminte că banditul Fulga, cel care cutreierase munţii Rucărului şi înspăimîntase pe bieţii locuitori, fusese prins şi băgat la închisoare. Dar bucuria aceasta nu fu de lungă durată, căci banditul, după puţină vreme, scăpă din închisoare. Se vorbia pe atunci, în cercurile ţărăneşti — şi Niţă Vlădău din comuna Suslăneşti, care fusese închis şi el, mi-a comunicat-o — că Fulga a putut scăpa numai cu ajutorul *ierbii fiarelor* care-i fusese adusă banditului, de către o rudă a lui, ascunsă în mămăligă".

Cînd sînt undeva comori încuiate „se descuie lăcata dela uşe cu *iarba fierului,* adusă în potirul dela biserică" *(Şezătoarea* I, 287).

Intr'o baladă populară:

> Dar la beciu ce mi-şi găsia?
> Lacăt mare cît plosca,
> Tudorel ce mi-şi făcea?
> *Iarba fiarelor* c'avea,
> Degetul cheie punea,
> Lacătul că-mi deschidea,
> Şi'n beciu, măre, de-mi intra...
> (G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.* 673).

Intr'altă baladă:

> El cu *iarba cea de fier*
> Atingea graţii de fier;
> Gratiile, ca de foc,
> Se topiau toate pe loc...
> (V. Alecsandri, *Poes. pop.* 142).

Această iarbă mai are şi alte daruri, cînd o posezi: „de dai mîna cu un om bogat, vin toţi banii dela acela la tine", ba chiar devii „năsdrăvan, înţelegi limba tuturor dobitoacelor, păsărilor, florilor şi ori-ce ştii" (Voronca, *loc. cit.*).

Minunată iarbă! Şi ce n'ar da mulţi s'o aibă? Dar asta e asta! Cum însă sînt pornit pe destăinuiri, să arăt şi mijloacele — cît se poate de simple — ca s'o găsească oricine. Dar... să mai aşteptăm o săptămînă.

I. AUREL CANDREA

(Va urma)

REFREN PERPETUU

Vor trece veri —
ca legănări de leneşe orientale,
când umbrele în mlădieri
molcome
ademenesc tăcerile patriarhale.

Pe cărărui pustii vor trece toamne
târând tristeţi de-amurguri printre ele,
ca vineţeala umedă şi grea
să facă ochilor perdele.

Vor trece ierni,
cu-aceeaş castitate împietrită
într'un surâs de marmoră cioplită.

Iar când sosi-vor primăveri
cu 'muguriri de suflete în zori —
vom tresări în freamătul mocnit de flori
şi ierburi noi.

...Şi vremea se va toarce 'ncet, încet:
în noi
îmboboci-vor suflete 'n primăveri
cu aur mult şi-aprins
şi 'n „nicăiri"
vor încercà din ochi nemărginiri.
Dar când să dea în pârguit,
s'or grămădi apăsătoare veri
şi toamnele-or sfârşi de tânguit
cu ultimele — albe — troeniri,
ce s'au perpetuat mereu şi-au pustiit.

George Balculescu

Un coş de fabrică departe a sunat....

Un coş de fabrică departe a sunat
Spoind pe cer funingine aprinsă
Cu răsuflarea lui greoae şi ne 'nvinsă
Ce niciodată un minut n'a stat.

E p'arcă-un clopot sfânt al Invierii
Şi la chemarea lui fără prihană
S'adună toţi acei lipsiţi de hrană
Şi plini numai de sdrenţe şi mizerii.

O clipă de odihnă 'ntăritoare
Pentru atâţi bărbaţi, copii, femei,
In cari şi sângele se odihneşte 'n ei
Sdrobit de-o muncă-aşa clocotitoare.

O clipă când îşi înfrăţesc amarul
Şi când din pâinea care-o duce'n subţioară,
O pâine neagră, alba lui comoară,
Flămând şi subt o rupe proletarul.

Un coş de fabrică departe a sunat
Şi un popor fără pământ şi soare
Cu mâneci rupte şi cămăşi murdare
In cinstea lui pioşi s'au închinat.

Savin Constant

„Tragedia Omului" de Madách

— cu ocazia unui centenar —

Se pare că sărbătorirea oamenilor mari este în vremurile noastre o cerinţă sufletească generală. In vălmăşagul vieţii fără statornicie în care ne sbatem — noi, şovăitorii — simţim nevoia unui sprijin moral, pe care credem că vom găsi în amintirea celor cari au fost. Numai aşa se lămureşte mulţimea centenarelor, cari de câţiva ani se perindă mereu, scoţând din sàrite spiritele mai uşor de aţâţat de repeţirea acelor aşi lucruri. In ciuda acestora însă, pomenirile marilor eroi ai gândului şi faptei se ţin lanţ, mulţimea cinsteşte amintirea lor şi folosindu-se de aceste fericite prilejuri îşi reaminteşte opera şi viaţa lor pilduitoare. Pentru un neam aceste serbări sunt dovada unei vechi culturi, sunt şi o mândrie şi un îndemn.

Literatura ungurească a avut prilejul în anul acesta să sărbătorească două astfel de însemnate centenare: în luna Ianuarie 1923 s'au împlinit o sută de ani dela naşterea poetului *Petöfi* şi tot atât dela cea a dramaturgului *Madàch.* Amândoi s'au învrednicit de frumoase şi rodnice serbări şi studii ocazionale. Cel dintâi, fiind mai cunoscut la noi, a fost pomenit şi cinştit şi de oamenii de litere români. (In trecere prin Sighişoara soc. Scriitorilor Români a depus o coroană de flori la mormântul poetului; d. Iosif Popovici, prof. universitar, a scris un interesant studiu despre viaţa şi poezia lui Petöfi; revista „Gândirea" i-a închinat un prea frumos articol; alte articole şi însemnări au fost risipite prin diferite reviste şi ziare).

Despre Madàch s'a scris în presa noastră întâmplător; şi numai atunci, când — de bunăseamă — dintr'o neînţelege s'a oprit reprezentarea operei lui: **Tragedia omului.** Aceste rânduri întârziate ar dori să fie acum totodată un prinos şi o informaţie.

* * *

Apariţia lui *Emeric Madàch* în literatura ungurească este tot aşa de minunată şi de neînţeles, ca şi acea a lui Eminescu în literatura românească. Amândoi au venit într'o vreme când nimic nu părea a le fi pregătit sosirea şi într'o lume care nu-i înţelegea deplin.

In faţa lor un cercetător literar — sprijinit pe legi ştiinţifice de explicare — ar rămânea nedumerit de faptul că aceste legi nu-i pot sluji la o deplină lămurire a tainicei lor apariţii.

Madàch a rămas până astăzi o figură aparte în literatura ungurească; fără o înrudire cu ceilalţi scriitori contemporani, fără a fi lăsat urmaşi imitatori, fără a trăda prin ceva calitatea specifică de scriitor maghiar. A venit fără veste şi tot aşa a şi dispărut. Dar a lăsat în urmă-i, pentru poporul care l-a născut, un dar frumos şi de mare preţ, pe care nimeni nu i-l-a cerut, pe care nimic nu l-ar fi putut răsplăti, dar pe care îl admiră toţi cari l-au cunoscut şi îl cunosc; „Tragedia Omului". Ea a isbucnit din inima lui ca o floare misterioasă cu parfum ciudat; sufletul lui fecundat de gând şi simţire a rodit şi pârguit un fruct nobil, din a cărui împărtăşire sufletele se înobilează şi înalţă.

Madàch s'a născut la Alsó-Sztregova (comitatul Nógrad) în 21 Ianuarie 1823. Descendent al unei familii cu vechi răsad boeresc, el a rămas să-şi petreacă acolo copilăria, — în străvechiul castel părintesc, aşezat într'un sat părăsit, liniştit, depărtat de sgomotoasa viaţă a nobilimei acele vremuri. Nu avea nici o tovărăşie în afară de cercul familiar şi aşa vioioşia naturală copiilor la el a devenit o seriozitate prematură. Moartea tatălui său a făcut să se închidă şi mai mult în el, să-şi ascundă şi mai mult în tainiţele sufletului toate gândurile lui de adolescent. S'a adâncit în citirea cărţilor, a adunat cu sârguinţa şi pasiunea unui sgârcit cunoştinţe, multe cunoştinţe; şi şi-a întărit caracterul în exerciţii spirituale ascetice. De tânăr şi-a manifestat tendinţele literare — şi mai târziu — când învăţa la Pesta, a dat la iveală un volum de versuri: „Flori lirice". Viaţa politică nu l-a târât niciodată în vălmăşagul ei, — şi cu toate că a ocupat diferite funcţiuni publice — a fost şi deputat — mintea lui a rămas mereu preocupată de viaţa lăuntrică, de pregătirea şi desăvârşirea operilor lui literare. Anii frământărilor revoluţionare 1848—49 l-au aflat bolnav. Deşi n'a luat parte la nici un soiu de lupte, ironia sorţii i-a hărăzit şi lui să sufere de pe urma lor. Fiindcă a dat adăpost unui refugiat politic, a fost închis doi ani. Când s'a întors acasă a avut să sufere o nouă încercare morală, mult mai grea ca întâia: şi-a găsit soţia cu sufletul înstrăinat de dânsul. S'a despărţit şi s'a retras lângă mama lui, la Sztregova, unde a trăit anii ce-i mai avea, alăturea de căldura duioasă a unei inimi care îl înţelegea. S'a stins în 1864. Din bogata lui operă înşirăm: „Flori lirice"; dramele: „Moise", „Ultimele zile ale lui Csak", „Regina Maria", „Commodus" — şi diferite studii estetico-sociale. Opera lui principală a rămas însă „Tragedia Omului". In ea Madàch a închis tot ce spiritul lui a putut da mai frumos, mai înalt şi mai plin de perfecţiune.

„Tragedia Omului" e rodul sintetic al încercărilor propriului suflet al poetului şi a gândurilor şi năzuinţelor câştigate din cărţi. Trăind în vremea când ideile revoluţiei franceze pătrundeau în ţările Europei centrale, născând acolo luptele pentru libertate, opera lui se resimte de aceste idei. Pe vremea aceea socialismul îşi legăna încă nădejdile cu visurile utopice ale unor idealişti dornici de orânduirea unor lumi mai fericite, pe vremea aceea pesimismul lui Schopenhauer venea ca o filosofie aducătoare de sprijin moral pentru sufletele romanticilor, dureros ciocnite de stâncile colţuroase ale realităţii. In sufletul lui Madàch — de bună seamă un romantic, aşa cum a fost şi Eminescu, — toate aceste curente ideologice şi sociale află bună primire. Adeseori înfrânt de vrăşmăşia vieţii, cu inima şi mintea strein de lumea înconjurătoare, el află mângâerea în plăsmuiri existente numai prin frumuseţea lor, închegate din suferinţele îndurate şi din gândurile aducătoare de lumină şi tămăduire.

„Tragedia Omului" a fost supusă multor interpretări din partea esteţilor, bucuroşi să-şi arate iscusinţa analitică în disecarea unei opere cu o vastă concepţie asupra lumii, oamenilor şi lucrurilor. Unii au văzut într'ânsa tragedia omului superior în luptă cu mulţimea neînţelegătoare — antiteza dintre individual şi social — alţii tragedia individului intelectual chinuit de problema metafizică a existenţei, alţi — bazaţi pe concepţia primitivă a unei versiuni mai vechi a operei — spun pur şi simplu: e Tragedia lui Lucifer.—Cea ma generală acceptată şi pare-se mai în corespondenţă cu intenţia autorului e aceea pe care o sugerează însuşi titlul, atât de bogat în înţeles: „Tragedia Omului". Tragedia omului atât ca individ, cât şi ca massă colectivă, tragedia omului chinuit de dorul după mai bine, luptând, singur sau ca mulţime, pentru o fericire niciodată cu putinţă de ajuns: *tragedia omenirii.* In această străduinţă spre mai bine omul superior e mai sbuciumat, căci „visurile" lui sunt mai îndrăsneţe şi închegarea lor logică le împrumută o consistenţă, care înşală la prima vedere — arătându-le mai cu putinţă de îndeplinit, — dar el — singuraticul — e şi mai lipsit de puterea necesară înfăptuirii — şi atunci, desamăgit şi înfrânt, caută uitarea în bucurii pământeşti: în ştiinţă, artă şi iubire. Până când un nou miraj îl îndeamnă iarăşi spre drumul înălţării. Omenirea aleargă pe aceiaş cale, dar mai încet. Ea e mai materială, mai legată de pământ. Ii place să se târască în pulbere, înălţimile o ameţesc, şi adeseori ea — neştiutoare şi fatală — îşi ucide cu pietre profeţii, îşi alungă povăţuitorii. Ca un balaur se svârcoleşte în nenorocire şi urlă şi muşcă din propria-i carne; face un pas înainte, dar nu ajunge niciodată la deplina fericire: *asta e tragica soartă a omului. Ci nu ajungerea idealului e fericirea supremă, ceeace dă preţ vieţii e lupta însăşi; în năzuinţa spre perfecţiune stă rostul vieţii.* Şi astfel, peste suflul de pesimism ce se ridică din tragedia unei sorţi cu neputinţă de schimbat, se lasă uşor vălul unei mângâitoare filosofii a resemnării.

Factura acestei poeme mistico-filosofice e interesantă şi nouă. Cincisprezece tablouri vii şi închegate cuprind desfăşurarea acestei idei vaste şi adânc omeneşti.

* * *

Opera creaţiunii e sfârşită, — înconjurat de armatele cereşti cari laudă atotputernicia, înţelepciunea şi bunătatea divină — Creatorul odihneşte. Numai Lucifer — spiritul negaţiunei — cârteşte în contra Creatorului şi a creaţiunei şi îşi cere partea lui din lume. Domnul îi dă cei doi pomi blestămaţi ai Paradisului: pomul vieţii şi pomul ştiinţei. (I). Primii oameni — proaspăt creaţi — se bucură în tihnă de fericirea existenţei. Dar Duhul Răului îi paşte; Eva—femeia — cade întâi în cursa linguşitorului ispititor şi gustă din fructul oprit, — din mâinile ei Adam se împărtăşeşte şi el întru păcat. Heruvimul cu sabia de foc îi alungă din Eden aproape când să guste din pomul nemuririi. (II). Isgoniţi din Rai, Adam şi Eva, încep a se simţi oameni; — călită în focul durerii — conştiinţa lor, ca aurul lămurit, se ridică la suprafaţă, şi în lumina unei noui înţelegeri Adam simte, că e stăpân pe sine, el e un Dumnezeu al propriei sale fiinţe, iar Eva fericită se împacă cu soarta de-a fi mama omenirei. Ci gândul care se ascute în întrebări asupra rosturilor lumii, şi puterile tainice ale naturii cari ţin pe om rob legat de glie, — chinuesc pe întâiul om. El cere lui Lucifer să-i arate viitorul omenirei, ca să ştie pentru ce se strădueşte şi sufere şi se munceşte cu gândul. Şi ca o glumă — cu adânc înţeles însă — Eva cere să vadă îşi va păstra în lungul veacurilor farmecele ei femeieşti. Dorinţa lor se împlineşte, adorm învăluiţi de vraja unui vis în care ei trăiesc aevea viitorul. (III).

In Egipt, ca Faraon, Adam e preocupat să veşnicească domnia peste un popor de scalvi, înălţând drept semne nepieritoare piramide; dar la şoaptele calde ale unei sclave — Eva — pe care o iubeşte, ca o lumină i se coboară în suflet gândul:

> *„Mărirea mea la ce e,*
> *„S'o văd pe veci stând întovărăşită,*
> *„Cu vaierul a mii şi milioane,*
> *„Să plâng'o mie, unul să zimbească?...*
> *„... Eu miilor vreau să câştig puterea*
> *„In altă ţară, reazim libertăţii...*
> *„Să piară* unul, *lumea să trăiască,*
> *„Infloritor* întregul *să rămâie!* (IV).

Şi ca în ţara visului, unde totul e cu putinţă, vedem pe Adam luptând la Marathon, ca Miltiade, pentru înălţarea patriei şi mărirea poporului grecesc. Intors învingător din luptă poporul înşelat de demagogi îl osândeşte la moarte ca pe un trădător. (V). Cu avântul înfrânt, cu sufletul plin de amărăciune şi dispreţ pentru vulgul mic la suflet, neputincios şi nerecunoscător, el caută fericirea în plăcerile vieţii de desfrâu din Roma împăraţilor. Dar nu o află nici acolo şi inima lui sătulă de „dulcea libovire" „din nou pofteşte amarul"; iar când apare Apostolul Petru vestind lumii noua credinţă a binelui şi a dragostei, a frăţietăţii oamenilor, el porneşte pe drumul creştinismului, cu inima întărită de credincioasa alipire a femeii. (VI). Intors din luptele pentru eliberarea Sf. Mormânt cavalerul Tancred — Adam — nu află adăpost în Constantinopol, căci locuitorii cetăţii îl cred eretic. Ideile frumoase ale creştinismului nu sunt înţelese de mulţime, ele slujesc drept mijloc pentru noi persecutări religioase, şi înţelesul sfintei Invăţături e fărămiţat în ridicule dispute scolastice. Isbucneşte atunci plin de amărăciune:

> *„Arată-mi rostul altei lumi Lucifer,*
> *„Pornind în lupta sfântului cuvânt*
> *„Blăstăm aflat-am, răul înţeles.*
> *„Neputincios eu l-am văzut pe om*
> *„Intru'mplinirea dorurilor mele.*
> *„Vream să croiesc petreceri mai curate*
> *„Şi ei le-au scris pe toate între păcate.* (VII).

Ascuns sub înfăţişarea astronomului Kepler — la curtea din Praga a împăratului Rudolf — el încearcă să guste în linişte fericirea ce o dă ştiinţa, dar e silit să ascundă descoperirile sale, căci spiritul vremii îi cere să vândă pe bani, sub masca ştiinţei, superstiţii grosolane. Neînţeles de femeie, batjocorit de curteni, se adânceşte în visurile unei vieţi viitoare mai fericite.

> *„Veni-va timp când ghiaţa amorţirei*
> *„Se va topi şi duhul mare al vremii,*
> *„Intinerit de vlaga primenirii,*
> *„Ca un judeţ cu braţ hotărîtor*
> *„Sdrobi-va cartea legilor bătrâne...*
> *„Şi ne'nfricat, căta-va mari mijloace,*
> *„Rostind cuvântul cel de mult ascuns,*
> *„Ce-asemeni unui vânt înfricoşat*
> *„Va pustii în calea lui ursită*
> *„Sdrobind chiar şi pe rostitorul lor.*

Aude în depărtare Marseillaise-a *şi exclamă:*

> *„Auzi-l, cântul vremii viitoare.* (VIII).

I. Lupu

(Va urma)

ZECE ANI DELA MOARTEA LUI ST. O. IOSIF

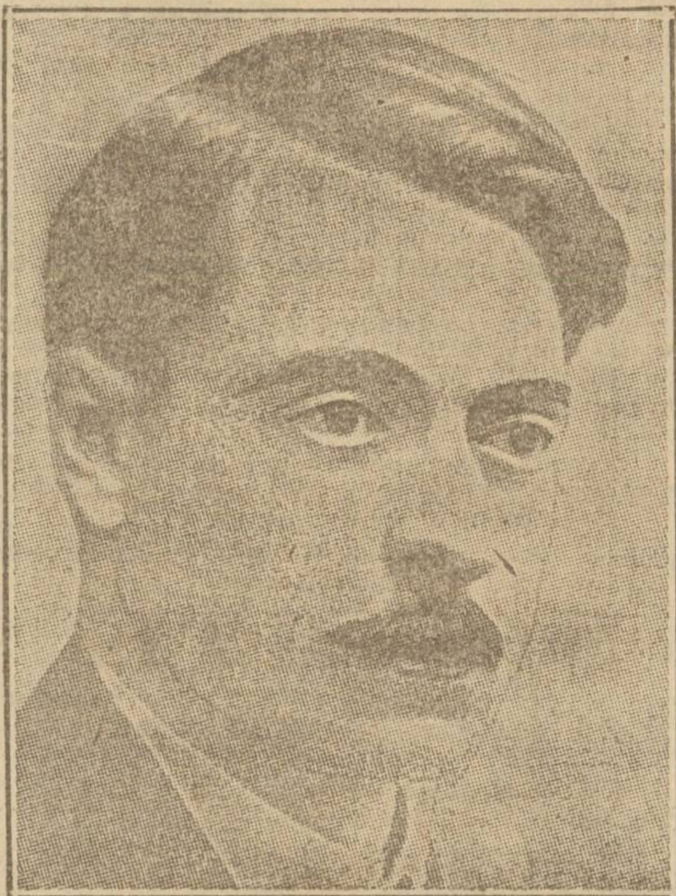
Stefan O. Iosif
(1877—1913)

Ştefan O. Iosif şi-a făcut liceul la Braşov unde tatăl său a fost profesor 30 de ani, apoi pe la 1892 a venit cu familia în Bucureşti, unde a urmat cursurile universtare obţinând şi diploma de licenţă în litere şi filosofie.

Ca student încă, a început să scrie şi să publice traduceri foarte reuşite din H. Heine, din Carmen Sylva, din Goethe şi Petöfy. Aceste traduceri şi chiar mici bucăţi originale le-a publicat prin *Viaţa* poetului Vlahuţă, prin *Epoca,* prin revista *Floarea-Albastră* a lui Constantinescu-Staus, Antimăreanu şi alţii. El s'a relevat însă ca poet suav şi plin de talent cu *Sonetele* sale dela început. Toţi au admirat, cred, pe acela care începe astfel:

Un berbec cu barba lungă,
Ca un patriarh cuminte...

Pe acela despre Anton Pann în care cântăreţul popular face cu ochiul la vre-o vădană; pe acel cu Petru Maior care purta decolo până colo *Istoria Neamului* în spinare, întocmai cum purtase Dante *Infernul* său în exil. Când

au apărut *Patriarhalele* a fost o adevărată întrecere în gazetărie ca să-l laude pe tânărul poet, care scrià într'o bucată:

Mi-ar trebui zece vieţi —
Ca să te cânt, natură!...

Numit bibliotecar la Fundaţia Carol I a fost pus oarecum la adăpost de intemperiile vieţii. Spiru Haret care îl admiră foarte mult l'a însărcinat, dându-i suma de trei mii de lei, — ca să scrie o poemă despre Ştefan cel Mare cu prilejul împlinirii a patru sute de ani dela domnia lui. Iosif s'a achitat conştiincios scriind volumul „*Din zile Mari*". Tot Haret i-a mai dat deseori însărcinări, ca să traducă în versuri Fabulele lui *Lafontaine* şi alte opere. Odată l'a numit şi în comisiune pentru cercetarea abecedarelor prezentate la concurs.

Munca lui literară poate fi împărţită în trei epoci: aceea a singurătăţii, aceea a colaborării cu D. Anghel sub pseudonimul Mirea şi chiar sub iscăliturі proprii, aceea a dezolării care a fost cea din urmă. Dela el ne-a rămas: *Poezii, Tălmăciri, Caleidoscopul,* două volume; *Cometa,* piesă de teatru; *Din Ibsen; a fost odată,* cu o copertă ilustrată de pictorul Steriade; *Patriarhale, Traduceri din Heine; Apostolul de Petöfy; Din Verlaine;* şi o operă de mare valoare, inedită, necunoscută de public şi care se va publica.

Criticii noştri şi poezia lui Iosif

N. Iorga:

In literatură, un ucenic al şcolii de onestitate dureroasă pe care o reprezentau înainte de dânsul un Caragiale, un Vlahuţă; un cizelator plin de răbdare al versurilor menite să prindă gândul de o clipă sau simţirea unei vieţi întregi. Despre un asemenea scriitor nu se scrie mult şi de mult aproape nu se mai scrie.

(Neamul românesc literar, 1912. V. pag 385).

Pompiliu Eliade

C'est cette candeur et c'est cette discrétion que l'on aime sur tout dans l'oeuvre de Stefan O. Iosif. Pour parler de lui, il ne trouve pas bon de s'étaler devant les lecteurs, comme tant d'autres petits poètes. Il ne se lamente pas trop. Il a sa petite dignité a lui. Il veut rester peintre et, encore, un peintre qui n'esquisse que des contours... Son grand mérite, c'est de savoir s'arreter à temps. Il nous laisse le soin d'acherer par nous-mêmes ses pièces lyriques. Il a l'air de nous dire „Maintenant vous en savez assez sur votre poète. Descendez en vous-même, et retrouvez-y l'éternelle humanité. Quittez-moi, et comprenez-moi"! C'est un classique que Stefan Iosif, en dépit de son lyrisme. Il sait nous faire comprendre ses plus intimes états d'ésprit, sans trop y insister... Dans la description de ses tristesses et de ses jois, nous l'intéressons certainement plus qu'il ne s'interesse lui même.

(Causeries littéraires, vol. II. Buc. 1903, pag. 60).

Eugen Lovinescu:

Literatura noastră avea înainte doi poeţi, pe care îi cunocunoşteam destul de bine. Unul, senin şi duios, potolit şi resemnat îşi ţinea cu sfiiciune inima în mână, ca şi cum ar fi ţinut un trandafir. Un vântişor trecea pe acolo şi-i smulgea câte o foaie, ducând-o departe; apoi trecea altul. Fiecare adiere îi împrăştia petalele, îmbălsămând aerul cu o aromă subtilă şi învăluitoare. Astfel erau cântecele lui St. O Iosif: foi rupte încetişor din acst trandafir al simţurilor intime, dulci îngaimări de cuvinte, armonioase mai mult prin căderea sunetelor, decât prin înlănţuirea ideilor, mici mărturisiri ale unei inimi curate, pe care o mişca florile şi fluturii, încolţirea celor dintâi simţiri de dragoste, albastrul zărilor, potolirea amurgului, isbucnirea voioasă a zorilor.

Sub două icoane ni-l putem închipui aşa dar pe St. O. Iosif: ori ca trubadurul cu sufletul de copil şi cu floare la cheutoare, ce aleargă pe pajiştea verde ca să prindă fluturaşi, sau să culeagă un buchet de viorele pentru o Margaretă cu ochi albaştri —; ori ca bunicul adus din spete, ce se încălzeşte la gura vetrii, jucându-şi pe genunchi nepoţeii, şi povestindu-le istorii cu smei, cu zâne fermecate, — născociri simple şi minunate ce fac să sticlească ochii copilaşilor.

(Critice, vol. I. Buc. 1090 pag 76—77).

...O poezie a lui St. O. Iosif nu pune mai multă încordare spre a se desveli, decât un rod spre a se desprinde de pe ram. Cade dela sine, fără nici o osteneală. Cade însă pentrucă ajunsese la cea din urmă treaptă de creştere, nemai având nevoe de seva hrănitoare a copacului. Şi acum se duce singură în lume să-şi îndeplinească taina unui destin nepătruns.

Cântecele lui Iosif ne mai sunt şi o dovadă că frumuseţea nu e departe, ci aproape. Intinde mâna şi ia-o! E în tine, e în sufletul tău.

(Critice, vol. III. Buc. 1915, pag. 165).

P. Locusteanu:

A fost, desigur, un artist Iosif. A fost un artist tocmai fiindcă a isbutit prin căldura fondului său sufletesc, să subţieze atât de mult coaja cuvintelor, să tociască într'atâta puterea izolatoare a formelor de artă, încât sentimentele exprimate de el, în mod artistic, să-şi păstreze nealterată toată puterea lor elementară. Versul lui Iosif pare că răsare între cititor şi poet ca o placă atât de subţire, încât prin ea cititorul poate pipăi svâcnirile adevărate ale inimei poetului exprimate în ritm de vers.

In contrastul acesta isbitor dintre firea sa închisă, rece, necomunicativă, posomorâtă, oarecum mizantropă şi opera sa spontană, fierbinte, comunicativă, intimă, stă farmecul personalităţii literare a poetului dispărut atât de timpuriu.

(Flacăra. An. II. 1913, No. 37 pag. 291-292).

Doina

Se lânguesc
Tălăngi pe căi,
Şi neguri cresc
Din negre văi
Plutind pe munţi.

La Făgădău.
La Vadul-Rău,
Sus, la răscruci
Vin trei haiduci
Pe cai mărunţi...

Crăesc încet...
Un scurt popas —
Şi spre brădet
Pornesc la pas
Cei trei călări...

Sus peste plaiu
Tăcutul craiu
Al nopţii reci,
Umbrind poteci,
Se'nalţă'n zări...

Şi neguri cresc
S'anină'n crăngi;—
Se lânguesc
Şi plâng tălăngi
Pe văi pustii...

Se duc uitaţi
Cei trei fârtaţi,
Săltând în şa,
Plutind aşa,
Ca trei stafii...

Dar când ajung
La cotituri,
Un chiot lung
Din mii de guri
Dărâmă stânci:

Haiducii mei
Doinesc toţi trei—
Şi clocotesc,
Şi hohotesc
Păduri adânci.

St. O. Iosif

H. Sanielevici:

Autorul volumului *Patriarhale* este singurul poet de talent care scrie în genul lui Coşbuc; dar cum am spus, el are în acelaş timp personalitatea sa proprie, bine hotărâtă... Poezia: *Furtuna,* e cea mai bună a volumului şi una din cele mai bune din câte s'au scris în limba românească. Cu simplicitate luminoasă în vers, cu puritate de limbă, cu stil plin de mişcare şi desrobit parcă de lanţurile versificaţiei!.. Cât de bine se potriveşte ritmul şi chiar forma cuvintelor, cu gândirea şi simţirea poetului!..

Nerăbdarea:

Stau ca pe spini, stau ca pe foc,
E timpul numai bun de joc...

Săriturile capricioase ale câinelui:

...Grivei
A'nnebunit de vesel ce-i:
Mă muşcă, sare, joacă...
Dă spaimă 'n vrăbii, latră 'n vânt
Işi face mendrele...

Inceputul furtunii:

Abia o creangă s'a mişcat
Şi 'n freamăt lung, neaşteptat,
Lumina 'n zări se stinge...

Spaima copilului:

Alerg în jos, alerg în sus:
Am rătăcit şi urme nu 's —
Ori încotro m'aşi duce?
Un fulger!..

Trăsnetul:

Răsbubuind din nor în nor
Un trăsnet se descarcă!..

Revenirea liniştei:

Şi-mi pare că a fost un vis
Furtuna trecătoare!..

Pentru a găsi atâta fineţe de amănunt, trebue o artă savantă, sau — focul inspiraţiei...

(Incercări Critice. Buc. 1903. p. 61, 63).

Ion Trivale:

...Noul poet venia să învioreze cu farmece noui acea poezie crescută din viaţa adâncă a poporului şi după înflorirea neobişnuită la care o adusese Coşbuc, rămasă iarăşi în părăsire. Prin inspiraţia ei idilică şi ţărănească, prin frescheţea armoniei, prin pitorescul naiv al descripţiilor, poezia lui Iosif putea să pară la prima vedere o prelungire a lui Coşbuc — mai ales în bucăţi ca *Adio* ori în humorul naiv ca cel din *Veselia* ori *Domnu Profesor.* Cu toate acestea lumea lui Coşbuc se reflecta acum într'o prismă nouă, spre a apare în lumină mai tristă şi mai dulce, şi spre a-şi schimba ritmul ei energic într'o pulsaţie domoală. In locul vigoarei elementare şi uneori sălbatice a lui Coşbuc, Iosif aducea un suflet blând şi duios şi plin de gingăşie; sănătăţii debordante şi optimismului ireductibil al lui Coşbuc, el opunea paloarea melancoliei, energiei comunicative de luptător, care făcea din Coşbuc adevăratul rapsod al ţărănimii. Iosif opunea pasivitatea lui contemplativă care face din el un singuratic şi un strein de lumea lui:

...Instrăinat de-atâta veselie
Am căutat singurătatea 'n cetini —
Atunci te-am cunoscut, melancolie,
Şi vezi, de-atunci rămas-am buni prieteni...

G I. (Ibrăileanu):

Dacă d. Iosif e ceva mai *liric* şi mai *naţional* decât d. Anghel, — apoi amândoi se disting prin acelaş sentimentalism discret, prin aceeaş subtilitate, dacă nu adâncime şi avânt de simţire şi de gândire, prin aceeaş sinceritate şi *primordialitate* a emoţiei şi prin aceeaş putere de evocare — ori de sugestie — cu ajutorul celor mai adecvate imagini, chiar când n'au un extraordinar relief... d-l St. O. Iosif este mai cunoscut, este chiar ceeace se chiamă consacrat, poate şi din pricină că vâna sa poetică e mai puternică, dar desigur şi din cauza acelor însuşiri care-l deosebesc de d. Anghel.

(Viaţa Românească, 1907, vol. VII, pag. 481).

Amintiri despre ST. O. IOSIF

Mihail Sadoveanu

Era bun, modest şi câteodată, vesel ca un copil.

La serbările *Junimii* cernăuţene din 1906, — *Zorile,* episodul lui dramatic din revoluţia dela 1848, s'a jucat cu un succes foarte mare, în mijlocul unei însufleţiri de nedescris. Tineretul se îmbulzea în juru-i ca să-l cunoască şi să-i audă glasul. Organizatorii serbării i-au prezentat, cu discursurile de rigoare, o cunună de argint. El sta zâmbitor în mulţime, cu ochii umezi, răspundea blajin şi se uita la prieteni din când în când, cerând parcă ajutor. Grozav ar fi vrut să fie în altă parte în acel moment, povestind şi sporovăind despre alte lucruri mai puţin solemne. După ce arcul de fete frumoase din juru-i s'a deschis, după ce a trecut prin îmbrăţişări şi strângeri de mână, — îl văzui râzând foarte vesel şi copilăreşte în umbra unui gang. Scăpase. Era întuneric; ploua cald din cerul nevăzut. — Stătu o clipă la îndoială. Apoi îşi ridică gulerul, strecură cununa de argint sub poala redingotei şi pornirăm cu paşi mari prin ploae, ca nişte lăutari sgribuliţi, către o cafenea. Era bucuros de succes şi mulţumit că s'a isprăvit totul cu bine.

— Numai nu ştiu ce să fac cu coroana asta! zicea el serios. Se uită toată lumea la dânsa!

(Insemnări literare. I. 1919, pag. 10 No. 3).

A. de Herz

Cineva ne spusese într'o caldă dimineaţă de vară că Iosif murise peste noapte la spitalul Coţlei. Ne-am dus în grabă la spital şi după ce am străbătut sălile lungi îmbibate de mirosul acru al iodoformului amestecat cu acela al pansamentelor învechite, am ajuns în sala de autopsie, unde, pe o masă de fer, dealungul căreia curgea într'una apă dela cişmea, era întins poetul Patriarhalelor.

Din prag te primea mirosul pătrunzător al cadavrelor aşezate acolo de cu noapte; în curtea de-alături nişte oameni de serviciu înjurau, şi înăuntru în sala rece Iosif cu trupul alb şi capul însângerat de congestia care îl doborâse, dormea liniştit şi ertat de Dumnezeu.

Până în ajun fusese cu noi. In seara când Regele a semnat decretul de mobilizare, eram cu toţii în faţa palatului şi tinerimea universitară cânta „la arme". Iosif îşi răsăsese mustaţa şi părul din cap. Cu pălăria în vârful bastonului bătea măsura, râzând şi vorbind cu atâţi necunoscuţi, el, care cu greu vorbea cu cunoscuţii. Cu ochii injectaţi şi cu privirea aiurea, îşi cânta cântecul lebedei, îndemnând, ca poeţii din vechime, poporul la război.

Evenimentele erau de aşa natură în câtnimeni n'avea vreme să se gândească la înmormântarea unui poet, chiar când acel poet era autorul cuvintelor ce se cântau cu însufleţire de oastea ce trecea Dunărea în Bulgaria.

Societatea Scriitorilor Români, din care Iosif se retrăsese de o lună, n'a vrut din această pricină să se îngrijească de înmormântare. Atunci, Alexandru Davila se duse la d. Dissescu, ministrul instrucţiunei publice şi ministerul l'a îngropat pe Iosif pe socoteala sa.

. . . .

La spital, omul însărcinat cu supravegherea sălei, ne-a povestit că „domnul acesta" venise în ajun, seara, ca să fie internat. Pe semne că se simţise rău şi ca să nu supere pe vre-un prieten, s'a dus să moară pe mâini streine, cu gândul la Corina, copila lui adorată, de care o împrejurare tristă îl despărţise.

Peste noapte i s'a făcut rău. A avut halucinaţii şi paralizie generală îi dădu accese de furie. Şase oameni s'au luptat să-l pună în cămaşa de forţă şi şi-a dat sufletul printre oamenii, care până la venirea noastră nu ştiau cine e.

(Rampa. 28 Iunie 1914).

G. Murgoci

L'am cunoscut pe St. O. Iosif, aşa cum l'au cunoscut toţi, din versul lui dela „Viaţa" şi ştiam că era de-o seamă şi de o tagmă cu noi; l'am urmărit prin multele reviste unde scânteia talentul lui, dar l'am cunoscut personal la Paris în anul ultimei mri expoziţii, 1900. Acolo, la „Closerie des Lilas" ne-am împrietenit într'o zi ca doi cunoscuţi de mult. M'am întrebat atunci, când l'am şi cunoscut, ce caută Iosif în acest viespar sgomotos. El nu era la locul lui şi nici n'a găsit nimic acolo; mai târziu într'o pădure, pe malul unei ape din Bavaria şi-a găsit el liniştea ce nu i-o putea da Parisul şi acolo a scris Patriarhalele şi Tălmăcirile din Heine.

Am trăit însă cu Iosif în ţară multe zile frumoase, poate ale lui cele mai frumoase, în timpul din perioada din urmă a „Semănătorului". Eram câţiva, puţini dar cu inimă mare; voiam să facem noi, ceeace lăsase unul mare şi puternic. Am desfăşurat o muncă de suflete tinere şi înverşunate, dar obişnuite cu munca; am făcut ce am putut, dar când Iosif ne-a părăsit, n'am mai putut face nimic. El, de altfel, întrupa fiinţa „Semănătorului".

(Flacăra, II. 1913, 37 pag. 293).

Zaharia Bârsan

Un rătăcit. Nimeni nu l'a întrebat de unde vine, cine e şi ce vrea. Nu cunoştea pe nimeni. Casa lui, cerіul din zare 'n zare. Patul lui? Când ai un adăpost aşa de mare, ţi-l faci unde vrei! şi pâinea lui o carte. Foarte ciudat. Un copil care se aruncă în valurile unui oraş mare cu o carte în mână. Nu e un basm. Aşa s'a pomenit Iosif în Bucureşti.

Dela o vreme, cine ştie prin ce minune, şi-a luat o odăiţă într'un fund de curte, în strada Ştirbei-Vodă, la o bătrână. S'a culcat acolo o noapte, două, trei... iar a patra zi dimineaţă, când voia să iasă, bătrâna i-a ieşit în prag şi l'a întrebat fără nici un gând rău: „Dar domnul nu-şi aduce bagajul?" Copilul cu sufletul strâns şi-a strâns cartea subsuoară şi-a plecat şi nu s'a mai întors acolo niciodată.

O întâmplare neînsemnată şi poţi să cunoşti un om; îl pune dintr'odată în lumina lui adevărată. Şi parcă a fost un scris: cartea lui a fost o carte de cântece, era cartea cântecelor lui Heinrich Heine! Un noroc sau nenoroc pentru el... cine ştie! Un scris a fost însă, şi pentru noi un mare noroc. Parcă ar fi voit să spună de-atunci ceeace l'am auzit spunând de-atâtea ori mai târziu:

„Dacă aş şti să fac altceva... Dar nu ştiu, decât versuri!.."

Şi n'a ştiut să facă, nu putea şi nici nu trebuia să facă! Viaţa lui era să fie închinată poeziei. Şi puţini au slujit la altarul ei cu atâta sfinţenie.

(Calendarul Minervei pe 1914. Buc., pag. 113).

Culegere de G. B.

POEZII
de ST. O. IOSIF

Cucoarele

Satu-i strâns în bătătură
Cântă, joacă, chefueşte...
Sună toba; plin dulapul
Se'nvârteşte.

In văzduh e-atât albastru!
In senin e-atâta soare!
Innegresc departe stoluri
De cucoare...

Vin copiii 'n fuga mare,
Ese lumea 'n drum grămadă,
Un moşneag ridică mâna
Să le vadă...

Dă din cap, zâmbind clipeşte
Şi îngână veteranul:
„Le-oiu mai apuca eu oare
Şi la anul?..."

Cântec sfânt
Corinei

Cântecul ce-ades ţi-l cânt
Când te-adorm în fapt de seară,
Puiule, c-un cântec sfânt,
Vechiu şi simplu dela ţară.

Mama mi-l cântà şi ea
Şi la viersul lui cel dulce
Puiul ei se potolea
Şi-o lăsa frumos să-l culce.

Azi te-adorm cu dânsul eu,
Eri—el m'adormia pe mine,
Şi-adormì pe tatăl meu
Când era copil ca tine...

Mâine când voiu fi pământ,
Nu-l uita nici tu,—şi zi-le,
Zi-le doina, cântec sfânt,
La copii tăi, copile!

St. O. Iosif.

Numele în credința populară

„Adevĕrul Literar" publică mai jos un prim articol, datorit cunoscutului și mult prețuitului învățat evreu, dr. Iacob Nacht.

Cititorii au și vor avea prilejul să noteze mulțimea și diversitatea studiilor acestui cărturar pe care am plăcerea să-l număr printre amicii mei de convingeri spiritualiste și de statornică speranță umanitară.

G. Galaction

Cuvântul latin: „nomen est omen" e o credință răspăndită aproape la toate popoarele. Ea datează din vechimea cea mai depărtată. Numeroase pasagii biblice și talmudice o dovedesc; „Precum îi e numele așa îi e firea se zice de Nabal (I S. 25,25). De aceea spune Tanchuma, trebue să se bage de seamă ca să se dea copilului un nume care să exercite asupra lui o influență bună (1). Filosoful Windelband are, desigur, dreptate când zice: „Orice denumire se întemeiază pe un arbitrar istoric și poate, prin urmare, să rămână mai mult sau mai puțin independentă și străină de firea persoanei denumite (2). Cu toate acestea poporul a crezut din vremurile cele mai depărtate într'o influență pe care numele ar exercita-o asupra purtătorului lui văzând în el o chezășie pentru îndeplinirea dorințelor sale religioase și profane. Astfel Mahomet a pus mare preț pe nume încât nu numai c'a schimbat numele păgâne în musulmane ci și cele urâte în frumoase (3). De asemenea Omar se străduia să alăture tuturor Musulmanilor nume de profeți, pentruca ei să trăiască în spiritul profeților (4). Iar Goethe povestește despre preotul Mittler (mijlocitor), că el s'a dedat cu totul misiunei de-a pune capăt oricărei certe s'ar ivi, și de-a se prezenta oriunde ca mijlocitor. Și Goethe face observația următoare: „Cei ce sunt superstițioși în privința însemnătăței numelui susțin că numele Mittler mijlocitor l'ar fi silit să-și ia această însărcinare atât de originală (5). Lucru demn de observat: Goethe însuși aparținea acelora, cari sunt superstițioși în privința însemnătăței numelui. Era chiar „îndrăgostit de numele său, precum se întâmplă printre oameni și adesea îl scria pe hârtie (6). Și tocmai ca Goethe au mai fost și mulți alți poeți cari credeau în înrâurirea numelui asupra aceluia care îl poartă. Așa de pildă, Dante Gabriel Rosetti, despre care Nordau (Entartung I p. 157) zice: „Tatăl său îi dete numele marelui poet ca să-l însoțească în viață și acest nume atât de expresiv a devenit o permanentă sugestiune pe care și Rosetti a simțit-o, și pe care a recunoscut-o poate semi-conștient. Acesta e un exemplu instructiv pentru afirmațiunea, adesea citată, a lui Balzac despre înrâurirea pozitivă a numelui asupra soartei desvoltărei purtătorului acestuia. Toată simțirea poetică a lui Rosetti își are rădăcina în Dante". La vechii Egipteni numele omului însemna atât ca sufletul său (7). Mistica evreiască vede de asemenea în nume individualitatea „neșama" (sufletul). Dar nu numai vechii Egipteni și mistica evreiască ci și scriitori moderni contimporani văd în nume originalitatea, redarea exactă a purtătorului lui. Nu e deci o întâmplare ca scriitori renunmiți ca Th. Manu în romanul său „Budenbrooks" și Caragiale în „Scrisoarea Perdută", etc., să dea personagiilor lor nume ciudate. In aceste nume e metodă. Ei corespund portretului eroului. Sunt carne din carnea lui, spirit din spiritul lui. Sunt create după chipul lui. Fără îndoială se poate ca un casier, cum zice Eugène Thebault (8), să fie numit Paulus dar în mare parte numele e expresia adevărată a purtătorului lui. Mai ales e aceasta, cum am spus de mare importanță pentru unii poeți însemnați care nu pot scoate în relief adevăratul caracter al personagiilor lor fără ca să le dea și nume adevărate. Iată ce ne spune Caragiale în această privință: „Până ce eu n'am numele adevărat al personagiului pe care trebue să-l descriu, poți să mă tai, dar nu pot să scriu" (9).

Da, a numi pe cineva pe numele lui de botez înseamnă a voi să te introduci în ființa celui numit, fie din venerațiune sau din dispreț: „Sunt numiți cu pronumele regii și slugile, așa dar ambele extreme ale societății" (10). Dacă însă persoana e prea sus pusă din punctul de vedere religios, așa că nu trebue să ne permitem de a ne apropia prea mult de dânsa, numele ei nu trebue rostit. Abținerea aceasta de a rosti numele e dovada unei venerațiuni deosebite. Această abținere privește după obiceiul multor popoare, în primul rând rostirea numelui lui D-zeu, care nu se cade să fie rostit. Bineînțeles că această lege e de multe ori călcată. Numele lui D-zeu e pronunțat adesea de mulți, mai cu seamă de „preoți". Dar Eckerman, spune cu drept cuvânt (12): „Dacă oamenii ar fi pătrunși de măreția dumnezeiască ar tăcea și nu l'ar numi din venerație". După cum nu se cade de a rosti numele lui D-zeu, tot așa după legile evreiești părinții și învățătorii — aceștia din urmă și la Indieni (13) — nu trebue să fie numiți pe nume. Tot astfel preoții din vechea Grecie nu se cădea să fie numiți pe numele lor propriu. In Lexaphares al lui Lucian Megalomymus se scuză că a făcut pe ceilalți oaspeți să-l aștepte atât de mult, spunând c'a întâlnit în drum pe hierofant, pe daduch și pe ceilalți preoți îndeletniciți cu misterele religioase, cum târau tocmai la judecată pe un anume Dimas pe care îl învinuiau că i-a numit pe nume, deși trebuia să știe că din ziua învestirei ei nu mai posedă nici un nume propriu (14). Nerostirea numelui poate proveni și din motive de pudoare.

Numele are, cum e știut, efect erotic. De aceea rolul ce joacă numele între amorezați (15). Iată ce scrie Alexander v. Humboldt amicei sale Charlotte: „Dacă vrei, poți să dați alte nume oamenilor și locurilor unde veni, chiar și mie, numai numele Charlotte să-l reții. Ca și Goethe am și eu o slăbiciune pentru numele dumitale" (16). In legătură cu însemnătatea erotică inerentă numelui stă obiceiul femeilor israelite din Maroco — înainte și la evrei cele din Germania — a nu numi pe soțul ei pe nume (17), ceeace de altfel nu exclude deloc intimitatea conjugală. Dimpotrivă. „Când iubesc foarte mult pe cineva, nu-i spun numele nimănuia", zice Basil Hallward (The picture of Dorian Gray de O. Wilde).

In genere însă, după cum am mai spus, numele însemnează individualitate, **suflet**. Ar putea să fie oare cineva fără nume? Atarantii, ne povestește Herodot (I c. 184) sunt singurii oameni fără nume. Iar Alkimos, regele Theaciei zicea lui Odiseu: „Spune-mi cu ce nume te numesc tatăl și mama ta, Și cetățenii orașului și cei care locuesc împrejuru-ți, Căci cu totul fără nume nu e nimeni printre muritori. Fie fruntaș sau om neînsemnat, de vreme ce fu născut din oameni. Ci fiecare capătă nume, de îndată ce mama îl naște (18). „Nici un muritor nu e fără nume", mai exact ar fi, nici un om viu. **Mă numesc** însemnează **trăesc.** Cu cât ai mai multă personalitate, cu atât mai multă importanță acorzi numelui, și orice schimbare în această privință te supără. „Numele unui om nu e un lacheu, pe care să-l poți înlocui oricând, după plac spune undeva Hugo v. Hoffmanstal. Schopenhauer, după cum se știe, „se înfuriă și refuză orice plată unuia care îi scrisese numele cu doi p. în loc de unul singur". (Lombroso, Genie v. Irrsinu p. 25). De asemenea Beethoven se supără foc când îi s'a arătat numele lui Haydu scris greșit Haiden de către pianistul Heller.

— „Cine-i acest măgar? Un astfel de ignorant vrea să fie profesor de piano și nu știe să scrie corect numele maestrului (19) Numele incorect scris e cum se vede un motiv de supărare. Mai ales când e vorba de schimbarea numelui. Aceasta dovedește o inferioritate, o lipsă de personalitate, ceeace l'a făcut pe Weininger să spună despre femeie — care-și schimbă numele odată cu căsătoria: „Femeea care în fond e anonimă, este așa, pentru că după părerea ei nu posedă nici o personalitate". (Geschlecht în Charakter p. 276). Și cu toate acestea, sau poate tocmai din această cauză, oamenii își permit multe necuviințe în privința numelui. Așa, de pildă, în scop de batjocură. Herder trimise lui Goethe o carte de vizită în care își permise gluma de a scrie **Goethe-Koth** (noroiu), la care Goethe face reflecția următoare: „Bineînțeles, nu era cuviincios ca el să-și permită această glumă cu numele meu, căci numele propriu al unui om nu este, ca să zicem așa, o manta ce atârnă doar împrejurul lui, și care, la rigoare, se mai poate trage sau smuci, ci e o haină croită întocmai pe măsura lui, ba ceva mai mult, e ca însăși pielea crescută pe om, care nu se poate zgâria sau jupui, fără a răni pe omul însuși". (Aus meinem Leben II 139).

Se zice că Dr. Eck ar fi spus lui Luther, că de drept, acesta ar trebui să se numească Luder (pungaș). Luther ar fi replicat că în Dr. Eck punctul e de prisos. Dr. Eck-Dreck (noroi) (20). Uneori în scop de răzbunare numele se interpretează în sensul rău. In timpul șederei lui Alex. Dumas la Viena (1865) contele Bonbelles oferi un prânz la care Dumas nu fu invitat. Când mai târziu contesa Bonbelles îl rugă să scrie ceva în albumul ei, Dumas se înfuriă, și fără a sta o clipă de gânduri, scrise în album: „Voudrais savoir porqui ces gens se nomment Boubelles, L'homme n'est pas bon, la femme n'est pas belle". (21).

Un gramatic arab anume **Naftavaihi** e înjurat în felul următor de un adversar, în legătură cu numele ce-l poartă. „D-zeu să-l ardă cu jumătatea numelui său („Naft"), și restul numelui („Vai") să răsune ca tânguire asupra morții sale" (22). Se întâmplă însă ca schimbări de nume să aibe loc și în ocaziuni serioase, fie triste sau vesele. Tot astfel și tâlcuri de nume. Despre aceasta într'un viitor articol.

DR. I. NACHT.

1) Tanchuma, Stettin p. 682.
2) Windelband, Präludien I p. 11.
3) Wellhausen, Reste arabischen Heidentums p. 199.
4) Z. D. M. G. (1897) p. 256.
5) Wahlverwandschaften c. II.
6) Aus meinem Leben VI.
7) Dessoir, Vom Jenseits der Secle p. 209.
8) Psychologie des nomes, L'aurore, 1898, No. 176.
9) D. Gherea, Studii critice III p. 104.
10) Schopenhauer Paraliponena p. 176.
11) Westermarck, Ursprung u. Entricklung der Moralbegriffe p. 507—8.
12) Gesfräche mit Goethe III p. 24.
13) Z. D. M. G. 1912 p. 26.
14) Notk s. v. Namen.
15) Vezi Weininger Geschlecht u. Charakter p. 325.
16) A. von Humboldt, Briefe an line Freundin p. 56.
17) Vezi Bullet. all. isr. 1901 p. 200

18) Odiseea Cântecul 8.
19) Der „Auftakt Prager musikalische Zeitung 1923.
20) Beträge zür Volksetymologie, Dr. Lerch.
21) Fr. Pr. 1902. 7 Iulie p. 2.
22) D. Iellin dintr'o comunicare.

Luminișuri de toamnă

Când vei veni
munții de întuneric se vor prăbuși
și corbii toți vor croncăni:
— pustiu!

Și sufletul-spital
comedie tristă fără început, fără final
va plânge cântecul banal:
— târziu!

Toți porumbeii viselor de eri
cu aripioare de sidef, cu ciocuri de mărgean
ți-or povesti, povestea mea — povestea frunzei de castan
care a murit
sărutată de infinit
în toamna eternei primăveri.

Căprioară cu sufletul: argint
cu gândul: — rugăciune de copil
căprioară cu surâsul: lumină de April.
Când vei trece pe lângă mine
să treci ca pe lângă o piatră uitată.
(Spitalul e mereu tăcut, — mereu
copii mor, cu Dumuezeu
pe buzele îmbrățișate de sânge, ori de rugăciuni).
O clipă,
fiorii trupului tău: rubine
să se scuture, ca o aripă
de lebădă care trece nevinovată
pe apa lacului-lacrimă înghețată...

Și eu să te privesc zâmbind, cum treci pe afară
căprioară,
să mă bucur, și să uit că în mine moare
ultima primăvară...

Horia Robeanu

LOCUL VACANT

Totul depindea de noroc: dacă vreo împrejurare oarecare făcea să fie vacant locul de judecător din Popești, — atunci fericirea vieții d-lui Popescu-Scaeți, ajutor de jude, era hotărâtă. Domnia-sa simțise mai de mult o înclinare naturală spre chipul blajin și dulce al duduei Olimpia Verdeață, fiica lui Ionică Verdeață, moșierul, zis și Gușatul, din pricina sgârceniei sale.

Ajutorul de jude își făcuse toate socotelele, dar toate erau zădarnice atâta vreme cât nu era avansat judecător. Intr'o seară, domnișoara Olimpia îi dăduse a înțelege că nu s'ar mărita decât cu cineva care „ar sta toată viața în Popești, neputându-mă despărți de *papa*"... Iar locul de jude din Popești se găsea a fi ocupat de d. Ionescu-Păstrăvi, un tânăr care, și el, își exprimase plăcerea „de a sta cât de mult într'un târg așa de plăcut ca Popeștii..."

Iată însă că într'o zi, la judecătorie i se făcu rău judecătorului, chiar în ședință... Se îngălbeni, mâinile începură să-i tremure, și abia bâlbâi spre Popescu, ajutorul, care stătea lângă el:

— „Mi-i rău, dragă...

Ajutorul îl apucă repede de după spate și-i zise:

— „Ce aveți domnule jude?..." iar în minte îi izbucni gândul: „te trezești că moare..." și tot atunci chipul duduei Olimpia îi flutură în închipuire...

Judele mâncase cu o seară mai înainte niște raci cu scordolea, — și lacom fiind, i-se făcuse rău. Ducându-l spre casă, ajutorul îl ținea de rău:

— „De!... dacă nu vă îngrijiți!.. lăcomia este, pot zice, foarte rea..." și totuși, în gând, își zicea: „ce-mi pasă mie de toată afacerea aceasta?!..", apoi iar zise:

— „Ne faceți să ne speriem... Dacă ați fi putut vedea cât erați de galben..."

Judele, atins de acest semn de vădită simpatie, zâmbi dureros:

— „Mulțumesc, jude, — mulțumesc pentru bunătate..." Așa obișnuia: spunea totdeauna ajutorului: jude...

Acesta, atins și el de acest semn de simpatie, gândi: „Să știi că se face bine..."

Despărțindu-se, își fziseră fiecare în gând:

Judele: „ce băiat bun e ajutorul!.."

Ajutorul: „...ce-ar fi dacă ar muri judele!?.."

Când rămase singur, ajutorul (era vreme frumoasă), plecă spre culmea dealului dinspre miazănoapte... Simțea o vagă îmbucurare. Imaginea gingașă a duduei Olimpia îi juca în minte, ca un fulg alb, ușor... I se părea că întinde spre el mâinele, cu iubire... Se gândea: „Judele a mâncat raci.., Cine-l pune să se lăcomească?.. Poate chiar să moară... Acum trei ani n'a murit la Galați Iani Suliotu din pricină că a mâncat *un* rac?!.. Hm!"

Gândurile acestea îl făceau să nu-și dea seama că ajunsese pe culmea dealului. I-și zise, aproape tare: „ce gânduri idioate!.. Totuși, îmbucurarea îi mângâia sufletul... Și iar isbucni fără voe gândul: „dacă se face locul *vacant?!*.. O!.. atunci.., atunci..."

In ziua aceea trecu de două ori pe sub ferestrele Olimpiei. In una din dăți, fata se ivi la fereastră, îi zâmbi și pieri ca o umbră... Și tot de două ori trecuse și pe la jude. Intâia dată îl găsi ceva mai bine, și iar îl ținu de rău:

— „Altădată să mai mâncați raci?.."

Judele zâmbind:

— „Dragă jude, îți spun cinstit că n'am mâncat decât *unul*..."

— „Ce are-a face?!..." și ajutorul se gândi la Iani Suliotul.

A doua oară, îl găsi pe jude în dureri grozave. Lacrimi de suferință i-se prelingeau pe obraz, zise greu:

— „Aduceți doctorul, — să vie doctorul!..."

Ajutorul, înduioșat, porni grabnic spre doctor, zicând bolnavului:

— „Nu-i nimic, n'aveți grijă,— nu moare nimeni dintr'*un rac*..."

Trecând pe sub fereastra duduei Olimpia îl cuprinse din nou îmbucurarea,— se gândi: „dacă se face locul vacant?... Și ce fată bună e duduia Olimpia,— mai ales când pleacă genele în jos, parcă-i Mesalina... adică nu: Gioconda... Și deși afară era cald, ajutorul avu un fior în tot trupul, — dar repede reveni la realitate: „până nu mă fac jude în Popești, nu se poate..."

Aduse apoi pe doctor la căpătâiul bolnavului. Doctorul constată o *gravă* intoxicație. Ordonă puternice purgative și plecă.

La eșire, ajutorul îl întrebă:

—„Ce zici?.."

Doctorul, flegmatic, îi răspunse:

— „Grav..

— „Adică?

— „E! grav.. Ce mai vrei? Totuși

— „Totuși!.. ce?

— „Nimic.

— „Da? Nimic.

— „Nimic.

— „Salutare.

— „Salutare!.."

A doua zi, a treia zi și încă vreo câteva zile, bolnavul se apropie cu mare grabă de moarte. Racul lucrase cu temei.

Și cu cât bolnavul făcea drumul acesta, ajutorul de jude era, fără voie, năpădit de gânduri de fericire. Zilnic se întâlnea cu duduia Olimpia, care părea, și ea, cuprinsă, fără să dea bine seama, de acelaș val de fericire.

Când se întâlneau își spuneau:

fără voie, năpădit de gânduri de fericire. Zilnic se întâlnea cu duduia Olimpia, care părea, și ea, cuprinsă fără să-și dea bine

Când se întâlneau își spuneau:

Ea: „Ce băiat bun e judele, săracu!..."

El: „ce camarad neprețuit, sărmanul!.."

Dar amândoi aveau în gând aceiași tresărire de îmbucurare: „se face locul vacant și noi vom fi fericiți, fericiți..."

Pe dedeparte, apoi, își afirma fetei, drepturile lui de întâietate:

— „Dacă se prăpădește — Doamne ferește!.. —atunci nu-i nimeni mai indicat ca mine... Eu nu zic,— să-i dea Dumnezeu anii lui Matusalem,— dar zic... dacă se prăpădește..."

Amândoi însă erau așa de siguri că locul va fi vacant, încât într'o zi, îndrăzniră să înceapă a croi planuri de viitor:

— „Când locul are să fie vacant, se va petrece ceva foarte important, duduie Olimpie, foarte important..."

— „Serios?!..." îi răspunse fata, grațios, dar nemai știind ce să spue...

Se priviră, — un val de fericire trecu dela unul la altul...

Când ajutorul se duse la bolnav, găsi pe rudele venite de departe, — ca pentru îngropăciune. Iși zise: „locul va fi vacant, s'a isprăvit..."— dar tot atunci avu o tresărire dureroasă: „dacă oare, la altul înainte la minister?!.. la asta nu se gândise,... ei!.. drăcia dracului,,," și fu cuprins de-o îngrijorare amară...

Tot atunci, o rudă a bolnavului, văzându-l îngnădurat, îi zise compătimitor:

— „Se vede că trăiați bine împreună... Vă văd tare întristat..."

Ajutorul dădu trist din cap și răspunse plăpând:

— „Da, săracu!.. Am trăit ca frații!..."

— „Se vede... se vede..." zise ruda, gândindu-se că tot se mai găsesc oameni desinteresați pe lumea aceasta...

A doua zi bolnavul intră în agonie...

Trecând pe la duduia Olimpia, ajutorul îi zise:

— „S'a isprăvit... E chestie de câteva clipe... săracu!,,,"

— „Adevărat, bietul băiat!..." dar amândoi avură în gând aceiași licărire: „*locul vacant!..*" Se priviră și-și văzură unul în adâncul ochilor celuilalt, adevărul gândurilor...

Ajutorul se gândea cum trebue să intervină la minister...

. . . .

Dar pacientul nu muri peste câteva clipe, — și nici a doua zi, și nici peste două zile... și locul nu deveni vacant...

Treptat, cu cât muribundul revenea la viață, cu atât ajutorul se depărta de duduia Olimpia, — și fata de el...

Se întâlniră într'o după amiază și doar de-și spuseră atât:

— „Bine c'a scăpat, — un băiat așa de bun..." —ea,

— „Bine, nici vorbă..."—el.

Iar în gând:

— „Al dracului rac!.." — el.

— „Cine l'a pus să mănânce raci, eu?!.."— ea.

Se despărțiră ca doi străini. O tristeță amară se lăsă pe sufletele lor...

Intr'o zi, după ce judele se făcu bine și veni la judecătorie, văzând pe ajutor trist și gânditor, îi zise:

— „Ce stai așa?..

— „Nu: n'am nimic...

— „Iată: m'am făcut bine... Poți fi vesel...

— „Nu zic asta...

— E! e!.. ce ți-e și cu modeștii ăștia?... Te ajută atât de frățește la o grea cumpănă și nici măcar nu vor să recunoască acest lucru, și să primească mulțumiri...

— „Firește—răspunse ajutorul— ceeace faci din toată inima, nu cere mulțumiri...

— „Bine—bine... e frumos așa, dar omenește e să primești ce ți se cuvine...

— „Nu—nu— replică ajutorul cu convingere— binele să-l faci și pe urmă să-l arunci în mare...

— „Și-așa, — nu zic, dar tot e mai frumos ce-ai făcut d-ta, decât ce-au făcut acei care nici n'au așteptat să mor și mi-au și cerut locul... vacant...

Ajutorul tresări:

— „Serios?... Cum se poate??!.." și nu se liniști decât când judele îi numi pe acel care intervenise la minister. Când auzi alt nume decât al lui, — surâse și răspunse judelui:

— „Adevărat... ce suflete josnice!.. Nici măcar să nu aștepte să se facă locul vacant!...

— „Da, dragă... De aceea îți spuneam că meriți toate mulțumirile pentru frățească..." și judele dădu să îmbrățișeze pe ajutor...

— „Lăsați—lăsați, domnule jude..." se apără ajutorul adăogând pe când judele îl săruta pe obraz:

— „Eu am făcut toate din dragoste, așa că..."

Alexandru Lascarov-Moldovanu

SONETE

de Teodor Râșcanu

Scăldatul Nimfei

In liniștea pădurei solitare
O blondă nimfă, goală, stă culcată
Pe-o ramură de cedru, aplecată
Peste basinul cel cu ape clare

Privindu-și chipu 'n unda nemișcată
Ca 'ntr'o oglindă, care doar tresare
Când o atinge nimfa din picioare
Și 'n cercuri mari se încrețește toată.

Printre frunziș un strop de raze calde
O gădilă ușor pe pulpa moale,
Și ea-și destinde șoldurile goale

Sorindu-se 'n nainte să se scalde.
Iar din tufișul care'l tăinuiește
Pândește Pan și lubric se rânjește.

Sub salcâmi

Domol își ning salcâmii alba floare
Pe-aleile tăcute din grădină.
La umbră stând, în liniște deplină,
Privesc cum ninge din senin, la soare.

Prin ramuri în mireazma 'mbătătoare
Se 'ngrămădește-albină peste-albină...
Salcâmii cântă ca din mandolină
Și-și ning domol de-asupra-mi alba floare.

Și, moleșit de-adierea parfumată
Ce lin de tot obrazul mi'l dezmeardă,
Imi las gândirea 'n visuri să se peardă

Iar somnul molcom molcom să mă fure
Și să mă poarte 'n alte lumi, aiure,
Alături de-o iubită blondă fată,

IAȘUL

Ce-i mai rămâne vechei capitale?
Doar amintirea vremilor trecute,
Cu fapte mari sau clipe petrecute
In pacea unei vieți patriarhale.

Când azi mai treci pe uițe tăcute
Te simți pătruns de o adâncă jale
Căci tot ce vezi, tot ce 'ntâlnești în cale
Vorbesc de lumi ce sunt pe veci perdute!

Azi Iașu-i mort în fundu-acel de țară
Căci s'a jertfit, sublim, pentru Unire!..
Iar toți ai lui s'au dus și îl lăsară...

Ți-a fost — se vede — scris, cu negre slove,
Ca să rămâi lăsat în părăsire
Tu, fuvaerul falnicei Moldove!..

Teodor Râșcanu

Ideile umanitare ale lui Traian Demetrescu

„Marile sensațiuni de simpatie și de admirațiune se desvoltă, mai generoase, în inimile celor învinși".

Moartea este una dintre chestiunile, de care a fost obsedat sufletul chinuit al lui Traian Demetrescu. Misterul de care este învăluită i s'a părut un problem insolubil. Contrariu celor cari cred că moartea este încetarea oricărei existențe, dânsul nu știa ce să creadă. Necunoscutul acela în care toți vor trebui mai curând sau mai târziu să fie cufundați, l-a îngrozit mult, sugerându-i idei cât tot se poate mai dezolante.

„Să vorbim drept: în fața morții omul se simte laș, fricos și-i dispar depe buze cuvintele împrumutate dela filosofia lui Schopenhauer sau a lui Leopardi. N'are timp să mai judece viața, să-i facă bilanțul mizeriilor și plăcerilor cuprinse într'ânsa; fundul groapei îi apare cu veșnica-i ironie a necunoscutului, cu problematicul punct de întrebare : ce este *dincolo?* Fie ateu sau credincios, fie metafizic sau materialist, — *clipa din urmă* reduce pe toți la aceeaș spaimă și părere de rău de a părăsi viața. Nimeni nu moare nepăsător sau vesel". (1).

Insă până să ajungă la marginea groapei gata să-l înghită, omul are de luptat pentru existență.

Arzătorul problem al luptei pentru existență a preocupat mult și pe Traian Demetrescu, care de timpuriu a văzut marile nedreptăți din omenire. A observat, că răsplata celor mai mulți nu este potrivită cu meritul și că de bunurile vieței profită mai totdeauna, tocmai cei cari le merită mai puțin ori nu le merită de loc.

Este neîndoelnic, că cele ce i-au atras atenția asupra aprigei lupte dintre capital și muncă, au fost în primul rând nemulțumirile pe cari el însuși le-a îndurat din cauza sărăciei.

Caracteristica unui suflet superior este și aceea, că dela cazuri individuale sau particulare se ridică la cazuri generale, găsind unele analogii, pe cari uneori le toarnă în formula unor adevăruri eterne.

Convingerea lui a fost, că pentru a ști ce este suferința altora, pentru a o simți și înțelege pe deplin, — trebuie ca tu însuți să fi suferit.

Din acest punct de vedere este sugestiv poemul său în proză, intitulat *Durere*.

„Treceam în fiecare zi pe lângă atelierul unui cioplitor de cosciuguri. Cânta totdeauna, și era vesel.

„Veselia lui mi se părea hidoasă; meseria lui trebuia să-l învețe a cugeta, a filosofa.

„Și îmi ziceam : iată un negustor care își râde de mușteriii lui : morții.

„Mă ferii de a mai trece pe acolo.

„Târziu, însă, din întâmplare, iarăși trecui prin strada aceea. Privii prin geamurile atelierului: meșteșugarul bătea cuie în scândurile unui cosciug mic și plângea.

„Un vecin îmi spuse că i-a murit copilul.

„De atunci adeseori l-am zărit abătut, cu lacrimile în ochi.

„Și am înțeles că numai din propria noastră durere putem simți durerea altora". (2).

Din aproape tot ce a scris Traian Demetrescu se desprinde o adâncă compătimire pentru cei nenorociți, pentru cei nedreptățiți, cei urgisiți.

Ca desăvârșit umanitarist, el făcea abstracție de naționalitatea celui nedreptățit. El socotea ca frați, pe toți cei ce sufer pe nedrept. De aceea dânsul n'a fost și nici nu putea să fie antisemit. El a fost filantrop în cel mai înalt înțeles al cuvântului, adică iubitor de oamenii nenorociți și nedrpetățiți.

Ființe ca Traian Demetrescu nu pot fi nici simpatizate măcar, nu numai că nu vor fi iubite, de către cei înguști la minte, cari, pentru a te ajuta sau a nu te nedreptăți, se interesează mai întâiu din ce nație faci parte.

Pe timpul lui, muncitorii continuau încă a fi foarte nedreptățiți. Lupta dintre bogați și săraci, dintre tari și slabi era foarte aprigă.

Partidul muncitoresc dela noi începuse să se deștepte. La cârma țării se perindau alternativ partidul liberal sau partidul conservator, — amândouă partide burgheze, dela cari muncitorimea nu putea aștepta nici o îmbunătățire serioasă.

Afară de acestea două, mai era tânărul partid socialist, condus de câțiva fruntași idealiști pe atunci. După cum era firesc, Traian Demetrescu a făcut parte din el. A colaborat la „Lumea Nouă", care era organul oficial al partidului, și la „Evenimentul literar".

După cât știm, această colaborare a fost mai mult literară. Articole de politică militantă nu-i cunoșteam.

A mai colaborat la „Adevĕrul" — atât cel politic cât și cel literar — care deși nu era socialist, avea însă o nuanță vădit democratică.

Ideile sale socialiste se desprind — deși cam vag — din poezia lui *Muncitorilor,* făcută în anul 1896, pentru ziua de 1 Mai, sărbătoarea muncitorimei de pretutindeni :

In Mai când rozele'nfloresc,
Scăldate'n aurul de soare,
Popoarele sărbătoresc
A muncei sfântă sărbătoare ;
Și'mbătrânita omenire
In nedreptăți și în dureri,
E tânără ca'ntreaga fire,
Sub cerul dulcei primăveri !

...roadele, prin cugetare,
...ziua asta 'și dau cuvânt,
Să șteargă tronuri și hotare,
Să fie pace pe pământ ;

Destule uri, destule patimi
Ne-au dus l'acelaș crud omor ;
Săracii nu mai au nici lacrimi
Să'și plângă chinurile lor ...

Și până când să ni se spună
Acelaș vechi cuvânt nebun :
Că viața'i rea ? ... Se face bună
Atunci când omul este bun !
Pământul este larg să'ndemne
Pe orice om a-și lua un loc,
Și fiecare să-și însemne
Pe el o brazdă de noroc !

Din idealurile voastre,
O, visători flămânzi și goi,
Vor răsări, ca niște astre,
Senine lumi cu oameni noi : —
Și'n vremile acele sfinte
Pământul poate va fi rai :
Vor răsuna mai dulci cuvinte
In cântecele lor de Mai. (3)

Și în această poezie ca, de altfel, în tot ce a scris, Traian Demetrescu s'a dovedit că este visător.

Să o analizăm puțin.

Și până când să ni se spună
Acelaș vechi cuvânt nebun :
Că viața-i rea ? ... Se face bună
Atunci când omul este bun.

. . . .

Din idealurile noastre,
O, visători flămânzi și goi,
Vor răsări ca niște astre,
Senine lumi cu oameni noi.

Este adevărat că viața s'ar face bună, dacă omul ar fi bun. Insă nenorocirea că omul, studiat în adâncul sufletului său, nu este bun.

„Sâmburele vieței este egoismul și haina lui minciuna" (4) — spune Eminescu. Și are multă dreptate.

Raporturile dintre oameni sunt determinate de către *interes,* ascuns adesea sub masca unor intențiuni curate, și a unor sentimente nobile.

Atât în industrie cât și în comerț predomnește inevitabila și inexorabila lege de fier a cererii și a ofertei. Valoarea obiectelor și a muncii este determinată de către ea. Acum mai mult decât oricând se constată cu prisosință aceasta.

Spărtura de 40.000.000 de oameni pricinuită de către răsboiul mondial, a cauzat — după cum era firesc — raritatea brațelor de muncă și, prin urmare, scumpirea lor, deseori în disproporții cu munca produsă.

De aici a decurs o specula a muncii, pe lângă aceea a obiectelor, care a existat și s'a practicat întotdeauna.

Mulți dintre speculații de eri au devenit speculanții de astăzi. Și nu este de mirat, ca mulți dintre împilații de azi să dveină împilătorii de mâne.

Totul atârnă de puterea de apărare a unora împotriva celorlalți. Și, la drept vorbind, ce face ca omenirea să persiste, deși cei de un egoism feroce sunt puzderie?

Cauza de căpetenie sunt mijloacele de apărare luate de către diferitele grupuri sociale împotriva celor cari s'ar încerca să le facă rău într'un fel sau într'altul.

Acum mai puțin decât oricând, nici nu se întrezărește măcar răsăritul unor „Senine lumi cu oameni noi". Și este mai mult decât probabil, că lumi senine nu vor exista nici odată. Totdeauna vor fi lupte. De altfel, condiția primordială a existenței nu este lupta pentru ea ? Se poate ca armele de luptă să se schimbe ; însă lupte vor fi. Iar izbânda va fi obținută de către cei mai tari, nu de către cei mai îndreptățiți. Iar tăria va fi determinată de către cauze economice și sociale, cari nu au nimic a face cu sentimentele altruiste.

Ca și în trecut se vor mai ivi de sigur oameni însuflețiți de lupta pentru binele celor mulți, din care ei să nu spere nici un profit personal. Insă întocmai ca și în trecut, foarte rari vor fi aceea, față de cari posteritatea să nu se arate ingrată.

„Istoria, care a înregistrat atâtea și atâtea fapte cauzate de către cupiditate și orgoliu, nu s'a ocupat încă, de marile evenimente, izvorîte din curata bunătate" (5).

Dar să revenim la Traian Demetrescu. Acțiunea lui de a se fi înregimentat în marea armată a celor nedreptățiți, este demnă de toată lauda, mai cu seamă când știa, că de pe urma ei nu avea de sperat vre-un folos material ; ba chiar dimpotrivă își atrăgea antipatia partidelor burgheze și a burghezimei în genere.

Este bine, ca lozinca fiecăruia dintre noi să fie lupta împotriva nedreptății. Nu trebue să ne gândim, că cei ale cărei victime sunt, ar deveni și ei nedrepți, când li s'ar prezinta ocazia. Atunci, lupta se va duce împotriva lor. Și astfel vor exista totdeauna învingători și învinși.

Acum, mai mult decât oricând, este o copilărie să credem într'o armonie omenească universală. Aceasta este pentru mulți poate, una dintre acele dorințe neînsoțite de speranță, pe cari Dante le-a socotit ca unul dintre chinurile Infernului.

N. Zaharia

1) **Privelișii din viață.**
2) **Nuvele și Poezii.** Buc. „Minerva" 1916, p. 49.
3) **„Traian Demetrescu".** Rev. comemorativă, Craiova 1906, pag. 8
4) **Proză.** Buc. C. Sfetea 1908, p. 130—1.
5) Gustave Le Bon („Les Annales"), 24 Dec. 1922, p. 629.

IN TREN

— SCHIȚA —

de **Gh. Brăescu**

E'n Sâmbăta paștelui. Trenul zis *personal* a fost luat cu asalt de oamenii, care-și fac aceeaș socoteală: că fiind ...licticos. nu-l ia nimeni. Călătorii atinși de nebunia ple...cării, cuprinși de panică la ideea că nu vor ciocni ouă roșii la timp se'mbrâncesc, se calcă, strivesc pălării de cucoane și copii mici, înăbușe doamne corpolente, pătrund în vagoane pe fereastră. Clasele gem de oameni cu muștaru la nas. Țărani și soldați roesc pe vagoane, pe scări și tampoane. Trenul se mișcă în fine într'un vaer de urlete și blesteme, tăiat de un fluerat strident, strigătul de indignare al mașinei revoltate.

O doamnă fină, simplă, elegantă, voalată și parfumată cu discrețiune umblă din ușă în ușă, pe sala unui vagon de clasa I-a ocupat numai de domni, sperând să-și facă loc într'un compartiment.

— „Mă rog mai este vreun loc liber?"

— „ ..."

— „Mă rog, domnule, locul acela e ocupat?"

— „'m ocupat".

— „Și acela?"

— „'pat".

Contrariată, făcând o mină adorabilă de copil alintat, doamna — nostimă, nu mai încăpea îndoeală — rămase pe sală, privind pe geam în întuneric. Un domn gentil, cu scufă de voyage, cu papuci de crocodil, confortabil înfășurat într'o pătură moale mătăsoasă, cu burta plăcut agitată de rulajul vagonului, o invită, scoțând din gură un muc de havană veritabilă, pentru a-i surîde și oferi grațios:

— „Ședeți pe cufărul meu".

— „..."

— „Ședeți".

— „...".

— „Ședeți, ședeți"...

— „..."

— „Șezi, nu-ți fie frică. Nu te uita că e de pae. Câte a văzut el!... Șezi... Mergi departe?"

— „..."

(intimidat) — „Nu vreți să stați?! Vă privește, nu eram obligat. Știu eu ce vreți d-voastră... Adică scoală tu să șed eu. Asta să mă ierți d-ta... Eu nu dau locul meu din principiu, da fiindcă sunteți damă, dacă consimt și d-lor să ne strângem nițel. Poftiți între noi... oamenii buni se'mpacă. Poftim colea"...

— „..."

— „Nu vrei nici așa? Treaba d-tale".

— „..."

— „Faci mofturi, atâta pagubă. Rămâi pe sală. Eu v'am spus, poftiți între noi. Nu vreți, altă chestie. N'o să vă dăm locul nostru. L-am plătit ca și d-ta. Cine vine întâi. Ai drept să reclami... Odată ce ai plătit, sunt datori să-ți dea loc. Reclamați, de ce nu reclamați ?... A mai fost așa un caz ieri, ba nu, alaltăieri... tot cu o damă. Așa, că ieri eram acasă... uită omul dela mână pân'la gură. Am vrut să plec ieri, da fiindcă era Marți, nevasta... parigorii... Și a reclamat, și i-a făcut loc. Noi încă trăsesem perdelele, eram numai eu și un negustor dela Tecuciu. A venit conductorul și a deschis numaidecât... El au chei anume..."

„Biletele!"...

— Teribilă meserie mai aveți și d-voastră... Fără odihnă... Când dracu dormiți nenișorule?... Barim aveți vr'o leafă bună?"

— „Vai de capul nostru!"

— „Cereți d-le să vă dea. E dator. Puneți-vă în grevă".

— „Apoi să credeți că acolo o să ajungem. E cinci lei o pâine. Am șase copii... Aveți bilet?"

— „Am, se poate fără bilet?..."

Și scotocindu-se prin toate buzunarele, domnul instalat comod, sfârși — după ce toți pierduseră răbdarea — să-și găsească biletul, pe care-l întinse ca și când ar fi dăruit ceva conductorului.

— „D-voastră aveți bilet de a doua. Vă rog să treceți în clasa II-a.

— „Cin 'ți-a spus?"

— „Aici nu puteți sta".

— „Dă-mi loc".

— „Poftiți acolo; dacă o fi, vă facem loc... Altfel plătiți diferența... e domnul controlor în tren.

— „D-ta nu vezi că nu e loc".

— „Asta nu ne privește".

— „Cât e diferența?"

— „O sută șaizeci de lei... Acum se plătește pe zonă. Dacă nu plătiți până la Titu, dela Titu înainte vă taxez îndoit".

— „Cum ai spus? Asta'i tâlhărie. O sută șaizeci de lei! Nu dau eu banii mei statului, s'aveți de unde fura d-voastră".

— „Atunci treceți la a doua, că plătiți amendă".

— „Mă duc, mă duc, nu te teme... Ce crezi că nu mă duc. Poftiți doamnă în locul meu. Puteți răci, nu stați pe sală.

GH. BRĂESCU

Spleen

de **Mircea Rădulescu**

Cântați! In noaptea plină de umbre funerare
Aș vrea să simt un cântec în jurul meu cum crește
Ca valul unei ape... Suntem 'n clipa care
Cuvintele stau mute iar cântecul vorbește...

Suntem în clipa tristă de spleen, când alinarea
Stă adormită în fundul paharelor și'n strune,
Absintul poate-acuma să-ți mângâie visarea
Și cântecul s'aline dorințele nebune...

Strângând la piept viața ca pe-o amantă goală
In ritmuri de vioare, de șoapte și de vin,
Noi vom uita o clipă că lumea e banală
Și venic stăpânită de-apăsătorul spleen.

La ce-ar sluji de-apururi să răscolim durerea
Când slabi suntem în fața eternului imens
Când țărmul fericirei nu este nicăerea
Și când în viață numai plăcerea are sens?

Să ne'mbătăm de linii, de forme, de culoare,
Uitând că'n viață suntem o turmă de nomazi ;
Trecutul doarme 'n noapte și lumea-i schimbătoare,
Nu știm ce va fi mâine, dar știm ce este azi.

Cântați! Făceți să cadă a rozelor risipă,
Să strălucească 'n cupe de aur vinul clar,
Să n'auzim afară a morței neagr-aripă
Și tainicul berbece al timpului barbar!

Mircea Rădulescu

Mère Valberta

(file găsite)

De câte ori Mère Valberta venia de la capelă avea ochii roșii de plâns...

O, n'am să uit niciodată fața ei ca o miniatură reliefându-se în nuanțe delicate pe albul crud al bonetei de călugăriță. Ce tânără era.

Impresia celor câte-va luni petrecute ca internă la Nôtre Dame de Sion se topește, se rezumă par-că în imagina de tinerețe covârșitoare ce-mi evocă amintirea aceleia...

O, tăcerea coridoarelor nesfârșite și a gurilor închise de constrângerea unui sistem de mutilare sufletească!

O, ipocrizia cuvintelor blânde și grele în acelaș timp ca niște pietre de moară ce ne-ar fi apăsat piepturile!

Aer, aer!

Par-că și acuma simt sufocarea aceia înceată și inevitabilă, șurubul de otravă învârtit tot mai adânc, tot mai adânc în inimile noastre.

Numai firea mea exuberantă, numai dorul meu sănătos de viață m'au putut salva.

Vorbeam, cu toate că era oprit să vorbești; râdeam, făceam zgomot, cu toate că trebuia să pășim pe vârful picioarelor; îmi buclam pe furiș părul și îmi făceam prietene cu toate că nu trebuea să avem nici un mic secret pentru noi.

O, binecuvântatele „mauvais points"!

Ce recunoștință le datoresc. Și ce ridicolă îmi apare groaza ce-mi inspira morala vre-unei „Mère" când îngenunchiam lângă dânsa ca să-mi sufle șoaptele înveninate la urechi...

Cu maxime de acestea au luptat să ne depărteze una de alta, Dinel...

Dinel, tu suflet cald și bun. Tu, suflet de înger!

„Le diable" nu erau chiar ele?

Când am înțeles că te-am pierdut, am căutat să evadez, am părăsit pensionul.

„Entre deux, le diable au milieu..."

...Și acuma îmi scrii: „Nous sommes heureuses..."

Și în scrisul tău strein, rece, aproape oficial, nu te mai recunosc.

Sărmană Dinel! Sărmanele învinse! Oare ce soartă te așteaptă? Oare vei îmbrăca și tu rassa?

Cu mâinile încrucișate pe piept și cu pași de fantomă te vei furișa de alungul pereților văruiți, mestecând printre dinți rugăciunile nimicitoare de regrete?

In aurorile reci de iarnă te vei îndrepta și tu gârbită, purtând lanterna cu bolnava lumină spre capela înghețată și sumbră?

De câte ori Mère Valberta se întorcea de acolo avea ochii roșii de plâns; căci era tânără Mère Valberta, tânără, tânără...

Al. Vițianu

Viață moartă

Mamă.
Filozofia rece și infamă
A tinereței mele e'ntr'un plic
Pe care n'am putut să scriu nimic!...
Azi gându-i sterp și nebunia-l cheamă—.
Am scris destule vorbe — mă'nspăimân...
Și nu mai pot și nu mai vrean să cânt.

Mamă.
Mi-e sufletul învolburat de teamă
Și-aștept un fulger să-l despice,
Să nu mai simt năpraznicele bice ;
Căci dragostele mele se destramă
De-apururea la vre-o perdută'n poală
Și ținta mea e-o nebunie goală.

Mamă.
De strajă-mi stai ca un ostaș de-aramă
Și totuși viața mea-i un epitaf
Acoperit de sdrențe și de praf— ;
Astfel, de turmă neluat în seamă
Apostol și erou necunoscut,
Un ceas de sărbătoare n'am avut

Mamă...
Mi-e sufletul anosta panoramă
In care n'a rămas nimic,
Și nu mai vreau și nu mai pot să mă ridic,
Și vreau să plec cu tine-odată — ia-mă!
Să nu mă lași stingher prin vânt și ploaie...
. . . . :
Unul ca mine... moare pe gunoaie!!

H. Boncin

CRONICA SPORTIVA

Ştiri sportive diverse

Comitetul olympic francez organizator al Jocurilor olimpice cari vor avea loc în 1924 la Paris, a fost înştiinţat că Finlanda va fi reprezentată prin un mare număr de participanţi.

Din câte am aflat, România va trimete şi ea câţiva reprezentanţi, luând astfel parte pentru prima oară la celebrarea unei Olympiade moderne.

*

Campioonatul lumei de biliard pentru amatori, a fost câştigat la Paris acum câteva săptămâni, de olandezul *Th. Moons* care a învins într'un „match" suplimentar, dat fiindcă erau la egalitate de victorii, pe francezul *Charles Faroux*.

*

Stadionul Olympic dela Colombes nu este încă terminat, în schimb „urma" este gata şi specialiştii spun că ar fi fără pereche.

Cum rămâne însă cu „urma" Federaţiunei noastre? Dacă nu se ia nici o măsură, nu prea văd cum se vor antrena atleţii noştri din Capitală, şi de, credem că ar fi momentul ca să se facă oarecari sacrificii băneşti şi pentru ei, iar nu numai pentru foot-ball-işti!...

*

D-l *Jules Rimet* a fost reales cu unanimitatea voturilor congresiştilor F. B., Asociaţie, întruniţi la Geneva, preşedinte al Federaţiunei Internaţionale de F. B. Asociaţie.

*

Celebrul conducător de automobile *Ralph de Palma*, a stabilit un nou record al lumei: el a parcurs cei 4 km. 023 metri ai „urmei" speciale dela Indianopolis cu o viteză de 175 km. 350 m. pe oră (vechiul record era deţinut tot de un american — René Thomas — încă din 1919 cu 169 km. 320 m. pe oră).

Atletism

Probele de atletism cari compuneau programul „challenge"-lui Molinari, au obţinut la Londra un deplin succes. Au participat cei mai de seamă atleţi ai Franţei, Engliterei, Belgiei şi Italiei.

Rezultatul final a fost: 1) Englitera, 25 p.; 2) Franţa, 23 p.; 3) Italia, 14 p.; 4) Belgia, 13 p.

Probele erau următoarele: alergări pedestre pe 100, 200, 400, 800 m.; 1 „mille", 3 „mille"; 14 „mille" mers şi 1 „mille" ştafete; săritură în lungime cu avânt şi în sfârşit 10 km. mers.

Boxă

Floyo Johnson, socotit de unii ca un demn rival al lui Jack Dempsey pentru campionatul lumei, a fost învins la New-York la a 11-a repriză, de veteranul *Jess Willard*, fost campion al lumei în anul 1919.

Grele sunt pronosticurile în ale boxei!...

*

Campionatul Engliterei categoria „poids lourds", *Joe Beckett*, şi-a apărat cu succes titlul, învingând prin „Knock-out" în 17 reprise pe *Dick Smith*.

*

Englezul *Seaman Hall*, campionul Engliterei şi Europei — categoria „poids lègers" — a fost învins prin descalificare nu de mult la Londra, de către compatriotul său *Harry Mason*.

*

Italianul *Erminio Spalla*, învingând pe campionul olandez *Van der Veer* (la puncte în 15 reprise), a fost învestit cu titlul de campion al Europei categoria „poids lourds".

„Match"-ul a avut loc la Milano.

Ciclism

Cursele pe şosea pentru profesionali sunt în toiul lor în Franţa. Competiţiunea Paris—Tous (a 17-a dela crearea ei) a fost câştigată anul acesta de belgianul *Paul Deman* (342 km., în 13 ore 40 m. 20 sec.; medie orară 25 km. 0.24 m.); s'au clasat apoi şi în ordine: *Felix Sellier* (la 20 centimetri), *Hector Tiberghien, Felix Goethals* (toţi belgieni), *Fr. Pélissier* (francez), etc.

*

Marele premiu de viteză care a avut loc la Lausanne, a fost câştigat de olandezul *Moeskops* (campionul lumei 1922) care a învins pe faimoşii „sprinteri" *Kaufmann* (elveţian) şi *Spears* (australian).

Foot-ball Asociaţie

Formidabilă echipă representativă a Ceho-Slovaciei a învins la Praga echipa representativă a Danemarcei (2 p. la 0). Contrar aşteptărilor, publicul a fost relativ puţin numeros, circa 15.000 spectatori.

Suntem foarte curioşi să vedem cu câte puncte va fi învinsă echipa representativă a României de către aceeaşi echipă cehoslovacă *cu care va juca la Cluj Duminică 1 Iulie.*

*

Echipele representative ale Germaniei şi Olandei, jucând la Hamburg, au făcut „match" nul (0—0).

*

Echipa *Olympique* a repurtat o frumoasă victorie (2—0) asupra veşnicei sale rivale *Red Star*, câştigând campionatul Parisului.

*

Campionatul Spaniei a fost câştigat de echipa *„Atletic Bilbao"*, care a învins (1—0) echipa „Club Deportivo Europa" din Barcelona.

Match-ul a avut loc la Barcelona şi au asistat circa 40.000 spectatori.

*

Echipa italiană *F. C. Torino* a învins la Paris echipa campioană parisiană *Olympique* (3—1). Au asistat doar 12.000 spectatori, dat fiind că timpul era ameninţător.

*

Reputata echipă spaniolă *Real Club Irun*, jucând la Paris contra excelentei echipe parisiene *Red Star*, nu a putut face alt decât „match" nul.

Foot-ball Rugby

Campionatul Franţei, după o serie de lupte îndârjite, a fost cu greu câştigat anul acesta de către echipa *„Stade Toulousain"* care a învins la Colombes lângă Paris echipa *„Aviron Bayonnais"* (3—0).

Acest campionat a fost creat în 1892, fiind câştigat în acel an de către „Racing Club de France".

An cu an învingătorii au fost „Stade Français" (1893—1895), „Olympique" (1896), „Stade Français" (1897—98), „Stade Bordelais" (1899), „R. C. de France" (1900), Stade Français (1901), „R. C. de France" (1902), „Stade Français" (1903), „Stade Bordelais" (1904—1907), „Stade Français" (1908), „Stade Bordelais" (1909), „F. C. de Lyon" (1910), „S. B. U. C." (1911), „Stade Toulousain" (1912), „Aviron Bayonnais" (1913), „A. Sp. Perpignan" (1914), „Stadoceste Tarbais" (1920), „U. Sp. Perpignan" (1921), „Stade Toulousain" (1922).

Greutăţi şi Altere

Austriacul *Aigner* a stabilit la Milano un nou record al lumei: a ridicat — „developpé en barre à deux mains" — 117 kgr. (vechiul record era deţinut de italianul Bottino cu 116 kgr.).

Lawn-Tennis

Echipa Engliterei în vederea „Cupei Davis" a fost astfel selecţionată: *J. B. Gilbert, A. Godfree, R. Lycett* şi *M. Mavrogordato.*

*

Echipa representativă a Franţei a învins (patru victorii contra 1), la Bordeaux, echipa representativă a Danemarcei, clasându-se astfel în semi-finală în vederea „cupei Davis".

*

Cu ocazia jocurilor suedeze dela Goethebourg, echipierii germani s'au distins câştigând toate probele afară de „simplul-domni" care a revenit maghiarului *von Kehrling*, învingător al danezului *Rovsing.*

HANŢIU

Ne plimbăm. Un fecior de curelar iubeţ, un fecior de văcar cu obrazul stropit de huşte galbene şi eu... care nu's nimeni, nu însemn nimic. In tovărăşia lor sunt mai stingher decât în singurătate-mi. Fluer afon lieduri de ghetto, neplăcute ovreilor orăşeni, ajunşi în cinste, fiorii unei suferinţe fără sens, mă şubrezesc şi nu-i nimeni să priceapă...

— Mergem la cinematograf ?

— Nu !... E plicticoasă perindarea de vedenii, pe pânză !...

Şi mă apucă o poftă să ţip, să fug, să scap de povara golului din inimă.

— Vedeţi, voi, eu nu înţeleg rostul târgurilor ! Dac'aş stăpâni vreodată un ţinut, aş arde târgurile şi aş porunci trândavilor : la sate ! Vă apucaţi de plugărit, ori în oraşe mari, să vi se piarză urmă ! Nu la cinematograf să plângeţi lacrimi de slănină !...

— N'ar mai putrezi ciolanele celui ce a strâns prisăcile astea de putoare ?... trece în grabă o babă. Şi nu se ştie ce a blăstămat.

Uliţa mare. strâmbă cu felinare deşelate şi trotuare strâmbe. O fanfară asurzeşte. Un bec electric pare o minune : câţiva târgoveţi se mişcă bondăreşte în lumina lui albă ; pompieri cu căşti, brâe şi topoare se plimbă în prejma zaplazului, o casieriţă boită vinde bilete, iar vardistul fumează pofticios mucul găsit.

Şi pare aşa trist şi vechi !...

Pornim pe urcuşul uliţei mlădioase ca o boeriţă mândră care-şi ţine în mâini poala unei rochii lungi la nesfârşit. Prundul luceşte în chip de picăţele argintii şi mărgele de sticlă, sub moalele copacilor tăcuţi şi negri. Catedrala cu luna agăţată în turlă e mai portocalie ca niciodată : totul e străin, departe !...

— Uite-l pe Hanţiu !.. râde scrânţăit unul.

Pe o bancă, la primăria 'nantă, cu ascuţişuri, balcoane mici şi fereşti multe şade un omuleţ.

L-am ochit de mult. Mărunt şi simplu se isvodeşte despre o viaţă clocotită, lăsată în urmă-i. Ochii şterşi, de un galben vineţiu se trudesc vreme îndelungată până desluşesc ceva. Simţurile-i şi-au pierdut agerimea. Dacă al'dată poftele neînfrânate, îl goniau până crăpau sleite de puteri, pentru ca odihnite să înceapă un nou iureş, acum după ce se uscaseră, trăia dintr'o voinţă dârză : îşi mişca mădularele, scrâşnind, ca o maşină cu roţile ruginite.

Ne apropiem de dânsul.

— Hanţiu, îl cunoşti pe ăsta ? Ştii cum îl chiamă ?

— Neapărat, să ştiu numele tuturor proştilor de pe pământ ?..

— Ai iubit vreodată, domnule Hanţiu ?

— Femeia-i o năpârcă, bărbatul o cracă. De-ţi place paceaua rozi şi ciolanele găsite.

— Adică ?... Am auzit c'ai iubit o fată... te-a înşelat. Ai fost într'adevăr la Chicago ?... Dânsa s'a măritat c'un porcat şi s'a osânzit... Ce pocitanie de scroafă a ajuns !...

— Lasă-l în pace ! Hanţiu, cântă-ne din cântecele tale !

Am aflat de mult, că nemţişorul ăsta mărunt care înlănţuise în oţel o bună parte din urieşia cetăţii de peste ocean, înfăptuise planuri nebănuite, asvârlite poduri în văzduhuri, îndreptase trenuri repezi deasupra sârmelor, mersese cu limpezimea minţii până s'a prăbuşit într'o mlaştină de nebunie.

Intors acasă, umil, părăsit, dispreţuit, ciopliа ziua, în lemnul ud se răchită îngeri cu obrazuri de fecioare şi mâini lungi, iar noaptea se plimba o gâză, se aşeza undeva îngâna viersuri şi melodii scornite de dânsul.

Intrebarea mea l-a năcăjit. De undeva un gramofon: o melodie gustoasă trandafiriu ca un şerbet. Hanţiu cântă :

In golul, deasupra priveliştelor terestre
Hălăduesc zeităţi muereşti,
Noaptea privesc din palatul lor de cleştar
Prin a cerului ferestre...

Dar nu sfârşeşte şi corbii ascunşi în clopotniţa catedralei, sbughesc ca o noapte de bezná, fâşie prin văzduhuri.

Tovarăşii mei tac şi Henţiu tace. Deodată se întoarce mânios spre mine.

— Ce ai cu mine ?

— De ce nu mai cânţi ? răspund eu, umil.

— De ce ai venit, diavole, să mă nelinişteşti ? Du-te pe pustii şi mănâncă porumbrele !...

Se uită ţintă în ochii mei: şi am încremenit...

— ...De ce mă priveşti cu atâta cutezanţă şi te prefaci umil ?...

Nu trebuia să-mi aduc aminte, nebunule ! Nu ştii cine sunt eu ?... Am un lup ascuns în inimă ; când îl zgândăreşte cineva mă muşcă...

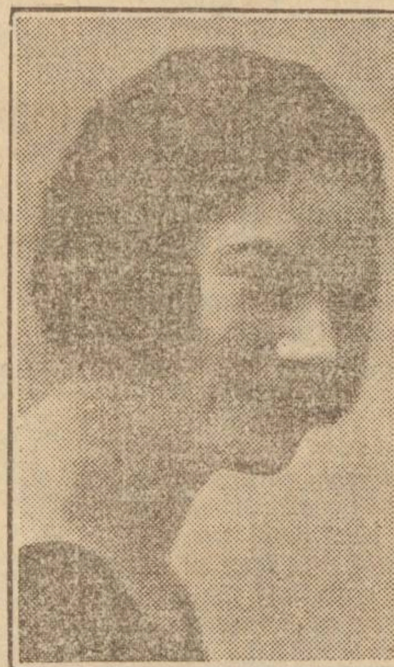
Mă prinde de gât : am încetat să mai suflu... Cu o mişcare îndemânatecă mă asvârle peste un pârleaz... Zac întins... un miros răşinos mă pătrunde...

Şi corbii vâslesc deasupra mea ca deasupra unui hoit...

— 1920 — **ION CALUGARU**

Examenele Conservatorului de artă dramatică din Bucureşti

Profesorii claselor de declamaţie dela Conservatorul din Bucureşti au prezentat publicului, pe scena Teatrului

D-ra Maria Mohor

Naţional, cele mai bune elemente cari au absolvit anul acesta Conservatorul.

D-ra Dorina Demetrescu

In urma unor strălucite examene, d-ra *Maria Mohor*, cu o scenă din „Avocatul" de Brieux; d-ra *Dorina Deme-*

D-ra Elena Constantinescu

trescu, cu o scenă din „Adrienne Lecouvreur", şi d-ra *Ana Bonciu*, cu o scenă din „Modelul" de Bataille, au fost imediat angajate la Teatrul Naţional.

D-ra Ana Bonciu

Au mai obţinut frumoase succese d-ra *Elena Constantinescu* şi d. Aronovici.

O carte pentru toţi

Note cu prilejul apariţiei volumului „Pentru a iubi copilăria" de Ap. D. Culea, I serie, editura Pavel Suru, Bucureşti

Copilăria este un stadiu al vieţii omeneşti prin care orice om trece neapărat, fie că atinge ori nu o vârstă mai înaintată. Nu ştim dacă vom ajunge să cunoaştem bătrâneţea ; copilăria însă am trăit-o cu toţii.

Şi totuşi cât de puţini suntem acei cari ne dăm seama de ce va să zică viaţa unui copil cu toate „nimicurile" ei, cari totuşi sunt atât de mari şi atât de însemnate pentru ceeace va deveni mai târziu copilul ! Oamenii vremurilor noastre, grăbiţi în toate manifestările vieţii pe care o trăesc, dau o deosebită luare aminte, chestiunilor de alt ordin; celor de bursă, afacerilor de tot felul, cari neapărat trebue să ducă la o sigură şi bună stare materială...., precum şi celor de modă şi anumite convenienţe sociale....

In ce priveşte chestiunile sufleteşti, chestiunile intime ale vieţii omeneşti cari îşi au ca bază şi chezăşie pentru viitor, numai în ceeace se clădeşte în primii ani ai vieţii, în copilărie, despre aceasta prea puţini se interesează. In privinţa aceasta, pare că suntem mult mai prejos de înaintaşii noştri, şi ca rezultat avem viaţa tineretului de azi, de care nimeni nu se poate arăta mulţumit, iar ca urmare firească o viaţă socială de care orice om de bine se întreabă cu durere ce va fi, şi ce vremuri ne va aduce ?

Un suflet ales care şi-a dat seamă de această laturе a rătăcirii vremurilor noastre, este d. Ap. D. Culea, omul de şcoală şi educaţie, care prin cartea „Pentru a iubi copilăria", cearcă să atragă atenţiunea tuturor asupra comorii naţionale prea puţin preţuită până acum şi care este: *copilăria tineretului nostru.*

Pentru ca să putem înţelege, preţul şi deci iubi copilăria, după cum foarte bine spune autorul, a folosit cel mai atractiv mijloc, adunând în volumul pomenit — întâia seria — de amintiri şi auto-biografii, scrise de cele mai de seamă suflete prin cari s'a ilustrat omenirea până acum.

Şi potrivit părerii autorului : „părinţii, învăţătorii şi profesorii de toate gradele, cu drept cuvânt trebue să cunoască pe copii din viaţa lor vie, reală, care se manifestă în toată plenitudinea ei, şi nici de cum din înseilarea neconturată a unor fiinţe abstracte.

„Şi cum observaţiunile proprii sunt în totdeauna insuficiente pentru a cunoaşte şi simţi viaţa şi a-i descoperi sufletul, trebue să se recurgă şi la observaţiunile altora, dar mai ales la observaţiunile copilului însuşi, date la lumină prin aducerile aminte din vremea maturităţii şi înşirate sub o formă ori alta literară. Acestea pot suplini şi complecta datele psihologice necesare celor cari au datoria de a face cât mai plăcută, cât mai întăritoare, viaţa copilăriei.

„Scriitorii având un mai adânc simţ de pătrundere psihologică, intuind adesea fenomene interioare ce scapă ochiului comun şi chiar psihologilor, operile lor prin care ne prezintă copilăria, pot fi de un nepreţuit folos pentru cei cari au datoria să cunoască, să înţeleagă şi să iubească pe cât mai mult cu putinţă copilăria.

„Legile psihologice stabilite, ca să aibă valoarea reală, trebuesc complectate prin exemple individuale de la diferiţi inşi, situaţii, cazuri concrete, manifestări exterioare ale sufletului în mişcare. Literatura pomenită ne furnizează aceste exemple.

Dacă se iniţiează cei în drept, în analizele psihologice din anumite pagini literare, vor ajunge să fie tot aşa de atenţi şi la viaţă, căci literatura nu e altceva decât exteriorizarea sufletului în acţiune. Cei îndatoraţi cu creşterea şi educarea copiilor, n'au vreme să facă observaţiuni psihologice zi de zi; ci instruesc ori fac educaţie. Trebue să vie cu cunoaşterea, înţelegerea şi dragostea de copii în bună parte formată. Şi asta o poate avea într'o măsură, din această literatură specială, care poate fi şi o anexă şi o rectificare a propriei lor experienţe.

Reconstituirile literare din vremea copilăriei, arhiva de observaţii culese din autobiografii, ne pot îndemna să căutăm mereu exemple şi în amintirile noastre.

Unii adversari biografiilor şi literaturei de informaţii spun că faptele relatate în astfel de scrieri nu sunt în totul exacte.... Trebue să recunoaştem că pe învăţători şi părinţi iar nu pe psihologii de laborator îi interesează gradul de posibilitate relativă a informaţiilor ce se capătă pe cale literară.

De altfel, cum citim o pagină, simţul nostru critic de experienţă ne spune : acest fapt se poate să fie real, ăstlalt nu se poate. Şi ne e destul atât. Noi românii nu am ajuns în vremea laboratoriilor. Nu avem încă ceiace se cheamă „cultul copilului". Empirismul încă ne domină !!

Aceste gânduri l'au îndemnat pe d. Culea să deie în volum prima serie de amintiri şi fragmentare schiţări din autobiografiile unor personalităţi ca Anatole France, Tolstoi... etc..... rămânând fireşte ca prin alte volume ulterioare să complecteze treptat-treptat aceste serii. Materialul atât de preţios, isvorât din sufletul atâtor oameni aleşi, este înseilat şi dat în româneşte de un cunoscător şi un sincer iubitor al copiilor, care este d. Culea. Tot volumul se citeşte cu multă uşurinţă şi cu un deosebit interes de orice persoană căreia din întâmplare i-ar cădea în mână.

Şi ce bine, şi cât folos ar fi pentru toţi, dacă această carte nu ar fi aşteptată să ajungă întâmplător în mâna cuiva, ci ar fi căutată şi cerută de pretutindeni.

Citind-o, ne-am reîmprospăta sufletul retrăind multe clipe din viaţa copilăriei noastre înşine..., clipe ce numai cât trecuse în substratul nostru inconştient, şi cari prin acest prilej revin în toată amploarea lor. La această vârstă ştiind să le judecăm şi să le apreciem, vom căuta să lucrăm astfel ca tineretul vremurilor noastre să aibă o copilărie mai plăcută şi mai demnă de veacul în care trăim. Şi cum îndrumători ai tinerimii nu sunt numai părinţii şi învăţătorii de orice grad, ci ori şi care cetăţean pe deplin conştient de rolul său în societate, noi credem că volumul „Pentru a iubi copilăria" este destinat nu numai pentru o anumită categorie de membrii ai societăţii, ci pentru toţi acei cari au fost odată copii !

IOAN CIOCARLAN

ÎNSEMNĂRI

Din corespondența lui St. O. Iosif

In amintirea poetului St. O. Iosif, dela moartea căruia se împlinesc 10 ani, dăm și noi în acest număr al „Adevărului Literar" o parte din corespondența sa din anul 1892, către d. Iacob C. Negruzzi, pe atunci director al „Convorbirilor Literare". Aceste scrisori sunt din epoca primelor încercări literare ale tânărului Iosif, venit nu de mult în țară dela Brașov. Sufletul romantic al poetului, — ajuns la un nume bine cunoscut, de abea în epoca revistei „Sămănătorul"; iubitor de figurile mărețe ale trecutului, sau de versurile armonioase ale poporului dela țară — îl cunosc desigur cititorii revistei aceșteia, de acum câteva săptămâni în urmă, când am publicat corespondența lui St. O. Iosif cu Aurel Pop, prietenul și colegul său de liceu. Tot în acea corespondență s'a dat și unele mici încercări ale lui scrise desigur, la o vârstă prematură, la 14-15 ani, și din care se prevedea ideologia poetului de mai târziu.

GH. CARDAȘ

I

Stimate Domnule Director!

Dacă Vă mai rămâne timp și pentru încercările mele aci alăturate, vă rog cetiți-le și le corijați. Aștept părerea Dvs. în „Conv".

V'ași fi așa recunoscător!

Primiți totodată asiguraea distinsei mele considerațiuni.

St. O. Iosif

București 8/20 Sept. 1892.

II

Stimate Domnule Director!

Zilele trecute v'am trimes o scrisoare împreună cu câteva versuri. Dejà mă căesc, că am expediat-o. Căci dacă traducerile erau ceva mai bunicele, apoi fără îndoială originalele nu aveau nici o valoare literară. Este adevărat că n'am încercat să reproduc în ele, decât propriile mele sentimente, însă am reușit foarte slab. De aceea am modificat dacă nu toate, cel puțin una din ele: cea din urmă; care va suna astfel:

Când geniul morții fără milă
Iți rupse al vieții fir,
Sburat'a sufletu'ți, copilă,
Ca umbra unei fericiri.

Și ca un flutur fără vină
A părăsit acest pământ,
O neagră, veștedă grădină,
Sburând spre cer, răpit de vânt.

Te-ai stins, o scumpă surioară,
Căci prea plăpândă tu erai
Să te hrănești cu otrava-amară
A florilor acestui plai...

Deci nu te tulbur eu cu plângeri
Ești fericită, nu-i așa
Sus, printre cetele de îngeri?...
O! dormi ușor, iubita mea!

Aceasta-i poesia.

Terminând, vă rog, ca publicând vreuna din încercările mele, să le subsemnați cu inițialele St. O. I.

Primiți, d-le Director, asigurarea distinsei mele considerațiuni

Al Dvs.
St. O. Iosif

București 11/23 Sept. 1892.

III

Stimate Domnule Negruzzi!

Credeam că m'ați dat cu totul uitărei; însă notița din corespondența ultimului Nr. m'a îmbucurat.

Incurajat Vă trimet alte încercări, rugându-vă să nu'mi luați în nume de rău dacă abuzez de bunătatea Dvs.

Primiți, Vă rog, din partea mea asigurarea stimei cele mai sincere.

St. O. Iosif

București în 17 Noemvr. 1892.

Povestea florilor

Și florile au câte-un dor,
Care muncindu-le în taină
Anină lacrămi p'a lor haină
Le pleacă fruntea pe cotor.

Căci dacă ar putea grăi
O floare veștedă de tei,
De vitregul destin al ei
Sărmana mi s'ar tângui.

Mi-ar spune doar cum tremura
In noaptea 'n care s'a ivit;
Cum lăcrămând s'a 'mpotrivit
Vântului, ce-o desbobocea;

Cum s'a trezit sub cer senin
Cu ciripiri și foc din soare
Cum tremura din aripioare
Un flutur, ce'i dormea pe sin.

Mi-ar spune doar cum l'a iubit
L-a dat și daruri și parfume —
Și el — pribeag, fără de nume
Și a plecat — n'a mai venit....

Tot așteptând a plâns ea mult
In amoroase nopți de vară
Și mult dorit'a ca să moară
Până-când bruma a căzut.....

...Și florile au câte-un dor
Care muncindu-le în taină,
Anină lacrămi p'a lor haină,
Le pleacă fruntea pe cotor.

St. O. Iosif

Notă. — Nu știu din ce cauză, aceste versuri gingașe na'u apărut în „Convorbiri Lit.". Abia după patru ani apare Iosif în coloanele revistei, cu poezia destul de cunoscută „Domnu Profesor"; iar după un an cu „Adio", traducere după Chamisso.

Gh. C.

Casa lui Cuza-Vodă

D-l Christian Vitzu, fost judecător și actualmente membru al baroului din Galați, ne trimete o scrisoare din care detașăm rândurile ce urmează:

„Imi permit să insist asupra unui fapt de care „Dimineața" s'a ocupat în treacăt, când a scos la iveală nerecunoștința ce s'a arătat lui Cuza-Vodă.

„E vorba de vila din Galați a lui Alexandru Ion I-iu, vilă devenită astăzi hotel.

„Acea casă istorică, unde se crede că chiar s'a născut fostul Domnitor (1) (căci istoricii se cam contrazic în această privință; în orice caz nu precizează); casa, unde dânsul a funcționat ca pârcălab (prefect) de Covurlui, și unde locuia pe când a fost ales Domn al Moldovei — înainte de a deveni Domn al Principatelor-Unite — în loc să fie azi un așezământ cultural, este un hotel numit High-life.

„Singurul care a mai ridicat glasul în actualul Parlament împotriva acestui act de ingratitudine a fost deputatul gălățean D. Țoni; dar fără nici un rezultat practic, căci în urma acestei interpelări, trimițându-se un delegat spre cercetare, acesta a opinat că Vila Cuza-Vodă nu merită să i se dea însemnătatea unui monument istoric.

„Spre complectare, mai adaog că — cercetând în archivele tribunalului Covurlui s. I, registrul de proprietăți pe anul 1883, — se vede că această casă, împreună cu atenansele ei (cari acum sânt case aparte) au fost vândute de Doamna Elena Alexandru Ioan Cuza prin procuratorul ei, Theodor Rosetti (fratele Domniței), cu suma de 3500 galbeni, iar Domnița s'a retras după moartea soțului ei la Piatra-Neamț, unde a și murit".

CHRISTIAN VITZU

1) O rectificare (neînsemnată și care nu schimbă întru nimic fondul însuși al propunerii d-lui Vitzu: de a se răscumpăra și declara ca monument istoric casa lui Cuza-Vodă):

Alexandru Ioan Cuza nu s'a născut la Galați, ci la Bârlad. In Galați a început să locuiască dela vârsta de 24 de ani; întâi ca împărțitor de dreptate (șlen) la judecătorie. Acolo a fost prins, bătut, rănit, legat și transportat ca uneltitor și dânsul al revoluției dela 1848; acolo revine ca pârcălab al lui Vodă Grigorie Ghica și apoi al caimacanilor Theodor Balș și Vogoride; și tot din Galați pornește faimoasa lui demisie din cauza unor falșuri în alegeri, demisie care trece cu mult hotarul unui protest local (ori regional) și care devine un mare act istoric.

B. L.

Pierre Loti

Scriitorul francez foarte mult prețuit și de noi români, din opera căruia au apărut multe lucrări traduse în românește, a murit la Paris în vârstă de 75 de ani.

Numele său adevărat era Louis-Marie-Julien Viand. Ca pseudonim își alesese numele unei floricele din India, emblema modestiei și a timidității orientale. Se născuse la Rochefort în 1850 și după studiile făcute în orașul natal și la Paris, intră în armată ca ofițer de marină ajungând la 1899 căpitan de fregată. Scos, mai întâi din cadre, sluji pe urmă în escadra trimisă în Orient.

Pierre Loti deveni la 1891, membru al Academiei Franceze. Lucrările sale sunt: **Azyadé, Rarahu. Le Roman d'un spahi. Mon frère Ives. Pècheur d'Islande. Madame Chrysanthème. Iaponeries d'automne. Fantôme d'Orient. Iérusalem. La Galilée. Hamuntscho. Vers Ispahan. Les Desenchantées,** etc.

O desiluzie

Primim următoarele:

Citind discursul de recepție la Academia Română al d-lui Octavian Goga, fost ministru și poet, asupra adevăratului poet care a fost George Coșbuc, mi-am zis îndată, după primele pagini, ce desiluzie! D-l Goga n'a cetit și n'a aprofundat nimic din opera literară a marelui său înaintaș în scaunul ce i-l usurpă. După o reprivire istorică a condițiilor de desvoltare politică și culturală a neamului românesc de peste Carpați, ai fi cugetat că d-sa va da o analiză demnă de un Academician a operei poetice a lui Coșbuc. Intr'un loc (pag. 699) al revistei sale, în care se grăbește să-și publice înainte toate discursurile și toasturile ce le rostește, și spune că „s'ar putea reconstitui psihologia unui sat în toate ipostazele ei", — dar d-sa nu reconstituește nimic. Aruncă numai frase cu toptanul ca acelea despre un „fermecător panteism", pe care-l pomenește de trei ori.

Peste tot nu știi, ce a vrut noul academician cu discursul său? Să ne dea amintiri despre Coșbuc sau să studieze opera literară a acestuia? Ceeace ne-a dat d-sa nu e nici una nici alta. **C. Dobrogeanu Gherea**, fără să fie academician ne-a dat un classic studiu critic despre Poetul țărănimei. D. **Al. Ciura** asemenea, fără pretenții academice, ne-a dat un admirabil studiu de paralelă între Eminescu și Coșbuc. D-l Goga, „nemuritorul" succesor al lui Coșbuc, nici nu calcă în urma lor. In schimb adulează pe Principele Carol citând aproape în întregime poesia „Spada și corăbii".

Un cetitor.

Chestiuni femenine

Internaționala femenină

E inutil să insistăm pentru a dovedi că în țările latine, aproape ca și în Rusia, femeia a rămas foarte îndărăt față de aspirațiunile ei către libertate.

In schimb femeia americană, cu inițiativa ei largă și puternică, încă din 1888, creasе la Washington „Asociația națională a sufragiului femeilor din Statele-Unite", iar leader-ii ei, invitaseră toate uniunile femeniste din lume, la un *Consiliu internațional*.

După cinci ani proectul acesta se realizează și vedem la Chicago, adunându-se din toate colțurile lumii — în virtutea unei singure și mari idei — femeile venite să realizeze ridicarea intereselor ei, în familie și stat.

Consiliul internațional are ca scop să stabilească o comunicațiune permanentă între femeile tuturor țărilor.

In 1904, Miss Carrie Chapmann Carr organizează *Alianța internațională pentru sufragiul femeilor.*

Astfel internațională femenistă este fondată și proclamată sus și tare. La fiecare cinci ani, sub auspiciile *Consiliului Internațional* și la fiecare doi ani, sub auspiciile *Alianței Internaționale,* se adună marele congres al femeilor, într'una din marile capitale ale Europei sau ale Americei.

In 1900 și 1908, Congresele au avut loc la Paris, în 1911 la Stockholm, în 1913 la Budapesta și Paris.

Pe lângă discuțiunile asupra sufragiului femeesc, s'au făcut numeroase raporturi asupra higienei, asupra asistenței publice, a legislațiunei muncei, a păcei și a tuturor chestiunilor de ordin social, privitor la femeie.

Trecând peste frontiere și peste îngrădirile legilor, femeile de pretutindeni, emancipatele tuturor țărilor, își întind mâinile, într'un gest de largă fraternitate.

In aceste împrejurări, lumea întreagă, și-a dat seama de puterea și voința femeei, a căreia activitate, nu numai că-i va asigura ei triumful individual, dar va aduce în toată omenirea, realizarea unei fericiri generoase și egale pentru toți, deopotrivă.

Congresele internaționale de până acum, împreună cu cel din anul acesta dela Roma, au desbătut marile probleme economice și sociale, dovedind că mamele de familii, pot fi sociologe desăvârșite iar maternitatea, nu numai că nu le poate fi o piedică ci un avânt mai mult, pentru realizarea propășirei ideale, a neamului întreg.

Manifestațiunile strălucite ale femeilor de pretutindeni, însoțite de elogiile presei mondiale, sunt încă o garanție pentru isbânda viitoare și definitivă a femenismului.

Rozina

Bibliografii

Revista penală, An. II, No. 4—6, organ al „Cercului de studii penale" cuprinde: **Problema libertății individuale** de d. prof. Iulian Teodorescu, **Propuneri în vestirea reformei procedurei penale** de Tr. Alexandrescu, recenzii, revista revistelor române și străine precum și jurisprudență vamală română și străină.

*

Clipa No. 5. Cu oarecari înclinări fasciste, puțin xenofobă, dar vioae și bine scrisă. Remarcăm însemnările pe o carte ale poetului Alexandru Bilciurescu. Din ele am fi dorit să dispară considerentele cu privire la „grecoteii cu nas subțire", deși sânt făcute în jurul „Haiducului" Bucurei Dumbrava.

*

Au apărut în editura **„Cultura Națională":**

Petronius: Satyricon trad. de I. M. Marinescu; **Eug. Fromentin:** Dominique trad. de Al. Lascarov-Moldovanu; **Rabindranath Tagore:** Naționalismul trad. de Al. Busuioceanu; **Gerhardt Hauptmann:** Suflete stângace — dramă trad. de H. Marghita; **L. Andreiew:** Ecaterina Iranovna — trad. de V. Rodan; **Delavrancea:** A doua cunoștință — Piesă; **I. Teodoreanu:** Ulița copilăriei: **I. Bassarabescu:** Moș Stan — schițe și nuvele pentru copii; **V. Alecsandri** Pasteluri.

*

In edit. **„Cartea românească": N. Coculescu** prof. univ.: Tratat elementar de astronomie (400 pag.); **G. G. Antonescu,** prof. univ.: Din problemele pedagogiei moderne (270 pag.); **dr. M. Căhănescu:** Cura de Karlsbad (52 pag.); **Maupassant:** Cei dintâi fulgi (82 pag.), trad. de N. N. Beldiceanu; **I. Slavici:** Spiru Calin (112 pag.).

Tip. **Bornemisa,** Cluj: **T. Murășanu:** Fum de jertfă, versuri (95 pag.); **dr. D. Stanca** și **dr. A. Voina:** Prostituția și boalele sexuale (62 pag.).

Edit. **„Eminescu": Ch. Folley:** Fiul lupilor de mare (120 pag.).

Din cugetările lui Maeterlinck

In această carte se va vorbi deseori despre înțelepciune, despre fatalitate, despre justiție, despre fericire și despre iubire. Se pare, că e oarecum ironic să evoci astfel o fericire puțin vizibilă în mijlocul unor nenorociri prea reale, o justiție oarecum ideală în fața unei nedreptăți, vai! prea materiale și o iubire destul de greu de înțeles în mijlocul urei sau a nepăsării vădite. Se pare, că nu e de loc potrivit să te duci să căuți, în liniște, în cutele ascunse în fundul inimei umanității, un motiv de încredere sau de seninătate, un prilej de a surâde, de a te înveseli și de a iubi, o ocazie de a mulțumi și admira, când cea mai mare parte a acestei umanități, în numele căreia îți îngădui să ridici glasul, departe de a se opri la bucuriile interioare și la consolările profunde și așa de greu de câștigat pe care cugetătorul senin le preamărește, dar n'are nici măcar tăria ori răgazul să guste până în fund mizeriile și nenorocirile vieții.

S'a adus astfel moraliștilor învinuirea, lui Epictet între alții, de a nu ne fi vorbit niciodată decât despre omul înțelept. E oarecare adevăr în această învinuire, cum dealtfel se petrece lucrul cu aproape toate învinuirile ce se fac. De fapt, dacă am avea curajul să nu ascultăm decât îndemnul cel mai simplu, cel mai apropiat, cel mai stăruitor, singura noastră datorie de netăgăduit, ar fi ca într'un cerc cât mai larg cu putință să ușurăm cât mai multe suferințe. Ar trebui să te faci infirmier, vizitator al celor săraci, mângâetor al celor necăjiți, fondator de uzine model, medic, lucrător al câmpului, sau mai știu eu ce, ori să nu te silești, întocmai ca savantul din laborator, decât să zmulgi naturii secretele sale materiale cele mai trebuincioase. Dar o lume, în care într'un moment dat nu am avea decât oameni ajutându-se unul pe altul, nu ar stărui mult în această operă de binefacere, dacă nimeni nu și-ar uzurpa răgazul necesar, pentru a se îndeletnici cu altceva. Numai mulțumită câtorva oameni care par netrebuincioși, va fi totdeauna un oarecare număr de oameni fără îndoială trebuincioși. Cea mai aleasă parte a binelui care se face în jurul nostru în momentul de față, a luat mai întâi naștere în spiritul unuia din aceia care pentru a gândi, pentru a se reculege, pentru a vorbi, a dat uitării mai mult decât una din datoriile cele mai apropiate și cele mai grabnice. Asta înseamnă, că au făcut, tot ce aveau mai bun de făcut? Cine ar îndrăzni să răspundă la această întrebare? Pentru un suflet bun și onest se pare totdeauna, că trebue să ne îndeplinim mai întâiu datoria cea mai simplă și cea mai apropiată de noi; dar n'ar fi mai puțin regretabil, ca toată lumea să tindă totdeauna la îndeplinirea datoriei celei mai apropiate. In toate timpurile au fost oameni care 'și-au putut închipui în mod cinstit, că-și îndeplinesc toate îndatoririle ceasului de față, gândindu-se la îndatoririle ceasului care urma să vie. Cea mai mare parte a cugetătorilor afirmă cu bună credință, că acești oameni nu s'au înșelat. E bine, ca cel ce cugetă să afirme ceva. E drept, să o spunem în treacăt, că de multe ori înțelepciunea se găsește tocmai în partea opusă a ceiace afirmă cel mai înțelept dintre noi. Dar ce are a face? noi n'am fi zărit-o fără această afirmare; și astfel înțeleptul și-a făcut datoria.

(§ I).

Astăzi nenorocirea este o boală a omenirii, după cum boala este o nenorocire a omului. Există medici pentru boală, după cum ar trebui să existe medici pentru nenorocirea omenească. Dar din faptul că, spre nefericirea noastră, boala e ceva foarte comun, urmează oare că nu trebue să ne ocupăm niciodată de sănătate și că de pildă acela care predă anatomia, care e știința fizică corespunzând în modul cel mai perfect moralei, să nu aibă a ține seamă decât de infirmitățile pe cari o soartă rea, mai mult sau mai puțin generală le impune ca pedeapsă corpului omenesc? E necesar ca el să pornească dela un corp sănătos și bine alcătuit, cum e necesar ca moralistul, care se silește să privească dincolo de ceasul de față, să pornească dela un suflet fericit, sau care cel puțin posedă tot ce-i trebue pentru a fi fericit, afară de cunoașterea deplină a lumii.

Trăim în sânul unei mari nedreptăți, dar socotesc, că nu e ceva nici indiferent și nici de prisos, ca să vorbim câteodată ca și când această nedreptate n'ar mai exista; fără de acest lucru n'am ieși niciodată din cercul nostru. Trebue ca unii dintre noi să-și îngădue a gândi, a vorbi și a lucra, ca și cum toți ar fi fericiți; altfel, ce fericire, ce justiție, ce iubire, ce frumusețe ar găsi toți ceilalți, în ziua când destinul le va deschide grădinile publice ale pământului făgăduit? S'ar putea zice, e drept, că e bine să mergem dintru început, „cât mai grabnic cu putință". Dar a merge „cât mai grabnic cu putință" nu e totdeauna lucrul cel mai înțelept. E mai bine adesea ca să mergem îndată „cât mai sus". Dacă valurile năvălesc peste locuința țăranului olandez, după ce marea sau râul vecin au stricat zăgazul care apără uscatul, lucrul cel mai grabnic pentru el ar fi să-și salveze animalele, proviziile și lucrurile din casă, dar lucrul cel mai înțelept ar fi să se ducă să lupte împotriva valurilor, la vârful digului și să cheme aci pe toți aceia care trăesc sub protecțiunea pământurilor invadate.

Omenirea a fost până acum ca o bolnavă care pentru a-și găsi odihna se întoarce pe patul de suferință când pe o parte când pe alta, dar aceasta nu împedică ca singurele vorbe cu adevărat mângâetoare, care i s'au spus, să-i fi fost rostite de aceia care îi vorbiau ca și când n'ar fi fost niciodată bolnavă. Omenirea e făcută pentru a fi fericită, după cum omul e făcut pentru a fi voios, și când îi vorbești de nefericirea lui, în mijlocul chiar al nenorocirii celei mai universale și mai statornice, se pare că nu-i spui decât vorbe întâmplătoare și trecătoare. Nu este ceva nepotrivit, ca să i te adresezi ca și cum totdeauna s'ar găsi în ajunul unei mari fericiri sau al unei mari siguranțe. De fapt omenirea se găsește prin instinct în această situație, chiar dacă ziua de mâine n'ar mai exista pentru ea. E bine să credem, că mai multă gândire, mai mult curaj, mai multă iubire, mai multă curiozitate și ceva mai mult dor de viață va fi deajuns cândva pentru a ni se deschide porțile mulțumirii și ale adevărului. Aceasta nu e ceva cu totul imposibil. Putem nădăjdui, că într'o zi toată lumea va fi fericită și înțeleaptă și dacă această zi nu va veni niciodată, nu am făcut nimic rău dacă am sperat-o. In orice caz este necesar să vorbim despre fericire celor nenorociți, pentru a-i învăța s'o cunoască. Ei își închipuesc, cu destulă ușurință, că fericirea e ceva extraordinar, ceva la care nu poți ajunge niciodată! Dar dacă toți aceia care pot să se creadă fericiți, ne-ar spune cu inima deschisă motivele satisfacției lor, am vedea că între tristețe și veselie nu e niciodată decât deosebire dintre o acceptare ceva mai surâzătoare și mai luminată și o supunere plină de dușmănie și întunerec, dintre o tălmăcire strimtă și îndărătnică și o interpretare armonioasă și cu un orizont larg. Atunci aceștia ne-ar striga: „Nu e decât aceasta? Dar și noi avem în inima noastră elementele acestei fericiri". „In adevăr, le aveț". Afară numai de mari nenorociri, toată lumea le are. Dar nu vorbiți cu dispreț despre această fericire. Nu există alta. Cel mai fericit dintre oameni este acela, care își cunoaște cât mai bine cu putință fericirea; și acela care o cunoaște cât mai bine cu putință este acela care știe în chipul cel mai lămurit posibil, că fericirea nu este despărțită de desnădejde decât printr'o idee înaltă, vie omenească și curagioasă.

De această idee este bine să vorbim altora cât mai adesea cu putință; nu pentru a impune pe aceia pe care o avem noi, ci pentru ca puțin câte puțin să facem ca în inima celor care ne ascultă să se nască dorința de a avea și ei una. Această idee este diferită pentru fiecare dintre noi. Aceia pe care o ai tu nu-mi convine mie; poți să mi-o repeți cu toată arta oratorică, ea nu va izbuti să atingă organele ascunse ale vieții mele. Trebue ca și eu în interiorul meu să mi-o câștig pe a mea prin mine. Dar vorbindu-mi de a ta, mă ajuți, fără să-ți dai seama, să mi-o câștig pe a mea. Se va întâmpla poate, ca ceiace te întristează să mă înveselească, ca ceiace te consolează să-mi pricinuiască mâhnire — aceasta are puțină importanță; ceiace e frumos în viziunea ta mângâetoare pe mine mă va indispune și ceiace e mare în tristețea ta va trece în bucuria mea, dacă bucuria mea e la înălțimea tristeței tale. Ceiace trebue, înainte de toate, e să pregătim în cuprinsul sufletului nostru o culme, pentru a primi această idee, întocmai cum preoții vechilor religii goliau și curățau de spini și mărăcini vârful unui munte, pentru a primi pe el foc din cer. Nu este ceva peste putință, ca mâine să ni se trimită din fundul planetei Marte împreună cu adevărul definitiv asupra alcătuirii și scopului universului, formula ce nu poate să dea greș a fericirii. Ea nu va schimba, nu va îmbunătăți nimic în noi, în viața noastră morală, decât în măsura în care trăim încă de mult timp în așteptarea și dorința înbunătățirii. Fiecare dintre noi va trage folos și se va bucura de binefacerile acestei formule, invariabile totuși, după orizontul desinteresat, purificat, atent și luminat pe care această formulă îl va fi găsit în sufletul fiecăruia. Toată morala, toată știința justiției și a fericirii, n'ar trebui să fie decât o așteptare, o pregătire cât mai largă, mai plină de experiență, mai omenească cu putință. Desigur, toți așteptăm cu nerăbdare ziua, când vom trăi însfârșit în siguranță, în adevărul științific, total și statornic; dar așteptând, ne este dat să trăim într'un adevăr încă și mai însemnat, adevărul sufletului nostru și al caracterului nostru; și câțiva înțelepți ne-au adus probe, că această viață este cu putință în sânul chiar al celor mai mari greșeli materiale.

(§ II)

Cărţi şi reviste

* * *

GANDIREA (5 şi 20 Maiu) Intră cu numărul acesta în anul al treilea de existenţă. Sunt cunoscute publicului fazele evolutive spre o aranjare definitivă a Gândirii, spre stabilirea unei condiţiuni technice speciale; strămutată de la Cluj, revista pare că şi-a găsit în Bucureşti leagănul în care avea să se trezească un individ nou, mai împodobit şi astfel cu mai multă strălucire externă. Am îndrăsni să discutăm calitatea sufletească a individului nou. *Cezar Petrescu,* directorul revistei şi îndrumătorul ei sufletesc, i-a dat în diferite rânduri linia de conduită, pe care am enunţa-o în cuvintele următoare: *înnodarea firului rupt al tradiţiei literare, pe baza sufletului specific al poporului nostru.* E drept — *Cezar Petrescu* a făcut-o! Volumul lui, premiat de două ori, în actuala sesiune, de către Academia Română, e o mărturie temeinică. Tradiţia rezidă aci şi în concepţie, cât mai ales şi în maniera stilistică. Povestea lui Gângu nătângul şi „Valsul rozelor" vorbesc prin sine. Dar cum îşi va canaliza — în această direcţie — pe ceilalţi colaboratori, dealtfel foarte puţini la număr? *Demostene Botez* şi *Nichifor Crainic* sunt amândoi tradiţionalişti — fiecare în felul lui. Mai accentuat *Nichifor Crainic,* mai diluat spre modernism *Demostene Botez.* Dar numai atâta! *Lucian Blaga* pare, în timpul din urmă, a se lăsa canalizat. Dar Lucian Blaga nu e un poet, oricât s'ar gândi la aceasta. Poezia lui — încărcată cu cele mai noi şi surprinzătoare imagini (dar şi cele mai reci) — are un puternic substrat ideologic; imaginele-i sunt puncte de reazim; şi în cazul acesta nu e poezie, deşi în noua-i ideologie Blaga alunecă spre tradiţie; — dar în definiţia cuvântului „tradiţie" intră, fără doar şi poate, şi nuanţa de suflet, cu toată coloratura lui specială în cazul acesta, şi *Blaga* e lipsit cu desăvârşire de suflet. Şi faptul acesta de a face versuri cu elemente dintr'un domeniu prea abstract şi rece, duce la *aberaţii.* O mărturiseşte şi *Cezar Petrescu* şi prietenul său *Pamfil Şeicaru.*

Dacă *Blaga* nu va putea fi canalizat, nu tot aşa stă cazul cu *Adrian Maniu,* alt poet oficial al *Gândirii.* Acesta din urmă poate să scrie şi altfel de cum se forţează acum. Şi n'ar fi rău. Şi revista s'ar vinde mai mult, ar citi-o şi pricepe lume mai multă. Ştie d. Cezar Petrescu că sunt intelectuali cari n'au aujns încă să-i atingă miezul poeziilor lui *Blaga* şi a unora din *Maniu, Cotruş, Philippide,* etc.?... Şi cu toate acestea lucrul are în el adevărul său.

Găsesc la pag. 25-a a numărului de faţă următoarele rânduri:

„Din aceste colindări, (e vorba de colindările cu ocazia şezătorilor revistei) abia la începutul lor, un fapt a fost lămurit dela început. Dacă între publicul cititor şi scriitori s'au rupt legăturile de îndelungată vreme, vina a fost numai a noastră. In fiecare târg, un cerc de cărturari se găsia pretutindeni, aşteptând această dintâiu descălecare a oamenilor de scris, pentru a grăbi o apropiere ce nu mai exista. Am văzut acolo, mai desluşit, şi rostul acelor intelectuali pe care de aici, îi priveam cu oarecare binevoitoare îngăduială amestecată cu ironie. Sunt scriitori începători sau dintre acei cari au părăsit, la jumătate de drum, o carieră ce nu se anunţa glorioasă. Ochiul sever al secretarului de redacţie, puricând manuscrisele, nu-i găsia poate de un deosebit interes. Dar acolo, în târgurile lor, sunt adevăraţi fermenţi de cultură. Acolo înfiripă cercuri de lectură, biblioteci, cu anevoe îndestulate cu cărţi, conferinţe ce pregătesc sufleteşte tineretul şcolăresc; acolo înviorează monotonia vieţii cenuşii ce se desfăşoară aplecată numai deasupra măruntelor griji de fiecare zi. Ne-a bucurat această descoperire cu totul nouă, ca aceea a unor misionari pentru a căror trudă fusesem nedrepţi nu odată".

Oare tot n'ar găsi d. Cezar Petrescu elemente premenitoare?....

Din numărul de care ne ocupăm, relevăm articolul „Intoarceri sufleteşti" al d-lui *Busuioceanu* (şi ne pare rău că din lipsă de spaţiu nu putem cita un pasaj caracteristic) şi poezia „Jgheabul" a d-lui *Nichifor Crainic:*

...Dar setea de câmp s'a ridicat,
Şi din albastrul gol
Cad păsări leşinate'n rostogol,
Mai jos, mai răsfirat
Pe sinilia cerului perdea;
Şi coborând cu ea,
Par ciucuri grei ce s'ar fi spânzurat
De tivul ei — şi-i moae 'n apa mea.
Şi beau şi iarăşi sue:
Avânt răsfrânt o clipă'n unda mea verzuie
Dar cum se duc şi ciripesc în sbor,
Stropindu-şi bucuria din aripe fugară
Pe nesfârşitul zâmbet al cerului de vară.
E apa mea stropită'n ciripitul lor...

Din gura de răcoare a fântânii
Imi curge ca un cântec printr'un flaut
S'asvârle'n melodii de vălurele,
Alunecă pe nodurile mele
Şi gâlgâe'n gurgui. —
Eu o primesc şi-o dărui
Oricui
Şi fiecărui....."

Aşteptăm nerăbdători sfârşitul novelei „Cariera lui Vidran" a d-lui *Cezar Petrescu* şi primim cu simpatie multă debutul lui *Dimitrie Simina* care a reuşit să ne dea un frumos poem în proză... Numărul e frumos ilustrat cu reproduceri după expoziţia Polady.

* * *

IDEEA EUROPEANA ((3 şi 10 Iunie) aduce un interesant articol „Cetatea Minervei" scris de d. *Emanoil Bucuţă,* privitor la rolul Academiei române. După ce arată lipsurile de care suferă un asemenea impunător aşezământ de cultură generală şi naţională, lipsuri la care se adaogă complecta dezinteresare a unor „sus puşi" din simandicoasa noastră societate înaltă, d. *Emanoil Bucuţă* precizează rolul Academiei noastre în vremurile tulbure prin cari trecem:

„Intr'o vreme, când suntem, pe drept sau pe nedrept, duşmăniţi şi huliţi în multe părţi, de o propagandă căreia statul politic nu se pricepe să-i împotrivească una egală, de apărare şi lămurire, Academia, prin legăturile internaţionale şi caracterele ei, stă şi aici pe întâile fronturi. Inrâurirea ei poate fi, puţin dacă ar porni din mai multă conştiinţă a acestei puteri, mai temeinică decât a oricărui oficiu sau ins anume însărcinat cu o atare treabă. Rostul cel mare şi veşnic al Academiei ar împiedeca-o şi pe ea să depăşească înspre părtinire şi susţinere, chiar în cauze pierdute a unei dreptăţi cu ori ce preţ, şi ar împiedica şi pe celelalte ţări s'o bănue prea uşor şi să nu-i primească dreptul de supra-arbitru la controversele oricât de dureroase pentru noi. Neadevărurile, pe cari adesea le trimitem prin telegrafia fără fir sau prin oamenii fără cap, în străinătatea, informată azi repede şi precis de atâtea organe proprii locale, n'ar putea convinge decât pe proşti. Dar cui şi ce-i pasă de părerea proştilor? Cetatea Minervei ne-o poate câştiga pe-a celorlalţi".

La însemnări, tot d. *Em. B.* vorbeşte cu amărăciune că la faptul deschiderii, în Martie anul acesta, a unui curs de literatură română de după război la Universitatea din Bratislava, noi — cu nimic n'am răspuns.

* * *

CELE TREI CRIŞURI (Mai — No. 5 nu aduce bun în numărul acesta decât o strofă de o evocare sugrumată a d-lui *George A. Petre* din poezia „Primăvară":

...Hei, copilule de-odinioară
Lasă-ţi amintirile din anii albi de-oparte!
Ţi-ai uitat, pesemne, că de-aseară
Te-aşteaptă negri fluturaşi pe foi de carte...

şi câteva „frunze verzi" din poezia poporană, adunate de d. *E. Hodoş,* din care cităm:

Sub cireşul alb de flori —
Nemeresc adeseori,
Când la lună
Când la stele,
Când în calea mândrei mele.

sau (ironia caracteristică a poporului):

Foiae ruptă'n trei şi şasă
Iată mândra cea făloasă, —
Poartă cârpă de mătasă
Şi n'are mălai la casă.

La „cronica literară" d. *Em. Stângescu publică o dare* de seamă asupra celui de al doilea volum al preotului *Talaz.* Facem o constatare: nici *Talaz* nu e la înălţimea cronicei, nici cronica nu e la înălţimea lui Talaz; d. Stângescu priceapă!

George Baiculescu

Revista modelor

Afară de costumul de olandă, cu sacou, sau jachetă englezească, anotimpul acesta, cere cu insistenţă abundenţa rochiilor subţiri. Deşi dela un timp încoace, suntem favorizate de clima simpatică şi răcoroasă venită după o etapă aproape tropicală, nu putem totuşi să ignorăm această fantezie a costumului de vară.

Numeroase stofe imprimate, liniate sau cadrilate, în culori deschise sau fonduri simple cu largi motive decorative, ne oferă o nesfârşită tentaţiune, în faţa căreia de multe ori gustul nostru e în dilemă.

Adăugând acestor vaporoase ţesături, farmecul garniturilor de panglică, linon sau broderii de lână, nu este greu să înţelegem, uşurinţa, cu care ne putem asorta garderoba de vară.

Revista englezească *Style,* are o deosebită vervă în expunerea acestor rochii subţiri. Cele patru modele de azi, de o graţie şi o rară simplitate, pot fi purtate şi de fetiţe şi de femei tinere.

Ceeace trebue să remarcăm e aerul copilăresc şi necăutat, pe care-l împrumută modelele englezeşti, siluetei femenine, şi afară de asta simţul practic cu care e întocmită toaleta.

E vară, e cald, vrem să avem mişcările libere şi mâinele fără nici o povară.

Umbreluţa de soare, e singurul detaliu, cu care ne mai complicăm mersul. In schimb *Style,* a introdus buzunarele. Ideea e excelentă. Batista de mătase imprimată, micul sac cu pudră, câteva bilete de bancă, se ascund minunat în fundul buzunarului elegant aplicat pe rochia de vară. Pe lângă necesitatea de a-l avea, el este o pată armonioasă pe simplitatea liniei noastre şi un motiv decorativ în plus, pe care-l vom reliefa, print'o roză brodată sau aplicaţiunea unor petale vesele.

La rochiile subţiri, pălăria poate să fie un „cloch" sau un canotier mic. Să ne ferim de tocele turban, care ar fi foarte deplasate cu asemenea toaletă şi chiar de capelinele mult prea mari şi confecţionate din tul. O floare de mătase sau de piele, o cocardă plisată, o fundă lată, o cravată imprimată, iată ceeace trebue să decoreze, discret, pălăria noastră cea de toate zilele.

Mănuşile se poartă mai puţin ca oricând, fiindcă numai există femeie, care să nu binecuvânteze dogoarea soarelui şi culoarea arămie, pe care ne-o dă cu graţie.

Diana

Joc de inteligenţă
Şah

Soluţiunea problemei No. 101 (Slater)

Alb (6 figuri) : Rh8, Da2, Cf2 şi f5, Pe4 şi g2.
Negru (6 figuri) : Re5, Cd2 şi f1, Pc6 d3 şi f6.
Mat în 3 mutări.

1. Da2 - g8 !, Re5—f4 ; 2. Cf2—h3 +
1. ...., Cd2×e4 ; 2. Cf2×d3+
1. ...., — 2. Dg8—b8+

Am primit o soluţiune exactă dela d. M. Hirschenbein, Câmpina.

Soluţiunea problemei No. 102 (Mazckenie)

Alb (9 figuri) : Re8, Df7, Tc4, Cb5 şi e6, Nc8 şi d6; Pd2 şi g2.
Negru (11 figuri) Rf5, Dg4, Ce3 şi g8, Ne1 şi h3, Pc7, e2, f6, g3 şi h6.
Mat în 2 mutări.

1. Tc4—e4 !

Am primit o soluţiune exactă dela d. M. Hirschenbein; Câmpina.

Soluţiunea problemei No. 103 (Pradignat)

Alb (10 figuri) : Ra8, Dg2, Cf3, Na7 şi f1, Pb2, e6, f5, g6 şi h5.
Negru (6 figuri) : Re4, Ca1, Pb4, d6, f4 şi g7.
Mat în 3 mutări.

1. f5—f6 !, g7×f6 ; 2. Dg2—e2+
1. ......, Ca1—b3 ; 2, Dg2—c2+
1 ......, — 2. Dg2—g5 (+)

Am primit o soluţiune exactă dela d. M. Hirschenbein, Câmpina.

Soluţiunea problemei No. 104 (Heathcote)

Alb (8 figuri) : Ra1, Df3, Ta7 şi g5, Ce2, Na4 şi b4, Pd4.
Negru (9 figuri) : Re6, Th7, Cc1 şi f8, Nh8, Pb6, c2, e7 şi g6.
Mat în 2 mutări.

1. Tg5—a 5 !

Am primit o soluţiune exactă dela d. M. Hirschenbein; Câmpina.

Soluţiunea problemei No. 105 (Koehnlein)

Alb (9 figuri) : Rd8, Dh5, Th1, Cc4 şi d5, Nb1, Pd2, d3 şi e5.
Negru (8 figuri) : Ra1. Nh7. Pc5, d4, d7, e7, f5 şi g4.
Mat în 3 mutări.

1. e5 - e6 !, Nh7—g6; 2. Cd5—e3.
1. ...., f5—f4 ; 2. Cd5—b4.
1. ...., d7×c6 ; 2. Dh5—e8.
1. ...., g4—g3 ; 2. Dh5—d1.

Am primit o soluţiune exactă dela d. M. Hirschenbein Câmpina.

Soluţiunea problemei No. 106 (Skalik)

Alb (10 figuri) : Re1, Da6, Th5, Ce5 şi e8, Nc8 şi d4; Pe6, f2 şi g5.
Negru (4 figuri) : Rf5, Dd7, Pf3 şi f4.
Mat în 2 mutări.

1. Da6—b7 !

Am primit o soluţiune exactă dela d. M. Hirschenbein; Câmpina.

Paul I. Negreanu

Sanatoriul „CENTRAL"
Medico-chirurgical
Calea Călăraşi No: 16 (în plin centru al Capitalei)

Operaţiuni chirurgicale — Boli de ochi, naşteri. Boli interne, genito-urinare, venero-sifilice şi boli nervoase neturbulente.
Tratament anti-sifilitic — Pe cale venoasă, intramuscular şi electric nedureros, cu mecol (Ionizare) Roscost,
Laboratorul Central de Analize medicale — Analize complecte de urină, sânge, spută, suc gastric, lapte şi orice produse patologice. Reacţ. Wasserman şi Sachs Georgi pentru diagnosticul sifilisului. Examene bacteorologice şi anatomopatologice. Autovaccinuri şi stockvaccinuri, antigonogogic, stafilococic, polimicrobian, gripal, etc.
Instalaţiuni speciale — Pentru ionizare, radiografie, radioscopie, radioterapie, diatermie, electroterapie, masaj vibrător, hidroterapie.

Bucătărie dietetică pentru diabet şi boli renale

Pacienţii pot să se trateze cu orice medic internist sau chirurg.

In secţiunile speciale se îngrijesc bolnavi atât intern, cât şi extern, de către medici specialişti: radiologi, sifilis şi boli nervoase.

Orele de tratament 9—11 şi 3—6 p. m.

Abonaţi-vă la vechea interesanta şi mult folositoarea revistă ilustrată de igienă socială şi de medicină populară

Sănătatea şi Viaţa Fericită

o comoară de sfaturi pentru toată lumea. Anual Lei 60.—

Sănătatea. Strada Triumfului 9. Bucureşti

Paturi de Fer —
Paturi de Bronz —
Telefon 25/63
Paturi de Copii
găsiţi la vechea Fabrica de Mobile
GUTMAN MARCUS
Str. Sfţi Apostoli.72
Colţ prin Cal. Rahovei

Palma
Tălpile şi Tocurile de Cauciuc sunt mai durabile, ca cea mai bună piele!

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.